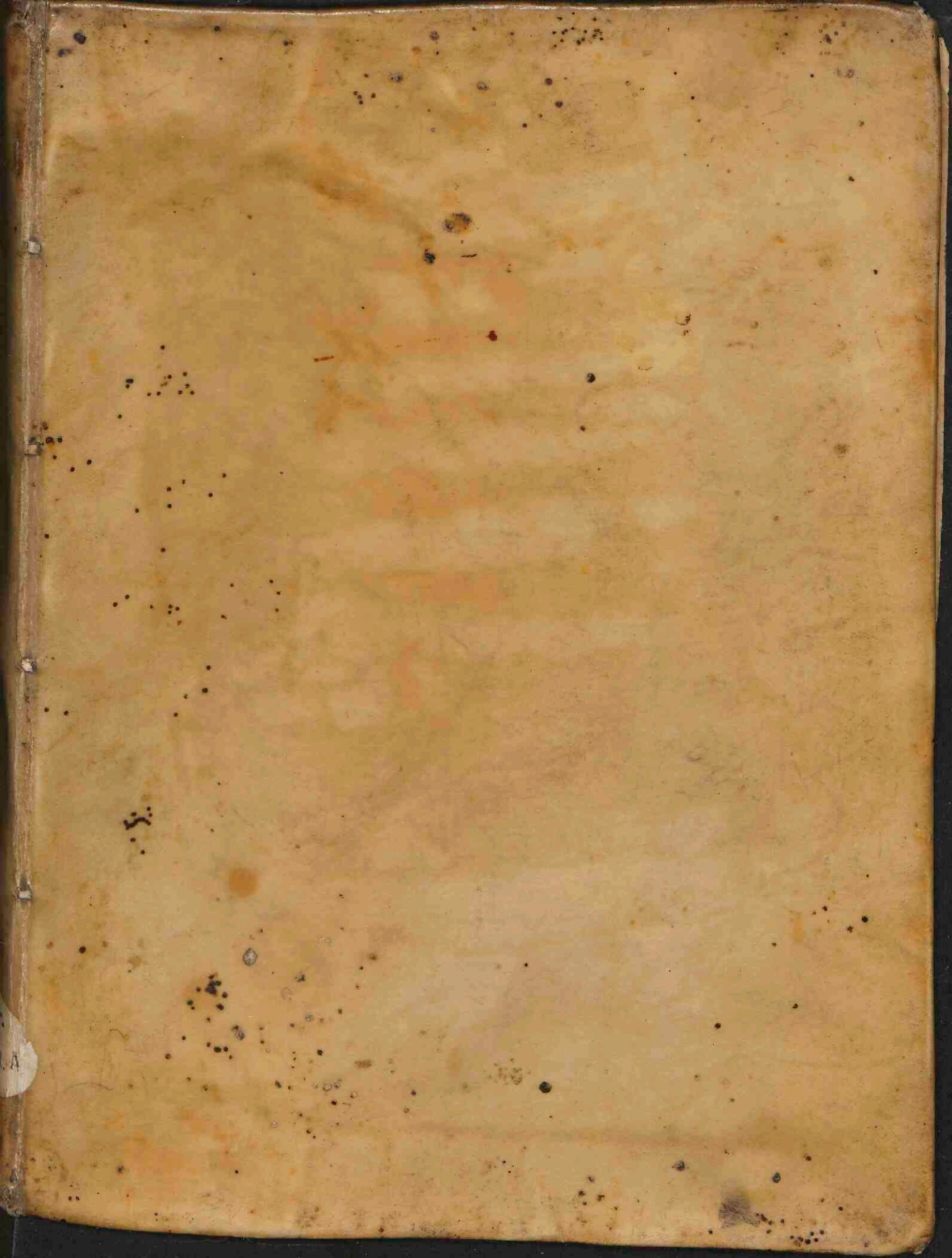
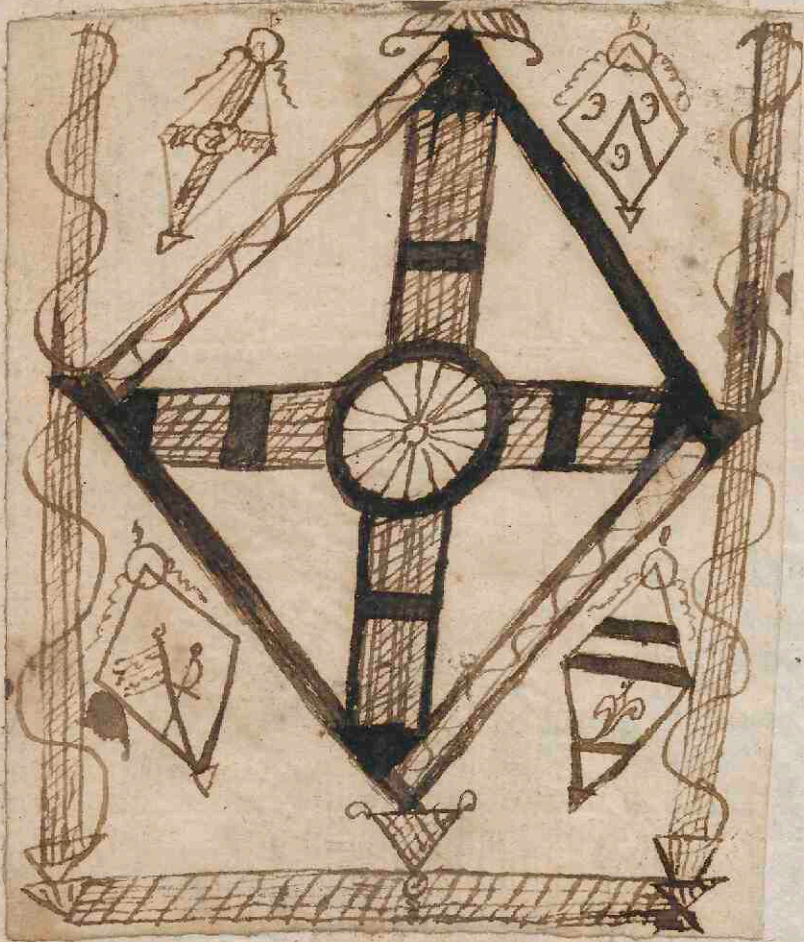

Vertalinghe vande eerste weeck der scheppinghe des werrelts

<https://hdl.handle.net/1874/214241>

jean Martijn
Maréchal

Toij les poëtes plus renommés tant grecs que latins
ont accoustumé de faire deux choses aux comminutions
de leurs poëmes, l'une de justifier quelque chose qui est mal
et d'expliquer la longueur qui est mal interprétée, l'autre de proposer
le fin de paroles et sommairement le contenu de tous leurs dis-
cours.

Dieu. Dieu est un a fait de rien. En ce temps de ligat certain par
Moïse gen: 1. la matière première dont le monde est fait. Et qui le
considère ainsi: la matière dont tous corps sont formés a été de loy
même ou de quelque autre. Et n'est pas de loy même: car il n'y a
que Dieu qui ait été de loy et première chose qui le donne aux autres
Et si la première matière avait été de loy, elle serait égale à
Dieu; et qui n'est comme n'a été jamais possible. Elle adonc
été d'autre que de loy même. C'est de Dieu au de quelque autre
chose avant elle. Or ne n'y a que un lieu principe créateur
de toutes choses, qui est Dieu souverain et première chose, dont tous
autres proviennent. Donques elle est de lui: si de lui, c'est
comme de la cause efficiente. C'est ou par génération et pro-
duction de la substance d'icelui, ou par création selon la
puissance de son être. Laus matière précédemment.

Chaos. Ce mot est interprété par le poëte allie au premier, quand
il l'appelle forme sans forme, un peu confus, un peu long
diffus, et exprimant le mot de Tolu: de moy: cap: 1. Cap: de gen:
vix: 2. quelques Anciens philologes et poëtes ont estimé que le
chaos étoit au commencement c'est à dire que les éléments et les
créatures étoient pêle-mêle confus. Et que Dieu ne fit autre
chose que les distinguer.

L'Arche il appelle d'iceluy l'Arche du tonnerre c'est a
dire celui qui deoict d'en haut les terribles traits de feu
que l'on apperoit souvant es éclairs foudres et tonnerres,
c'est Epithim. Il s'irij proprement mis car il a regard a ce
qu'il auoit dit paravant du mistingr des esclaves de par
his et d'loges du lieux quartiers propres par le creation
proprement appelle Marichal du camp a cause de la sa
gelle admirable, qui a leu li proprement loger les ar
mées celestes.

Embryon: Je dit que le chaos du monde n'est pas
le que nous le voyons maintenant: Auec Embryon, de puis
forme en l'espace de six jours, auec qui ont discouru de la
generation de l'homme, si uient que les six premiers iours
apres la corruption, la structure estoit prouue comme fait ou
sont de uis iours consistit: ces li toujours du sang,
doux iours apres en chair: les quins iours, le
corps xeroit la forme accomplir, quoy fait l'ame railame,
ce y est infuse et jus qu'à ce point le fruit est appelle
Embryon: mot que par lequel ilz donnent a entendre
que le fruit est nourry au ventre comme le fruit est nourry
de l'arbre qui le porte: le poire appelle ce mot fort
proprement auec chaos ou a la premiere matiere fait de
uis, les premiers iours.

DE
WEKE
DER
SCHEPPINGHE

VAN
Wilhelm de Saluste,
Heere van Bartas,

VERTAELT
door
Wessel vanden Boetzel
Vrij-Heer van Asperen
etc.

CXCXXII.

Πίσει βοῦν σου κατηράσαι τοὺς ἄγῳνας ῥήματι Θεοῦ, εἰς τὸ
μὴ ἐκφανομένων τὰ βλεπόμενα γεννῆσαι. Περὶ. ii. 3.
J. de Meur etc. W. de Wolf scul.

Vertalinghe vande eerste Weeck
DER
SCHEPPINGHE
DES
WERRELT.

Ghedaen in't Francois by
G. DE SALVSTE,
Heere van Bartas.

Door den Heere
WESSEL vanden BOETSELER,
Vryheere tot Asperen, &c.

IN 'S GRAVEN-HAGHE,

By Aert Meuris Boeckverkooper inde Papestraet,
in den Bybel, Anno 1622. *Met Consent.*

Aende

Hoochmogende, Welghebooren, Edele, Gestren-
ghe, Hoochgeleerde, Wijse, Voorsienige, seer
discrete Heeren, mijn Heeren die Staten Ghene-
rael der Vereenichde Nederlantsche Provintien.

Als oock aende

Welgeboren, Edele, Gestrenghe, Hoochgeleerde,
Wijse, Voorsienighe, seer discrete Heeren, mijn
Heeren die Staten van Hollandt ende West-
Vrielandt, &c.

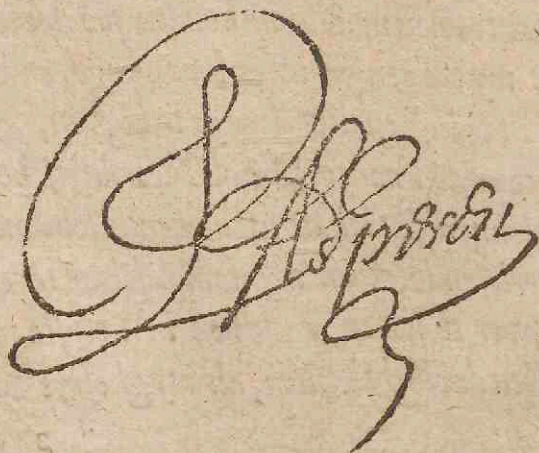
MY N H E E R E N,

Nae dat ick (door Gods ghenade) van mijnen ongheluc-
kighen swaren val opghekomen en verlost was, blijvende
nietemin door dien myne leden en lichaem alsoo verswaet,
dat ick my vande wapenen (inde welcke ick my van mij-
ne achtien jaren af geoeffent heb) langer te dragen ende mijn Vaderlandt daer
mede aetuelen dienst te doen moeste onthouden, soo dat ick sedert dien tijt de sel-
ve afleggende ende my tot een geruster leven begevende in het welck ick even-
wel niet goet en vont ledich en niet doende te blijven, my tot de gheneughelijcke
oeffeningh soo wel vande Francoysche als Neerduytsche Poesie heb begeven en
ten lesten so ver gekomen, dat ick de uytnemende schoone Poesie vanden Hee-
re van Bartas overlesende, voor my nam deselve te vertalen, en in Neder-
duytsche veerssen over te setten, ende ben in't eerste met de selve oversettin-
ghe tot aenden eersten dach ghekomen, als my gheseyt wiert datter in Brabandt
* 2 eenen

eenen was die 't selve werck alreede aenghenomen ende volbracht hadde, soo dat ick door dien beweecht wiert 'tselve te laten steecken en goet vont (om in niemants oegst te treden) daer niet mede voort te varen, tot dat my een vande selve overghesette exemplaren ter hande ghestelt wiert, het welck overlesen en door sien hebende, ick daer niet in vinden kost dat my in mijn eerste voornemen eenich belet mochte doen, heb oversulcks met raet van mijne goede ende familiare vrunden 'tselve wederom by der handt ghenomen, ontsteelende soo veel tijts aen mijne dagelijcksche occupatien om 'tselve te volbrengnen alst my moghelijck is gheweest, soo dat ick nae veel moeyten ende arbeyt deselve oversettinghe ten lesten volbracht ende goet gevonden heb uwe H. ende M. Ed. deselve te dediceren en toe te eyghenen, op datse gewapent zijnde met der selfder autoriteyten respect, sonder van der qualijck-spreeckers lasterende tongh aenghevochten te zijn, sich mochten laten sien en ten voor schijn komen. Wilt dan mijn Heeren de selve wapenen met den schilt van uwe H. ende M. Ed. autoriteyt en respect en dese mijne oversettinghe allom gheleyden daer Soilus met sijn ghevolck en quade tongh 'tselve soude moghen bevechten, en soecken te lasteren, en wilt desen mijnen arbeyt aen uwe H. ende M. Edelheyt gepresenteert in dancke en in der selfder bescherminge nemen, op datse ongheschent van alle quade tonghen over al mach reysen en sonder berispt te zijn, sich aen alle man vertoonen, waer mede de selve uwe H. ende M. Ed. my ten hoochsten verplichten sullen alijt te blijven ghelijck ick ben,

Hoochmoghende, Welghebooren, &c.

Vwe H. M. getrouwe en onderdanige Dienaar,

A large, ornate handwritten signature in black ink, likely belonging to a Dutch official or nobleman. The signature is highly stylized with many loops and flourishes. The name 'J. H. M. de Witt' is partially legible within the script.

Op de oversettinghe van het vermaert werck

V A N

VVILLEM de BARTAS.

Gedaen by den wel geboren ende gestrengen

BARON van ASPEREN.

Et Aerdtrijck, Zee, de Locht, haer inhoud ende pa-
len

Heeft Bartas in zijn spraeck soo konstich af gaen
malen,

Dat yeder meynt dat hy het Aerdtrijck, Zee,
de Locht

Tot Vranckrijcks eer alleen heeft voor den dach ghebrocht.
Dit soo vermaert een werck in al zijn volle leden
Is met den selven glans, en al zijn aerdigheden
Naer Nederlandt vervoert, en cieraelick verftelt,
Ghelijck een groot ghebou, van onsen grooten helt.
Laet ander' Thetis Soon vry met Vlysses menghen,
Aeneas met zijn volck tot aen den Tyber brenghen.
Ick stell' hem boven al, die d' Aerde, Zee, en Locht
De Fransman heeft ontset, en in ons landt ghebrocht.

Daniel Heinsius.

* 3

EER-

VEERDICH T

Over de soet-vloeyende Poesije

VANDEN

Edelen ende welghebooren Heere

Mijn Heere

WENCESLAVS vanden BOETSELER,

Baron tot Asperen, &c.

Soo ! dat's edel werck, een werck seer net, seer
aerdich,

Seer geestich, en in't kort, een Edelman gansch
waerdich.

Een Edelmā is hy, die daer na tracht en staet,
Wat den ghemeynen woel, en lust te boven
gaet.

'tGhemeyne Hoff-ghesnor dat snorckt alleen op saecken,
Die maer de vromicheyt van hare Ouders raecken,

Als op een groot gheslacht, oud' afkomst, Edel bloet :

En blijven selfs heel naect van alle deucht en goet.

Job. 17. 14. Iae, schaemt u uw's gheslachts : segt tot verrottingh' Moeder,

Syr. 10. 11. En noemt de wormen vry u Suster, en u Broeder.

44.

Wat is al 'tedel bloet ? 'tis schantlijck dreck en slijck,

Den Koninck, en den Boer sijn hier in beyd' ghelijck.

Dit vintmen immers waer, wanneermen t'aller uren

Siet toe en open doen de holle sepulturen

Edoch wat leyter in ? wat weter toeghebracht ?

Stanck, aerde, slijck, en dreck : het eynd' van alle pracht.

Wie waerlijx edel is, die siet op hoogher dinghen :

Op dinghen, die hem d'eer heel levendich toebringhen,

Hy siet insonderheyt op't innerlijck cicraet :

Op't ghene sijnen gheeft, en ed'le ziel aengaet.

Hy

E E R D I C H T.

Hy fiet op kloeck verstandt, op ridderlijke daden,
 En acht de rest niet meer dan dor verwelckte bladen.
 Mijn Heer, ghy zijt die gheen', die hier aen hebt ghedacht,
 En 'tselve metter daer kloeckmoedichlijk betracht.
 Den frissen morghenstont, de jeughet van u leven
 Hebt ghy voor't Vaderlandt tot wapenen begheven,
 Voor ons ghewaeckt, ghebraeckt, ghewaecht u moedich bloet,
 V leven, en u eer, u vrydom, en u goet.
 V krachten minderden, door't meerd'ren van u jaren;
 Doen liet ghy trom, trompet, en al den krijchs-woel varen;
 Maer liet daerom niet nae te staen voor ons onsen staet,
 Te vorderen ons goet, te hinderen ons quaet.
 Ghy zijt gaen sitten Heer by d'ander ed'le Heeren,
 Om met haer 'tVaderlandt rijp-radich te regeeren:
 Ghy staet als oog' aen oogh te samen op de wacht
 En houdtet boven al 'tghemeyne best in acht.
 Voorwaer een edel saeck! maer om noch meer te toonen,
 Wat voor een hooghen gheeft dat binnen u moet woonen,
 Soo neemt ghy tusschen tijts den tijt oock scherplijck waer,
 Den tijt, die snelder vliecht dan eenen adelaer.
 Als and're ledich zijn, en nergens van en weten,
 Dan slechts van gulsichlijk te drincken en te eten.
 Als and're in een stoel stil sitten sonder spraeck,
 En phantaseren vast op hare dulle wraeck,
 Als and're dach en nacht nac Hoeren loopen gijlen,
 Om haren geulen tocht en vlees-brandt uyt te quijlen.
 Als and're over straet gaen proncken op en op,
 Soo zijnde toeghefelt ghelijck een kinder-pop.
 Niet anders soeckende dan slechts der menschen ooghen,
 Om elcken een den pracht van haer habijt te tooghen,
 En gaen met trotsen schijn, met strack en straff ghesicht;
 Daerf' inder daet doch zijn *Lanteernen sonder licht.*
 Soo moetmen u, mijn Heer, ontrent u lieve boecken,
 In't wetenschaps tresoor, by't stom gheselschap soecken,
 Daer leyt al u playsier, daer is al uwe vreucht.
 Ick weet, mijn Heer, dat ghy niet lievers hebben meucht,

Hier

E R D I C H T.

Hier gaet ghy by u selfs des Heeren groote wercken
 Met een besadicht hert diepsinnelijck aenmercken.
 Ghy let op Son en Maen, en op der Sterren loop,
 Op Vyer, Locht, Water, Aerd', en voorts op al den hoop.
Psal. 19. 1. Ghy stelt in het ghedicht hoe groot' en kleyne dinghen
 Van Gods *Voorsienicheyt* op haer maniere singhen.
 Hoe d'opperste *Natuur* door alle weesen speelt,
 En elck sijn eyghen aert en kracht heeft merghedeelt.
 Dit doet ghy om den loff des *Hoochsten* te vermeerren,
 En om ons al te saem met uwe pen te leeren.
 Dies offren u, mijn Heer, wy alle allen danck,
 Met al ons herten kracht, en al ons leven lanck.

D. S.

Een ander.

G Helijck van Son en Maen veel goed'ren tot ons vlieten,
 Die wy met hert en lust, en vrolijkheyt ghenieten :
 Alsoo, ô Ed'le Heer, wat dat ghy doorgaens doet,
 Het komt al ons te staed' ons streckt het al tot goet.
 Wanneer ghy gaet te Hooff by d'ander wijze Heeren,
 Daer tracht ghy in't ghemeyn ons welvaert te vermeerren.
 Wanneer ghy uyt den Raet weer wandelt naer u huys,
 Dan gaet gh' op u kantoir, der sinnen vrije kluyt,
 Begint daer uyt Bartas ons in ons tael te leeren
 Degroote daden Gods, de wonderen des Heeren,
 Ghy helpt ons allesins; ô wat een ed'le saeck !
 Tot uytterlijcke rust, tot innerlijck vermaeck.
 Ghy zijt ons *Son* en *Maen*, ons aenghename lichten :
 Een *Maen* tot onsen slaep, een *son* tot onse plichten.
 Den *Maen* toont gh' u te Hooff, daer gh' ons bewaerder zijt,
 Ons Venster, Deur, en Huys van overlast bevrijt.
 Een *Son* op u kantoir, daer gh' ons tot vrome daden
 Door uwe Poesy heel lieff'lijck komt aenraden.
 Te Hooff waeckt ghy voor ons, en maect dat wy gherust
 Ghениeten sonder angst des slapens soete lust.

Te

E E R D I C H T .

Te huys doet ghy u best, om ons, wanneer wy waecken,
Met u soetvloeyende ghedichten te vermaecken.

Kortom : door u mijn Heer, soo wert ons aengebracht
De vreuchde van den dach, de vrede van de nacht.

D. S.

Noch een ander.

D En Heere du Bartas is waerlijk waert om loven :
En ghy oock (Ed'le Heer) en ghy oock daerenboven.

Bartas gheeft heel veel goets, en ghy gheeft ons Bartas :

Door u weet Nederlandt wat gheeft dat in hem was.

Bartas die gaet voor uyt, ghy trect in sijne stappen :

V werck staet met het sijn op even hooghe trappen :

In beyden is veel sins, en veele soet gheluyts :

Wat hy doet in het Frans, dat doet ghy in het duyts.

*'ts veel uyt eyghen gheeft yet sinlijk op te smucken :

*'ts veel eens anders sin seer gheestich uyt te drucken.

Het eerste doet Bartas, het ander dat doet ghy,

Al-beyd' vermaeckt ghy ons door uwe Poesy.

Ick weet nauw wie den prijs van beyden soud' gewinnen,

Ick weet nauw wienmen meest van beyden soud' beminnen.

Beyd' zijt ghy redenrijk, beyd' zijt ghy rijk van sin,

V Naem en scheelt niet veel, u werck noch al veel min.

D. S.

**

Op de

Op de vertalinge van de
EERSTE VVEECKE,

V A N
G. de **SALVSTE,**
Heer van Bartas.

Door Heer
WESSEL van BOETSELER,
Vryheer en Baron tot Asperen, &c.

S O N N E T.

BOff-waerdige Bartas, hoe dickmaels met een suchte
Heb ick beclaecht, dat ghy niet zijt in dese tijen
Om met eerbiedicheyt my nevens u te vlijen,
En selver uyt u mondt te leeren deucht en tucht.
V foete Poesy beschrijft noch droom, noch klucht,
Noch geen verwinnaers loff door vreedt en bloedich strijen,
Veel min van Venus kint het geyl en dertel vrijen,
Maer 'rgeen wel Goddelijck ons hert heft inde lucht.

Ey liet eens! wat gelick kan ick met klagen winnen.
Du Bartas leeft! hy schrijft! hy noemt my sijn vrindinne!
O Eedel Heer Baron, in u soo rust sijn Geest:

Want sonder die en wast niet mog'lijck aen te halen
Sijn boeck in suyver duytsch soo aerdich te vertalen,
Ghy zijt het selfs, of hy heeft u gelijk geweest.

Anna Roemers.

Op de Nederduytsche vertalinge vande eerste Weeck

DER

SCHEPPINGHE

VAN

G. D E S A L V S T E,

Heere van Bartas.

Door den Edelen ende Welgeboren Heere

WESSEL vanden BOETSELER,

Vryheere van Asperen, &c.

Randt u het herte noch in weten-giericheyt,
Hollander graghe geeft naer ouderdoms bescheyt,
Spoelt ghy uw' lusten noch in't gront-sop aller
jaren,

In d'Oude jonghe Weeck, die't all in haer sach
baren,

All uyt haer baren fiet: Loopt niet soo willich meer

Besoecken op sijn Erff den Franschen Lely-Heer;

Loopt niet soo willich meer, tijdt, middel, moeyte waghén,

Om d'aller-dinghen-jeught den Vreemden af te vrighen:

Neemt *Boetseler* te hulp: hy weet een naerder padt,

En toont u t' *Asperen* des Werelts baeckermadt.

Constanter.

** 2

Op de

Op de vertalinge van de
EERSTE WEECKE,

V A N

G. de **SALVSTE,**

Heer van Bartas.

Gedaen door Heer

WESSEL van BOETSELER,

Vryheer en Baron tot Asperen, &c.

K L I N K E R T.

Nduytsche Pleyters swijgt, ghy hebt uw tael ver-
geren,

Gaet haelt uw moeders tong, en kakelt dan in't
Hof,

Komt by Heer WENZEL school, die heeft ver-
taelt met lof

In plat en suyer duyts den Phoenix der Poëten:

Spreekt soo wanneer ghy dingt, soo sal een Landman weten
Hoe't met sijn saken staet, ontleent geen vreemde stof,
D'uytheemsche Walen schout, en maket niet soo grof
Dat wy niet kalk voor steen aendragen dat wy sweten.

Gemeene best, scheidt moed! een Vryheer een Baron
Bout uw vervallen spraek, en rijst gelijk een Son
Die sat van vyer en glans het hoofd buert uyt de kimmern.

En ghy luppijns geslacht! hoe wel bekomt u dit
Dat in der Staten Raed soo grooten Dichter sit,
Die d'heyl'ge Lauwer-hoed verdient nae't moeylijk klimmen.

I. V. V.

Aen den Edelen ende welgheboren Heer
WESSEL vanden BOETSELER,
Baron tot Asperen, &c.

Over de vertalinghe vande Weeck

Vanden Heere van

BARTAS.

KLINCKDICHT.

Oe uyt een niet in niet de werrelt wonder-barich
Geschapen inden tijt is van 't Almogent licht,
Het mengel-moes is juyft gehangen in gewicht,
Der Elementen twist door 't vechte wert eenparich,
Des lochts blau verwich dack in stralen is rijck-
harich,

't Wijt-armich nat verspreyt door veelderley gewricht,
De Aerd veelkantich-ront in 't midden vast gesticht,
De Mensch is 't meester-stuck van alles niet konst sparich,
Met leven-stichtend' leer van Bartas had verklaert,
En in een korte weeck 'twijtlopich werck vergaert,
Den HEER van ASPEREN in Duytsch dit oock komt toonen,
Met geen uytheernsche verw', noch vreemde woorden moy,
Maer met ons eyghen tael en onghleert getoy.
O Eelder krans die soo een edel hoeft moet kronen!

V. Ryckelsma.

Sommierlijck verhael vanden eersten dach der Wweek, van G. Saluste Heer van Bartas.

DE Poët hebbende aenghebeden den waerachtigen Godt, ende verklaert
sijn voornemen van te beschrijven de Scheppinghe der werrelt, voor
dat hy begint dese materie, verhaelt van te vooren eenige nootwendi-
ge poincten, om te beter zijne volgende discoursen te mogen verstaen.
Derhalven in den aenvanck bewijst hy, dat de werrelt niet van eeu-
wichheit is geweest, maer is geschapen, niet by geval, noch om eeuwichlijck te blijven,
en dat God was voor de werrelt. Daer nae beantwoort hy de al te sorchvuldige men-
schen, welke begeerich zijn te weten wat dat Godt maecte voor dat hy de werrelt
schiep, hy spreeckt in het kort van de drie Persoonen in het eenich Goddelijck wesen,
van de eeuwige geboorte des Soons, als mede van den H. Geest, ende leert dat men
van God moet spreecken, en dencken met geheel andere toevlucht als de Heydensche
Philosophen gedaen hebben. Volgens komt hy tot de Scheppinge, ende wederom ver-
maent hy tot de nederige begeerte die yeder moet gebruycken in aenmerckinge van
de schepselen, en tot de overgrootte nutticheyt diemen kan uyt de overdenckinge der
selfde bekomen. Hy wijst aen dat Godt uyt niet gheschapen heeft de stoffe van sine
Hemelsche ende aertsche wercken, dese gevende den naem van Chaos, welke door
een onbedenckelijke wijze werde van den Geest Godes onderhouden. Wijders weder-
leyt hy die haer selve veele weerelden hebben ingebeelt, die de Nature, en de He-
melen oneyndelick stellen; mede eenighe droom-geesten, welke haer vermeten te
kunnen voorseggen den tijt, op de welke de werrelt sal eyndigen. Volgende daer nae
wederom zijn eerste propoost betoont hy, wat gedaente Godt gegeven heeft aen die
stoffe, die hy uyt niet geschapen hadde, waerom hy ses dagen tot zijne wercken heeft
geemployeert: Ende komt alsoo tot het werck van den eersten dach, namentlijck tot
de Scheppinge van het licht, van welckers stoffe ende nutticheyt hy in seer weynich
veersen wijtloopich handelt, waer by hy mede voecht de reden waerom de veran-
deringhen van dach ende nacht heeft inghestelt. Daer mede soude het eerste boeck
zen eynde zijn ghekomen: Maer hy voecht noch te vooren voor het laetste daer by
een beschrijvinge van de scheppinge der Engelen, van de welke de sommighe zijn
van haer oorspronck, ende suyverheit afgevallen, ende vyanden van Godt ende de
menschen geworden, ende sommighe die haer eerste wesen behouden hebben, door
de machtige goedertierentheit van hare Schepper zijn geworden dienaers tot ver-
breydinghe van zijne eere, ende salicheyt der menschen: Daeromme verhaelt hy
den aert, de bekommeringhen, macht ende dienste van alle beyde, ende tot desen
eynde vergadert hy veele exempelen uyt de heylighe Historien.

Hy die beleyt den loop des Hemels rode lichten,
 Die 'tblauw *Neptuni* velt kunt door uw' macht
 doen swichten,
 En hebt in uwe handt des waters vochten
 thoom
 Om t'houden in bedwanck den grondeloo-
 se n stroom,

*Den Poet
 roept den
 Godt des
 Hemels van
 de Zee, van
 't Aertrijck,
 de stroomē,
 en van de
 Winde aer.
 en bidt hem
 dat hy de
 scheppinge
 des werelts
 te recht, en
 soot behoort
 mach be-
 schrijven.*

Die met een eenich woordt het aertrijck kunt doen beven,
 De posten *Aoli* den thoom kort of langh gheven,
 Verheft mijn hert tot u, en reynicht mijn verstandt
 Om wel te voeren uyt 't'gheen' ick neem by der handt,
 Verciert dit mijn ghedicht en 't'gheen' ick sal beschrijven
 Met schoon gheleerde konst om dat te doen beklijven.
 O Vader laet my toe dat ick mach over al
 Doen klincken mijn ghedicht, ghelijck 'tberamen sal,
 En aen ons neven oock vrymoedelijck verklaren
 Den oorspronck en 'tbegin des werrelts out van jaren,
 Gheeft my ô groote Godt dat ick in mijn ghedicht
 De schoonheyt breng' ten thoon van 'swerrelts groot gesticht,
 Gheeft dat ick in 'tbegin uw' groote macht mach lesen,
 Den leser onderricht, en ick ghesticht mach wesen.
 Ten is niet van altijd dat 'tlicht heeft door de locht
 Gheschenen over al op 'taertrijck woest en vocht:
 De hooghe vochte locht heeft niet aen allen zijden
 De groen-blaeuw-bracke Zee omringht van allen tijden,
 De Zee heeft int'ghelijcks van allen tijden niet
 Het aertrijck heel omringht ghelijckmen dat nu siet.
 Dit gansch is gansch ghebouwt alsoomen kan bemercken,
 Niet door het blindt gheluck, maer door Gods wonder wercken,
 Ten is niet de Fortuyn die heeft by ongheval
 Ghemaect nae haren wil dit groote woeste dal,
 Sich menghend' over-hoop oneens en niet te vreden
 Ghelijck *Democritus* suft haer onzichtbaer leden,
 Het eenwich durend' woordt ghesproocken door Gods Geest
 Diet al sal doen te niet is oock 'tbegin gheweest,

*De wer-
 relt is niet
 eenwelyck
 gheest, is
 oock niet ge-
 maect by
 geluck om
 eenwelyck
 te blijven,
 maer is met
 ter tijt door
 Gods alwo-
 gentheyt
 geschapen.
 Het Aert-
 rijck heel
 omringht.*

Niet in tijt voor den tijt, maer selver met de tijden,
 Die wy van dach tot dach sien voor ons heenen lijden,
 Ick wil hier door verstaen den onverdeylden tijt,
 Want onser jaren loop die is daer naer met vlijt
 Van Godt den Heer bepaelt, met laren, Maenden, Daghen,
 Door der Planeten loop, nae sijn goet wel behaghen,

*Godt is
 voor't be-
 gin des we-
 relts ghe-
 weest.*

Voor alle tijden dan is onse Godt den Heer
 Gheweest, die hy nu is, en sal sijn immermeer,
 Godt was in alles al, 'tis van hem al gherefen,
 Want hy waft al te mael het stoff, de plaets en wesen.
 Beginn' en eyndeloos is hy altijt gheweest,
 End' onbegrijpelijk als een onzichtbaer gheest,
 Een licht klaer-schijnend' hooch, alleen van allen tijden,
 Reyn, Wijs, Rechtvaerdich, Goet, het welck ons kan bevrijden,
 Godt d' Heer ghebodt het al, hy was alom alleen,
 Den Weert van sijn Palleys, den Gast en anders gheen,
 Hy was het altemael, niet was voor hem verborgen
 Sels was hy dach en nacht den avont en den morgen,

*Hy vader-
 leyt met
 verscheide
 reden het
 Godtloos
 voorwerpe,
 ende vragt
 vande God-
 loose men-
 schen, die
 gaern soude
 weten, wat
 dat Godt
 doet eer hy
 de werrelt
 schiep.*

Ghy Godloos stoute mensch, die vraecht waer mee Gods Geest,
 En handen in dien tijt bekommert sijn gheweest,
 Ter wijl' hy was alleen, en oock wat dat hy dede
 Van eeuwicheyt, eer hy de werrelt toe-bereede,
 Dewijl het qualick staet, en is alom veracht,
 Te blijven legher handt voor sulcken grooten macht,
 Weet ô Gods lasteraer, dat den afgrondt der Hellen,
 Van hem doen is ghebaent, om uws ghelijcks te quellen,
 Die met een stout ghemoet godtlooselick en quaet
 Berispen Godt den Heer in sijnen wijzen raet.
 Hoe? sal den Timmerman voor eenen tijt ontberen
 Het Hout waer mee dat hy hem selven moet gheneren?
 Den Wever insghelijcks sal die wel blijven kloeck,
 Als hy moet ledich zijn, en leven sonder doeck?
 Den Potte-backer oock sal wel te recht gheraecken,
 Als hy gheen Leem en heeft om Potten af te maecken?
 En desen grooten Godt die't al gheschapen heeft,
 Dat boven inde Locht en hier op Aerden leeft,

Die wijser Meester is, als al die gheen die leven,
 En nootdrust aen den mensch ter salicheyt moet gheven,
 Sou kunnen leven niet dan met zijn eyghen werck,
 Het welck hy heeft ghemaect met sijne handen sterck,
 Hoe? Schipio sou wel tot zijnen roem verkonden,
 Dat hy minst was alleen, maer zijnd' alleen bevonden,
 En Godt sou kunnen niet (wat grooter onverstandt)
 Sonder ons niet bestaen, als in een Weerwolfs standt.
 Heeft oock den Griekschen Prins ghesproocken met behagen,
 Dat hy r'zijn' altemael wel met sich wech kost draghen?
 En Godt wien al den schat des werrelts toebehoort,
 Sal die behoeflich zijn sonder des menschen woort?
 Godt scheidt noyt, uyt sich selfs om sijn ghenoecht te soecken,
 Noch bedelt immermeer, maer doet in allen hoecken
 Wt d'over groote Zee van zijn' mildadicheyt
 Noch spruyten duysenden vol overvloedicheyt,
 Eer oyt den snellen wint quam uyt de wolcken blasen,
 Eer dat de Visschen oyt in't water quamen asen,
 Eer dat de vochte Maen haer' hoorens heeft ontdeckt,
 Eer oyt het vruchtbaer Landt met vruchten was bedeckt,
 Eer dat de vochte baen haer borghers heeft bekomen
 En dat sy hebben daer de wooningh inghenomen,
 Is Godt den selfden Godt, van eeuwichheit gheweest,
 En ledich nimmermeer, jae een onzichtbaer Gheest,
 Hy sach, en hy doorsach sijn heerlick Godtlick wesen,
 Sijn' eer, sijn groote macht, en goetheyt hooch ghepresen,
 Die waren t'aller tijt van sijnen diepen sin
 De voor-gheworpen saeck, het eynd' en het begin,
 En soo ghy wilt noch meer, hy sach tot allen stonden,
 'tPatroon en 'taerds-gebouw dat naemaels is bevonden,
 Hy vont sich noyt alleen, sijn Soon en zijnen Gheest,
 Die sijn ghelijck als nu by hem al tijt gheweest,
 Want heeft voor het begin, jae sonder saet en Moeder,
 Den Schepper voort-ghebracht des werrelts sonder Broeder,
 Ick segh zijn Soon, zijn stemm', en zijnen eenw'ghen raet,
 Wiens wesen is ghelijck des Vaders inder daet,

*Wat de
 Godt des
 voor de
 Scheppinge.*

*Vande drie
 Persoenen
 in eē eenich
 heerlic wesen,
 vanda
 eenwighe
 voortko-
 minge des
 Soons en des
 H. Geests
 met den Va-
 der, welke
 drie Perso-
 nen maken
 eenen eeni-
 gen Godt.*

Van dese twee alleen is beyd' haer macht ghesprooten,
En hare liefd' alsoo van eeuwichheit beslooten,

Van wesen nimmermeer verscheydentlick gheweest,
Maer van persoonen wel bestaend' in eenen Geest,
Waer med' komt over een haer Godtlickheit ghepresen,
En maectt van dese drie maer een Drievuldich wesen,
'tWelck onbegrijplick is voor 'tmenschelijck vernuft
Maer blijven moer daer in ghelijck als heel versuft,

*Hoe dat
men van
Godt sprec
ken en dese
kens raet.*

Ad sacht Calliope, wilt niet te stout gaen soecken

Van dese diepe Zee de grondeloose hoecken,

Wacht dat ghy niet te nae, te stout, en onversaecht,

Aen deef Caphares hoeck u Scheepken stoot en waecht,

Vermect u niet te veel, wilt al te nae niet komen,

Aen dees Caphares hoeck, daerf' al te mael voor schromen,

En daer soo menich Schip sich heeft ghestoten aen,

In't midden vande reys, en schipbreuck heeft ghedaen,

Die sekerlicken wil door dese diepte varen,

Begeef sich niet te veer op d'hoogh ghebulte baren,

Maer blijve by de kant, en hebbe voor sijn Zeyl

Het Christelick ghelooff om t'hebben seecker heyl,

Den waren Heyl' ghen Geest voor Suerman wel bedreven,

Den Bybel voor sijn Sterr', om sich daer nae te gheven.

Door hoeveel gheesten kloeck is 'tvolck verleyt gheweest,

Die voor haer trouw Pilot niet wilden desen Gheest,

Niet hebbende ghevolcht het padt vant eeuwich leven,

'tWelck door de reyne Macht Godt d'Heer ons heeft gegeven,

Maer sijn verdwaelt gheweest, niet hebbende gheacht,

En and'ren oock met haer in't doolend' padt gebracht,

In't heylich wijse Boeck van bey de Testamenten,

En sou'men qualick een van alle d'argumenten

Bevroen van hoogher sin, van moeyelicker daet,

Om t'ondersoecken t'gheen daer ons gheluck opstaet,

De wetenschap van dien is noodich en te wenschen,

De dwalingh schaedelick voor alle Christen menschen,

De stralen van deef' Son verblinden mijn ghesicht:

Voor desen diepen sin is mijn verstandt gheswicht,

*De Hey-
denische Phi-
losophen en
bitters, om
daese de
waerheydt
niet recht
en verstaen,
maer desel-
ve veracht
hebben, sijn
deertlick be-
droghen ge-
weest.*

Iae 't alderfcherpste deel van mijn vernuft en sinnen,
 Bevind' ick bot te zijn als ick sulcks wil beginnen.

De woorden die ick meen' te spreeken t'elcker stont

Die blijven onghehoort, bestorven in mijn mont:

Want dees Drievuldicheyt (die ick tot allen stonden
 Wil liever bidden aen, als diep te gaen door-gronden)

Heeft opgebouwt een Huys oneyndelick van niet,

Seer schoon, rijk, konstich, groot, waer in men dag b'licks siet

Des Werck-mans groote konst, met all' de wonderheden,

Die elck daer in bemerckt van boven tot beneden,

De groote van dit Huys, de schoonheyt van dit werck,

Het welck behoort te zijn altijt ons ooghenmerck,

Stopt den Godtloosen mont van d'hondtighelijcke menschen,

Die leven onbedocht, en Gods eer niet en wenschen.

Beclim de gheen die wil des Hemels hooghen throon,

En springh' soo veer hy kan op d' hooghe muyren schoon

Des werrelts woeste pleyn, en stoutelick vermeten

Door sie des grooten Gods het aenschijn hooch gheseten,

Laet noch die gheen die wil gaen kruypen onder d'aerd',

Met 't scherpste sijns verstants, en thoonen sijnen aerd,

Daer alsoo wel als hier, en aenschouw dese wercken,

Soo diep dat 's Meesters loff versmoor' in sijn bemercken,

Ick wil met goede sorgh' bedwingen soo't behoort,

Het gheen' dat ick beschrijff nae Godes heylich Woort,

Op dat ick mijn ghedicht mach wijselick beleyden,

Te hooch of niet te laech, maer blijven tusschen beyden,

Van vrees dat gaende t'hooch, en komend' al te naer

By 't brandend' Hemels licht, de vlcughels souden haer

Versenghen, en het was by sulcke heeten stralen,

Sou haest ghesmolten-zijn, om nederwaerts te dalen,

Off slepend' over d'aerd' in sijn ghemoet ghequelt,

En kruypend' al te diep in't vochte blaeuwe velt,

Hy niet en sou te seer deselfde gaen beswaren,

Met water of met aerd', en daer door qualick varen,

't Behaecht my wel te sien dit ronde groot ghebouw,

Als enen spieghel klaer, in welcken men seer nouw

*Godt den
 Vader, Soen
 en den H.
 Geest, heeft
 dese groote
 werelt in
 niet uyt
 niet gescha-
 pen.*

*Den Poet
 latende de
 groote eu-
 rieuse gee-
 ste Gods we-
 sen onder-
 soecken, seyt
 hoe matelije
 hy van God
 wil sprees-
 ken, en hoe-
 men hem in
 sine wer-
 ken kan aen-
 schouwen.*

Van dach tot dach kan sien om ons ghelooff te stercken,
 Het heylich aenschijn Gods, door sijne wonder wercken,
 Het lust my Godt te sien, ghelijck hy is bekleet,
 Met 'twescen van dit al, die altijt is ghereet

*Schoone ge-
 byckenis.*

Te thoonen sijne macht : want soo de Sonne-stralen
 Verblinden het ghesicht, van dies' int oogh doet dalen,
 Hoe sou tot eenich tijt het menschelick ghesicht
 Den blixem kunnen sien van Godes aengesicht,
 Wie sal hem vinden oyt verscheyden van zijn wercken,
 Waer in men levendich zijn aenschijn kan bemercken,

*Godt de
 Heer die
 maect sich
 sienlic door
 sine wer-
 ken.*

Godt d'Heer die noyt en quam in 'smenschen plomp verstandt
 Vertoont sich aen den mensch door 'twerck van zijne handt,
 Laet ons sijn heyl' ghe dencht sien, voelen, smaecten, ruycken,
 Als wy met danckbaerheyt zijn gaven wel gebruycken,
 Sy laet haer hooren aen, door reuck men haer ghenaeckt,
 Sy wert van ons ghesien, met handen aengheraeckt,

Hy spreeckt all' uer met ons, en heeft voor zijne Tolcken
 Den Hemel, d'Aerd', de Locht, de Sterren, en de Wolcken,

*Verschey-
 den ghelijc-
 kenissen, die
 den Christe-
 nen dienen
 en aen vij-
 sen mogen
 de aenschou-
 winge van
 Godes wer-
 ken in dese
 groote wer-
 relt.*

De Werrelt is voorwaer een school' en goede leer,
 Al waer Godt sonder spraeck vertoont zijn' eyghen eer,
 Een seer bequame schroef, een wind-aes hier beneden,
 'tWelck met veel trappen doet ons menschen opwaerts treden,
 Met sinnen en verstandt tot op het groot Salet
 Des Hemels, die alom met sackels is beset,
 Waer in dat Godt den Heer zijn' schatten rijk en schoone,
 Voor diese willen sien, stelt openbaer ten toone,
 Een Bragg' waer op men mach vry van versinckens noot
 Vrymoedich heenen gaen, en komen sonder stoot
 Door d'onghebaende Zee, en die verborghentheden
 Des Heeren, die hy toont hier boven en beneden,
 De werrelt is een Wolck, door welcke sich vertoont
 Den Soon, niet van Latone een schutter hooch ghecroont,
 Maer dese Phœbus schoon, wiens aenschijn kan doorschijnen
 De duysterheyt des nachts, en die kan doen verdwijnen :
 De werrelt is't Toncel, waer op Gods moghentheyt,
 Zijn wetenschap, zijn' liefd', en zijn rechtvaerdicheyt,

Vertoonen haer ghedaent' om strijt om op te wecken
 Des menschen swaerften geest, en by sich op te trecken:
 De werrelt is noch eens des groote Meesters Boeck,
 Waer in men lesen kan zijn' wercken even kloeck,
 Elck werck dat is een bladt en yeder daer bysonder
 Is een bysonder merck van zijne wercken wonder.
 Maer wy doen als het Kint, datm' inde Schoolen stelt,
 En liever als wat goets een guychel-spel vertelt,
 Iae neerstelijck besiet de schoon vergulde boorden
 Van eenengoeden Boeck, niet lettend' op de woorden,
 Die daer in zijn ghedruct, en de natuer gheleert
 Den aldergroofften mensch hier opter aerden leert,
 Dat dese ronde Stadt door 'theylich wesen krachtich,
 Wert t'samen gheregeert van Godt den Heer Almachtich.
 Om dan sulcks soo't behoort te nemen by der handt,
 En desen grooten Boeck te lesen met verstandt,
 Ist ons van gheenen doen te leeren hondert talen,
 Om 't selve soo't behoort ghestadich te verhalen,
 W' en hebben niet van doen met neersticheyt en vlijt,
 Te leeren 'sTurcks gheschrift, en daer van het bedijt,
 Noch 'tEgyptisch ghemael bereeckende woorden,
 Noch 'tGrieks, noch ook 'tHebreus gestippelt aen veel oorden,
 Den beestig' Indiaen, den Tarter gheel van vel,
 Den wreedden Arabier, den Moscoviter fel,
 Het Kint van seven jaer, den ouden man vol sorghen,
 En sien in desen Boeck gheen salicheyt verborghen,
 Maer die 'toprecht ghelooff ghebruyckt voor zijnen bril,
 Siet dwers door het ghestert, alsoo hy selver wil,
 Begrijpt den Leytsman wijs van 't gheen' sich kan beweghen,
 En leest al loopend' in dees oude leer te deggen.
 Zijnd' aldus dan verlicht door Godes heyl'ghen Geest,
 En door 'toprecht ghelooff, soo wil ick onbevreesst
 Doorsien den heyl'ghen Text, den inhoud en 'tbedijden
 Van desen grooten Boeck, en 'sHeeren naem belijden,
 En van 'tbegin sel aff des werrelts wijt en breed,
 Om beter Godt te sien ghestadich zijn bereet,

Hoewel
 dat de wer-
 relt Gods
 eeuwige al-
 mogentheyte
 genoegsaem
 beruycht,
 nochtans en
 zijnder ge-
 me als de
 ware Chri-
 stenen en go-
 loovigē, die
 dat recht
 kunnen be-
 grijpen.

De Heer
 heeft sonder
 voorbeeld of
 ontwerp de
 se werrelt
 uyt niet be-
 schapen.

Dit

Dir groote woeste pleyn met aendacht te bemercken,
En daer in te doornen des Heeren wonder wercken.

Deef' groote Meesters geest en heeft noyt zijne macht
Ghebonden aen een werck, dat voormaels was bedacht,
Met arbeydt ende sorgh; jae om noch meer te seggen,
Heeft gheene werrelts meer, om dese nae te leggen,
Gaen elders soecken uyt; ghelijck den Werckman doet,
Die voorghenomen heeft te bouwen metter spoet
Een Conincklijck Palleys, eer hy sijn handt sal seecken
Aen 'twerck, op datmen niet daer aen sou sien ontbreecken,
Gaet kiesen een ghebotuw, al waer sich stelt ten thoon
Den rijckdom met de kunst te samen even schoon,
Doch kunnende niet wel alleen daer aen bemercken
De schoonheyt over-hoop, om 't sijn daer nae te wercken,
Neemt hy van 'teen Palleys den Gevel rijck ghebouwt,
Van 'tander het Patroon der stijlen menichfouwt,
Van 't derd' het schoon fatsoen der trappen hoog verheven,
Soo veel des Meesters konst daer aen heeft kunnen gheven,
Dus kiesend' hier en daer van dertich huysen schoon
't Farsoen, maect daer van een, het welck hy stelt ten thoon,
Maer hebbende gantsch niet om sich op te vertrouwen,
Als sijn selfs-standicheyt, en dit werck op te bouwen,
Heeft desen grooten Godt niet wesende belaeen,
Oft sonder eenigh' hulp dit stuck-wercks aenghegaen,
En schiep den Hemel, d'Aerd', de Locht, en de Planeten,
Het blaeuw *Neptuni* velt, wiens diept' is niet om meten,
Hy doet dit altemael sonder vermoeyt te zijn,
Besweet of machteloos; Ghelijck de Sonneschijn,
Die sonder d'hooghe plaets des Hemels te verlaten,
Met tuyltjens over al bekroont der Lente straten,
En sonder arbeys pijn maect vruchtbaer t'zijnder tijt,
Tot nootdrift vanden mensch het aertrijck breedt en wijt,
Ionck maeckend' over al des werrelts schoone velden,
Die 's Winters opghehoopt de witte vloeken quelden,
De wil den goeden wil, 'tbelieven en de macht,
'tVoornemen en het werck des Meesters hoog gheacht

*Schoone
gelijckenis
hier toe die-
nende.*

Gaen

Gaen altijd tsamen voort, en onder sijne wetten
 Bevinntmen dat sy sich ghestaedich neder-setten,
 Want vast in sijn bewerp is Godt d'Almachtig' Heer,
 Sijn meeningh sijnen wil verand'ren nimmermeer,
 En even-wel dit niet, en dit werck voorghenomen
 Heeft niet op eenen tijt sijn wesen gantsch bekomen,
 De schoonheyt van dit werck heeft niet van stonden aen
 Ghebleecken over al, ghelijckment nu siet staen.
 Want gh'lijck die gheen die wil 'tghevleughelt hout toerusten,
 Om daer med' over Zee te soecken vreemde kusten,
 Bedenckende sijn werck sal hy by alle man
 Gaen soecken 'tbeste hout dat hy bekomen kan,
 Versorghend' hem met doeck, met yser, peck en touwen,
 Om daer mee te versien het schip dat hy wil bouwen,
 En als hy't heeft by een, soo sal hy onbenout
 Sulcx nemen by der handt, en leggen hout op hout,
 Hy neemt hier 'teen stuk houts en brenghet dat aen de steven,
 Het ander aen de kiel sal hy een plaetse gheven,
 En dit weer op de den, ghelijck 'toogh' en 'tverstandt
 Beleyden nae de konst het yser en de handt;
 Alsoo heeft Godt de Heer, eer hy oyt wilde raecken
 Aen 'swerrelts groot ghebouw en dit schoon werck op maecken,
 Wt sijnen heyl'ghen mont ghesproecken 'twoort alleen,
 'tWelck heeft van stonden aen versamelt over een
 Al dat hy had van doen, en 'tghen de breede ermen
 Des firmaments beslaen om 'tselve te beschermen,
 Maer een scheeps Timmerman die aenghenomen heeft
 Te maecken sulck een werck daer hy hem toebegheeft,
 Vint sijn behoef ghereet; en Godt heeft sels sijn saecken
 Besorcht en ree ghemaect om sijn werck af te maecken.
 'rOnbrack hem nergens aen, hy hadt van gheenen doen
 Te leenen yemants konst in't gheen hy wilde doen,
 Deef' eerste werrelt was een wesen sonder wesen,
 Een warringh' over hoop van Godt den Heer mispresen,
 Van all' afgronden diep den afgrondt onghedaen,
 Een lichaem onvolmaect 'twelck niet en kost bestaen

*God maec-
 een het uyt
 niet aen't
 welke hy
 daer nae
 het wesen
 heeft gege-
 ven gelijk
 men dat nu
 aen zijne
 schepsels
 siet.*

*Wat dat
 de eerste
 Chaos was
 'twelck van
 Godt uyt
 niet was ge-
 schapen, eer
 hy dat maec-
 sel wesen en
 plaets heeft
 bestelt.*

Een mengingh' onder een onwaerdich om te prijzen,
 Een ongehoopten hoop vol grouwels en afgrijfen,
 Daer d'Elementen al vermenghelt onder een
 Haer keerden omentom, en hadden't al ghemeen,
 Daer vochticheyt en droocht sich keven en bevochten
 En altijt onder sich met vyandtschap besochten,
 Daer'trond' was aen het scherp, de wermt oock aen de kou,
 Het hard' aen'tfacht, de hoocht aen't laech seer ongetrou,
 De bitterheyt aen't soet; korts om 'twas al r'ondeghen
 Want d'aerd' was aen de locht tot vyandtschap gheneghen,
 Iae d'aerd' was inde locht, alsoo was oock de locht
 Weer onder d'aerd' ghemenght, en waren even vocht,
 De Aerd', de Locht, het Vyer, was inde soute kolcken
 Het Vyer, de Aerd', en Zee die waren inde wolcken,
 De Locht, de Zee, en 'tVyer, die waren altesaem
 In d'aerd', en d'aerd' in haer niet kennend' haren naem,
 Niet kennend' hare kracht en 'tgheen dat sy vermochten
 Eer sy sich onder een met teghenstrijt besochten.
 Want 'sdonders schutter sterck den Maerschalck over 'tvelt
 En had voor elck van haer 'tquartier noch niet bestelt,
 Den Hemel was noch niet vereiert met roode lichten
 Die nu dach ende nacht her aertrijck overlichten,
 Het schoon gheblomde velt deed' insghelijcken oock
 Van haer verspreyen niet haer lieffelijcken roock,
 'tGraticg gheschubt gheslacht en sachmen niet doorsnijden
 Met hare vlimmen scherp de Zee aen allen zijden,
 Der vogh'len soeten sanck klonck noch niet over al
 Ghelijckmen dat nu hoort hier in dit aertsche dal.
 'tWas sonder schoonheyt al van boven tot beneden
 Eer Godt d'almachtig' Heer hem gaff zijn' volle leden,
 Het vyer en was gheen vyer, alsoo en was oock niet
 De Zee de selfde Zee ghelijckmen die nu siet,
 De Locht en was gheen Locht die 'taertrijck kost omringhen
 En d'Aerd' en was gheen Aerd' om vruchten voort te bringhen,
 Of indient mogh'lick was in sulcken werrelts aerd'
 Te vinden 'tlichaem groff van Hemel, Zee of Aerd',

Verder be-
 schrijvinge
 van den
 Chaos.

Soo was nochrans de locht gansch duyfter sonder leven,
 De vlam was sonder vyer en sonder hitt' te gheven,
 De aerd' lach over hoop end' hadd' noch gheenen standt,
 En 'twater sonder koud' dreeff over 'twoeste landt,
 In't korte dan gheseyt. laet uwen gheest versieren
 Een aertrijck ledich woest en qualick te bestieren,
 Onvruchtbaer sonder hout en sonder cenich kruyt
 Iae sonder berch of dal daer gansch niet uyt en spruyt,
 Een Hemel sonder blacuw' om u wel te berichen,
 Niet drijvend' over wulfft en sonder roode lichten,
 En dan sult ghy te recht begripen met verstandt
 Wat Hemel en wat aerd' hier vochten handt om handt,
 Een Hemel en een Landt, het welck ick kan verklaren
 Niet soo dat selfde was maer 'tgheen sy niet en waren.
 Ten was gheen werrelt dan maer 'twas de stoff alleen
 Of de matery groff ghemenghelt onder een,
 Waer uyt dat spruyten sou de queeck-plaets vol wellusten
 Van dese werrelt groot die d'Heer ons ginck toerusten,
 Ick segg' het vruchtbaer faer waer uyt dat spruyten sou
 Den sesten dach volmaeckt des werrelts groot ghebou,
 En seecker desen hoop was leelick uyer maten
 Ghelijcker-wijs het vleesch dat schijnt te zijn verlaten
 In 'smoeders holle buyck en metter tijt nochtans
 Verandert zijn ghedaent' en 'teerste wesen gans,
 Aennemend' het fatsoen van hoofd, van neus, en ooren,
 Van ooghen, vinghers, mondt, die al daer toe behooren,
 'Neemt hier een langh fatsoen, daer rond en hier het breed
 Tot dat deef' werrelt kleyn is t'eenemael ghereer,
 Maer 'tselve wert alleen als alle Creaturen
 Van heslick schoon ghemaeckt door den loop der naturen,
 Ick segg' van leelick schoon, en levendich van doot,
 Volmaelct van onvolmaeckt, en van het kleyne groot,
 En dese werrelt waer verandert noyt van wesen
 Ten waer dat Godt den Heer door zijnen mondt ghepresen
 Daer in ghelijck ghespuyt hadt leven ende gheest,
 Die dit groot lichaem doet beweghen onbevreesst,

*Hoerren
 dese Chaos
 verstaen sal.*

*Gelijcke-
 nisse.*

*Van de
 verburghen
 krachte Gods
 in het levē-
 dich maec-
 ken deser
 materis.*

De tastbaer donckerheyt vande Nilosche rijcken,
 De droeve dicke locht en mist der *Cymmers* wijcken,
 Den groven swarten damp uyt Cerberi ghehucht
 Of soo meer duysterheysts de menschen maectt beducht,
 Iae al dat inde hel van schrick'lickheyt mach woonen,
 Dat sachmen daer by een afgrijff'lick sich vertoonen,
 'Klegg' t'was hier overhoop in desen afgront al
 En deckten 'taenschijn heel van't onvolmaeckte dal,
 De ongheregheltheyt en d'ongheschickticheden
 Regheerden desen hoop van boven tot beneden,
 'tWas oneens altemael, en den verwarden hoop
 Was twistich onder een verlooren sonder hoop,
 Soo haest 'tggeschapen was, ten waer dat Godes segghen
 En goedertierenheyt sich hadt ghestelt daer teghen,
 Vast klevende by een, ô wat een wonder werck!
 Den Hemel, Zee en Aerd' als met een mastijck sterck,
 Die oneens sich altijd bevochten met besuyren
 En meenden doot te doen de scheppingh der natuyren,
 Ghelijck een kloeck verstandt die in het Autaer vrijft
 Van d'eeuwighe ghedacht het gheen' dat hy beschrijft,
 Heeft doorgaens inden mondt waert oock sou moghen wesen,
 'tSy by 'tvolck, aenden Dis, in't Bedd' om daer te lesen
 Het gheen' dat hy beschrijft, jae schijnt dat even kloeck
 Hy met sijn gantsch vernuft swemt over desen boeck,
 Soo scheent oock dat Gods Geest om sich te gaen vermeyen
 Dreef over desen hoop en zijn' macht uyt ginck spreyn,
 Gheen ander forch en was by hem noch oyt gheweest,
 Indien forchvuldicheyt mach komen in Gods Geest.
 Of als de voghel doet die levendich wil maecten
 De eyers die hy leyt en daer by moghen raecken,
 Blijft sit ten vast daer op, verwermt die meer en meer
 Tot dat 't geheel-ronde-wit uyt brenght een kuysken teer.
 Soo scheen oock dat den Geest des Meesters hooch verheve
 Den afgront broeyden uyt om hem fatsoen te gheven,
 En door eens Vaders forch te storten over al
 De vruchtbaer rijke deucht hier in dit aertsche dal

Den Geest
 Gods hiel
 staende door
 een onbegrijp
 pelijcke ma-
 niere, ende
 als broeyde
 verwar-
 de dit men-
 geloes son-
 der gedaen-
 se.

Om uyt den groven hoop te trecken 'swerrelts wesen
 Gelijckt bevonden wert daer uyt te zijn gheresen.
 Want hy ist alleen al die't altemael alleen
 Omvanghende bedeckt en brenghet al by een,
 Wiens Goddelicke macht en aenschijn hooch gheseten
 Heeft midden noch begin, noch end om dat te meten,
 De werrelt is alleen daer is gheen ander meer
 Als dese, diemen siet ghemaect van Godt den Heer,
 Wiens groote stercke macht daer niet heeft uytghelaten
 Als 't gheen' dat niet en is en niemandt en kan baten.
 Wel aen verstaet my dan, alwaer het schoon gheweest
 Dat desen grooten Vorst gheleert door Godes Geest
 In Orebs hooghe School ons niet en had beschreven
 Dat Godt door sijne kracht het wesen had gegeven,
 In daghen twemael drie aen't groote werrelts pleyn
 En 't gheen vergancklick is daer binnen in't ghemeyn,
 Soo kan toch evenwel de wel-bedachte reden
 Doen 'tenemael te niet al dese nieuwicheden
 Des onghehoorden seckts waer in *Leucippus* heeft
 Gheleydt het fundament terwyl hy heeft gheleest,
 Ghemerckt dat by aldien *Natura* mocht omringhen
 Veel ander werrelts meer en ons te voorschijn bringhen,
 Soo sou uyt 'thoochste deel de Zec, d'Aerd' en de rest
 Nae 'swerrelts laegste plaets weer dalen op her lest,
 Oock moestn' aen d'ander zijd' een ruyme plaets versinnen
 Daer dese werrelts al haer mochten roeren binnen,
 Ick segg' daers' altemael gansch vry en onbelet
 Ghebruyckten haren loop alsoo die is gheset,
 Maer dese leden al die zijn too vast ghebonden
 By een, dat onder haer niet ledich is bevonden,
 Daerom kan oock den dranck of eenich ander nat
 Schoon opghestecken zijnd' niet komen uyt het vat,
 Voor datmen eerst daer in een openingh gaet maecken,
 Om het besloten nat daer uyt te doen gheraecken,
 De selfde reden is oock waerom dat den windt
 Des blaesbalcks toeghestopt gheen uytganck nerghens vindt.

Daer is
 maer een
 werrelt.
 Wederleg-
 ginge van
 de dwalin-
 ge vanden
 Philofofhe
 Leucippus
 die sich in-
 beelde veele
 weerelden
 door dese
 zyne reden.

1. De ee-
 ne werrelt
 soude sich
 vermengen
 met de an-
 dere, ende
 dat soude
 veroorsaec-
 ken den val
 van alle ge-
 lijk.

2. Men
 soude sich
 moeten in-
 beelden een
 ydele plaec-
 se 't welck
 strijt tegher
 de fundamē-
 ten vande
 naturali-
 sche Philo-
 sofhe, gelijc
 alhier mee
 worscheiden
 exempelen
 wert betre-
 fen.

Daerom ist segg' ick noch dat in een vat beslooten
 De vorst gheen hinder doet al komt hy dat bestooten,
 Den gierpot vanden hooff en werpt gheen water uyt,
 Om d'aerd' te maecken vocht als men de gorgel sluys.
 En d'helder klaren spronck die door veel loode pijpen
 Moet onder uyt den gront haer slaven oorspronck grijpen,
 Bedwinghend' haer natuer, springht op ten hemel-waert
 Alsoo seer wert ghehaet 'twelck is van hollen aert,
 Godt heeft niet de natuer maer een alleen doen baren,
 Maer hy heeft oock bepaelt haer wesen en haer jaren,
 Die wilde dat alleen zijn wesen heylich, sterck,
 Bestandich blijven most en gheen verganck'lick werck
 Des Hemels firmament kan oock met recht niet tuyghen
 Dat het gheen maet en heeft, waer onder het moet buyghen,
 Dewijl ter rechter tijt wanneer het Godt belieft
 Den loop moet blijven staen en langher niet en blijft,
 Daer zijn gheen dinghen oyt in al des werrelts ronden
 Soo langh die heeft ghestaen onsterffelick bevonden,
 Haer leden moeten al de tijtelicke doot
 Beproeven t'zijnder tijt al zijns noch soo groot,
 'tBegin van alle dinck sal ons het eynd' vertoonen
 Soo haest 'tgheschapen is om 'taertrijck te bewoonen,
 Want het verandert al op aerden telcker stondt,
 Soo datter niemandt oyt ghestadicheyt en vondt.
 Versiert des Hemels throon om hooch te zijn ghespannen
 Van een vijfde Element ghy Grieckse wijze mannen
 Hout staend' en arguert dat noyt gheen menschen oogh'
 Begin noch eynd' en vont in 'swerrelts ronden boogh
 Hout staende met ghewelt dat onder zijne wetten
 Hier in dit aerdsche dal de doot alleen kan setten
 Het gheen van maent tot maent besocht wert over al
 Van't silver klare licht hier in dit aerdsche dal,
 Het swacke steunsel van de leer van dese lieden
 En sal de werrelt niet van onderganck bevrijden,
 Het sal gheschieden eens weest vry daer op verdacht
 Dat all' de berghen hooch van vrees' en door Gods macht,

*Wederleg-
ginge van
een ander
dualinghe
der gheener
die de natu-
re ende de
Hemelen
onyndelick
maecken.*

*Hy bewijst
door 'tgeene
de H. Schrift
ons leert
vanden on-
derganck
des wer-
relts, dat de
hemelen die
door vier
moete wer-
gaen eer be-
gin hebben
gchade.*

*Schoone
beschrijvin-
ge van het
eynde des
werrelts.*

Haer

Haer fullen uyt haer plaets van boven neerwaerts gheven
 En all' de klippen hart verschudden ende beven,
 Den Hemel hooch verwulft sal barsten inſghelijck .
 Op defen ſelfden tijt en ſcheyden uyt zijn rijck,
 De laechſte velden oock die fullen hooch verheven
 Haer onder uyt den gront ten Hemel opwaerts gheven,
 De waters fullen al uyt drooghen opter ſtondt
 Of blijfter eenich nat in haren diepen grondt,
 Dat ſal niet zijn als bloet, waer uyt men ſal bemercken
 Des werrelts onderganck en 'sHeeren wonder wercken,
 De groote woefte Zee ſal werden vlam en vyer.
 Dan ſal met groot ghedruyſch en ſchrickelick ghetier
 'tZee-monſter oock met een verlatend' haer waranden
 Voortbrengnen een ghehuyl opde ghebrade ſtranden.
 Den Hemel ſal zijn licht, ô wat een groot gheklach !
 Met yſer-roeft alom beklede inden dach,
 De Zee ſal by't gheſtert' tot boven zijn verheven
 De Sonn' ſal duyſter zijn en gheenen ſchijn meer gheven,
 De Sterren altemael die fullen over al
 Verlaten hare plaets en komen tot den val,
 De duyſterhey, de doot, het ſchrickelicke ſchroomen
 'tGhehuyl en het gheſchrey 'tſal al te voorschijn komen ;
 Dan ſal des Richters toorn die ons alree verthoont
 Hoe dat hy ſtrafft, en oock ons uyt ghenade kroont,
 Van't groote woefte pleyn maer een vlam vyers gaen maecken
 Ghelijck hy't voormaels heeft de watervloet doen ſmaecken :
 Hoe ydel van gheloof zy't gh'eylaes ! en vol ſchaemt
 Ghy Schrijvers die beſchrijft veel meer als u betaemt,
 In u dach-handelboeck, wanneer ghy meynt te weten
 Den onderganck des tijts en u dies wilt vermeten,
 Ick ſegg' als ghy beſchrijft het jaer, de maent, den dach,
 Die ſal Saturni deurtoeſluyten met gheklach,
 En 'tjaer, de maent, den dach, voor altijt uyt gaen ſluyten
 Die dan door Gods bevel daer fullen blijven buyten,
 En waer van de ghedacht' maect mijn ghemoet benout,
 Soo dat mijn ſpraeck failleert en 'thert is ſeer verflout,

Tegen de
 Indiciaire
 Astrolog' es
 die haer
 vermeten
 dat ſy den
 tijt van het
 eynde des
 werrelts
 kunnen be-
 merken.

Vleughenachtigh handt vergrijpt haer in het tellen,
 *iGheral en is niet goet dat ghy ons voor komt stellen,
 Ghy soeckt maer metter tast nae Gods verbotghenthey
 Die hy ghesloten heeft in zijn' alwetenthey,
 Hy heeft in sijne handt het loopende ghewichte
 Des uerwercks, 'twelck den tijt kan houden inde richte
 Van dien dach ende maent die daer in zijn gheprent
 Met letters bloedich root die brenghen sullen 'tend
 En komende seer ras als een dieff inder nachten
 Sich sal betoonen eer dan dat wy die verwachten.

Beschrij-
 vinge aan
 de tweede
 toecoms-
 ses Heere Ic
 su Christi
 unde ver-
 wijfensse
 des lichaems
 ende het
 laeste oor-
 deel.

Als dan sal't zijn ô Godt dat dijn gheliefden Soon
 Verschijnend' in het vlees ons sal verschijnen schoon,
 Hy sal uyt d'hoogste Sael der Sterren neerwaerts dalen
 Om 'tuytverkooren volck om hoog by hem te halen
 In d'aenghename rust, die hy 'sheeft toeghefeyt,
 Eer oyt des werrelts gront van hem was toebereyt,
 Men sal der Engh'len Schaer met meenich duyft heyr crachten
 Sien aen sijn rechter-handt op sijnen dienst staen wachten,
 Den wagen zijns triumphs met groote blixem vry
 Sal met gherechticheyt en liefd' ons komen by,
 Al die oyt zijn gheweest des bitt'ren doodts deelachtich
 En hebbent graf bedeckt met Marber-steenen prachtich,
 Al die de dulle Zee met droeffenis verflint,
 Al die de roode vlam gaet spreya door de wint,
 Al die gheen ander graft hier sullen kunnen vinden,
 Als 's ravens vuyle buyck of 'swolfs die haer verflinden,
 Die sullen opgheweekt vernieuwen t'zijnder tijt
 Haer vlees en haer ghebeent benomen met verdriet,
 En vanden hoogsten Godt het vonnis hooren gheven,
 Het zy dan vande doodt of van het eeuwich leven,
 Den een sal dijne gunst en dijn barmherticheyt
 Beproeven uyt ghenaed' in aldereeuwicheyt
 En d'ander wederom sal dy ghewapent vinden
 Mer de rechtvaerdicheyt, die t'boos volck sal verflinden,
 d'Een sal om hoog by dy besitten Abrams schoot,
 En d'ander sal om laech versnicken inde doodt.

O ghy die voormaels hebt het vonnis hooren lesen
 Des Roomschen richters stout en sonder dat te vreesen,
 Wilt mijnen hulper zijn van't eerste tot in't lest
 Wanneer den Enghel sal van't Oosten tot in't West
 Van 'tZuyden tot in't Noord' door al des werrelts boecken,
 Doen hooren de basuyn om 'tvolck by een te soecken,
 Het welck verschijnen moet om 'thooren over luyt
 Het vonnis vande doodt of 'tleven spreecken uyt,
 Wilt mijnen Richter zijnd' oock mijne voorspraeck blijven,
 Op dat ick mach by u in eeuwicheyt beklijven,
 d'Oneyndelicke kraecht de wijsheyt van onf' Heer
 In 'swerrelts schepping' heeft ghedaen ghelijck den Beer
 Die in haer duyfter hol baert nae de dertich daghen
 Een ongheschickt stuck vlees, het welck zy heeft ghedraghen
 In plaets van eenen beer en leckt dat hier en daer
 Tot dat nu hoeft, nu hals, en leden altegaer
 Sijn door haer vlijt ghereet, en dat soo sonder pijnen
 Van sulcken groven klomp 'tvolmaeckt dier sal verschijnen,
 Want hebbend' onder een hier in dit ydel dal
 En door den windt sijns mondts gheschapien over al
 Deef' onvolmaecten hoop, ghemenght van koud' en hitte
 Van vochticheyt van droocht' en metter tijt in ditte
 Heeft Godt den Heer versien, alsoo dat hy met vlijt
 Het laegh' ghescheyden heeft van 'thooghe metter tijt,
 En stelt alleenskens soo nae sijn goet wel-behaghen
 De hitte by het heet om sich wel te verdraghen,
 Het harde by het hart, de koude by het kout,
 En 'tvochte by het vocht tot elckers onderhout,
 Soo veel 'tvan nooden is, en met verstandt en sinnen
 Schept dese dinghen al die ghy nu vindt daer binnen,
 In daghen tweemaal drie, dus maeckende ghereet
 Des groote woeste pleyns het lichaem wijt en breed,
 Van Hemel aerd' en Zee, niet dat hy al deef' dinghen
 Niet stracks beginnen kost en oock te voorschijn bringhen,
 Iae op den selfden tijt door zijne groote macht
 Een woonplaets maecten toe voor't menschelijck gheslacht,

*Hebbende
 dus verre
 gesproocken
 vā de scep
 pinge van
 de stoffe des
 werrelts,
 hy bewijst
 hoe ende
 wat ghe-
 daente God
 hem gheeft,
 als hy sine
 wonder-
 wercken in
 ses daghen
 voortbrēgt.*

*Waerom
 God ses da-
 ghen in de
 scheppinge
 des werrelts
 heeft willen
 besteden.*

Verwulven 'sHemels throon en oock de locht verforghen
Met voghels hier en daer, die hy al moet besorghen,

De Boffchen met ghediert het welck daer binnen is
De wat'ren over al met alderhande Vis,

Maer hebbende ghebryckt nae sijn goet wel-behaghen,
Soo veel konst soo veel moeyt' en daer toe soo veel daghen,

Om 'truyne groot Palleys des werrelts voorbedacht
Te maecken eerst ghereet voor 'tmenschelick gheslacht,
'tWelck noch gheen leven had, soo laet hy ons hier mercken
Wat sorghe dat hy draecht voor sijner handen wercken,

Sijn' groote neerslicheyt, voor d'eer gheluck en goet
Van die hy heeft ghemaeckt en neemt in zijn behoer,

Ick segg' aen wie hy sich bevonden heeft te deggen

Met de belofenis van sijnen rijcken seggen ;

Hy toont ons hoe dat sich om hem te volghen nae

Een werckman niet en moet sich haesten al te drae

*Hoe de
menschen
Godt in si-
ne wercken
moet naer
volghen.*

In't voorghenomen werck, maer wel gheduldichlijcken

Over 'tbegofte werck sijn bijl en schaeffgaen strijcken

Sich haestende met staey, want 'tselve is haest ghenoech

Ghedaen, het welck gheschiet met sinnen en ghevoech,

*Nu gaet
hy nyt den
Chaos voor
het eerste
werk siner
scheppinge
voort halen
het licht.*

O wijs heyts Vader groot, ô Vader aller lichten,

Wy soud' en wy behoord' ons komen eerst verlichten,

In deef' verwarden hoop dan t'levendighe licht

Sonder wiens schoonheyt 'tschoon' maer schijnt te zijn ver-)dicht,

Timanthes had voor niet ghemaeckt met zijn pinceelen

Om Cyclops schildery ons mede te gaen deelen,

Parrhasis sijn gardijn, Zeuxis Penelops beelt

Of oock Appelles handt sijn Venus omghedeelt,

Ten waer de held're Son met hare lichte stralen

Om ons sulcx te doen sien waer neerwaerts komen dalen,

Het waer al te vergheefs dat sulcken konstich werck

Hadt op ghebouwt gheweest als der Ephesen kerck,

Of als *Mausoli* graft het welck met groot begheeren

De Coninginn' zijn vrouw' liet bouwen 'tzijnder eeren,

Of oock als 'thooch ghebouwt' in *Pharos* eylandt schoon

Die alle drie ghebouwt sijn en ghestelt ten toon

Door *Schopus Cusiphons* en oock *Softrati* handen
 Die met seer groote konst dees wercken over manden,
 Indien het duyfter kleet van d'eeuw'ghe donck're nacht
 Dit werck aen 'smenschen oogh' r'ontstelen had betracht,
 Seght toch wat grooter forch kan komen inde sinnen
 Van die een's Conincks huys bewerpt en sal beginnen
 Als dat hy sijne konst daer aen betoonen mach
 En dat doorschijnich-schoon mach brenghen aenden dach,
 Op dat des werrelts oogh' met hare lichte stralen
 De rond' daerom mach doen en door en door bestralen,
 En alsoo van sijn werck mach toonen over al
 De kost'lickheynt en konst die daer aen blijcken sal,
 Godt wil oock dat des daeg's des werrelts oogh' vol lichten
 Om ons oock doe de rond' en alsoo kom verlichten,
 Dat aen ons blijcken mach de konst en oock de kost
 Van die dat werck aen ons noch maect en heeft begoft
 Het zy dat Godes Geest beweechd' en oock verweeste
 d'Onstuymicheyt des Zees die d'aerde gansch bedeste,
 Dee springhen vyer daer uyt ghelijck als inde locht
 Den Noorden wint bevecht den Zuyden soel en vocht
 Beneden's *Cancers* hitt' twee wolcken onverdragen
 Onstecken 'sblixems vyer, 'twelck snel daer door komt jaghen
 Het zy dat Godt den Heer niet haestich metter loop
 Allenxkens en met staey ontwarden desen hoop,
 En nam dit groote licht, 'twelck over ons komt lichten
 Wt'rElement des vyers en r'onfen dienst quam stichten,
 Het zy dat Godt rontsom des grooten klomps die drijft
 Spreyd' uyt een klare wolck die twaeleff ueren blijft,
 Die hy daer nae we'rom ginck bruyn en duyfter maecken
 Op dat beyd' d'horisons sich mochten 'snachts ghenaecken,
 'rZy dat Godt schiep de toorts die met haer stralen schoon
 Den aertbodem vergult uyt 'sHemels hooghen troon,
 Doch niet soo die nu doet, of 'rzy dat sijne krachten
 Een ander helder licht of toorts te voorschijn brachten,
 In't voorhoofd wijt en breet van dees vergaerden hoop
 Die noch in't water lach en dreeff daer over-hoop.

*Verfchey-
 den meynin-
 gen over de
 materie en-
 de scheppin-
 ghe des
 lichts.*

Die swevende daerom ginckt al te recht bestellen,
 Op dat sy over-hoop niet meer sich soudén quellén
 Ghelijck de Sonn' nu doet die boven ons gheleyt
 Wert nyt des Hemels schoot hier over al ghespreyt,
 En selfs den Voerman is van Paerden die hem kennen
 Om zijn vergulde licht van't Oost in't west te mennen,
 Hy hadt niet alsoo haest gheseyt 'tlicht schijn' alom
 Of desen grooten hoop wiert volmaect omentom,
 En sijnde gansch verlicht met stralenhooch verheven
 Van dese groote toorts heeft 'troukleet hem begheven
 Om schoonder aen te doen het welck over al
 Sou thoonen aenden mensch hier in dit aerdsche dal,
 O falckel zijt ghegroet, de Heer wil u bewaren
 O heyl' ghe klare toorts ghy zijt in onse jaren
 't Verdrieff van het verdriet, 't verdrieff van grooten rou
 En vanden duyft'ren nacht die ons beswaren sou,
 Des werrelts klare lamp des waerheys lieve moeder,
 Den moordenaers een schrick der vroomen een behoeder,
 Gods dochter wel bemint, hoe schoon en seer beleeft
 Zijt ghy, dewijl de Heer van u 'tghetuygh' uis gheeft,
 Ick segg' dewijl dat selfs uw' Schepper gaet bewijsen
 Dat hy (doch al niet maer) u niet ghenoech kan prijsen,
 Maer overmits de vreuchd' die komt met overvloed
 En niet en wert ghestaect gheen vreuchd' meer aen en doet,
 Dat sulck alleen den peys vol vreuchden en ghenuchten
 Sal prijsen, die altijd daer voor heeft moeten vluchten,
 En dat het duyfter swart der ravens seherp ghebeckt
 Der swanen schoone wit soo veel te meer ontdeckt,
 Daerom wast Gods bevel sijn schickingh' en believen
 Dat 'tlicht den duyft'ren nacht, en zy 'tlicht sou verdrijven,
 De droochte vanden dach die wert ghetempert haest
 Wanneer de vochtelocht des nachts daer over blaest,
 Den nacht versoet den last en doet niet meer ghedencken
 Aen 'tgeen den arbeydt heeft aen 'smenschen lijff doen krencken,
 De nacht die is die gheen die met haer duyfter kleet
 De stomme werrelt dect en droocht des arbeydts sweet,

*Van d'o-
 vergröte
 putticheyt
 van het
 licht.*

*Waerom
 Gods bevel
 heeft dat de
 nacht en de
 dach mal-
 kander vol-
 gen moeten,
 ende vā het
 gemak des
 nachts.*

De nacht die doet de stilt' op aerden neder dalen
 En al 'tvermoeyt ghediert' komt sy tot rusten halen,
 O nacht ô soete nacht ! 'ten waer uw' maricheyt
 Des menschen leven waer niet als een' duysterheyt,
 Daer quellingh' haet en nijt, de giericheyt vol pijnen
 Ons pijnighen 'tghemoet 'tlichaem doen verdwijnen,
 O nacht ghy neemt van ons 'tgheveynsde mommekleet
 Waer met op dit Tonneel den mensch sich daechs bekleet,
 O nacht die 'taertrijck voet door u sijns' al ghelijcke
 'tZy Coninck, het zy voor den armen of den rijcke,
 Den Heyden of den Grieck, den lichter of den dieff
 Die bot zijn ofte wijs zijn u al even lieff,
 De meester en den knecht, de mismaect' en den schoone
 Want nacht uw' duysterheyt stelt ons gansch niet ten toone,
 Die daer verwesen zijn om haer misdaden groot
 Die soecken troost aen u in haren angst en noot
 En die in 'sovens gloet herkoockt en koockt met lusten
 'tMetael dat ons verleydt, is oock gheraect in rusten,
 Die krom zijn als een boog' en trecken langhs de kant,
 Dwers op de stercke stroom 'tschip met haer eyghen handt,
 En zijnde nat besweet door dese sware weggen
 Op't stroo zijnd' uyt ghestreckt, sijn oock tot rust gheneghen,
 Die met een Seysslem krom en dickwils scherp ghemaect,
 Beneemt het rouwe velt den rock en latet naect,
 Neemt 'snachts de soete rust en by de warme leden
 Sijns wijffs, verghoet den last des daechs by hem gheleden,
 Der maechden driemael drie d'opvoedsel wel bemint,
 Terwijlen inde nacht elck een zijn ruste vint,
 Alleen met groote sorgh' en arbeydt onverdooten
 Betrachten 'trechte padt, om niet te zijn verstoeten
 In alder-euwicheyt uyt 'sHemels hooch Salet,
 En wijsent oock den gheen die op haer' schriften let.
 Ick meend' en had verwacht dat 'tuerwerck my sou seynden
 De laetst' uer vanden dach en mijnen arbeydt eynden,
 Maer als ick't wel besie soo doet ter nauwer noot
 De Son maer d'ooghen op en brengh't ons 'tmorghen root,

Voor het
 eyndigē van
 den eersten
 dach han-
 delt hy noch
 vande Eer-
 gheben.

Mijn moeyt' is maer begoft, ick sie des Hemels scharen
Met een seer groot ghetal tot dienst van Godt vergaren,

*Vescheyde
meyningen
over tijt vā
de Engelen
scheppinge.*

Ghy Enghelen des lichts, 'tzy dan dat Godt u nam
Of onder 'sHemels naem, of van d'hoogh' ouste vlam
'tZy dat ghy op dien tijt u wesen hebt ghenomen,
Als 'sHemels goude licht 'thaer' heeft van Godt bekomen,
Of 'tzy dat langhen tijt ghy waert van Godt den Heer
Ghemacckt, eer 'swerrelts grondt ghemaect is immermeer,
Want 'tis de meeningh' niet hartneckich dese dinghen
Te willen houden staend' en vast daer op te dringhen,
Ick segg' in saecken selfs, in welcke men bevint
Dat de scherpsinnicheyt te veel sich onderwint,
En niet en sou voor my soo seecker kunnen wesen
Als 'tgheen d'onwetentheynt m'heeft nedrich onder-wesen ;

*Hoedanich
hy eerst sijn
geschapen.*

Ick hou dit voor ghewis dat Godt u heeft gheplant
In 'sHemels Paradijs, met sijn' almoghend' handt,
Soo schoon, soo wijs, soo goet, onnoosel en vol krachten
Dat sulcks het wesen Gods by nae ghelijck was t'achten,
Maer even als die gheen' u boven inden top
Van staet, door 'sConincks gunst sijn haest gheklommen op,
Somwijlen d'eerste zijn die om een kleyn misghagen
Doen haer lieff Vaderlandt den last des oorlochs draghen,
Alsoo dat sy op't eynd' doen eenen swaren val
Veel hoogher als haer trap sich toonden over al,

*Eenige sijn
afgevallen
haer tegen
God stelten-
de ende in-
den hel ver-
stoten, ende
sijn daerom
quade En-
gelen, boose
geesten, en-
de Duyvels
geworden.*

Soo heeft oock eene schaer van gheesten opgheblasen,
Haer teghen Godt ghestelt en nijdich komen rasen,
Sich spannende te saem om Godt te nemen aff
Sijn Croon, maer al om niet, en sijne Conincks staff,
Maer hy die noyt en is ontwapent vanden donder
Stietf' inde locht van hem, of liever veer daer onder,
Want d'hell' die is alom, 'tis altijd duyfter nacht
Daer 'theylich aenschijn Gods wert nimmermeer verwacht,
Dit arm betoovert volck van hovaerd' overwonnen
Heeft van ons op dat pas ten minsten dit ghewonnen,
Dat 'tselve weren kan hoe hooch des Hemels stoel
En 'theylich aenschijn Gods is boven d'Helsche poel,

Want

want 'theeft door d'hooghen val het selve kunnen meten
 Alsoo dat zijt daerom te beter kunnen weten,

Het was soo veer van daer dat *Satan* en sijn rot

Door dese sware straff sich gheven sou tot Godt

En stillen hun ghemoet, dat sy noch veel meer wassen

In boosheyt met de straff, om sijn volck te verrassen,

Doende hier in eveneens als d'Heghedisse stout

Dy sijnd' ontwee gheapt daerom noch niet en flout,

Maer dreyghen die't haer doet en toonen in haer sterven

Den bitt'ren boosen aert die sy van d'ouders erven,

Nae dat den Coninck dan van alle dmysterheyt

Nam vanden Godt des lichts 'tellendich afghescheyt,

En werden uyt sijn plaets van boven neer ghestooten,

Iae inder eeuwichheyt uyt 'sHemels rust gheslooten,

Heeft hy noyt ghene vreed' ghehadt noch gheene rust

Met desen grooten Godt, maer alijt grooten lust

Van sijn misdaden groot 'tghedencken te begraven

Gods Kerck te niet te doen, en sijn' eer t'ondergraven

Begeerich zijnd' alijt, dit lichaem sonder hoeft

Verlooren te doen gaen, en dat sou zijn berooft

Van Coninck dese Stadt, van stierman wel bedreven

Het Schip, om naederhandt op sijn' ghenaed' te leven,

Maer hebbend' sich alijt de heyl'ghe Majesteit

Weer boven 'thooch ghestert' een stercke plaets bereyt.

Alwaer 'tghesicht de leer', 'tbegraven, 'toervallen

Sijn swacker als te swack voor sulck onwinbaer wallen,

Den Satan siend' het hoeft voor hem dan veel te sterck,

Heeft hy van stonden aen begoft een ander werck,

En latende den boom, begint hy aen de tacken

Om die nae sijnen will' ghestadich te verfwacken,

Den voghel-vangher loos, den visscher met sijn net,

Den jagher die in't velt vroech op sijn weywerck let,

En hebben noyt soo veel vis-anghels, lijn of stricken

Ghebruyckt, om voghels, vis of groff wilt te verstricken,

Die 'trouwe wilde bosch ghebruycken voor haer huys

En loopen dach en nacht daer door met groot gheruys

*Stotte
 werckingen
 der Duy-
 welen tegen
 Godt ende
 de mensche.*

*Verder
 beschrijwin-
 ghe in het
 bysonder
 vā het werc
 des Satans
 teghen alle
 soorten van
 menschen.*

Als

Als desen boosen Gheeft is naerstich int bedrieghen,
 Om 'tvolck niet bedacht onder zijn net te krijghen,
 Hy heeft seer haest betrapt den jongh'linck heer van bloet
 Die door 'tonkuysch ghelicht nae sijn wellusten doer,
 'tGout dient hem voor een strick om oock daer mee te binden,
 Den gier'ghen woeckenaer waer dat hy hem kan vinden,
 d'Eergier'ghe maect hy oock tot dwasen altemael
 Door 'tschijnent schoon ghelaet of 'sPrincen soet onthael,
 Hy vanght oock met den strick van hondert valsche leeren
 Die 'swerrelts groote goet noch schatten en begheeren,
 'tGhelooff is selfs den strick waer mee dat altemet
 De Duyvel vol van list met onghelooff besmet,
 Die gheen die vroech en laet trou hebben hier beneden
 Des Heeren grooten naem vrymoedelick beleden,
 Edriegher die voorwaer hier in dit aerdsche rijck
 Is in sijn boose daet de rispen seer ghelijck,
 Die de welruyckend' eer der hoven gansch bederven
 En daer in 'tbeste kruyt door haer fenijn doen sterven,
 Die segg' ick het gheboomt beroven van haer blat
 Benemend' haer cieraet door fenijnich nat,
 Wie soud' hem voor't bedroch en desen Prins der nachten
 En zijn' archlisticheyt ghenoechsaem kunnen wachten,
 Die dickwils in een beelt van gout of silver, noch
 Van koper of van hout komt kruypen met bedroch,
 En maect door sijne loof' en valsche duyvels treecken
 Dat hem het arme volck hoort ware woorden spreecken,
 Die zijne personagie als een waersegger speelt
 En met 'tschijn-heyligh vyer ontfteeckt het stomme beelt,
 Nu van Apollos macht, nu om niet te versuymen
 Van d'and're diemen seyt een maecht te zijn van Cuimen,
 Nu weckt hy uyt het graff ghelijck uyt eenen droom
 Van het Hebreensehe volck den lesten richter vroom,
 Om dat hy op 'tversoeck des Conincks vol misbaren
 Hem sou van Godt den Heer 'tvoornemen openbaren,
 Die oock ghelijck het scheen door eenen heyl'ghen lust
 Heeft 'svrysters Ammos hert seer yvrich toegherust,

*Here voor
 seggingen.*

Soo dat hy altemet om 't slecht volck te verleyen,
 Oock wel de waerheyt seyt van 'tgeen' men moet verbeyen,
 Wie sou niet sijn verleyt in't kort of in het langh
 Van sulck' een die een tack verandert in een slangh ?
 Van die de klare stroom van Nilus kan onteeren
 En in swart leelick bloedt deselve doen verkeeren ?
 Die in des Conincks Hoff met een seer groot ghetal
 Deed' vorschen reghenen en padden over al ?
 Want hy sijnd' eenen Geest onsenlicken verstoeten,
 Soo siet hy evenwel den handel vande grooten,
 Hy tast wel, al ist schoon dat hy niet tastbaer is,
 De vyerighe begheert' van haer gheheymenis,
 En als gheoeffent zijnd' in dierghelijcke saecken,
 Soo oordeelt hy terstont hoe 'teynd' daer van sal smaecken,
 Behalven dat hy noch om 'tspits en diep vernuft
 Te maecken plomp en bot, jae r'eenemael versuft,
 En d'ooghen alle beyd' aen die gheen' uyt te steecken,
 Die, hoewel kloeck en wijs niet letten op sijn treecken,
 En om de loost' alsoo te vanghen in sijn' val
 Voorseyt hy 'tgeen hy selfs daer nae volbrenghen sal,
 Dat indien een wijs man (al wert door de natuere
 Den mensch gheschapien hier en sterft ter selver uere,
 En 'tselve lichaem noch te plomp is en te swaer,
 Om de bewegingh' snel des gheests te volgen naer)
 Alleen om te verstaen 'tgeen' ons staet te verwachten,
 Van des metalen deuchd' en vander planten krachten,
 Waer door wy duysent-mael sien kunnen met verstandt
 Het onbegrijp'lick werck van dese machtigh' handt
 Des Vaders van dit al ; wie twijffelt dat haer' handen
 Niet wercken 'tgeen dat veer is boven ons verstanden,
 Dewijl s'onsterff'lick zijnd' de langh' ervarentheyt
 Haer rechte kennis gheeft van 'skruyts verborghentheyt ?
 En dat haer lichaem swaer haer noyt en heeft benomen
 'tVolbrenghen van het gheen' sy hadden voorghenomen,
 Niet dat' altijt den toom los hebben op den hals
 Om 'tgeen' haer lust te doen heel vry te zijn in als,

*Valsehe
 mirakelen
 des Duy-
 vels.*

*Sijne loof-
 heyt.*

*'t aerom
 der Duyve-
 len wer-
 kingen soo
 vreemt en
 de wonder-
 baer zijn.*

*Godt be-
 soont haer.*

En 'tarme werrelts volck haer ooghen uyt te steecken
 En daer van meester zijnd' als van Godt af gheweecken,
 Te heerschen over haer met groote tyranny
 En die te houden dan in hare slaverny,
 Godt houtse vast gheboeyt in d'yfer sijner krachten,
 Soo datse nimmermeer nae quaet doen moghen trachten,
 Ten zy met sijn verloff, 'tis Gods g'hinghen gheweest
 Dat Achab wierd' verleyt door desen baschen gheest,
 Hem doende slaen de trom en de trompetten blaten
 Om opgheblasen stout int velt te komen rasen,
 En te bevechten 'theyr, het welck sou maecken vry
 Haer lichaem en haer ziel van all' afgodery
 Ghewapent met de kracht van Gods toelaten krachtich
 Quelt hy den goeden lob, en maeckt hem gansch onmachtich,
 En brengt moordadelijck sijn' knechten al ter doot,
 Iae sijn gansch huysghesin in desen selfden noot:
 Hy voecht by 'sgoets verlies, 'tverlies van sijne maghen,
 Wtstortend' op sijn hoofd 's schaed' op schaed', slaeg' op slaghen,
 En dit alleen daerom dat Godt beproeven wil
 'tGhelooff van't trouwe volck, en die in zijnen wil
 Sijn alijt welgherust, als oock om te versaden
 Met doolingh' die alijt daer met zijn overladen,
 Toelaetend' altemet aen dit verdoemt gheslacht
 Het welck noyt op en hout maer alijt daer nae tracht
 Ghelijck het voormaels deed', het selve aembeelt te smieden,
 Doend' Adam met bedroch 'tghebodt Gods overtreden,
 Maer soo al teghen 'thert vande tyrannen wreet
 Den agheweecken hoop te strijden is bereet,
 En teghen 'tgh'loovich volck haer alijt t'samen menghen
 Om die doot haer bedroch tot desen val te brenghen,
 Maer eveneens oft waer gansch teghen haer ghemoet,
 Dat d'afghevallen schaer aen den Tyran misdoet,
 Alsoo om 'tgoede volck ghestadich te bewaren
 Sal sich d'onnoosel schaer alijt by een vergaren,
 Ick segg' d'onnoosel schaer die opgheblasen stout
 Sich niet verheffen wil, noch sijn te lacch benout,
 Maer

Waerom
 Godt haer
 formwijlen
 den doots
 los laet.

Vande goe
 de Engelen
 die de eere
 Gods ende
 's elwaren
 van sijn ge-
 meynste be-
 trachten ge-
 nerale ende
 particulie-
 re beschrij-
 vinghe.

Maer met een bly ghemoet sal altijd daer nae trachten
 Om daer Godt haer beveelt op sijnen dienst te wachten,
 En op gheen ander wit en micken sy met lust,
 Als 'igheen' tot Godes eer streckt en der goeden rust,
 Een onbeteremde lust quam noyt haer hert bestrijden
 Godt is het Hemels sap daer sy haer in verblijden,
 De tranen des berouws vant weerghevonden I am
 Is haren soeten dranck, die 's Duyvels kracht benam,
 Den opgeblasen gheest der opgeblasen menschen
 Sal trachten nae d'een kroon en weer nae d'ander wenschen,
 Daer teghen dese schaer en tracht nae anders niet,
 Als t'foecken hare rust in dienst en arbeydts vlijt,
 Want Godt heeft niet soo haest zijn' woorden laten klincken
 Het hoeft soo haest beweecht of niet soo haest bedincken,
 De voorghenomen saeck waer in hy heeft gheacht,
 Dat door der Engh'len dienst sulcx wel sou zijn volbracht,
 Of dese posten snel die niet en zijn verdrietich
 Beginnen altemael te loopen even vlijtich :
 Den eenen is ghereet met een gheveerde spoet
 Te volghen Agars vlucht, en op de staende voet
 Verkortend' haer den wech die sy noch moet betreden,
 En met een soete praet haer stellende te vreden,
 Een ander leyt het heyr van Isack metter handt,
 En d'ander Israël uyt 't Idumeesche landt,
 Een ander inde konst der medccijn' ervaren
 Heeft den Tobias blindt sijn oogen gaen verklaren,
 En sijn ghesicht weerom verleent, soo dat den dach
 Aen hem sich heeft verthoont gelijk hy voormaels plach :
 Een ander oock met lust en sonderlingh behagen
 Gaet binnen Nafareth de blijde bootschap dragen,
 Dat een lonckvrouw aldaer sou zijn op eenen tijt
 Een moeder ende maecht en 'tgansehe landt verblijt,
 En dat sy baren sou des droeve mensch behoeder
 Haer Vader, Bruydegom, haer Soon, en haren Broeder,
 Iae dat haer vruchtbaer buyck omvanghen sou den gheen
 Die 'tgansehe werrelts pleyu omvangt en stuyrt alleen,

Een ander inſghelijcks met voeten en met handen
 Dient hem op't hooch ghebercht en in de rouw' waranden,
 d'Een trooft hem inden hoff tot onſer ſalicheyt
 Den Kelck te drincken uyt van Godt hem opgheleyt,
 Een ander vol van vrechd' komt voor de vroukens treden
 En ſijn' opſtandingh haer vertelt en ſtelt te vreden,
 Die meenden van te voor dat ſijn dootd lichaem daer
 Verwachten fou dien dach wanneer der Eng'len ſchaer'
 Int Ooſten en int weſt gheſtiert door Gods gheboden,
 Sal kunnen wecken op de levend' en de dooden,
 d'Een teghen alle hoop komt met de bootſchap voort
 Seer onghelooffelick van d'eerſte Ians gheboort,
 d'Een als uytvoerder vroom van het beſluyt des Heeren,
 Der ſchapien Iſraels den Herder gaet verweeren,
 Een ander door Gods laſt brocht om in korter tijt
 De knechtjens altemael int landt daer Nilus vlijt
 Wt ſonderend' alleen, en willend' d'huysen ſparen,
 Wiens ſtoepen met het bloet eens lams beſprengheit waren,
 Een ander opter ſtont brengh't om het ſegher al
 Vanden Senacharib voor d'Iſraelsche wal,
 Wiens hooghe ſtoute moet ſeer trots en opgeblaſen
 Aenſach den Hemel niet, maer ginck daer teghen raſen,
 By ſijne Goden valſch ghelijckende dien Godt
 Diet al gheſchapien heeft alleen door ſijn ghebodt,
 Sijn Krijchſvolck komend' aen als winners in het Ooſten
 Belegerden de Stadt, die ſich alleen vertrooſten
 In Godt van Iſrael, alſoo dat nu geen vinck
 Daer buyten komen koſt, die gheene ſchaed' ontfinck,
 Doen Eſechias wijs de ſaek heeft overwoghen
 Als eenen kloecken Prins ſich ſtellende voor d'ooghen
 't Verderff van't gansche landt, de banden wreet en ſwaer
 Van ſijne borghers trouw en des doodts groot ghevaer
 Van ſijne Soonen al, de welck hy ſeer beklæchden,
 Daer by 'tonkuysch beſtorm der Conincklicke maechden,
 Als oock ſijn lichaem ſelfs wel duyſent-mael doorwondt
 Ghekerft en jammerlick vermoort ter ſelver ſtondt,

De Kerck' Gods sonder muyr, het wierocks vat ghebroocken,
 Verdorven t'eenemael en sonder meer te roocken,
 Het Autaer sonder dienst en offer heel berooft
 En sonder dienaers Godt door welck' hy wiert ghelooft
 Bestroyden 'thoofst met asch, en ginck sijn lijff bekleeden
 Met sacken scherp en rou van boven tot beneden,
 En riep tot sijne hulp des Heeren groote macht,
 Van wien hy met ghedult ontfet en troost verwacht,
 Die hebbende verhoort sijn suchten en sijn kermen
 Begint sich over hem ghenadich te ontfermen,
 En sent ghelijckerwijs den blixem over 'tvelt,
 Sijn' pijlen en sijn swaert op des Tyrans ghewelt.
 Want soo sy om het vyer des lichaems vande wachten
 Al ronckend' hare rust en soeten slaep betrachten,
 Soo is Godt op de been aensciend' haer boosen ract
 Met sijne toornigh' oogh', en d'ander met ghenaed',
 Wt sendend' inder ijl met toornicheyt ontstecken
 Een schermer om de macht van Assurs heyr te breecken,
 Wiens slach-sweert niet alleen doorhout maer eenen man
 Maer soo veel duysenden als het bekomen kan,
 En schermend' omentom van achter en van vooren
 Houdt door 'tghelharnast volck die 'tlevē daer verlooren,
 Elck man socht sijnen wech en steldent op de loop,
 Maer sulcks was al om niet en sonder eenigh' hoop,
 Want hare vlucht was lam en niet te verghelijcken
 By 'tvlieghend' scherpe sweert 'twelck niet en was t'ontwijcken,
 Het welck nu hier nu daer ginck schermen door de locht,
 Niet lettend' op de handt die dese saeck volbrocht,
 Alleen op eenen nacht, gelijkmen kan bemercken
 Omdrayen met den wint des molens raffe vlercken,
 Iae sonder eens te sien den snell' en raschen geest,
 Die hier van d'oorfaeck is, sal zijn, en is geweest.
 'tVergulde morgen root was qualick noch verheven
 En hadt de duyfterheyt op *Libans* berch ghedreven,
 Als het Hebreusche volck verlaten hare rust,
 En saghen vande wal met eenen grooten lust,

90 EERSTEN DACH VANDE WEECK.

Tot hondert tachtich duyft met noch vijff duyft Soldaten
 Verflaghen in het velt en alom inde straten
 Betoonden groote vreuchd' te sien dit volck soo ras
 Verflaghen, sonder weet wie d'overwinner was.
 O heylig' Eng'len Gods! ò vrienden t'allen tijden
 Van die Gods vrienden zijn, en sijnen naem belijden,
 By-sitters vanden Heer, schilt-wachters van ons wacht,
 Die als ghetrouwe knechts seer naerftich dach en nacht
 Tot Gods dienst zijt bereyt, Godt die uyt d'hooghe wolcken
 Het onweer send' alom, en u ghebruyckt voor Tolcken
 Des Hemels en der aerd', om daer te doen verstaen
 Den wil die ghy begheert van ons te zijn ghedaen,
 Ick sou veel langher noch uw' rasche vleughels volgen
 Indien een verder reys die ick voort moet vervolghen,
 My sulcx toelaten wild', want soo ick door bedwanck
 Wild' al te seer in't eerst verhaesten mijnen ganck,
 Ick vrees dat my het hert van floute sou begheven,
 En dat sulcks naerderhant my kosten mocht het leven,
 Ghemerckt dat soo wanneer den Pelgrim door het landt
 Al reysend' om te sien de plaersen met verstandt,
 Sich niet verhaesten sal, en d'eersten dach gaen loopen
 Soo stijff dat hy't daer nae met smerten sou bekoopen.

'tEynde vanden eersten dach der Weecke.

Som-

Sommierlijcken inhoud vanden tweeden dach van
Gillaume van Saluste, Heere van Bartas.

Moyses seyt dat Godt schiep op den tweeden de wijde van dit al, om
de wateren van een te scheyden: dat is het verhael 'twelck den
Authent teghenwoordich doet. maer eer hy daer toe komt soo
beschuldicht hy de Fransche Poeten van onsen tijt, en protesteren-
de dat hy een heel ander voornemen heeft als sy, betoont hy 'tselve
metter daet, en roept Godt den Heer aen om hulp en bystandt tot de beschrijvin-
ghe van desen tweeden dach. Twelck ghedaen zijnde, soo stelt hy in een half do-
zijn veerssen zijne meeninghe voor, welcke is van den Hemel en de plaetse der
Elementen te sprecken, en daer op treedt hy inde gheleerde overlegginghe en ar-
gueren der selfder, die hy met een uytnemende konst beschrijft en verhaelt.
Ten eersten tracteert hy dan van het ghetal der Elementen of selfstandich of
ghemenght: vande bequaemheyt en onbequaemheyt die haer eendrachticheyt
mede brenghet, 'twelck aenghewesen wert door ghelijckenisse ghenomen uyt de aen-
merckinge van 'smenschen lichaem: daer nae spreeckt hy vande gheduricheyt
der selfder, verwerpt verscheyden dwalinghen, betreffende haer begin, verder-
vinghe en veranderinghe der dinghen die ghemerckt werden in haer wesen en
stoffe. Item van de ghelegghentheyte van hare plaets, waer van de oorsaek door
schoone ghelijckenissen verhaelt wert, dat ghedaen zijnde, en den Poët sijnen
aessem verhalende, willende door de locht sweven, gheeft hy sijnne Poesie moet, en
verheft die tot inde locht, de welcke hy in drien verdeylt, te weten d'opperste, die
heel heet is, de middelste heel kout, de laagste en naeste by ons de veranderinghe
van kout en heet onderworpen om redenen door hem beschreven en verhaelt.
Daer nae ontdekt hy de oorsaek vande kouwe van't middeldeel des lochts, en
tracteert vande wonderbaerlijcke kracht des seifden, aenwijfende hoe de kou-
de tempeesten, den Dauwe, Reghen, Haghel en dampen verweckt werden, ver-
volghende komt hy te sprecken vande Winden, en bemerckt vier vande voor-
naemste, die voor ooghen stellen en vertoonen de vier humeuren en tijden van
den mensch, van dese vier neemt hy daer nae een oneyndelijck ghetal der selfder,
aenroerende met een woordt de twee-en-dertich alsoomen die kan sien inde Zee-
kaertter, beschrijft de eygenschap daer van met weynich woorden. Nae de Winden
vervolcht hy het verbael vande andere dampen, en vertoont de verschiepende
en vallende Sterren, Cometen, Vyeren, Toorens, Draecken, Pijlen, Spiessen, Bal-
ken, Ja-

ken, Iavelijnen, en andere dierghelijcke diemon menichmael int midden en laegste deel des Hemels mach sien, en op den selfden tijt beschrijft hy wat den Donder is, en stelt ons de wonderbaerlijcke kracht des blixems voor ooghen, teeckent de verscheyden ghedaenten der Sonnen en der Mane, als oock vanden Reghen-booghe. Alhoewel nu 't gheene te vooren verhaelt is met natuerlijcke reden bewezen wert, niettemin so verklaert den Poët datmen in alle dese disputen en wederlegginghen den Schepper veel meer moet erkennen en aenbidken, als te veel bekommert te zijn met de curicuse ondersoekinghe der creaturen, en wijst aen in dit verhael, hoe een oprecht Christen hem tot sijnen nut moete toe-eyghenen 't gheene door hem by gheschrift is ghestelt vanden donder, vanden blixem, vanden reghen, reghen-boogh' en vrende ghesichten die sich inde locht vertoonen. Van ghelijcken om noch meer des menschen hoachmoet te doen swichten, soo eysst hy de kloeckste gheesten vande werrelt uyt en is daer in verseeckert, dat sy gheene redenen en souden kunnen gheven van alle wercken en eyghenschappen van des Heeren eeuwige voorsienicheyt in dit wesen, en stelt daer van verscheyden exempelen voor, daer nae verhaelt hy de teekenen des Hemels, waer mede Godt den Heer de menschen dreyght en toont der sondaren hertneckicheyt: daer nae beremende sijn verhael vande Elementen, soo stelt hy het wyer der selfder aen den Hemel, wederleggende de contrarie opinien onderscheydende dat wyer met het onse. Dat is soo veel aengaet de ghestaltenis des lochts. Wat de Hemelen belangt daer hy eyndelijck af spreeckt, handelt, en het daer voor hout dat den Hemel van een vijfde is, om dat hy sich gestadelijck beweecht en verroert. Daer nae verklaert hy waer toe de vier Elementen aenden Hemel dienen, handelt van hare schoonheyt, ende hout stracks op om niet langer te disputeren van wat materie ofte stoffe dat die ghemaect zijn. Maer komt stracks int verhandelen van haer ghetal, en aenmerckt thien van haer, daer nae beschrijft hy seer aerdich de volmaecktheyt van dit schoon vijf dobbelde-rondt. Ten lesten antwoordt hy aen die ghene die niet en ghelooven datter wateren zijn boven den Hemel, en hout sijne meeninghe staende met veel verscheyde redenen, die hy besluyt en waer maect door eene levendighe en langhe beschrijvinghe vande alghemeene Sondt-vloet ten tijden van Noé, daer volbrenght hy den tweeden dach eyndighende eyghentlijck sijne reden vande scheppinghe van het wijt bewerp deses alles, ghemaect om het water van het water te scheyden, ghelijck als Moyses beschrijft int eerste boeck der Scheppinghe.

Den tweeden dach vande eerste Weeck.

Eef' kloeccke gheesten al wiens honich soete
mont

Maeft van *Hecub' Helen'* en op de selve stont

Van *Faustin'* een *Lucreff'* en van een dwerch
wanschapen

lae van een schutter blindt schoon' en vol-
maeckre knapen,

Verliesen onbedacht haer' moeyt' en al haer graen

Ghesaeyt sijnd' in het sant daer 'tselve moet vergaen,

En spreycnd' uyt een net het selve om hoogh' gaen hanghen,

Om alsoo metter spoet den wint daer in te vanghen,

Ick weet niet met wat loff, den welcken haer bedriecht,

Alsoo sy onghestuyt seer licht daer henen vliecht,

Sy doen ghelijck de spinn' die om daer mee te winnen

Sal een' onnutte Webb' seer naerstelijck gaen spinnen,

Maer hoewel ons gheen dinck is dierder als den tijt,

Ick sou beklaghen niet die haer dien maecken quijt,

Ten waer haer loos ghedicht en schriften onghepresen

Voortbrochten haer verderff, en van die gheen die't lesen,

Het soet verhonichd' aes van haer gheleert gheschrift

Bedeckt het quaet fenijn en schadelick vergift,

Het welck met groote smaeck de gheesten jonck van jaren

Inslurpen onbedacht, en daer af qualick varen,

En zijnde vanden dranck der soete liefde vol

Haer' maegh' neemt sulcken spijs waer van sy werden dol,

Haer tooverich ghedicht brengt all' de jongh' ghesellen

Tot schadelijcken val die't hert daer op gaen stellen,

En doctse glibbrich gaen met eenen sotten lust

Op't gladdere werrelts ijs voortbrenghend' alle onrust,

Het lesen haers ghedichts daer sy met lust nae rasen

Is't blaesbalck vol des wints daer sy med' op gaen blasen

d'Onkuyschen heeten brandt die noch niet was ontdeckt

Maer lach met schaemrood' asch in 's jonck'nis hert bedeckt.

*Intentie
des Au-
teurs dat
hy niet op
de wijze van
dertele Poë-
ten schrijfe
maer van
allerley soor-
ten van
menschen
wel mach
ghelesen
werden.*

Nu dan soo als ick ben, ick heb voor my ghenomen
Den kleynen geest by my van Godt den Heer bekomen

*Aenroepinghe Gods
tot hulpe in
dit werck
vande ewe-
den dach.*

Te stellen in het werck, om alrijt vroeck en laet
Te schrijven een ghedicht met voorbedachten raet,
Het welck een jonghe maecht vrymoedelick mach lesen
Iae sonder eens beschaemt of ongerust te wesen,

Ghy oorspronck alles goets ô wijs heyts ader reyn
Ghy levendighe ziel van 'swerreits groote pleyn,

Dewijl het u ghelieft dit mijn ghedicht te kiezen

Om daer door uwen naem te loven en te prijfen,

Doe bloeyen in mijn pen het heylich soete sap

'tWelck uyt den Hemel komt verstercken die sijn slap,

Laet over desen boeck die ick heb voorghenomen

Te schrijven, uw' genaed' en uwen seghen komen,

Op dat het 'teenemael mach komen over een

Met 'tgeen de saeck vereyft en weerdich is alleen :

Mijn loopbaen Heer beslicht, die met seer scherpe struycken

Beset is over al, dat ickse mach ghebruycken:

Schijn over desen dach met u klaer heylich licht

Op dat ick heylichlick gestuert en onderricht

Door uwen heyl'gen Geest mijn loop-plaets mach gewinnen,

Eer dat de sonne daelt en 'tnacht-kleet sal beginnen,

Deef' ronde breed' en lengt', deef' hooge en diepe gront

Dit groot' oneynd'lick eynd 'twelck inde werrelt stont,

En noch gheen werrelt was, ick segg' dit leelick wesen

Seer twiftich onder sich waer uyt dat is gheresen:

Deef' werrelt wijs en breed, die sich in korter tijt

Geschapen sach in niet het welck bestont in niet,

Doch was het lichaem selfs in't welck Godt wilde prenten

Des Hemels schoone licht en daer by d' Elementen.

Deef' Elementen vier en broers van eender dracht

Te weten 'tVyer, de Locht, de Aerd' en 'sWaters kracht

Sijn van gheen ander stoff vergadert en geschapen

Noch hebben haer natuer by anderen gaen rapen,

Maer al dat ons beweecht en komt in onsen sin

Heeft van deef' alle vier sijn oorspronck en begin,

*Het werck
vande ewe-
den dach,
waer van
gesproocken
wert Gen. 1.
vers. 6. 7. 8.
waer is de
beschrjvinghe
vande
Hemelen,
ende den
ganschen
Hemelschen
omloop.*

*Discours
vande Ele-
menten,
welcke by
wier seet
als eerste
beginselen
ende oors-
aken, waer
uyt alle din-
gen bestaen,
'twelck by
door ver-
scheyden ge-
lijckenissen
ende nam-
merkinghe
van het
mensche-
like lichaem
beweest.*

Het sy dat elck van haer sijn' eygentschap wil gheven
 In't lichaem een alleen van haer gemengde leven,
 Het sy dat onder een haer' eygentschap en aert
 In't lichaem eens ghemengt, als dan by een vergaert
 Een lichaem 'twelck bestaet in tweemaal tweerley wesen,
 Soo dat haer' eygentschap uyt deef' vier is geresen,
 Gelijk als in het hol van een christalen glas
 Het water en den wijn sich mengen wel te pas,
 Of oock gelijk de spijs' en dranck sich t'samen menghen
 Om voedsel in onf' maeg' en goet bloet voort te brengen,
 Dit mercken w'alle daeg' aen brandend' hout gewis
 Het vyer dat vlieght om hooch van waer 'tgekomen is,
 Sijn locht blijft inden roock, sijn' aerde valt in affchen
 Sijn water uyt den knop, waer uyt de tacken wasschen,
 Al even sulcken strijt komt 'smenschen lichaem aen
 Hy is daer mee ghemenght en moet daer in bestaen,
 Want 'tvees dat is sijn' aerd' en in zijns gheests beweghen
 Is d'hitte van sijn' vlam en sijne locht gelegen,
 Soo spruyt oock uyt sijn' bloet zijns waters vochticheyt
 Waer door hy is tot hitt' of maticheyt bereyt,
 Iae selfs men vint gheen deel in't lichaem vande menschen
 Of r'heeft sijn' kracht ghemenght ghelijck wy souden wenschen,
 Hoewel men schoon bevint dat 'teen of'tander deel
 Heeft alijt meer ghebots en 'tselv' hout in't gheheel,
 Wt 'tgrove deel des bloets, 'twelck nederwaerts gaet sincken
 En als uyt grove aerd' komt uyt 'tswaermoedich dincken,
 De locht heeft over 'tbloet 'twelck suyver midden drijft
 Ghebodt en heerschappy alsoo hem dat beliest,
 Den gheeft swaermoedich oock sich bergend' inde zijden
 Is d'hidropijcke sucht die 'tlichaem komt bestrijden,
 En 'theete vochte schuym het welck daer boven swemat
 Is d'haestigh' heeten brandt des toorens ongetemt,
 Niet dat tot aller tijt op 'smenschen lichaems seden
 Elck Element by sich gebodt hebb' hier beneden,
 Maer heerschende by beurt' maect dat sijn' ondersaet
 Sich onder sijne wet sal stellen inder daet,

*Vande ver-
 anderinge
 inde regio-
 ringe der
 Elementen,
 waer uyt
 alle dingen
 bestaen.*

En dat soo haest hy is van zijnen Heer verlaten
 Hy oock mach wederom verand'ren t'zijner baten,
 Gh'lijck sonder aen te sien den rijckdom of het bloet
 Elck Borgher die daer vroom bevonden wert en goet
 Ghebiet in sijne Stadt by beurten nae behooren
 Ghelijck als die voor haer gheweest zijn van te vooren,
 Die schijnt in korter tijt ghenomen hebbend' aen
 Een ander Magistraet, oock 'thebben aenghedaen
 Een' andere ghedaent: want door verscheyde sinnen
 Het volck zijnd' eens beweecht om wat nieuws te beginnen,
 Neemt aen *Cameleon*, en alsulck' een manier
 Als haer den Heer ghebiedt die daer van heeft 'tbestier.
 Soo doet oock 'tElement, het welck heeft te ghebieden
 De groote kracht des wijns, en kan die t'allen tijden
 Nu maecten heet, nu kout, verdrooghend' en weer vocht,
 Ghelijck d'ervarentheyt ons sulcks heeft mee gebrocht,
 En door zijn onvolmaeckt of volmaeckt t'samen binden
 Kan hy den smaeck des wijns of goet of quaet doen vinden,
 Alsoo dat metter tijt het groen-suer-sap sal zijn
 Most, en weerom daer nae van goeden wijn, azijn.
 Soo langh als onder ons de Princen willen letten
 Te buyghen haren hals en g'hoorsaem zijn de wetten,
 Soo sullen 'soock met rust ghebieden over al
 En d'algheemeene saeck in ruste blijven sal,
 Maer indiens' alle deucht en vroomicheyt versmaden,
 Iae van't onnoosel bloedt haer nimmermeer versaden,
 En dat haer vinnich swaert in 'smenschen bloedt ghewet
 Altijt blijft uyt de schee en met den moort besmet,
 Soo sullen tot in't lest haer landen niet vermeerden
 Maer in een woeste plaets en wildernis verkeeren,
 Soo oock (of nae daer by) soo langh' t'een Element
 Aen d'ander drie ghebiedt en vreedsaem is bekent
 Soo langhe segg' ick noch gh'lijckmaeticheyt ghepresen
 By een voecht 'tgheen dat is van heel verscheyden wesen,
 En als den goeden aerdt die 'smenschen lichaem voet
 Sich wel verdraghen kan met 'sanders overvloet,

De nut-
 ticheyt die
 uyt de pro-
 portie der
 Elementen
 voortkomt
 met schoone
 gelijckenisse
 verklaert.

Soo blijft het lichaem gansch ghesont en wel te vreden,
 En wert alsoo versterckt van boven tot beneden,
 Maer indien 'songheruft ghelijck een groot Tyran
 Die wensten van zijn volck te maecten eenen man,
 Om soo maer eenen hals doorsnijdende te gheven
 Den slach die 't Roomsche volck benemen soud' het leven,
 En soo den ganschen staet te treden met de voet
 Want haren onderganck nootwendich volghen moet
 Het huys 'twelck met 's Tyrans ghebodt is overladen,
 Dat is van langher handt verlooren en verraden
 En schijnt dat haer verderff haer volcht van handt tot handt
 Niet zijnde meer ghestuert met sinnen en verstandt;
 Soo oock 'snats overvloet het welck de vochte lever
 Niet wel verteeren kan, maer als een milde ghever
 Deylt 'tselv' aen't lichaem meed' en maect dat onghesondt
 Ghestopt zijnd' over al 'taffloosen tot den grondt,
 En sluyt op't lef de deur des afems moed' van hijghen
 Bedwonghen zijnd' als dan op t'houden en te swijghen,
 En doet hem onghesont in 'swaters overvloet
 Noch lijdén grooten dorst die 't leven kosten moet,
 Niet latende den mensch in vreden-ruste leven
 Tot dat hy aen het graft 'tlijff over heeft ghegheven;
 Soo doet oock d' overvloet des droeve teerings aert
 Aenbrengende den mensch in sijn ghemoet beswaert
 Een langsaem-heete koorts die hem sal doen bevinden
 Dat' hem van langher handt ten lesten sal verslinden,
 Want' hem van dach tot dach vermindert en verteert
 Sijn krachten altemaël, waer med' hy was vereert,
 (Ghelijck zijnd' in dien deel aen 't licht des toorts ontsteecken,
 'twelck lichtelick vergaet als m'aen haer siet ontbreecken
 Het gheen' haer onderhout, en dan schijnt datse leeft
 Als 'twas door d'heete vlam al druypend' haer begeeft)
 Niet latende den mensch in vreden-ruste leven
 Tot dat hy aen het graft sich over heeft ghegheven,
 Alsoo 'tonmatick vyer brengt d'heete koortse voort
 Die onsen pols verhaest en onse spraeck vermoort,

*Van de
 schade die
 daer spruyt
 uyt de al te
 groote re-
 gieringe van
 het eens E-
 lement over
 de andere in
 allerley lijd-
 enen, ende
 bysonder int
 mensche-
 lijcke.*

*Het wate-
 rige Element
 over de an-
 dere heer-
 schende ver-
 oorsaecht
 watersucht*

*Des aer-
 den Element
 helt nae tra-
 ge ende in-
 wendighe
 koortsen.*

*Het vyer
 leyt nae hee-
 te koortsen.*

Ons overlaet met last by daeg' en oock by nachten
 Met een verluft pinceel beschildert ons ghedachten,
 lae brenghet ons inden sin soo meenich ydelheyt
 Waer van men noyt en heeft vernomen 'trecht bescheyt,
 Niet latende den mensch in vreden-rusten leven
 Tot dat hy aen het graft sich over heeft ghegheven.

*De loche
 nae onma-
 rige koude.*

Soo oock de groote kouw' die met een grouwe vlies
 Het hooft des ouderdoms bedeckt en brengt verlies
 Die 'tvoorhooft maectt gheboort en gaet 'tghesicht verlaten
 Alfoo dat hy sich selfs niet meer en doet als haten,

- En die uytgaend' aldus van merch tot merch vergaet,
 Om sijne winters kouw' sijn warmt hem oock verlaet,

*Voor het
 ewede han-
 delt hy
 van het du-
 ren der Ele-
 menten, en-
 de bewijst
 dat al dat
 wast voort-
 komt uyt de
 eerste ma-
 terie, ende
 dat te niet
 gaet weder
 in haer ver-
 andert
 wert.*

Niet latende den mensch in vreden-ruste leven
 Tot dat hy aen het graft sich over heeft ghegheven.

Wilt daerom dencken niet dat desen overvloet

Des menschen lichaem breeckt en heel te niere doet,
 'tVerandert maer alleen sijn' eerst' gheftalt' en wesen
 In veelderley ghedaent' met d'ouderdom gheresen,

En evenwel daerom en heeft des lichaems lijff

Hier by verlies noch winst' of eenich ongherijff,

Want all' het gheen' hier wert gheschapen opter aerden,

Dat komt van't eerste stoff, 'twelck 'toude niet ons baerden,

Al 'tgheen dat sich ondoet op aerden metter daet

Ondoet sich in sich selfs ten lesten en vergaet,

Vand' uer dat Godt den Heer dit groot' al heeft gheschapen

Van niet, en alle dinck daer in by een gaen rapen,

Van niet wert niet ghemaectt, van niet men niet en spaent,

Maer al dat groeyt of wast verandert zijn ghedaent',

Het lichaem wert nu lanck, nu kort en daer beneven

Dan dick, en stopt op't laetst den blaesbalck van het leven,

En seecker by aldien op aerden alle dinck

Van niet sijn schepsel kreesch en 'twesen soo ontfinck,

Soo sou de aerd' alom en dat door Gods ghehenghen

Niet eens besaeyt noch wel haer' vruchten voort gaen brengen,

Een maecht sou sijn bevrucht en op den selfden tijt

Van't onvoldragen kint een moeder seer verblijt,

*Wederleg-
 ginge vande
 dwalinghe
 der gener
 die staende
 houden dat
 de lichamen
 of uyt niet
 of uyt haer
 selwē voort-
 komen, ende
 geheel we-
 der kunnen
 te niet ko-
 men.*

Alfoo

Alsoo sou alle dinck sijn cygen schepper wesen,
 Het lichte voetich hert sou komen op gheresen
 Wt 'swaters diepen gront den walvis dick en bol
 Op d'aerd', en uyt de locht de schapen dick van wol,
 De Sorben en daer by de hooch-pijnappel-boomen
 Die souden inde Zee haer groeyend' sap bekomen,
 Den harden eycken-boom sou nooten brenghen voort
 Den nooten-boom weerom wild' aeckers onghehoort,
 Den Arent inghelijcks verlatende sijn wesen
 Sou duyven brenghen voort die hem niet souden vreesen,
 De duyve wederom sou broeyen onbevrees
 Den Arent die altijd haer vyandt is gheweest,
 Dat soo elck lichaem selfs sich kost de wasdom gheven
 Den mensch van langer handt voortkomend' in dit leven
 Die sou van stonden aen als hy gebooren wert
 Soo groot sijn als hy selfs sou wenschen in sijn hert,
 De tacken souden oock soo haest haer wasdom nemen
 Iac aen de stamme selfs, en wortel sulcks benemen,
 Den jonghen Oliphant noch zijnd' heel onghespeent
 Van sijne moders memm' en swack op sijn gebeent
 Sou kunnen op sijn rugg' noch zijnde jonck van tijden
 Van veel ghewapent volck de swaerte kunnen lijdien,
 En 'r Voolen dat noch eerst komt uyt sijns moders buyck
 Dat sou ter selver tijt zijn Bucephaels ghelijck;
 Daer teghen indien niet in niet weer kost verkeerren
 Soo soud' al dat wy sien en voelen niet vermeeren,
 Maer wel van uer tot uer' een weynich nemend' aff
 Van sijn ghedaent', op't lest veel minder sijn als kaff,
 Indien de felle dootd kost 't lichaem heel verslinden
 Het sou seer haest als dootd wech zijn en niet te vinden,
 Met lanckheyt vanden tijt komt 'thooch ghebercht om laeg'
 Maer daer by nemen toe haer laechten alle daeg'
 En 'gheen' den overvloet der breede stercke stroomen
 Aen't eene landt beneemt sal 'r ander weer bekomen,
 Den Hemel heet van liefd' schenckt aen sijn liefste vrouw
 Tot vruchtbaerheyt haers lijfs soo meen' ghen soeten douw,
 Die

Die sy daer nae weerom mee deylend' uyt gaet spuyten
Door d'aders van't gheboont' en alderhande spruyten.

*Ten derde
door een he-
gusme ghe-
lijckenisse
bewijst hy
de gedueri-
ge verande-
ringhe des
werrelts
nae het wel
behagē Gods
in haer ma-
serie ende
gedaente, so
nochtans
dat de ma-
serie blijft
hoewel sy
oneyndelic-
ke gedaente
kan aenne-
men.*

Die acht ghegheven heeft hoe eenen klomp van was
Van aensien en ghedaent' verandert even ras,

Als hy gheboghen wert, doch sonder toe te nemen,
Of sonder eenichsins sijn swaerte te benemen,

Die kan begripen oock hoe dat van dach tot dach

Hier in des werrelts pleyn de saeck verand'ren mach,

Des werrelts grove stoff' wert hier voor't was ghenomen,

Het welck kan veelderley ghestaltenis bekomen,

Maer blijft alevenwel altijd het selfde stoff

Alst van te vooren was van wesen even groff,

Her wesen ist pitstier en Godt den Heer almachtich

Die is den Cancelier die door zyn wercken krachtich

Graveert dach ende nacht sijn seghels kleen en groot

Nae sijnen goeden wil in 'swerrelts breedten schoot,

En maect uyt 'rselve stoff een schepsel t'zijnder eeren,

Her ander wederom moet zyn' ghenaed' ontbeeren,

Ter werrelt is gheen dinck gheducrich t'aller tijt,

De mensch' ghebooren zynd' is van de dootd benijt,

Het leven en de dootd die hebben t'allen tijden

Ghenoech met een te doen te vechten en te strijden,

Gheen lichaem en wiert oyt op aerden hier ghebrocht,

Of 'tander wederom is vande dootd besocht,

Maer 'teenich wesen wert onsterffelick bevonden

Als sijnde door Gods kracht in 'smenschen lijff ghesonden,

Ghy Godes evenbeelt, o lichaem van dit al,

Ontfangher alghemeyn van meenich ongheval,

Ghy hebt u selfs ghelijck en in u selfs doet leven

Het geen waer van den tijt afnemen kan noch gheven,

Veranderlick van stoff en wesen nimmermeer

Maer van ghedaente wel en voorhooft, min noch meer

Ghelijck *Protheus* deed' jae veel meer daer beneven

Als 'tvisken *Polp* ghenaemt veranderinghs kan gheven,

Het welck aen 'swaters boort om op vrybuyt te gaen

Verlaet stracks sijn ghedaent' en doet een ander aen,

Ghelijck

Ghelijck 'tFrancoysche volck nieuwgierich zijnd' als apen
 Van veelderhande volck 'tfatsoen by een gaet rapen,
 Iae onghestadich zijnd' heeft niet soo haest een hemd'
 Verandert, als 'tfatsoen ghenomen vande vrend',
 Ghelijck als *Lays* deed' die door onkuysche liefde
 In eenen korten tijt wel hondert man gheriefde,
 Wiens wanckelbare liefd' haer nimmermeer ontsach
 Te wenschen duysent man alleen op eenen dach,
 En die noch qualick was van't een ghetal verlaten
 Of wensden duysentmael noch meer tot haerder baten,
 Omhelst in haren sin 'tombelsen van noch meer
 Om t'hebben nieuwe vreuchd' met and'ren keer-om-keer,
 Verweckend' in haer hert onsteecken met ondeuchde
 'tVerlanghen sonder eynd' van nieuw' onkuysche vreuchde,
 Want hebbende den aert van sulck' onkuyschen brant
 'tVerand'ren vande liefd' in 'smenschen hert gheplant,
 Doch zijnde niet bequaem in eene plaets t'ontfanghen
 Op eenen tijt waer nae d'onkuyscheyt doet verlanghen,
 Soo neemt sy 'thoofst voor hoofst alsoo dat 'teen ghesicht
 Het ander doet te niet, en desen brandt verlicht.
 De reden hier van is ghelijck wy kunnen mercken
 Der Elementen twist door haer verscheyde wercken
 Die met een nijd'ghe rust sich eeten onder een,
 En hebben met de sneeu en 'twater dit ghemeen,
 Dat sy van tijt tot tijt sich onder een gaen menghen
 Om vader by haer selfs en kindt by een te brenghen,
 Nu, soo elck Element twee eyghenschappen heeft
 Waer van de een' altijt ghebodt aen d'ander gheeft,
 Wiens macht en heerschappy sich niet en kan verdraghen
 Met d'ander, die daer in sou nemen groot mis haghien,
 Soo dat sy teghen een ghebruycken groot ghewelt
 Om meester metter tijt te blijven van het velt,
 De heete drooghe vlam met roock om hooch gheresen
 Verandert nimmermeer in kou-vocht waters wesen,
 Noch d'aerde kout en drooch int wesen van de locht
 Die hoewel doorgaens warm nochtans blijft even vocht,

*Van Waer
 dese veran-
 deringen der
 gedaenten
 inde mate-
 rie voors-
 komen.*

Om dat sy sich altijd met vyantschap ontmoeten.
 En vechten teghen een met handen en met voeten,
 Maer d'aerde met de locht wel komend' over een
 Veranderen sich haest (yet hebbende ghemeen)
 In water of in vyer, soo dat by dese beyden
 Het beter is te doen den oorloch te bereyden
 Een teghens een alleen, om t'hebben d'overhandt,
 Want een die kan van twee wel haest zijn overmant.
 Dewijlen dan den bandt des houw'licks out van jaren
 Welck d'Elementen bindt van tijt tot tijt komt baren
 De soonen van dit al en datmen siet vergaen
 Door een' echt-schendingh hart 'tgheen leven heeft ontfanen,
 En wisselend' alleen van plaets en van haer wesen
 Seer onghestadelick, soo brenghen sy door desen
 Ten toon al datmen siet verciereren over al
 Het wesen en ghedaent van't groote woeste dal,
 Ghelijck op eenen tijt vier of vijff toonen 'tsamen
 Verscheydelick by een ghevoecht u sullen ramen
 En maecken een gheluyt het welck van veer ghelhoort
 Schijnt hondert toonen noch te sullen brenghen voort,
 Die door haer soet gheklanck betoov'ren 'smenschen ooren
 Onstellige de ziel van al die gheen die't hooren,
 Of gh'lijck in dit gheschrift deef' Elementen hier
 Die hier en daer ghestelt bestaen in ses-mael vier
 Zijn oorfaeck datmen kan alleen daer uyt bemercken
 'tVerand'ren vanden sin van dese mijne wercken,
 En die selfs mijnen stijl' die desen vyer groot
 Heeft heylichlick gheprent in mijnes herten schoot,
 En daer door heeft ghestelt seer yvrich onbeladen
 De letters die hier sijn ghesaeyt in dese bladen,
 Veranderend' alleen van plaets nu hier nu daer
 Verrijcken sy alhier mijn veerssen t'eenegaer,
 En brenghen nu het een verhael, en nu het ander
 Om dat te doen verstaen te beter by elkander,
 'tIs sonder reden niet dat om te zijn ghebreylt
 Den Schepper heeft met vlijt haer vaderlandt ghedeylt,

*Vande
 plaetse ende
 menginghe
 der Elemē-
 ten, ende ha-
 re werckin-
 gen verghe-
 lecken by de
 toonen inde
 Musicque
 by 'tschrift
 dat door
 middel van
 24. letters
 ontallijcke
 bedenkingē
 uyt drucke,
 ende met de
 onderschey-
 dinghe der
 metalen te
 vooren met
 elkanderen
 vermenght.*

Aenwijfend' elck end' een haer' afghepaelde palen
 Nae dat 'tvan noode was, om daer door niet te dwalen.
 Die altemet dan fiet hoe door *Vulcani* kracht
 Het silver en 'tmetael tot fcheydingh wert ghebracht,
 Hoe dat van langher handt het gout by 'tgout gaet lopen
 By 'tsilver 'tsilver oock, en 'tkooper sich sal hopen,
 En dit al wijt en breet gheschapien vanden Heer
 Van stucken alderley, dat gaet sich min noch meer
 Verscheyden hier en daer met veelderhande streecken,
 Orangie, wit, en bleeck of silver klare beecken :
 Die sal begrijpen oock dat soo haest Godes mont
 Sich open heeft ghedaen, om op den selven stont
 Elck een te wijfen aen hoe datf haer sullen draghen,
 En waer sy sullen gaen nae sijn goet welbehaghen,
 Het vyer by't vyer sich voecht by 'twater 'swaters aert
 De locht oock by de locht en d'aerde by de aerd'.
 Den dicken droeffem dan van desen klomp des allen,
 Voldoende sijnen aert, als loot quam neder vallen,
 Het vyer, als zijnde licht, door een verscheyden kracht
 Heeft op den selfden tijt haer wesen oock betracht
 Doorkrimpde seer snel de scheuren en de reten
 Heeft boven desen hoop de hoochste plaets beseten :
 Ghelijckerwijs men fiet, als't schoone morghen-root
 Vercieren komt in't Ooft der groene velden schoot
 Van't aertrijck over al, en stelt aldaer ten toone
 Van alderhande verw' de bloemen even schoone,
 Der natte poelen roock' op klimmen inde locht
 Wt d'aders van het velt de dampen nat en vocht.
 Maer uyt vrees' dat het vyer 'twelck hout zijn broets in banden
 Haer zijnde veel te nae het aertrijck mochte branden,
 Soo heeft haer Godt den Heer voor richters inghestelt
 Om d'haer te blusschen uyt, de locht en t'bracke velt,
 Een was niet wel ghenoech om haren krijch te stelpen
 De vloet als een verwant van't aertrijck quam dat helpen,
 De locht als neef van't vyer quam bieden hem de handt
 Maer van deef' ander twee soo wierden 'sovermant,

*Plaets van
 de Aerde
 ende het
 Vyer.*

*Waerom
 het water
 ende de locht
 tusschen de
 aerde ende
 het vyer
 hare plaets
 hebben.*

Die onder haer zjnd' eens den oorloch kosten staecken
 Waer door de werrelt hadd' ten ondermoghen raecken,
 De locht die neemt sijn' plaets daer boven, 'twater vocht
 Heeft onder haer ghebiet behouden zijnen tocht,
 Niet by gheval beleyt, maer by het kloeck bestuyren
 Van die tot onderhout van beyde de natuyren
 Heeft dit sijn schoone werck gheschapen op een maet,
 Ghewicht, en een ghetal daer 'tselve by bestaet,
 Want by aldien de Zee by 'tvyer waer komen wonen
 En hare macht daer aen sou hebben willen toonen,
 Het vyer dat hadt terstont verliensend' hare macht
 Ghemeynt daer door te sijn van elck end' een veracht,
 En hadt van stonden aen om dit haer leet te wrecken
 Den scheidtsman aenghetast om hem de macht te breecken,
 De heyl' ghe schaeckels dan van dese ketten sterck,
 Die al de leden bindt van al dit groote werck,
 Sijn van sulck' eene macht, dat dies' alleen kan scheidten
 Dies' heeft by een ghevoecht en wijlick gaen bereyden.
 De Zee ghewapent zjnd' met vochticheyt en kou
 Omvanght met d' eene handt des aertrijcks groot ghebou,
 Met d' ander insghelijcks komts' oock de locht omvanghen,
 De locht welck' heeft de warmt' en vochticheyt ontfanghen
 Voecht sich door hare warmt' aen't opperst' Element
 Die door haer' vochtigh' aert aent water is bekent :
 Ghelijckmen op het velt de Herders kan ontmoeten
 Die daer door haren dans met trippelende voeten
 Betreden 'tnieuw' ghebloemt', en voeghen haren tredt
 Nae 't pijpkens soet gheluyt, daer scherp zjnd' opgheler,
 Wert haren dans gheleyt in't rond' nae't goet bevinden
 Van die den leytsman is ond'r eenen tack van linden,
 En houdend' handt aen handt, haer draeyend' hier en daer,
 Soo komt de alderleest' aen d'eerste vry wat naer,
 Want aenghesien soo is dat 'tElement des aerden
 Niet haer ghediert' alleen met voedsel en bewaerden,
 Maer 'twelck noch meerder is, met 't sap van hare borst
 De voghels r'eten gaff en laefden haren dorst,

*Waerom
 de locht by
 het Element
 des vyers
 gelogeert is.*

*Ordina-
 ringe ende
 vermach-
 tinge der
 Elementen.*

*Schoone
 gelijcknisse
 hier toe die-
 nende.*

Iae vulden oock met een de onversade dermen
 Van't kout gheschubt gheslacht, 'twelck over al gaet schermen
 Met hare vlimmen snel int bracke Coninckrijck
 Van d'onghebaende Zee seer naerfich alghelijck,
 In voeghen dat de aerd' als moeder met haer memmen
 Voedt al het gheen dat loopt, dat vlieght, en dat moet swemmen,
 Sy most haer ballast selfs zijn, en haer teghen-wicht
 Om soo te wederstaen het schuymich groot ghewicht
 Van d'onghetemde Zee, die door verscheyde winden
 Ghestoockt zijnd' en vergramt haer meenden te verflinden,
 Haer lichaem ledich swaer most onder 'sHemels boogh'
 Veel verder hebben plaets en komen niet soo hooch,
 Als een van d'ander doet, op dat hun staedich draeyen
 Met haren snellen loop haer niet en mochte schaeyen,
 En stooten haer ghedraey aen't lichaem luy en swaer
 Van dit staend' Element met wonderlick ghebaer,
 Ontnemend' haer met kracht, ghelijck sy daerenteghen
 Treckt met haer 'tElement, 'twelck haer is naest gheleghen,
 Terwijl aen d'ander sijd' den omloop snel en ras
 Van 'sHemels helderlicht als oorspronck wel te pas
 Aen d'aerd' het leven gheeft, en dat in allen saecken
 Het snel beweghen oock verandering' kan maecken,
 Godt d'Heer en kost gheen plaets in dit geschapen al
 Gaen beter soecken uyt voor 'taertrijcks woeste dal,
 Als 'tmidden van dit rond' waer in sy is ghebleven
 En als een vruchtbaer moer moet dagh'licks nootdruft gheven,
 Want 'tleven-ghevend' licht der Sterren helder klaer
 In d'hooch ghewolckte locht gaet storten hier en daer
 In d'overwulfde vlam, oock inde vochte salen
 Van't longheloos gheslacht doers' hare krachten dalen,
 Maer al haer deuchd' en kracht vergaren sich op't ent
 In't alderlaechste rond' van het diepst' Element,
 Een asse van dit al, waer over 'swaghens raden
 Gaen rollen, en doen sien 'tspoor van haer langhe paden,
 De speecken boven wijt, int midden nae by een
 Ghevoecht in eenen block behoudent daer ghemeen,

Eng'lijck de held're Son met haer verscheyden glinster
 Van boven neerwaerts schijnt dwers door een glazen vinstre,
 De Sterren rassen loop met haer verscheyden aert
 Die heeft haer' eyghentschap, en is daer voor vermaert,
 Dat sonder reghenweer sy licht'lick kan doorprenten
 Het hoch-doorschijnich lijff vand' hoogh' heest' Elementen,
 'tGheweste vande locht, oock door het water klaer,
 Maer niet door't lichaem groff des werrelis grontslachs swaer,
 Soo machmen 'twater dan, het vyer en 'slochts ghevremel
 Gaen noemen wel te recht bysitten vanden Hemel,
 Om dat sijn Sonne-schijn, de Maen en Sterren al
 Ghenieten inder haest alleen en by gheval
 De liefde van dees drie : hoewel dat sonder scheyden
 Den Hemel als den man sich voecht en gaet bereyden
 Een plaets by't droochste deel van't aertrijcks Element,
 Als zijnde met haer trouw' en liefde best bekent,
 En met een vruchtbaer saet bevrucht hy t'allen tijden
 Sijn' lieve en echte vrouw' met vreuead' en groot verblijden,
 De schoone vruchtbaer' aerd', en met verscheyden kruyt
 Van aensien en van kracht verciert sijn' lieve bruyt,
 De Zee van lichter aert als 'saertrijcks grove weyden
 En swaerder als de locht die stelt sich tusschen beyden,
 Om met haer vochte kou te matighen het landt
 'tEen van de groote droocht en 'tander vanden brandt.
 Waer heen Calliope wilt weerom herwaerts komen
 Put niet op een mael uyt de Castalische stromen,
 Hour op voor desen dach en staect den loff end' eer
 Van't water en van't landt, en spreeckt daer van niet meer,
 En sonder al te seer te haesten en verrassen
 'tBeginsel van dit al, 'twelck toeneemt en gaet wassen,
 Laet d'hooghe klippen staen tot morghen inde Zee,
 Want dan sal Godt den Heer sijn schepsel maecken ree,
 En met sijn machtigh' handt dees' Elementen scheyden
 Verwart zijnd' onder een, en elck haer plaets bereyden,
 Oock 'taertrijck onbereyt, 'twelck hy verciere sal
 Door sijne milde handt met bosschen over al,

*Het water
 is tusschen
 de aerde en
 de de locht.*

*Van het
 discours des
 aertrijcks
 ends de zee
 klimt de
 Poët in het
 aervolgen-
 de tot het
 Element des
 lochts.*

'Is tijt mijn liefste lieff mijn forg' en mijn vertrouwen
 Om op te vliegghen snel dat gh'hier van op wilt houwen,
 'Is tijt of nimmermeer te enten het verstandt
 Op een onsterff'lick wit met uwe rechter-handt,
 Om alsoo hoogher op te vliegghen met u vlercken,
 En seeckerlick aldaer doorsiende Godes wercken,
 Gheseten op u rygg' seer lichtelijck alom
 Met vreuchd' te schouwen aen sijn s'chepsel om-en-tom,
 Sa sa dan mijn soet hert, komt my uw' schouwers lenen
 Op dat ick licht daer op mach springhen en gaen henen,
 En van't Francoys gheslacht sijn d'eerste die vertelt
 Hoe Godt de werrelt schiep, de aerd' en 'tbracke velt,
 En uyten rouw' alsoo met mijne handt mach houwen
 Den Lauwerkrans die m'is nu langhen tijt onthouwen.
 De locht de nevels weert, de weerhaen van tempeest
 End' onghestadicheyt is t'huys altijt gheweest
 Van d'hooghe wolcken snel wiens hooch gheveerde vleughels
 Men niet kan houden op met gheenderhande teughels,
 Eoli Coninckrijk, het packhuys vanden wint,
 Wiens handelingh beweecht al dat m'op aerden vint,
 Is niet alleens alom, door't passer kloeck van velen
 Verdeyl ick't en met recht in drie verscheyde delen,
 Waer van het opperst' is (soo om dat 't drayen staech
 Van 'sHemels eersten loop haer wech voert alle daech,
 Van't Oofte tot in't West, en weerom uyt het Westen
 Tot inde soete wiegh' des morghen-roots ghewesten,
 Als oock een naebuer zijnd' aen't opperst' Element)
 Van het gheleerde volck voor warm altijt bekend,
 Het deel'twelck hier ons raect moet zijn daer mee te vreden
 Dat't nu van d'hitte wert en dan van kouw' bestreden,
 Nu als een middelmaet zijnd' inde lente seer
 Getempert, in den herfst brengh't onghestadich weer.
 Keut 'swinters, somers warm, want dan gaen al de velden
 Haer' stralen reycken uyt die 'tster-licht haer bestelden,
 En boven al de Son die voor haer doelen-wit
 Hout dese wooning' ront die hier de mensch besit,

*Van het
 Element des
 lochts afge-
 scheyden in
 drie ver-
 scheyden ge-
 buchten,*

*De opper-
 ste plaats
 vande locht*

*De laech-
 ste.*

*De mid-
 delste.*

Maer

Maer 'tmiddelste ghedeelt' om datt' met Gods behaghen
 Van't brandend' hooch beschof sich neder heeft gheslaghen,
 En niet ghevoelen kan de hitte vande vlam
 Die d'aerd' weer jaecht om hooch soo haest die neder quam,
 Behijfelt in haer rond' met ijs hart als een naghel.
 Want hoe sou 'twater nat verharden als den haghel
 Sels Somers als de Sonn' maectt 'tkooren rijp ghemaeyt,
 Ten waer al dit ghewest met ijs niet waer besaeyt?
 Voorwaer soo haest de Son des avonts gaet verhuysen
 En haer tweelings verlaet om te besoecken d'huyfen
 Van Cancer en den Leeuw, die hijghen vande hitt'
 Het middelschot als dan veel meerder kou besit,
 Want wescende beset van dees twee legghers vuyren
 Seer krachtich allefins als met twee stercke muyren,
 Soo parft hy met ghewelt daer teghen heftich uyt
 Vergramt en seer verstoort de kou die hy besluyt,
 En sijn ghewelt by een vergadert altesamen
 Gaet met sijn harder kou des anders kou beschamen,
 Soo oock het Christen heyr wanneer het komt in't velt,
 En zijnde veer van daer niet vreesf het Turcks ghewelt,
 Gaet sonder order voort en sonder achterdencken
 Dat 'tfelfd' haer sou misdoen, of soude moghen krencken,
 Verscheyden wijt van een maectt alsoo meen'ghen hoop
 Als daer Soldaten zijn, die't stellen op de loop,
 Wanneer het muytich volck komt nae haer toe ghetoghen
 Ghewapent in het velt met staven en met boghen,
 Maer alsoo haest 'tverneemt de wimpels met de maen
 Van Ottomans gheslacht ontwonden op ghedaen,
 En daer by 'tgroff gheschut 'twelck met salpeters krachten
 De muyren wierp omveer van Rhodes die't verwachten,
 Vergadert sich terstont weerom by een in't velt
 En aldaer sich beschanst niet achtend' haer ghewelt,
 Het bloedt met vechtens lust is in haer hert ontsteecken,
 Om den besneden hoop den kop en hals te breecken.
 Dees' Antiperistase (alsoo't wel mach bestaen
 Dat m'een vreemt woordt somwijl om wel te doen verstaen,

*Vande oor
 saecken van
 de koude des
 lochts som-
 zijts wel in
 het midden
 vande so-
 mar.*

*Ghelijcke-
 wisse.*

*Werkin-
 ghe vande
 Antiperis-
 tase, ofte
 regenveesen
 ende party-
 schap vande
 middelste
 plaesfen des
 lichts.*

Den fin, van 'tgheen men schrijft, sal naturaliseren
 En daer van soo't behoort de wetenschap vermeerren,
 Iae selfs in dit verhael daer onse moeders spraeck
 Niet van sijn eyghen heeft, het welck sou gheven smaeck)
 Is 'tselve dat ons doet het vyer veel heeter vinden
 In 'swinters grootste kou die 'twater dan komt binden,
 Als in des somers tijt, die maect dat't Ruffen landt
 Te dickmaels zijnd' omhelst met wint van't Noordsche strandt,
 Breght kinders aen den dach, wiens hongherighe magen
 Meer spijs des winters tijt en somers moghen draghen,
 Als 'tspichtich magher volck 'twelck metter Sonnen-schijn
 In't heer' Africkse landt doorgaens ghebraden zijn,
 Iae selfs die doet dat wy, die hier met gracch verlanghen
 Een locht ghesont en soet voor onse longh' ontfanghen,
 Verberghen in ons maegh' een levendigher hitt'
 Wanneer de winter kout het aertrijk hier besit,
 Dan als de schoone Son een tijt langh gaet verlaten
 De swart' Africkse kust' en schijnt op onse straten,
 Gods macht en stercke handt heeft dit verdeyl begheert
 Op dat 'tonweer, de kou, de Sterre met de steert,
 De natte douw', den wint, het ijs en oock den reghen
 In't middeldeel des lochts alsoo haer schepfel kreghen,
 Waer van somm' hebben last om 'taertrijcks woeste dal
 Te maecten dat het sy seer vruchtbaer over al,
 En d'ander wederom zijn altemet ontbonden
 Om op der aerden hier al straffend' onse sonden
 In d'herten hart en stout nae Godes wil en sin
 Sijn' liefd' en sijne vrees' te moghen stampen in,
 Want gh'lijck een weynich was al brandend' inde koppen
 Of om dat 'tijdel haet, wannermen't toe gaet stoppen,
 Treckt nae sich van hem selfs door't rond' doorsneden vel
 Het swarte suchlich bloedt, 'twelck overvloedich snel
 Verblindend' het ghesicht quam nederwaerts ghetoghen,
 En alsoo seer subtijl schoot voor des menschen ooghen,
 De vlamlich looper oock, wiens schoone blonde top
 Vergult nu d'eenen dach nu d'ander op end' op,

Waarom
 de locht al-
 dus in drie
 plaetsen af-
 gescheyden
 *.

Vande
 dampen, en-
 de waer toe
 die vande
 Son ende
 plaetsen des
 lochts ghe-
 bruyt wor-
 den.

Treckt nae sich even staech de dampen tweederhande
Soo wel van't bloeyend' velt als vande groene landen.

Waer van de een verstroyt, drooch, suyver, brandich, snel,

En d'ander wederom wat warm, maer evenwel

Wat vochtich ende swaer in haer selfs-standich wesen,

Het welck dan zijnd' alsoo om hooch by een gheresen,

Vande dau.

Ghedurende den loop van't jaer schijnt dat het sal

Gaen gheven tweederley ghedaent' aen't woeste dal.

Indien den damp dan is van sulcken kleyn vermoghen

Datf' 'tnat niet houden kan, en dat haer' vleughels boghen,

Door kouw by een ghelijmt af snijden met ghewelt

Den mantel schoon verciert van't laech gheblomde velt,

Soo duyster wert ons locht en al de vochte misten

Die blijven plat daer op om 'tselve te verquisten.

*Vande Rijp
ende Vorst.*

Dat indien desen damp seer langhsaem neemt een end'

En vliecht niet haest om hooch by 'twindich Element,

Maer hoogher als den mist, soo wertf' in korter stonden

Douw' in Apri! ghemaect en 'swinters ijs bevonden.

*Vanden Re-
ghen.*

Maer ist dat desen damp om hooch rijft vander aerd'

By 'swinters kourste huys en zijn bevroren baert,

Soo wert haer water dan nae dat het heeft verkomen

De hoochte vande locht en daer de kou vernomen

Verandert in een wolck, die tot den Hemel loopt

En boven 'tsterck ghedruys der winden op ghehoopt,

Tot dat haer nat weerom komt nederwaerts ghedropen

Van waer 'tghekomen was met overvloedigh' hopen,

*tZy dat een stercken wint dwinght met seer groote kracht,

De wolcken teghen een en door een strenghen jacht

*Gelijcke-
nissen be-
toonende
hoe de regen
voorkomt
door het te-
ghenloopen
vande wolk-
ken, die de
maeris sijn
van te regē.*

Wt barstende bedwinghtif' haer water uyt te gheven,

Ghelijck het teer lampet en beecker op gheheven

In d'handen van een knecht ghestoten teghen een

'tVerscheyden nat daer uyt sal loopen in't ghemeen,

Of 'tffy dat soeter wint speelt onder s'Hemels banen

En nae veel suchtens daer schud af haer vochte tranen,

Ghelijck nae 'sreghens val een nieuw nat druypend' af

Van't hooch gheboomt des bosch den wint niet alte straff

Alspee-

Al spelende seer soet dwers door de langhe paden
 Friseert met groote lust haer groen' bedoude bladen,
 'tSy dat het vocht ghewicht vand' hoochste wolcken parst
 Die gheen die onder zijn, en 'twater daer uyt barst,
 Ghedruckt door meerder nat, ghelijckmen siet gheschieden
 In't parssen vande vrucht die Bachus ons komt bieden,
 Hoe meer den gront gheparst wert van't doorboorde vat,
 Hoemeerf' uyt werpen sal het schuymich stercke nat.
 Des Hemels stroom als dan verliest sich in ons stromen
 Men siet niet als gheschrey de locht het licht benomen :
 Schijnt dat sal druypen af, en 'taertrijk gapend' oock
 Bedeckt sich altemet met vorschen quaden roock,
 Of om dat eenen damp die boven ons gaet rollen
 Begrijpt de droochr', het vocht' de wermt' en kou ten vollen,
 'tWelck hier doet leven al, of om dat d'Ooste wint
 Afvaegend' hier van't velt het stoff dat hy daer vint
 Vergaert een vruchtbaer mist die nederwaerts doet vallen
 Al dit onnut ghediert op onse groene wallen,
 Ghelijck als op de kant van't laghe vochtich velt,
 'tWelck door den goot des berchs als naebuer wert ghequelt,
 Het natte schuymich slijck verandert vaeck zijn wesen
 In eenen groenen vorsch die komt daer uyt gheresen,
 Van vooren wel volmacckt, maer achter noch niet al
 Die in haer modders rijck sich wentelt by gheval
 Half levendich, half doot, half vleesch vis bevonden,
 Half modder ende slijck van boven neer ghesonden.
 'tGhebeurt oock altemet dat door het groot ghewelt
 Der kou de wolck bevríest, dan sietmen op het velt
 Met vlocken op ghehoopt een Hemels woll' bereyden,
 Het bosch wert sonder bladt en sonder gras de weyden,
 'tGhebeurt oock altemet dat door de groote kracht
 Der kou de wolck bevríest, dan sietmen dach en nacht }
 Met vlocken opghehoopt des Hemels wol bereyden }
 Het bosch wert sonder bladt en sonder gras de weyden,
 Een-verwich ist alom: soo datm' in't grijs bos
 De herten qualick siet met haer ghekroonden tros,

*Waerom
 onder den
 regen som-
 tijts Kick-
 wor schē ne-
 der vallen.*

*Van het
 Sneet.*

*Vanden
haghel.*

'tGhebeurt oock altemet dat als een wolck verheven
In droppelen verkeert om neerwaerts haer te gheven,
Door onbekende kracht en door de koude sterck
Van't middeldeel des lochts (wat grooten wonder werck)
In bollekens verhart, die krachtich komen vallen
Op't aertrijck wijt en breed bedervend' al met allen,
Het Kooren op het velt en sonder seyffem 'tsnijt,
De druyven sonder mes, den bloeffem voor den tijt.
'tGhevoghelt ò ellend' ! wert uyt haer nest ghesmeten,
En van het rouwe bosch de bladers afghereten,
De offen in het velt met jammerlick gheschal
Verstickt, de daecken oock ghebroocken over al.

*Vande damp-
pen, die door
de laechte
ende mid-
delite plaet-
se des lochts
henen ver-
wen, daer de
winden uyt
ghebooren
worden.*

Indien de toortfen klaer des Hemels hooch verheven,
Op trecken eenen damp van't aertrijck haer ghegheven,
Haer vyer snel end' licht door de hitt' een weynich drooche
Heeft die van stonden aen een plaets bereyt om hooch
By't overwulfde blaeuw, om stadich daer te woonen,
En haer natuer van daer aen't aertrijck te betoonen :
Maer d'hooch verheven top van haer staesh roockend' nest
Heeft niet soo haest gheraeckt aen't bevend' kou ghewest,
En daer ghevoelt wat macht aen't legher stout verheven
Op sijnen vyandt is in 'sHemels boogh' ghegheven,
Of die en wil weerom terfont nae 'smoeders schoot
Als daer zijnd' uyt gheput met overwichten groot,
Maer siet hier komen stracks om hem weerom te stijven
Een nieuwen heeten damp die hem daer vast doet blijven
En gheeft weerom een hert, haer ghevend' inde handt
De wapens wederom met versche kracht ghemant,
Gaet met een nieuwe macht den oorloch weer hervaten,
Nu nemende de locht en nu de leecht' te baten
Beroeren onse locht verschendelijcken seer,
Nae dat haer stoff is sterck, of swacker ende teer.
Dit duert niet altelangh' om dat de kouw' en hitten
In desen haren strijt ghelijcke macht besitten
In stoutheyt en gheluck om dit te eynd' ghen al,
De een belet haer vlucht en d'ander haren val,

Alsoo

Alsoo dat desen damp die weynich stil kan blijven
 Moet swieren om-en-tom alsoo't haer sal believen,
 Van d'een tot d'ander kust' en treckt al ruyfend' voort
 Van't Oosten tot in't West van't West aen't Oosters boort
 Aen desen blaesend' hoop (hoewelf' haer sterckte rapen
 By nae uyt eenen gheeft, en zijn bykans gheschapen
 Wt eenen gh'lijcken damp) de scheppingh' different
 Verscheyden namen gheeft, en krachten onbekent.
 Wanneer de winden vier ons komen hier besoecken
 En toonen 't groot begrijp van al des werrelts hoecken,
 Als dan kan ick niet recht bemercken soo't behoort
 De wercken die haer kracht ons daegh'lijcks brenghen voort,
 En daer uyt vierderley ghedaenten en vier krachten.
 Die d'Elementen vier en rijden doen verwachten;
 Die uyt het Oosten komt is inder daer ghelijck
 Den jonghen teeren tijt, 'tvyer, gramschap, 'somens rijck;
 Die komend' uyt het Zuyd' verdroocht d'Afrijckse kusten
 De stercke jeucht, de locht, het bloet en d'eerste lusten;
 Die uyt het Westen komt met vochticheyt belaeen
 Den mannelijcken tijt den welcken brenghet ons aen
 Veel vochticheyt, veel nars, veel onghesonde fluymen:
 Daer by den winter kout om die daer nae te ruymen
 Die ons komt uyt den hoeck van waer de kou altijt
 De tijden alle vier en d'ouderdom bestrijt.
 Niet datmen noyt en vout gheen winden meer tot huymen
 Als die uyt Oosten komt uyt 'tNoorden West en Zuyden,
 Die met 't ghevleughelt hout bevaren 'tbracke velt
 Die hebben op't Compas wel dertich twee ghetelt,
 Hoewelf' ontallick zijn, de plaetsen insghelijcken
 Van waer sy altemael doorblasen 'twerrelts wijcken.
 Maer 'tzy uyt welcken hoeck sy waeyen even schier
 Soo hebben' evenwel den oorspronck van dees vier.
 Sy reynighen als nu met eenen bestem krachtich
 Den Hemel heel bedeckt met wolcken reghenachtich,
 Als nu met lau ghesucht verdroghens' over al
 'tVerdroncken vochtich landt door s'waters overval,

*Discours
 vande in-
 den: van
 haer getal,
 orden, name
 ende plaets-
 sen.*

*Verscheyden
 werkingen
 ende nut-
 tigheden der
 winden.*

Sy matighen als nu met laeuwe koelen winden,
 Der Hontsche daghen locht en doen de hitt' verflinden,
 Nu rijpende de Peer in haer root geele vel,
 In d'aren 'tnoodich graen, de Boonen in haer schel,
 Nu drijven sy het schip met winden ongebonden,
 Soo dat in korter tijt den Stierman heeft bevonden
 Sijn hol ghevleughelt hout van't Oosten tot in't West
 Van't Noorden wederom tot in het reghen nest,
 Nu draeyende om end' om haest sonder te verhaesten
 Des meulens ronden steen die brijfelt 'tgraen ten laesten,
 En maect van't kooren stoff, het welck met hoopen groot
 Te vooren was ghemaeyt uyt 'saertrijcks milden schoot.
 Dat by aldien den damp is klevend' vet bevonden,
 Doch wijckend' evenwel onmachtich t'allen stonden,
 Aen't staech ghedurend' ijs van't windich Element
 Haer brandelijcke lijff draeyt rontsom sonder ent,
 Tot dat't ontsteecken is en nederwaerts komt dalen
 Ghelijck als eenen pijl uyt d'overwulde salen
 Ghevleughelt met een vyer, maer als den damp ghenaeft
 Het kouwe vriefend' huys, jae selfs daer boven raect,
 Ontsteekrt haer selven oock, en als een nieuwe sterre
 Een aenstaend' ongheluck vertoont sy ons van verre,
 Maer om dat al dat vyer meer voedsel by haer heeft,
 Als doet den and'ren 'tselfe oock te langher leeft,
 Het sy dat dan den damp door 'sHemels rond beweghen
 Verandert in een vyer en sich ontsteekt te deggen,
 Ghelijck een kool die slaept in d'assen op den haert
 En daer ghelijck als doodt wert voor een tijt bewaert,
 Tot dat des meesters handt in't duyfter af sal strijcken
 De ass, soo dat den nacht voor't licht sal moeten wijcken,
 Het sy datf' al haer vyer van d'hoochst' ghedeelten heeft
 Ghelijck de toorts die brandt de doode leven gheeft.
 Nae dat de damp is by verspreyt of vast ghedronghen
 Datf' is langh, breedt, of rond of vierkant uytghespronghen
 Ghelijck, of onghelijck, soo maelt sy inde locht
 De teecken en waer door 'tvolck wert met angst besocht,

*Versheyden
 werckingen
 van heere
 dampen.*

*Vande Co-
 meten.*

*Van ande-
 re vyerighe
 indruckin-
 ghen in de
 lucht.*

Hier

Hier siem' een Tooren 'snachts in vyer en vlam staen branden
 Hier eenen fellen draeck vertoonen zijne tanden,
 Hier eenen snellen pijl, hier 'ryerich sackels licht
 De vyer'ghe lavelijn' en spieffen op ghericht,
 Die klateren door een met veel verscheyde stralen
 En quispels vlamnich root in d'hooch ghewulfdē salen,
 De rouw' ghebaerde Geyt' verthoont sich hier en daer
 En hippelt door de locht niet sonder groot ghevaer,
 Een vyerigh' ander Sterr' die dreycht aen d'ander zijde
 Als met een bloedich hayr den mensch ter selven tijde
 De Herders in het velt met haghel hart en kout,
 En maect het volck alom verflaghen en benout.
 Maer wat ist dat ick hoor' in d'hoghen Hemel rollen?
 'tSchijnt dat dit al vergaet en scheyden wil ten vollen,
 'tSchijnt dat't zijn mueren scheyt, ô wat een groot ellend!
 En die verdeylen wil van't een tot 'tander end',
 Het schijnt op desen tijt dat *Pluto* heeft ontbonden
 En los ghemaect den bant van alle d'helsche honden,
 Moe zijnde van soo langh' ghebodt te hebben g'had
 Aen't Stijx vergiftich boort met haer fenijnich nat,
 Sijn Hel vervoeren wil en uyt haer plaets doen scheyden
 Om die wat naer by ons een wooningh te bereyden,
 Ick weet men't daer voor hout dat als het vocht ghedompt,
 'tWelck uyt de soete vloet of uyt de bracke kompt,
 Met d'heeten drooghen damp sich t'samen op gaen heffen
 In't 'tweede windich huys en daer sich t'samen treffen,
 Den warmen heeten damp sich siend' als dan herkleet
 Met eenen swaren damp door vochticheyt besweet,
 Versterct dan sijne kracht verdubbelt sijne hitten
 En wederstaet de kouw' die daer ontrent komt sitten,
 Den Leeuw uyt 'sVaders wotit ghestoten en verjaecht
 Hem siend' aldus bespot van maechden onvertfaccht,
 En van de kinders traech gaet vreesfeliijken brullen,
 En sijn besloten parck met straff ghehuyl vervullen,
 Hy gaet, hy loopt, hy keert, hy volcht, hy komt weerom
 In't nieuw' ghevanghen huys sich wendend' om-en-tom,

Vanden
 Donder.

Oorsae-
 ken van
 Donder,
 Blixem, en
 de ver-
 licht.

Als

Al rasende begheert niet alsoo seer te wesen
 Vry, als te breecken 'tleet hem aenghedaen door desen,
 Alsoo doet oock dit vyer : gheneycht te doen te niet
 Haer drijvende besluyt, schijnt r'hebben groot verdriet
 En grommelt even staech sich gaend' alsoo ontfellen
 Met donderens tempeest, jae brullen ende quellen,
 Tot dat hy op het lest doet barsten overluyt
 Met een ghesolfert vyer sijn huys van onder uyt .
 Want latend' hem met kracht in dit ghevecht ghenoeghen
 By sijne broeders macht sijn swacke volck te voeghen,
 En van dit woeste dal gaen winnen d'heetste baen
 Versoect hy nae de hoocht' een uytval aen te gaen,
 Maer hy is soo beset met sulcke breede grachten
 En sulcken legghers macht, dat hoewel hy sal trachten
 De kouw' te rasten aen met schermutserend' g'laet
 Aen d'een' of d'ander zijd' vint meenich stout Soldaet,
 Die sijn vergheeftsche macht kloeckmoedich sal gaen keeren
 Soo dat het sonder hoop sijn vlam niet sal vermeeren,
 Maer hebbende zijn' eer vergheten loopt verbaest
 Seer schandelijck van daer met eenen bloden haest,
 De Zee die schuymt van angst' haer' borghers oock door desen,
 Haer vindende benout beginnen oock te vresen,
 Het aertrijck is beroert, den Herder loopt van daer
 En onder d'holle klip sich schuyt voor dit ghevaer,
 Den Hemel barst van angst' jae *Pluto* inder Hellen
 Met een doot-verwich hoest gact oock sijn hert ontfellen,
 De locht die is vol yyers, want 'sblixems stercke macht
 Bevechtende de wolck die nae haer leven tracht
 Doet springhen 'tvyer daer uyt, het welck ons kan verblinden,
 Ghelijck die gheen die wil de neghen susters vinden
 Seer vroeck, doet uyt het stael met een seer vaerdigh' handt
 De voncken komen neer op't lijnwaet swart verbrandt,
 Noch meer den blixem is ghemaect van sulcke roocken
 Die altijd by haer selfs ontsleecken zijnde smoocken,
 Wiens wonderlijcke kracht kan breecken ons ghebeent
 En niet eens raecken 'tvel of 'tvees daer aen verleent,

*Aerdighe
 gelijckenisse.*

*Wonder-
 lij'e krachts
 des blixems.*

Iae kan doen smelten 'tgout in kaffen opghesloten
 En sonder met ghewelt die selfd' eens op te stoten,
 Oock sonder dat de kaff ghevoelt des vyers ghewelt,
 Of dat het gierigh' hout sich daer van eens ontstelt,
 Kan morfelen 'trappier en niet de schede raecken,
 Als oock vernielen 'tkint en 'tvlees niet eens ghenaecken,
 De zen'wen of 'rghebeent des moeders seer verbaest
 Aensind' haer kint met doodt voor sijn geboort verhaest,
 Hy brandt tot stoff end' asch de schoenen aende voeten,
 Alsoo dat't vlees daer door gheen hinder sal ontmoeten,
 Maeft ledich 'tvolle vat met een seer groote ipoet,
 Al ist dat 'smenschen handt gheen boor daer by en doet,
 Ick heb noch zijnde jonck ghesien oock met mijn ooghen
 Een vrouw, aen wie de vlam des blixems neerghevloghen
 Gheen leet meer hadt ghedaen als met een windig' schaer
 Aen een bedecte plaets te snijden af het haer.
 Sal ick soo veelderley ghestaltenis verswijghen
 Die m'onder 'sHemels boogh kan in't ghesichte krijghen,
 En schijnen seer bedroeft ghenaghelt vast te zijn
 Aen d'hooch verwulfd' sael met klaer' en held'ren schijn ?
 Men kan daer altemet, ô Godes wonder wercken ?
 Een ronden rinck van vyer aenschouwen en bemercken,
 De stralen helder schoon van Phœbus en de Maen
 En noch veel ander oock die daer beneven staen,
 Die door de wolcken siend' om laeg' nae't loot beneden
 Van dict' alom ghelijck en in't rond' uyt ghebleden,
 En kunnende daer door niet licht'lijck dringhen voort
 In eene kroon gheront soo storten' 'tover boort,
 Al eens of naest daer by ghelijck een toort' ontfleecken;
 In eens kamers hoeck de deuren toe ghestreecken,
 Daer niet kan schijnen door met hare lichte strael
 Soeft sijn verlossing' door de reeten altemael,
 Maer als der Sonnen glans begint om laech te dalen
 Soo blinckts' op't vochte velt der wolcken met haer stralen,
 Die langher niet en kan verdragh'en 'twater groot
 Daer mee sy is beswaert en voert in haren schoot,

Exempel.

*Vande ringen ende bo-
gen rontom
de Son, Ma-
ne, ende de
andere Pla-
neten.*

*Gelijcke-
nisse.*

*Vande Re-
ghenbooch
ende waer
vā sy voort
komt.*

Soo maect hy door sijn kracht en toont voor onsen oog
 Een schoone schildery als eenen boog' ghebooghen,
 Want d'overvyer'ghe wolck die eerst'lick wert ghewaer
 Deef' stercke schutters scheut verstoort die ver van haer
 Op d'aldernaeste wolck, en gaet daer binnē malen
 'tSchoon glinsterende gout aen d'hooch-verwulfdē falen,

Gelijckenis.

*Waerom
 somtijts ve-
 le Sonnen
 ende Maenen
 gesien wer-
 den.*

*Den Au-
 thenr derff
 in dese dif-
 courssen*

*niet verder
 treden, ende
 berispt gro-
 telijc's die
 door natu-
 relijke re-
 denen alle
 de voorga-
 de wonder-
 heden wille
 ondervindē
 ende bewijst
 dat haer be-
 coninghe
 maer in vol-
 maecte is,
 ende daerom
 moeten
 den Schep-
 per de eere
 gheuen ende
 dese daghe-
 licksche sel-
 same wer-
 kingen ghe-
 bruyckē tot
 stichtinghe
 ende beterin-
 ge des leyē.*

Alleens ghelijck de Sonn' stract op een watervat
 Dat voor een venster staet, men siet stracks dat het nat
 Sent weer van langher handt het schijnich vochtich wesen,

'tWelck aen de folder komt al drillend' opgheresen,
 Aen d'ander zijd' indien de wolck blijft aen de kant

En teghen over niet, of onder vast gheplant,

'tZy dat't versilvert licht of dat der Sonne stralen
 Seer krachtich haren schijn twee of drievoudich malen,

In d'effen ronde wolck: soo vintmen 'tvolck verbaest
 Te sien op eenen tijt dat alsoo inder haest

Den waghē schoon vergult die 'tlicht brengh't opter aerden

Ons driemael seffens toont zjn inghespannen paerden,

En dat de nachten oock in plaets van eene Maen

Haer lieve Coningin' daer drie voor nemen aen.

Maer arme sotte mens waerom wilt ghy toch meten

Met 'tpasser uws vernufts Gods wercken en die weten?

Wat opgheblasen lust bevanght u metter spoet?

Wat dulleicheyt eylaes ontfanght gh'in u ghemoet?

En doet u buyten Godt Gods wonderlijke wercken

Nae u soo bot verstandt en plomp vernuft bemercken?

Wat my belanght ick weet dat't 'smenschelijck verstandt

Wat redens gheven kan van 'sHemels loop en standt,

Oock van het gheen' dat kan daer onder sich beweghen,

En tot veranderingh' ghestaedich is gheneghen,

Maer doch niet alsoo vast dat 'smenschen kloecken geeft
 Sou wesen 'teenemael van dwalingh onbevrees't,

En waret schoon alsoo soo moetmen't daer voor houwen

Wanneermen't schepsel prijst dat Godt d'eer moet behouwen,

En datmen sonder eynd' moet gheven loff end' eer

Aen die den Schepper is, en kan verquicken weer

Het lichaem dat daer heeft verlooren gheest en leven,
 En 'tselve wederom zijn eerste wesen gheven.
 Als ick den Donder hoor, soo denck ick 'tis de stem
 Van die daer boven is en 'taertrijck onder hem,
 Ick segg' wiens machtigh' handt kan eenen Herder kroonen,
 Aen die eerst was ghekroont oock sijne macht betoonen.
 Door 'sblixems vyer'ghe slach als komend' uyt den brandt
 Bedenck ick 'tgroot ghewelt van Gods gheweldigh' handt.
 Als ick het weerlicht sie 'twelck neerwaerts komt ghevloghen
 De stralen sie ick dan van Gods ver-schouwend' ooghen.
 Alst reghent nae't faisoen als dan mijn hert bedenckt
 Hoe Godt vol overvloets den hooren hier ons schenckt.
 Als 'swaters overvloed bedeckt onse erv' en gronden
 Dan ist dat Godt beweent onse onbeweende sonden,
 En nimmermeer en komt den schoonen reghenbooch
 Vertoon en sijnen glans en laet die sien om hooch,
 Of ick ghedenck terfont dat sulcks my is een teecken
 Van Gods verbondt waer aen kan niet met-al ghebreecken,
 Dat d'alghemeyne vloet nu niet weer komen sal
 Alst voormaels is gheschiet bedecken 'taertsche dal,
 En klimmen op den top van d'alderhoochste berghen
 Die *Atlas* steyl om hooch gaet inde wolcken berghen,
 Noch op het hooch gheboomt' met tacken uyt ghespreyt
 Van *Caucasus* alijt met vloeken wit beleyt.
 Maer ick ben meest beroert als 'sHemels toorn ontsteecken
 Ons toont ghewapent volck en dierghelijcke teecken,
 Als 'sHemels loop verloopt, sich menghend' onder een
 'tGheen dat te vooren was ghegheven elck alleen.
 Dat m'aen een kloeck verstandt soo veel verstandts gaet gheven,
 Als uyt haer borst *Minerv'* aen *Pallas* heeft ghegheven,
 En gheef my soo hy kan de reden soo't behoort
 Waer van de melck, het vlees en wol mocht komen voort,
 'tWelck uyt den Hemel quam : en segg' my oock de reden
 Van dat een vruchtbaer Wolck het Kooren sent beneden,
 Ghelijck daer is gheschiet in't *Carintysche* Landt
 Al waer men't heeft ghesien door Gods Almoghend' handt.

Waarom
dese, ende
meer andere
wonderheden
ende extra-
ordinarisse
reccenen
soms wijlen
laet geschie-
den, getroc-
ken uyt de
Roomse
Kerckelijke,
Ioodsche,
ende Fran-
sche Histo-
rien.

Des Hemels grooten Godt neemt altemet behaghen
Te breecken hooch en laech het loopend' rat en wagen
Des firmaments natuer, om ons te doen verstaen
Door sulcken vreemden loop 'tgheen ons mach komen aen,
Als zijnde voor ghewis voorloopers en Lacqueyen
Van't ongheluck dat wy al vreesende verbeyen,
Alfoo veel dropp'len vyers als eertijts uyt de locht
Sijn op't Lucaensche velt van boven neer ghebrocht,
Doe Roomen wel ghemoet sont nae de rijke straten
Van't Oenotryfche landt de fleur van haer Soldaten,
Ick segg' in't rijke landt alwaer den overvloed
Van d'Ephratysche stroom doet aen de vruchten goet,
Waer door beduydet wiert dat *Parthen* met haer swaerden
Den hooch *Lucaenschen* naem sou nemen vander aerden,
Der pijpen klaer gheluyt, des harnas helder klanck
'tWelck in'hoorden inde locht terwijlen en soo lanck,
Als't kloeck Romeynsche volck, met hare wapens quelden
De Cimbren, 'tDuytsche volck en Switzers neder-velden,
Gansch teghen het ghevoel en *Epicuri* leer
Betoonen dat't gheval kan hebben nimmermeer
Iets teghen de natuer : ghy die daer saecht verfmachten
Door 'sblixems solfer vyer en vreesfelijcke krachten
'tVervloect afgrijf'lick hoeft *Olimpi* die seer stout
Heeft Gods Drievuldicheyt beschimt als een rabbout,
Verloort ghy niet u macht, is'thert u niet ontrefen
Om meer te bassen aen'talleen Drievuldich wesen ?
'tWelck niet laet onghestraft het geen men stout en quaet
Doet teghen sijn ghebodt niet opghesetten raet,
Ghy Iode niet meer lood', maer die bist ghenomen
Van het Barbarisch volck en daer van zijt ghekomen,
Van't mensch verscheurend' volck van eenen Tarter boos
Van eenen hondtschen Turck of Schijthe goddeloos,
Wat dacht ghy, segt my doch, als ghy saecht komen wencken
Een brandich vyerich swaert u Kerck om die te krencken ?
Dacht ghy niet dat de Heer met sijne groote macht
De wraeck volbrenghen sou van't quaet by u betracht ?

En dat

En dat op uwe Stadt sijn' macht hy sou betoonen
 Wech nemende door Pest u Dochters en u Soonen,
 En dat door 'tscherpe swaert des bitter-honghers noot
 Sy souden t'eenemaal verslint zijn en ghedoot,
 Iae dat de rest van dien sou wederom gheraecken
 In 'smoeders graghe buyck en 'souders straffe smaecken,
 Dat't overschot van dien sou door het scherpe swaert
 Vergaen, en niet een mensch daer binnen zijn ghespaert,
 Dat 'smoeders yd'le maegh' en buyck met graech verlanghen
 Haer kint als een beulinn' sou wederom ontfanghen,
 En dat't ploech-yser sou afflijpen zinnen roest
 Op uw' Palleyfen schoon en maecken u verwoest,
 En dat om dat ghy hebt door haet benomen 'tleven
 Aen dien Heer die u dat mildadich wilde gheven.
 De bloedighe fonteyn die eens van boven quam
 Op't Genevoysche landt en 'tgroeyen haer benam,
 En soo veel cruycen bloets als m'heeft de locht sien baren
 Op't droevich opperkleet van die daer onder waren,
 Die schenen overluyt te roepen even klaer
 Dat Machomets gheslacht sou met een groot ghebaer
 En vreeffelijke macht, haer wimpels en banieren
 Ontwinden in u Stadt en die daer med' ontsieren.
 Waerom beweecht gh' u niet als ghy dees dinghen hoort
 Ghy menschen altemael en waerom gaet ghy voort
 In boosheyt sonder eynd' ? waerom wilt ghy niet wercken
 Op't gheen' u tot berou roept en tot goede wercken?
 Kunt ghy wel sonder schrick en ooghen sonder traen
 Aenschouwen 'tvreeff'lijck vyer datm'in de locht siet staen
 Met eenen langhen steert, en dreycht die d'aerd' bewoonen
 Met hongher, Pest en Krijch, drie teeckens die betoonen
 Den donder van Gods toorn, die hy send' op het lijff
 Van die in sonden hier volherden even stijff ?
 Maer wat vermach cylaes! het onghewapent teycken
 Des Hemels, daer Gods handt u dickmaels komt bereycken,
 En uwe schoulers quetsst door sulcken swaren last
 Daer ghy niet eens om sucht en niet veel op en past,

V bloedt is uwen dranck, gh'en kunt u niet versaden
 Als met u eyghen vlees, gh'hebr lieff' 'tgheen u sal schaden,
 Ghelijck als een Melaets bent gh' u ghevoelen quijt,
 Ghy ontloopt 'tgheen' u sou ghenesen t'zijnder tijt,
 Hoe meer u Godt den Heer laet sijne roed' aenschouwen,
 Hoe minder dat ghy wilt van sonden u berouwen,
 Iae sonder acht te slaen op Gods handt die u dreycht
 Soo blijft ghy evenwel tot alle quaet gheneycht,
 En doet ghelijckerwijs den Esel die de slaghen
 Sijns Meesters op sijn lijff kan groeyende verdraghen,
 En zijt 'tharnas ghelijck of op een aem beelt 'tiwaert
 Hoe meer men op u slaet hoe min ghy zijt vervaert.
 Maer ick sie en bevind' dat't beter is te swijghen
 Als 'tvolck te spreecken aen die gheen ghehoor en krijghen,

*Eyndigen-
de het dis-
cours van
het Element
des lochts
verheft sich
d' Auctor
tot het Ele-
ment des
uyers, het
welck sijn
plaets heeft
boven an-
dere Elemē-
ten dicht by
den Hemel.*

*Teghen die
afwijden
vā het getal
der Elemen-
ten het uyer
dat nochtās
soo nootſae-
kelyck is.*

Ick sie dat't beter is t'hervatten mijnen keer
 Om soo als dat behoort te singhen Godes eer.
 Ghelijck dan in het Hoff een Coninck van veel Heeren
 En Princen van zijn bloedt omringht is t'zijnder eeren,
 Dat d'Edelen daer nae, en nae die komen voort
 De houders van de wet om t'hooren nae zijn woort,
 Elck nae dat sijnen staet mach komen en ghenaecken
 By hem die meester is en grooter haer kan maecken;
 Godt heeft aen't Element 'twelck was in snellicheynt
 Den Hemel ganſch ghelijck een plaetse toebereyt,
 En d'andere daer nae elck nae sy sich bestonden
 En heeft nae hitt' en kouw' haer weerdicheyt bevonden,
 En eenighe nochtans die ghevend' haer ghesicht
 Meer als de reden plaets die rucken onbericht
 Dit wesen uyt haer stee, en soecken af te snijden
 Van 'swerrelts Element het gheen die kan bevrijden,
 'tAlleen aenbrenghend' licht vol hitte vyer en vlam
 Een oorspronck van het gheen' dat hier oyt leven nam,
 Een Alchimist, Soldaet, een Smit, een spijs-bereyder,
 Klockgieter, Chirurgijn, Buffchieter, Silver-spreyder,
 Die't altemael vermach en doet, wiens oorspronck heel bevangt
 Den Hemel, d'aerd', de Locht, en 'tgheen daer onder hanght,
 Indien

Indien 'tvyer tusschen ons en tusschen 'sHemels salen
 Om daer te nemen plaets van boven neer quam dalen,
 Wy souden't sien by nacht, terwijl het duyster kleet
 Vertoont aen ons ghesicht in velden wijt en breed
 De wormkens die aldaer ghelijck als keerkens lichten
 Met haer vergulden rugg' beschijnend' ons ghesichten,
 En hoe sout mogh'lijck zijn dat onse oog' soude sien
 Van sulcken grooten vyer den wijt-verdeylden schijn,
 Van 'swerrelts ooghen klaer, die 'snachts ons komen toonen
 In't hooghe firmament de plaets die sy bewoonen,
 Ghemerct 'tniet mogh'lijck is dat't oog' van Vrouw of Man
 Het licht van onse kaers daer in verdragen kan.
 Ghy onghelooovich mensch ten waer sich niet liet voelen
 Den straffen Noorden wint of vanden Westen 'tmoelen,
 Ghy sout gheloooven vast dat't middeldeel 'twelck scheyt
 Het water, d'aerd' en locht en sich daer tusschen spreyt,
 Gansch hol en ydel is, en sout veel minder achten
 Het windich Element als 'tbrandich groot van krachten,
 Soo veel der kaerffen licht 'twelck ons den dach verlenght,
 Als *Capricornus* vroeck de Sonnen-schijn verdrenct,
 Verscheelt aen't klare licht der Sonne met haer stralen
 Soo veel scheelt oock ons vyer van't vyer des Hemels salen,
 Want ons vyer anders niet en is als dickicheyt,
 Vol duysterheyt, vol roock en vuyle bitterheyt,
 Maer 'tgheen daer boven is, en niet en is ontstecken
 Met een ghemengden aert en ander vuyl' ghebreecken,
 Gheheel veer van ons zijnd' oock vry is vanden wint,
 ghenact den Hemel nae als een ghebuer en vrint.
 Maer van wat stoffeylaes! òMeester hooch ghepresen
 Sout mogh'lick zijn voor my te maecken sulcken wesen
 Als 'tronde wulffel is van 'sHemels firmament,
 Het welck is boven ons, en u alleen bekent,
 Ick ben ghelijck een bladt of weerhaen hooch verheven,
 Die door den stercken wint wert om-en-tom ghedreven,
 Die niet sich selfs en is, maer uyt sijn plaetse wijct,
 Soo haest als haer den wint met sijne macht bestrijckt,

Antwoor-
de.

Onder sbye
 tusschen het
 vyer dat een
 Element is
 ende 'taert-
 sche vyer.
 Tot bestuyt
 vā dit wo-
 de Boeck,
 treet hy in
 het discours
 vande He-
 melen, ende
 aenmerckt
 voor eerst
 haer wesen
 ende mate-
 rie, volgens
 de lessen der
 Philosophen

Ick

Ick wandel altemet met mijn vernuft en sinnen
 Daer *Aristoteles* sijn' leer betrachte binnen,
 Dan leert my inghelijck den wijse *Plato* voort
 In sijn gheleerde school om t'hooren nae sijn woort,
 Dan treed' ick verder voort en wandel inde paden
 Daer 't *Philosophs* gheslacht hier voormaels sich beraden,
 Ick wil gaen nemen wech van 'Hemels firmament
 Dese Elementen vier die hier ons sijn bekennt,
 En bannende van daer all' 'tvuyl ghemengde wesen
 'tWelck dat besmetten mocht daer by zijnd' opgheresen,
 Soo sal ick vastelijck gheloven dat Gods handt
 Als een vijfde' Element den Hemel heeft gheplandt,
 Ghemerckt dat d'ander vier te samen sich gaen paren
 Waer van de twee om laech en d'ander opwaerts varen,
 Maer 'sHemels staghen loop die nimmermeer en gaet
 Ter zijden, hooch of laeg' hout altijt sijnen staet,
 Der Elementen loop kan niet ghestadich dueren
 Maer blijven altijt vast in haer bepaelde mueren,
 Den Hemel blaeuw verwulft daer teghen loopt ghestaech
 Te post, en nimmermeer en heeft de voeten traech,
 Hy hout steeds enen streck, en kan sich niet bevroeden
 Wat saeck het wesen mach zijn paerden te vermoeden.
 De lichamen van't vyer, van water aerd' en locht
 Sijn dickmaels onder een met vyandtschap besocht,
 'tWelck veeltijt oorsaeck is van haren doot of leven
 Van't groeyen of vergaen, niet willend' haer toe gheven,
 Dat onder 'tgh'oornde licht, wassend' of vollemaen
 Gheen schepsel is dat kan vast blijven en bestaen
 Een vierdeel van een uyr in een ghedaente boven,
 Of 'tis uyt sijne plaets verschoten en verschoven :
 Maer aen den Hemel is de straffheyt onbekent
 Van't gheen' verand'ring' maeckt, deselv' en heeft gheen end',
 Den tijt verslijt hem niet zijn daghen en zijn jaren
 En brenghen hem gheen leet noch ouderdoms beswaren,
 Hy blijft ghelijck hy is altijt in eenen doen,
 Sijn ouderdom sijn jeucht sijn altijt even groen,

Den Hemel
 lijk geen ver
 anderinghe
 ghelijck de
 Elementen.

Daer nae weer aenghemerct en hebbende ghelesen
Platonem en sijn leer werd' daer door onderwefen,
 Dat d'aerde sichtbaer maect des Hemels vyer en vlam,
 Om dat' haer wesen eerst van daer kreech en bequam,
 'tIs d'aerd' die helder maect en boven ons doet mercken
 Doorschijnich, vaerdich, heet den loop van d'hooghe wercken,
 En 'twater zijnd' hier by met hare vochticheyt
 Ghevoecht, ververst den boort met koele maticheyt,
 Van't draeyend' brandend' rat 'twelck door haer stadich loopen
 Het heele firmament met vlam soud' overloopen.
 Niet dat ick verghelijck het wesen hooch en schoon
 Waer van ick stichten wil en stellen hier ten toon.
 Het lichaem 'twelck bedect den ronden kloot der aerden,
 En is van ander kracht, van meerder deucht en waerden,
 Als d'Elementen groff van water en van landt,
 Die wy hier kunnen sien en voelen metter handt,
 'tIs suyver ende reyn, een Hemelsch' harmonije,
 Van eendracht eenen bandt, die altijt even blijc
 Sich nimmermeer verroert maer blijft in eenen staet
 Daer Godt hem heeft ghestelt nae sijnen wijsen raet,
 Sijn' lochr is draeyens vry, sijn vyer heeft noyt ghebleecken,
 Sijn' aerd' heeft gheene swaert', sijn water kan niet leecken,
 d'Een' schaet aen d'ander niet, maer in het korts gheseyt
 Sy zijn volmaect en vol van Hemelsch' heylicheyt.
 Siet hoe veer dat sich strect het blindt hoovaerdich rasen
 Der menschen die seer stout gh'lijck de ghecke en dwafen
 Wel deryen houden staen, te weten, van wat hout
 En stoff dat Godt den Heer sijn' wooningh heeft ghebout,
 Als of sy duysentmael sulcx hadden afghemeten,
 En daer door gh'lijck hy selfs sulcx hadden kunnen weten,
 Voor my 'kwil hondert-mael in twijffel zijn ghestelt,
 Veel liever dan ick soud' in dit oneynd'lijck velt
 Verdwalen, en daer door doen dwalen die my lesen
 Om daer door naederhandt met recht te zijn mispresen,
 Verwachtende den tijt dat *Paul* of zijns ghelijck
 Kom vanden Hemel af hier in dit aertsch' rijck,

*Onderseheit
 tusschen de
 Elementen
 daer nyt de
 Hemelen be
 staen ende
 de onderste.*

*Teghem al
 te groore
 spits-vin-
 nicheyt in
 het onder-
 soeck deser
 suecten.*

Of dat ick zijnd' ontlast van alle mijne sonden,
 En van dit vuyle kleet des vlees vrij en ontbonden,
 Het welck my daegh'lijcks quelt en maect mijn ziel benout,
 Iae met het sware pack der sonden neder douwt.
 Ick selver mach gaen sien de schoonheyt van dit bouwen
 En daer Gods aenghesicht met groote vreuchd' aenschouwen,
 Maer hier in d'aertsche school' men veel krackelen vint,
 Den eenen die is sus en d'ander soo ghesint,
 Den eenen die heeft dit en d'ander dat ghevoelen,
 En twistich onder een gaen heele dagen woelen,
 Den eenen die gheloof en is van dat verstandt,
 Dat 'sHemels hooch ghebouw is doorgaens eenderhandt,
 En doen van boven neer des woeste werrelts ooghen
 Doorsien den vochten damp van onder op ghetoghen,
 Ick segg' dat't hooch ghester' sich spreyn onder haer
 Als vissen inde Zee d'een hier en d'ander daer.
 Een ander door't ghesicht wil oock zijn oordeel gheven,
 Wanneer hy heeft ghesien de Sterren hooch verheven
 Verschieten inde locht wel seven all' ghelijck,
 d'Een hier en d'ander daer op eenen ooghenblijck,
 En dat aend'ander zijd' voorts d'ander altemale
 Vergulden inden nacht de blaeuw' verwulfd' falen,
 Gaen doorgaens eenen ganck en seggen met verstandt
 Des Hemels hooch ghebouw te zijn wel achterhandt,
 En d'ander wederom siend' inde hooghe straten
 Des meest ghesterde lochts het drievoudich ghelaten,
 En dat een lichaem heeft en hout maer eenen loop
 Wt sijne selfs natuer, die telter over hoop
 Wel neghen ofte thien, behalven d'hoochst' verheven,
 Daer Godes volck by hem in eeuwich'heit sal leven:
 Alwaer dat sonder eynd' den dranck des Hemels soet
 Komt vloeyen als een stroom met grooten overvloet,
 Waer segg' ick dat altijd de vreuchden sullen dueren,
 End' tuytverkooren volck gheen leet meer sal besueren,
 Al waermen altijd siet met lieffelijcke vreucht
 Des Somers schoonen tijt die smenschen hert verheucht,

*Verschey-
 den opinien
 van het ge-
 tal der He-
 melen.*

Daer

Daer 't leven al tijt leeft : daer Godt den Heer almachtich
 Is eeuwelijck gheweest en blijven sal woonachtich
 Met Enghelen omringt met zielen duer ghekocht
 Die Christus door sijn bloedt daer boven heeft ghebrocht,
 Ick segg' des lichaems bloedt wiens opgherfen leven
 De aerd' veel hooger heeft als d'Hemelen verheven.
 Doch ick en laet niet toe dat mijn ghedicht soo hooch
 Sal vliegghen en sich selfs uytsteecken 'tspits van't oog',
 O schoon vijff dobbelt ront seer vlijtich t'allen tijden,
 Een leven van dit al die 'tselve kan verblijden,
 Als Vader van den Dach, van Iaren, Maenden, Tijt,
 Die noyt de plaets verlaet daer ghy gheklommen zijt,
 Nochtans u vleughels snel gaen ons verstandt te boven
 En kunnen die van veer als kinderen maer loven,
 V vleughels segg' ick sijn voor ons te rasch en snel,
 Soo dat ons plomp verstandt die niet kan volghen wel,
 Want u oneynd' lick eynd' bevrijt van 'sdoodes smerten
 En tweedracht, quijnens pijn ; beminder metter herten,
 Van al dat yreuchde baert, al tijt dijns selfs ghelijck,
 Die gansch u eyghen bent en by u al tijt rijck,
 Doorschijnich, helder, klaer, die alle dinck doet leven
 En alle saecken hier de wet alleen kunt gheven,
 Die onbepaelt bepaelt door uwe groote macht
 Al dat in 'swerrelts pleyn des levens eynd' verwacht,
 Des Heeren hooghen troon : ick wilde wel beschrijven
 Door dit ghedichte mijn u ganghen en u blijven,
 Indien ick had den tijt, oock waer mijn penn' niet bangh,
 Of vreesden desen dach te maecken veel te langh.
 Noch vrees' ick evenwel dat qualick spreekers tonghen
 Benijdende 'tghedicht 'twelck van my wert ghesonghen,
 Hier naemaels sullen stout versmaden 'tgheen' ick doe
 En seggen dat mijn pen gaet loopen af en toe,
 En dat dit mijn ghedicht maect zeyl met alle winden
 Om haer' onnutte webb' verlenghend' aen te binden.
 Maer hoor' wie dat ghy bent, ghedenct dat ick met recht
 Wel garen schrijven soud' als Gods ghetrouwe knecht,

*Ely wate
 op de aen-
 merckinghe
 ende loff des
 Hemels, die
 by afdeyle
 in thien ver-
 scheyden
 plaetsen.*

Hier tellend' over hoop alsoo veel wonder wercken

*Korten in
hout van
'egene in de-
sen Boeck is
beschreven
ende wat
de uytspan-
ninge betee-
kent door
Moyses be-
schreven
Gen. 1.6.*

Als w'onder 'sHemels troon van dach tot dach bemercken,
Om dat by 'tbreet ghedraey van desen ronden klood
Die Godt op desen dach als eenen meester groot
Schiep nae sijn goeden wil en was daer mee te vreden
Dat't selvd' ghescheyden bleef van 'twater hier beneden,
Ick wil hier door verstaen den Hemel, d'hooghe locht,
En 'twyerichst' Element 'twelck daer by is ghebrocht,
Die tusschen water brack van d'hooch beschuymde baren
Des Zees, die met ghevaer de menschen hier bewaren,
Gaen maecken onderscheyt van t'gheen dat Godt die leeft
Daer boven inde locht een plaets gegeven heeft.

*Tegen die
daer oordee-
len datter
geen waterē
bove de He-
mpen sijn
wederleyt
by met veel
redenen,*

Nu ick heb by my selfs soo weynich niet ghelesen
De boecken van dat volck by 'swerrelts volck ghepresen,
Of ick en weet seer wel dat't neuswijs verstandt
In sijn subtijl gheschrift derft nemen by der handt,
En schrijven van 'tChristael dat boven d'hooghe wolcken
Is onbekent by haer en by all' ander volcken
Wt droghende de Zee, uytgietende de vloet,
Die 'tgroote werrelts pleyn bevanght en sluyten moet,
Maer gh'lijck het schoon ghelaet van 'tmaechdelijcke wesen
Te vreden is met 'tgheen natuer haer heeft bewesen,
En Godt haer heeft verleent, niet soeckend' onvertaecht
Een aensicht opghepronckt het welck den Heer mit haecht,
Met werreltsch' ydelheyt met veelderhande treecken
Besmeert, en over al met vermillioen bestreecken,
Meer prijsens weerdich is als een onkuysch ghesicht,
Als een gheveynst ghelaet, de treden locht en licht,
Het valsch ghekrolde hayr, de roo gheverffde kaecken,
Waer mee de Vrouwen licht haer schoonheyt schoonder maekken
Soo prijs' ick oock veel meer de leer van Godes woort,
Al ist schoon dat soo't schijnt die't slecht volck toebehoort,
*1. de woor-
den Gods
moete meer
gelden als
de reden der
menschen.*
Meer als den Filosooph, en dat haer pracht en pralen
Alleen daer in bestaet Gods waerheyt te verhalen,
Gheen opghproncke tael van 't menschelijck vernuft
Waer mede wert bedect haer leer die is versuft,

Ick heb mijn reden duyft mael liever te verlaecken
 Als vanden heyl'ghen Geest een leughenaer te maecten,
 Die klaer spreekt ende seyt dat onder 'sHemels Tent'
 Veel stroomen sijn om hooch die ons sijn onbekent,
 Of'tzy dat't water hooch van ander aert en seden
 Gansch gheen ghemeenschap heeft met 'twater van beneden,
 Het zy dat ziind' een damp van wolcken duyfter dicht
 Die 'sHemels hooch ghewest benemen het ghesicht,
 Of'tzy ghelijckmen seyt dat veel christale tranen
 Van't firmament vergult omvanghen 'sHemels banen,
 En waerom als ghequelt met raetsels onghewis
 Soud' ick my onderstaen het gheen onseecker is?
 Soo veel als my belanght ick kan my niet bedencken
 Waerom den armen mensch om sijn ghelooffte krencken,
 Niet wil door 'troode Meyr gaen leyden metter handt
 Het volck van Israel tot aen het ander landt,
 Iae daer aen niet ghedenct dat om daer door te komen
 Godt heeft door sijne macht des waters kracht benomen,
 En dwers daer door ghemaect een droog'en breede baen,
 Waer door dat Jacobs volck heeft droochs voets kunnen gaen,
 Men kan tot aller stont soo veelderhande Meyren
 Aenschouwen inde locht ons dreyghende van veeren,
 Die niet sijn onderschoort noch houden nergkens vast,
 Maer sijn tot allertijt met winden aenghebast,
 En zijnde niet seer sterck kan oock niet wel verdragen
 Het alderminst ghewicht van veel verscheyden vlaghen,
 Men siet wel dat de Zee die 'taertsche dal bevanght
 In spijt van ongeväl alijt ront boven hanght,
 En sonder dat't ghewelt van soo veel groote stromen
 Derffuyt sijn palen gaen om nederwaerts te komen,
 Waerom gheloofft ghy dan niet dat dit wulffel kan
 Op houden eene Zee die niet en loopt daer van
 Door 'sHemels hanghend' ront; ô herten onbesneden
 Ghedenct ten minsten dat Godt hout in sijne steden
 Besloten dese Zee, ghedenct dat by aldien
 De krachtighe natuer ons altemet laet sien,

2. *Woore*
Gods maect
gewach van
Hemelsche
wateren.
Gen. 1. 6.
Psa. 104. 3.
348. 4.

3. *De machts*
Gods moet
meer aensie
hebben als
der mensche
gevoelen.

4. *Verga-*
lijkinge vā
de wateren
des lichts
met de Zee.

Hoe dat sy maecken kan door een afbloeyend' wesen,

s. Verscheyden andere ghedurigh ende wonderbare werckingen inde Nazu. 16.

En op een ooghenblick veranderen mits-desen

De peccel-maeckend' hart en blinckend' het christael

Wat Godt den Heer vermach die 'tregeert altemael

Den Hemel de natuer : denct daer noch eens beneven

16.

Dat 'swerrelts schoon Palleys daer gh'in bevel kunt gheven,

Hoe konstich 'tis ghemaect, had haest ghenomen end'

Indien haer steunsel niet waer 'twatrich Element,

Treffelijcke gelijc'e-nisse.

Want gh'lijck de herflenen de hoochste plaets besirten

Int lichaem van den mensch, en dat haer kouw' de herten

Die van beneden komt gaet matighen daer mee ;

d'Heer om de kouw' met vyer te menghen 'tselvede dee,

En om te matighen den brandt van 'swerrelts lichten

Wt occasie vande

Heeft Godt op desen dach de hooghe vloet gaen stichten,

voorverhaelde waerheit des Hemels gaet

Dees waters soomen seyt vergadert zijnd' alhier

by verhalen de samenkomst van

Sy 'swerrelts ebb' en vloet, die souden sonder stier

hooge ende

(Berovend' het ghebercht vand' hooch ghekrulde hayren

laghe wateren, waer

En doend' in korter tijt met schepen die bevaren)

uyt ten tijde van Noë

Haest hebben uyt gheroeyt 'theel menschelijck gheslacht,

veroorfaect werde de generale Suint vloet, welke hy na het

Ten waer dat Noë 'tselvd' had in een schip ghebracht,

leven aordich afbeelt.

Het welck door Gods bevel hy selver hadt gaen bouwen

Met arbeyt ende moeyt' om daer in te behouwen

Van alderley ghediert' een eenich pagr alleen

Die t'samen met den mensch daer binnen ginghen treen,

S'en waren niet soo haest daer onder in ghekomen

Of d'Heer ontbondt den wint 'twelck by haer wiert vernomen,

Want doend' al haren wil en zijnde toegheruft

Soo blasens' overhoop daer henen-waert haer lust,

En met een vochte wieck beginnen sy te waeyen

Elck hayr van haren baert zijnd' als een spuyt ghelaeyen,

'twert duyfter als de nacht en 'twater uyt de locht

Mer eenen stercken schent komt nemen sijnen tocht

Op't aertrijck over al, en d'uytgevrongen wolcken

Die storten uyt het nat van d'hooge diepe kolcken,

Sy barsten altemael en maecken groot gheluyt,

Den donder 'sHemels vyer en reghen quam daer uyt,

De schuymende Rivier, de Beecken ende stromen
 Die swellen inder haest van't water ingbenomen,
 En door het groot ghewelt van't overvloedich nat
 Soo liepen' onghestuyt op't aertrijcks breede pat,
 En in de diepe Zee, verdervend' al de vruchten
 Van't aertrijck wijt en breet 'twelck dee de menschen fuchten,
 Het aertrijck beefd' alom en door dit groot ghevaer
 Beangst zijnd' en besweet hout gheene macht by haer,
 En ghy ò Hemels selfs los latend' al de sluysen
 Van uwe breede Zee, om die te doen verhuysen
 Op uwe Sustet stout, die sonder schaemt en eer
 Alleen daer in nam lust te stooren Godt den Heer.
 Het landt wert al bedect, de Zee verliest haer kacyen,
 De stromen gaen niet meer daer hun ghewicht ontlaeven,
 Sy selver sijn de Zee, de Meyren altemaet
 Sijn niet als eene Zee op't aertrijcks ronde saet,
 De werrelt is niet meer als eene poel bevonden
 Die dieper is als diep en niet en is te gronden,
 Die gaten brenghen sou tot aen des Hemels booch
 Sijn water, 'twelck alree was opgeklimmen hooch.
 De Steur is seer verbaest al swemmend' aen te raecken
 De Toorens, en noch meer te sien de hooghe daecken,
 Den Herder en den Off' die swimmen over 'tvelt,
 Daer hy te vooren hadd' zijn schapen op ghetelt,
 De Geyten rouw' ghebaert, de Dolphijns kevelmuylich
 Die swimmen, ende zijn ind' hooghe tacken schuylich,
 De snelheyt van het hert noch vanden Hasewint,
 Van Tygher, Haes en Paert of watmen snelder vint,
 Kan haer van desen vloet beschutten noch bevrijden,
 Waer mede Godes handt de werrelt quam bestrijden,
 Hoe meer sy soecken d'aerd' hoe meer dat haren voet
 Van onder opghelicht het landt verlaten moet.
 De Schiltpadd' Crocodijl, den Bever daer beneven
 Die plachten op het landt en in de stroom te leven
 Die hebben nu niet meer als 'swaters vloet alleen,
 Waer in sy sonder gront zijn drijvende met een,

De Leeuwen, 'tgrove wilt die swemmen sonder vresen
 Te samen onder een in d'hooghe vloet gheresen,
 Ghenocchsaem zijd' aen zijd', de Swaluwen de Gier
 Nae dat sy langhen tijt met dracyende gheswier
 Haer ginghen inde locht al vlieghende betrouwen,
 Om soo het mogh'lick waer het leven te behouwen,
 Sijn moed' en heel verbaest ghevallen inde vloet
 Niet hebbende waerop te ruiten haren voet,
 Wat nu den mensch belanght, den eenen is gaen lopen
 Op eenes Toorens spits, een ander is ghekropen
 Seer hooch op eenen berch, de derd' op d'hoochste tack
 Van eenen Cedren-boom niet sonder onghemack
 Opklimmend' inder haest met voeten en met ermen,
 Om daer alsoo hy meynt sijn leven te beschermen,
 Maer 'tselv' is al om niet, want Tooren, Berch of Boom,
 En hebben gheene macht te houden inden toom
 Des waters hooghen vloet die wassend' allen ueren
 Den worstelende mensch in desen noot de trueren,
 d'Een drijvend' op een planck en sommig' in een kist
 En d'ander op een block opt lest zijn leven mist,
 Den vierden half in slaep voelt 'twater hooch verhev en
 Wech nemende sijn bedt, wechnemende sijn leven,
 Een ander roeyt sijn best met handen, arm en voet,
 En hoopt te wederstaen den vreeselijcken vloet,
 Die onlangs aen sijn zijd' sijn Moeder had doen sincken
 Sijn Vader, sijnen Soon en Huysvrouw doet verdrincken,
 Maer gheeft ten lesten op, en doet daer niet meer toe
 In desen diepen stroom van roeyen zijnde moe.
 Her sterft al datter is : maer 'sdoodes wreede seyssen
 Die met ghewapend' handt quam 'smenschen leven eyschen
 Te vooren, had doe niet als 'swaters macht alleen
 Waer door de menschen al versmoorden int ghemeen.
 Ter wijlen 'theylich schip op d'hoghe rugg' ginck drijven
 Vand' opgheblasen Zee en seeckerlick mocht blijven,
 Hoe wel met gheene mast noch riemen veer van landt,
 Want d'Heer sijn Stierman was, sijn Sterr' Gods rechter handt,
 Den

Den alghemeynen vloet had driemael vijftich daghen
 De werrelt gansch verwoest : daer nae wast Gods behaghen
 Door sijn barmherticheyt te doen her groot bevel
 Van een ghemeyn vertreck der hooghe vloeden sel,
 'tGhebodt was niet soo haest ghehoort van d'hooghe stromen,
 Off' hebben altemael elck haren wech ghenomen
 En loopen ras om ras : de stromen sacken neer,
 De berghen komen uyt, de Zee bestuyt sich weer,
 De boschen hier en daer gaen hare tacken tonen,
 Die noch sijn heel beslijmt van inde vloet te wonen,
 De velden komen oock vertoonen over al
 Haer lieffelick ghesicht door 'swaters stercken val.
 Kortom des Heeren handt waer opmen moet vertrouwen
 Laet Hemel Aerd' en Locht elkander weer aenschouwen,
 Op dat hy weer mocht sien op't Autaer als hy plach
 Den roock, die r'zijnder eer hy garen daer op sach.
 O Godt dewijl't u heeft beliest in onse tijden
 Vheylich Scheepken hier van schipbreuck te bevrijden,
 Gheeft dat den kleynen hoop die u vertrouwt ô Heer
 Mach groeyen in ghetal en in ghelooff noch meer.

Beslyt
door een ge-
bedt toeghe-
eyghent toe
den staet van
Gods Kerck.

'tEynde vanden tweeden dach der Weecke.

K

Som-

Sommierlijck verhael vanden derden dach.

IN desen derden Boeck beschrijft de Poët de Zee en de Aerde, met alle hun cieraet en bequaemheyt volghens het gene Moyses daer van schrijft int eerste Capittel, Genesis aent 9. Vers. nae dat hy dan den naem des Heeren aengheroepen heeft, soo komt wy tot de saecke selfs en verdeylt het ghene hy daer van seyt in twee voornaemste stucken. In het eerste ghegeneralijck ghesproocken hebbende van dat de Wateren en het aertrijck van malkanderen ghescheyden wierden, en aenghewesen door eene seer bequame ghelijckenisse hoe 'tselwe toeginck, soo spreeckt hy vande groote versamelingh van de Wateren die de Zee ghe-naemt werden en wist de plaetse daer van aen, die door de kracht Gods bedwonghen wert in hare palen. en achtervolghende dien toont hy dat de Zee met hare armen het gansche aertrijck omvanght, daer nae verstoont hy de ghedeelten der selfder en de vermaerste Rivieren des werrelts. Twelck alsoo ghedaen zijnde, soo brenghet hy de klare Fonteynen en Beecken voor den dach en wert ghedisputeert van het groeyen der selfder, en van haren scheut nae de Zee, die evenwel daer door niet grooter wert als te vooren, en spreekt op den selfden tijt van hare ebbe en vloed, wyt-leggende in weynich veerffen de principaelste geschillen en questien in dit stuck, en voecht daer byt gesce-ver en 'tgeschuym der stromen die hy laet varen om daer nae de wonderlijcke kracht van verscheyden Fonteynen, warme Wateren en badstoven voor te stellen, waer op langhe ghebleven zijnde, herneemt hy zijn verhael, ontdeckende de welgheleghentheyt veroorsaect door het by-een-voechsel van Aertrijck en van Zee in desen ronden hoop. En dat is soo veel aengaet het eerste deel vande Zee. In het tweede hebben wy een groot en langh verhael van 't Element des Aertrijcks, ten eersten vande vasticheyt en bequaemheyt van dien; daer nae van hare bevinghen en scheuringhen; daer nae van hare groote die evenwel beneffens de Zee verghetecken by den Hemel niet meer en is als een stippel, waer nyt den Poët een beylighe vermaninghe neemt, om groote en kleyne te bewegen tot haren plicht met ootmoedicheyt teghens Godt. Nu, de reden waerom het Aertrijck waert van de Zee ghescheyden, is om dat sy de Moeder, Vocster en Waerdinne is van den mensch, soo beschrijft hy de nuttighe schoonheyt van dien, te weten, hare verscheyde boomen van verscheyde ghebruyck tot nutticheyt des menschen, niet teghenstaende de sonde; daer nae de blommen, kruyden en plan-
ten van

ten van oneyndelijke ghedaente, waer van hy oock de eyghenschappen niet en vergeet, maer wijst op elck bladt van dien de goetheyt, wijsheyt en groote kracht des Heeren met groote letteren gheschreven, door de aenmerkinghe vande mede-dooghenthey en teghenstrijdicheyt van soo veel schepselen, waer by hy oock voecht het Graen, de Wolle, de Zijde, 't Kattoen, Vlas en Kennep, van 't Aertrijck onderhouden en gheboeyt, en van dach tot dach vernieuwt en levendich ghemaect, door deselve krachtighe handt die haer eerst wesen en kracht ghegheven heeft. Daer op hebbende onder verscheden miraculen der naturen den Boom Cocos ghenaemt voor ooghen ghestelt, soo gaet hy inde aerde en ontdeckt aldaer de schat-graven die int binnenste van haer ingewandt verborghen zijn, sonder daer nae te vergeten de kostelicke ghesteeenten, de aenwijsinghe van het ghebruyck des Gouts en van 't Yser, en voor het leste wonder spreekt hy vanden Zeylsteen, vande Naelde, van 't Compas, en van de heelsame kruyden, twelck ghedaen zijnde soo groet by de Aerde, en verheft haren loff, bestraft met exempelen der Patriarchen, en veel andere treffelycke en doorluchtighe Persoonen onder de Heydenen, die gheen die de Landt-bouwinghe en de kennisse der kruyden verachten, en ten lesten verheft hy het landt-leven tot inden Hemel, 'twelck hy bewijst verghefelschapt te zijn met gheluckighe rust, en bevryt voor alle quellighen en ongheluck, 'twelck de werrelt onteert: besluytende desen derden Boeck met een heyligh en ootmoedich ghebedt bequaem tot zijn beroep.

Den derden dach vande eerste Weeck.

*De Poet
klimt af vā
de Hemelen
ende locht
op het aert-
rijck ende
Zee.*

Yns herten gheeft die vlooch op d'hooch-ver-
wulfde salen

Die't onderhouden al in 'swerrelts laeghe da-
len

Door haer verscheyden loop, die stellend'
eene maet

Aen onweer ende storm, en die oock inder
daet

Behouden in bedwanck de schrickelijke lichten
Des donders, en daer by de wonderbaer ghesichten,
Die sich niet sonder schrick vertoonen aen ons oogh'
Van alderley ghedaent' in 'sHemels ronden boogh',
Heeft met een kloecke tael seer onlangs sonder vreesen,
Van sulcken weerden saeck de weerdicheyt ghepresen,
Maer komende van daegh op een veel lagher sael
Salt hem van noode zijn te spreecken heuffer tael,
Of spreekt hy wat te hart, sijn stem wert wech ghedraghen
Van't stadighe gheraes der golven ende vlaghen.

*Aenroe-
pinghe des
waerachtig-
hen Gods
tot hulpe in
de beschrij-
vinge van
desse twee E-
lementen,
ende haer
begrijp.*

O Coninck vande Zee en van het aertsche dal,
Die met de wint uw's monts doet schudden over al
De gronden van't ghebercht, en die de soute baren
Tot boven aen de locht doet rijzen en vergaren,
Maeft dat ick recht bepael en wijsfelijk beley
In deses daechs beloop dees' Elementen bey,
Als een Landmeter kloeck maeft dat ick mach vertellen
En met een kloeck ghedicht ghelijck't behoort mach stellen
Het wesen en natuer der soute en vochte Zee,
Alsoo ick gaern soud', en van het aertrijck mee,
Dat ick beschrijven mach op desen dach van heden
Met een verciert ghedicht de velden hier beneden,
Die met den schoonen rock van blommen toebereyt
Ghelijck een schildery in't groen zijn uyt ghespreyt;

Dees'

*Godt ver-
gaderde op
den derders
dach de wa-
teren, ende
fcheyde haer
vā het aers
rijck.*

*Door een
bequame ge-
lijckenisse be-
wijst hy hoe
de Zee onder
de Aerde
verzroeken
is.*

Deef hooghe berghen al wiens toppen hooch verheven
De locht naebuerich zijnd' haer' hoocht daer onder gheven,
Als eerst gheschapen zijnd' en 'taertrijck niet en was
Als eenen diepen poel en modderich moras,
Doe Godt die Coninck is des Hemels en der aerden
Met eene fachte handt zijn goetheyt openbaerden,
En dese werrelt groot ons ghevend' als een leen
Te houden soo'r behoort van hem en anders gheen,
Ghebodt dat't bracke velt zijn schuymend' hooghe baren.
Afscheydende van't landt dat weer soud' openbaren,
En dat't hem was ghenoech dat hy den hooghen moet
Des werrelts had ghestraft met schrickelijcken vloet,
Ghelijckmen had ghesien dat 's Hemels vochte salen
Haer water op der aerd' had nederwaerts doen dalen,
En van het velt ghemaect niet meer als eene Zee
Die't selfde gansch verwoest' en groote schade dee,
Nu stillend' haren moer nu stillend' hare vlaghen
Vertrecken wederom, en laten ploech en waghen
Weer komen op het landt verdrinckend' in zijn plas
Besluyt sich in een' engt' alsoo'r te vooren was,
De Zee verlaet dien dach de berghen hooch verheven
En d'houvlen altemael, en komt ons wedergheven
Het aertrijcks schoon ghesicht, en in een kleynder vat
Vergadert wederom het uyt ghelooopen nat,
Het zy dat in't begin het licht noch niet volkomen
Deef eerste vochticheyt had selver opghenomen
Wt' topperste ghewest, op dat Godt scheppen sou
Op desen tweeden dach 'tverscheyden hooch ghebou,
'tZy dat d'almoghend' Heer ginck nieuwe breetten maecken
Om fijnen hooghen vloet daer op te doen gheraecken,
'tZy dat hy open doend' hier in dit aertsche dal
De reeten van't ghebercht en velden over al,
Sulcx sijn believen was dat onder 's werrelts aerde
Van sulcken breeden Zee veel armen hy vergaerde,
'tZy dat't nat uyt ghedouwt, waer van den nevel vocht
Ghelijck een mantel swart van wolcken inde locht

Doe schenen met ghetraen des groote werrelts paden
 Met eenen donck'ren rock van boven t'overladen,
 Hy vongse wederom en stelden' indien bandt
 Waer teghen dat de Zee verliest haer overhandt.
 Want Godt den Heer die is alwetend' en ghenadich
 En kennend' haer natuer muytachtich onghestadich
 Bedwongse met dien toom, en teghen haer ghewelt
 Bewalden die terstont mer't hooch gheblomde velt,
 Soo datmen altemael de golven hooch verheven
 Van't bracke groene siet een schrick aen 'taertrijck gheven
 En in wit schuym vergaen, jae breeckend' op het strandt
 En derven gheen ghewelt ghebruycken teghen 'tlandt ;
 Wat was toch inde Zee onmogh'lijck te gheschieden,

*De Zee is
 dickmaels
 door de on-
 eyndelijcke
 kracht Gods
 op andere
 tijde bepaelt
 gheveest.
 Exod. 14.
 Josue. 3. 16.
 Gen. 7. 21.
 Exod. 17. 8.*

*De Zee
 ancinghelt
 het aertrijck,
 ende maect
 vā het self-
 de een ey-
 landt.*

*Gheestige
 gelijckenisse
 om te be ij-
 sen hoe de
 Zee sich
 wijt ende
 zijt door het
 aertrijck als
 met haer
 armen wyl-
 spreijt.*

Daer Godt als Admirael heeft over te ghebieden,
 Om't Israels gheslacht te helpen inden noot
 En door het roode Meyr te brenghen, haer gheboot
 Dat sy aen weder zijd' als hooch verheven mueren
 Haer open soude doen en niet en sou verrueren,
 Die door sijn groote macht heeft oock te rugg' doen gaen,
 Den stercken snellen stroom der loopender loldaen ?
 Die't water uyt de locht heeft nederwaerts ghesonden
 Om met den hooghen vloet te straffen 'swerrelts sonden,
 En uyt een drooghe klip door sijne stercke handt
 Doen springhen overvloet van water op het landt ;
 Siet dan hoe dat't ghewicht der waterighe stromen
 Van d'heele werrelt heeft den ommeloop ghenomen,
 En daer van heeft ghemaect niet als een eylandt groot,
 Het welck is menichmael daer door in grooten noot.
 Want eveneens als 'tloot ghesmolten wert ghegoten
 Op eene gladde vloer, neemt veel verscheyde goten,
 De eene recht voor tryt en d'ander als een slangh
 Sich dracyend' hier en daer neemt eenen and'ren gangh,
 En op een ooghenblick salt met sijn' heete stralen
 Op sulcken effen vloer verscheyden streecken malen :
 Soo storten Godt de Heer de Zee oock over 'tlandt
 Hem ghevend' eene kromt, breed', en vierkanten standt,

Of als

Of als een cruys gheleyt en inde locht verheven
 Om aen des werrelts pleyn een schoonder standt te gheven,
 Soo is 'tmid' lantiche Meyr en d' Indiaentche Zee,
 Soo 't Arabisch Meyr en dat van Perfen mee,
 Soo is oock onse Zee wiens drie verscheyde stroomen
 Hier hebben ons ghedeelt drievoudich inghenomen,
 Hoewel dat elcken arm al streckt hy noch soo veer
 Niet is als eene Beeck by 't groote bracke Meyr,
 Soo maect hy niettemin met zijn verscheyde keeren
 Wel hondert Meyren noch diem' hier niet kant ontbeeren,
 Niet van verscheyden vloet maer wel van streck en naem,
 Die inde werrelt zijn voort aertrijck veel bequaem
 Om met haer vochticheyt som wijlen te verdouwen
 Het naect ghelegen landt om 't selve wel te bouwen,
 Om daer het is van nood' te strecken voor een gracht,
 Waer voor den vyandt stout moet stuyten zijne macht,
 Om af te palen hier den standt van alle saecken,
 Om vande koopmanschap de vruchten oock te smaecken,
 Verkortende den wech met hulp van goeden wint,
 Die maect datm' in een maent het West en 't Oosten vint,
 Doch 'taertrijck is alleen aen't bracke Meyr niet schuldich
 Deef' groote Meyren al en stroomen menichvuldich,
 Den snellen loop des Dons brengt zijnen stroom daer in
 Soo oock de rijcke Nijl en hare naebuerin
 Die menichmael verliest haers waters stercke stromen
 Als inde wildernis haer overvloet doet komen,
 Sy brengt haer oock den Rhijn, de Donau, den Parath,
 Den Tyger uyt de hoocht' der berghen Ararat,
 Des Ganges breeden vloet, als oock die stroom verheven
 Die't Oost-Indisch' ghewest den naem eerst heeft ghegheven,
 Den Tayo met haer gout de Teems en Rodel reyn
 De Ebre, Pau, de Maes, de Rha, Garonn' en Seyn,
 Garonne die soo hooch sal door mijn veersen rijzen,
 Datm' alom zijnen naem sal inde werrelt prijsen,
 Sy schenckt haer onder ons den Paranaschen vloet,
 Der Amasonen stroom met sijn verheven moet,

*Hoe de ar-
men van de
Zee noch
kleynder ge-
deelten kun-
nen maken.*

*De ver-
maertste
Rivieren
vande wer-
relt.*

En

En Darienschen drift waer meed' een deel der landen
 Van Spaegniën wert bedout haer velden en waranden,
 Die het Maraigonsch velt en het Perusche pat
 In't Amerysche landt komt laven met haer nat:

*Fonteynen
 ende Rivie-
 ren in het
 aertrijck,*

Het aertrijck krijght van daer de heldre klare spronghen
 Die komen uyt den gront van onder op ghedronghen,
 Daer nae te zijnder tijt met groote danckbaerheyt
 Soo reyckt hy weder uyt het gout daer in gespreyt,
 In tweederley manier het nat by hem bekomen

*Bequame
 gelyckenis.*

En uyt den diepen gront van onder opghenomen;
 Want gh'lijck het heete vyer kan in een glazen klock
 De vochticheyt om hooch doen klimmen inde nock,
 En kunnend' hoogher niet zijn vochticheyt gaen brenghen,
 Hem zijnd' een maect ghestelt die hy niet kan verlenghen,
 Verdiet sich metter tijt, en daer nae wel te pas
 Soo helder als Christael komt dalen langs het glas,
 De dunste vochticheyt die m'op de vochte salen
 Siet drijven en de Sonn' van onder op komt halen,

*Hoe de Fon-
 teynē voort
 spruyten.*

Die gheeft de locht weer uyt, en met een hooghen val
 Stort die in 'smoeders schoot op't aertrijck over al.
 Want d'aerde dorstich zijnd' en hebbende doen druypen
 En door't sift haers ghedermt' het water op doen kruypen,
 Maect haer op't laetste plaets, en uyt de klippen swaer
 Doet springhen dach en nacht fonteynen helder klaer,
 Waer uytmen t'aller rijt ghesien heeft en vernomen
 Dat d'helder beecken al sijn eerst daer af ghekomen,
 En van de beecken klaer de groote stroom weer,
 En daer van naderhandt t'beschuynde breede Meyr.

*Van het
 vermeerde-
 ren van lo-
 pendē beec-
 ken ende ri-
 vieren, ende
 hare ontlo-
 singe inde
 Zee.*

De rotfen die daer sijn den Hemel naest gheseten
 Die komen oock daer by't ghesneeuwde nat uyt sweten,
 Want soo haest als de Sonn' vernieuwend' hare hoocht'
 In't vriessende ghebercht' daer't ijs wert uyt ghedroocht,
 Om ons den soeren tijt des Somers weer te brenghen
 En met een klare locht de daghen te verlenghen,
 Soo smelt hy met sijn hitt' het sneeu 'twelck heeft verstrenght
 Het gras, en weer daer op een nieuwe groente brenghet,

Het water vande locht' al ruyfend' af ghedreven
 Komt door de steenigh' engt' sich nae de lacchte gheven,
 Met stralen veelderley, die met seer groote vlijt
 Doen altemael haer best te loopen strijt om strijt,
 Waer van dan d'eeene siend' en hebbende vernomen
 Dat sijne medemaet sou garen voor hem komen,
 Soo haest sy hem te meer, en komt in zijn ghelit,
 Ghelijck als d'ander oock die schieten nae een wit,
 En loopend' even snel verliefend' hare namen
 Soo sietmen' in een stroom vergaderen te samen,
 Die sich dan oock verliest en spreyt sich wijt en breed,
 Als meester van het velt en hout de plaets ghereet,
 Al waer dat Godt den Heer voor yeder heeft ghemeten
 Een plaets nae sijnen wil van lengten en van breedten.
 En niettemin al ist dat sulcken swaren nat
 Komt schieten inde Zee uyt 't Aertrijcks water-vat,
 Soo blijff' al evenwel in een ghedaent' en wesen
 Iac sonder datmen siet dat' hoogher is gheresen.
 Want boven dien dat al des waters stroomen soet
 Niet te ghelijcken zijn by d' hooghe bracke vloet,
 De Sonn' ghelijck mijn pen te vooren heeft beschreven
 Met *Aeolus* gheblaes die't hooch gheboomt' doet beven
 Afvaghend' 'topper-deel van't vochte blauwe velt
 Die trecken metter tijt nae haer met groot ghewelt,
 Alsoo veel als de locht door zijne milde gaven
 Te voor aen't aertrijck gaff om haren dorst te laven,
 En haer ghereten rug door groote hardicheyt
 Te maecten weer bequaem door 'sreghens vochticheyt.
 Maer gh'lijck het hnyveren, het schudden en het beven,
 Het klappertanden 'twelck de koortsen komen gheven,
 Niet en komt by gheval maer op bestemden dach
 Om 't lichaem vanden mensch te quellen met gheklach,
 Soo heeft de Zee haer' streck, in't afgaen en in't groeyen
 Nu vand' aerd' inde Zee en dan wecrom van vloeyen,
 Of 'tzy dat in't begin de groene bracke vloet
 Door Godes handt ghestiert nam eerstmael desen voet,

*Waarom
 de Zee niet
 en wert gro-
 ter, alhoec-
 wel soo vele
 water daer
 in loopen.*

*Van ebbe
 ende vloet
 inde Zee.*

r. Opinie.

Die maect datſ' even ſtaech dan vloeyen en dan ebben,
 Ghelijck de weerhaens die gheen vaſte plaets en hebben,
 Danſt by ſich ſelfs in't rond' en metter tijt ontfanght
 Een kracht die d'eerſte kracht weer in het water vanght,

s. Opinie. Of 'tzy dat deſe Zee die eerſtmael heeft ghenomen
 Den naem van Atlas berch en die daer van bekomen
 Vand' over groote Zee niet meer is als een deel,
 En dat haer bracke vloet komt loopen in't gheheel
 In't breede vochte velt daer d'hooghe gebulte baren
 Scer toornich onder een ſich ſchuymich openbaren,
 En met een groot gheruyſch beſpringhen d'hooghe rots
 Die door ſijn vaſten ſtant ſich hout al even trots,
 Soo dat deef' ſoute vloet als berghen hooghe verheven
 Daer weer moet wijcken aff, en ſich te zeewaerts gheven,

*Bevys vā
 de derde re-
 den van eb-
 be ende
 vloet, na-
 melijck het
 waſſen ende
 afgaen van
 Maen.*

Of 'tzy dat't waſſend' licht uytspreyend' hare macht
 Op't vochte blaeuwe velt het roeren ſoo betracht,
 En datmen alſoo haect de Zee ſiet hooghe verheven
 Als 'thoornich groeyend' licht de waſdom wert gegeven,
 Men ſiet't weer nemen af ſoo haect 'tafnemend' eyndt
 Weer nae het Weſten paelt en daer den loop voleyndt,
 Daer nae ſoo haect ſijn hooft en ongheſtadich weſen
 In't ander Hemels ront komt weder opghereſen,

*Waarom
 eenige armē
 vande groo-
 te Zee onge-
 lijcke ebbe
 ende vlot
 hebb. n.*

Soo komt de vloet weer aen : en als ons dalend' vier
 Voorby den middach ſtrijct loopt hy weer over ſtier.
 Wat noch meer is wy ſien dat d'*Atlantique* ſtromen
 Veel hoogher loopen op en ſtercker vloet bekomen,
 Als doet het Gennes meer, of als die Zee die ſcheyt
 Het Aſiaenſch' ghedeelt en dat van Chriſtenheyt,
 En dat de poelen die haer oorspronck daer uyt nemen
 In haren breeden ſchoot noch ebb' noch vloet vernemen :
 Daerom iſt ſoomen ſeyt, dat d'hooghe vochte Maen
 De Zee nae haren wil doet op of nedergaen,
 Stort op het bracke velt beſet met dijcken bandich
 Of met een breede wal van duynen hooghe en ſandich
 Met een veel minder macht haer hoornich hooghe ghewelt
 Als inde Zee die ſchijnt een onbepaelde velt,

Ghelijck

Ghelijck in 's Somers hert als *Aeolus* zijn winden
 In't aertrijcks diepen kuyl ghevanckelijck gaet binden
 Verdroocht met minder moeyr' de open velden al
 Als van het hooch ghebercht het diep bemuerde dal,
 Al is het dat de Zee in't midden van haer baren
 Sich niet soo wel en kan aen ons oogh' openbaren
 De kracht van haren stroom ghelijckse doet aen't strandt,
 Al waer die wert ghesien toenemen handt om handt,
 Dit groot beweghen is seer wel te verghelijcken
 Met d'aders van ons pols die wy met d'handt bestrijcken,
 Waer van het buyten deel komt harder kloppen aen
 Als wel het binnenst is met beven overlaen,
 Ten minsten soo't ons dunct aen't hoochste licht verheven,
 Soo wel als aen de Maen is oock de macht ghegheven,
 Om over 'twater vocht te hebben het ghebiet,
 En dat te drooghen uyt ghelijckmen dickmaels fiet,
 Want d'heete Son die blaect en kooct met hare stralen
 Het water, en verdroocht daer van de diepe dalen,
 Optreckende by sich door sijnen heeten gloet
 De vochticheyt en 'mat des soete waters vloet,
 Hy droocht' uyt tot den gront de groot' en breede stromen
 Alsoo dat daer gheen nat is binnen te bekomen,
 Als dicke vuyle slibb' en bitter vochticheyt
 Die uyttermaten stinct als enckel vuylicheyt.
 Maer siet toch hoe de Zee komt mijne pen verleyden
 Van't een' in't ander Meyr, soo dat ick tusschen beyden
 Wel mocht te gronde gaen, siet hoe zijn hooghen vloet
 Mijn' pen en mijn ghedicht oock overvloeyen doet,
 Komt laet ons wederom gaen seylen nae de Haven,
 En oock aen't soete boort aenschouwen Godes gaven,
 De stroomen soet van nat, de Beecken koel en klaer
 De loopende Rivier en al dat komt van daer,
 Het welck doet ons verstandt ons ooghen en ons ooren
 Met groot' verwondering' bemercken sien en hooren,
 Ghelijck *Amons* Fonteyn, die over dach is koel,
 Daer teghen over nacht ghelijck een warme poel,

*Waer van
 komt dat
 het Zee wa-
 ter sout is.*

*Voort treet
 de Poet in
 aenmerckin-
 ge vande
 wateren die
 vande gro-
 te Zee sijn
 afgeschey-
 det.
 Wonderba-
 re krachten
 vā verschey-
 den Fontey-
 nen ende
 wateren.*

Al ist dat't hoornich licht haer komt met kou bestoocken
 Soo roockt' als 'twater doet 'twelckm' in een pot siet koocken.

Men seyt dat seecker is, dat het ghebladert hout
 Ghebroocken door den wint valt op het water kout
 Van Eurimenes vloet of van Silaey stromen
 Sal van een harde rots de hardicheyt bekomen.

Hoe sout my mogh'lijck zijn dat ick verfwijghen sou
 Den Palestijnschen vloet die onderhout seer nou,
 Om op den Sabbath dach haer water uyt te gieten
 En soo van arbeyt vry de ruste te ghenieten.

Die Godt bevolen heeft in sijne heyl'ghe wet
 En met sijn' eyghen handt in taeffels twee gheset?
 Soo haest den Herder blijd' al spelende komt singhen
 By Eleusines stroom soo salmen die sien springhen
 Van vreuchd', en op't gheluyt gaen danffen binnens boort
 En op den boeren pas gaen drillen voort en voort.

De bruyne Cephis stroom, de vloedden van Cerone
 Van Xanthes water soet, die stellen ons ten tone
 De Kudd' die daer van drinct, d'een wit, d'een swart, d'een root,
 Nae dat den grooten dorst het drincken haer gheboodt.

Ghelijck oock een Fonteyn in d' Arabische landen
 Niet veer van't roode Meyr met haer' gheverffde stranden,
 Die kan in korter tijt ontfanghend' in haer schoot
 De witte sijne wol veranderen in root,

Ghy Soles strooms ghebueren, ghy diep' Adrin'sch ader
 Van waer neemt ghy den wijn en olien te gader?

Die ghy van jaer tot jaer komt gheven op zijn tijt
 En maectt met uwe vrucht des menschen hert verblijt?
 O Aertrijck heeft u gront dan oock de selve krachten
 Als uwe boesem heeft? salmen daer oock verwachten

Des wijsberchs soete vrucht? wert hier beneden oock
 Den goeden wijn gheparst en Pallas soeten roock?

Wat segg' ick oock van u Slavoensche klaer' Fonteyne
 Wat van Dodones vloet en oorspronck suyver reyne?

Waer van d'een' 'tlinnen brandt, en d'ander vreemt ghedaen
 Blust 'topgheseecken hout en steeket weerom aen.

Voorwaer ick sou deef' kracht der wateren gaen stellen
 In't grootste leughen bocck en daer voor gaen vertellen,
 Ten waer ick schuldich ben als jonck en onverfocht
 Te gheven goet ghelooff aen die sulcks heeft besocht,
 En dat in onsen tijt de bootsluy wel bedreven
 Van vreemder saecken noch ghetuych'nis kunnen gheven,
 Wt al dit groot ghetal der spronghen onder d'aerd
 Waer van men hier en daer veel boecken vint vergaert,
 Soo lust my veer van hier ghetuychenis te halen
 Van vijf of sesderley ind' onbewoonde dalen
 Die onghelooff'lijk zijn, en niettemin soo waer
 Ghelijck de waerheyt schijnt te wesen veer van daer.
 In't Yser-Eylandt een van die in oude tijden
 Gheluckich wiert ghenœemt en kost den mensch verblijden,
 Het plomp half beestich volck 'twelck 'twater niet en drinckt
 Dat haer een schoon Rivier of een Fonteyne schinckt,
 Haer dranck hanght inde locht: den spronck die haer moet laven
 Komt uyt het staech ghetraen eens booms vol vochte gaven,
 Eens booms die segg' ick spreyt zijn wortels wijt en breet
 In een seer drooghe plaets, en nochtans altijd sweet
 Een soete vochticheyt: en gh'lijck des wijngaerts tacken
 Ghesneden veel te laet al druypend' uyt gaet smacken
 Menich ghepeerlde traen, soo giet die sonder eyndt
 Sijn nat al druypend' uyt, en dat den wilden seyndt,
 Die komend' overhoop met alderhande baten
 Bevinden dat sy 'tnat daer in niet kunnen laten,
 Men vinter tweederley in't Yslands kou ghewest,
 Waer van de een gheeft was en d'ander op het leest
 Maect hart ghelijck een steen al dat daer in komt dalen
 Ghelijckmen dat bevint wannermen't uyt sal halen,
 Niet teghenstaend' haer nat is uyttermaten heet
 En bordelend' om hooch haer schuymich witte sweet,
 In't goude rijk Peru niet veer van S. Helene
 Bevintmen datter peck komt uyt een klaer Fonteyne.
 Wat sal ick seggen meer, 'tis dese werrelt jonck
 Die in het Westen heeft soo menich diepen spronck,

*Continua-
 tie van de
 wonderlijke
 krachten
 van seekere
 wateren.*

Wiens water bet als wy verstaende 'trecht bestieren
 Des barend' arbeyts licht en van het koude swieren,
 Des duyft' ren leed' ghen nachts des daechs loopt even staech
 En leeft den heelen nacht als eenen luyaert traech.

*Van heete
 Badstoven
 ende waterē
 diēstich tot
 gesont-mae-
 kinghe der
 lichamen.*

O heylich Konstenaer ick vrees' men sou my schelden
 Benijder van uw' eer indien ick niet vertelden
 Den loff der stroomen klaer die m' in het loodsche landt
 Siet brenghen uyt haer gront tot op het vochte strandt,
 Het Solffer, den Aluyn, Salpeter daer beneven
 Die aen des menschen lijff ghesontheyt kunnen gheven,
 En als goed' Artzeney ghenesen door haer deucht
 Veel siecken aenden mensch die quellen zijne jeucht,
 In't voorjaer sijnes tijts, en met een krachtrich wercken
 Sijn neerstich om den mensch zijn leven te verstercken.

*Particu-
 lire beschrij-
 vingē van
 profijtelijc-
 ke, ende tref-
 felijke Bad-
 stoven in
 Gascoenē.*

Ghelijck Gascoignen dan seer overvloedich is
 Van Krijchsvolck, Kooren, Wijn, alsoo ist oock ghewis,
 Dat't heeft groot overvloet van baden veelderhande,
 Waer toe sijn toevlucht heeft den mensch uyt alle landen :
 Daer een onvruchtbaer vrouw, daer eenen lammen mensch
 Vol sweeren en vol gichts, heupsuchtich, nae sijn wensch,
 Voorts comend' uyt het Oosten uyt de Westersch' hoecken
 Om daer van hare smert ghenefingh te gaen soecken,
 Bevinden sonder ghelt te gheven dat sy zijn
 In eenen korten tijt verlost van hare pijn,
 Ghy zijt gheruych *Encausse* en ghy ghesonde spronghen
 Wt *Argicaudes* gront van onder opghedronghen,
 Van *Cauderetz*, *Bareg'*, en van *Baigneres* d'eer,
 Van't hooghe schoon ghebercht het welckmen siet van veer,
 Waer op dat voormaels heeft om sijnen lust te bliessen
 Den franschen Hercules *Pirene* willen kussen,
 En heeft die daer bevrucht ghelijckmen dat bevint
 Beschreven, ende niet van *Alcmeens* bastaert kint,
 Maer vanden Vader kloeck uyt wien dat zijn ghesproten
 De kinders die van hem de kloekheyt hebben g'noten,
 Het hooch bemeelt ghebercht met sneeu altijd bespreyt
 Besluyt haer d'eene zijd', aen d'ander zijde leyt

Een velt waer in m'altijt veel groent en schoone blommen
 Soo wel des Winters tijt als Somers kan bekomen,
 Ick segg' een velt dat veer in schoonheyt overwint
 De velden altemael diem' inde werrelt vint,
 Iae selfs dat schoonder is en gaet noch veer te boven
 De laegt' van Tempes wout verciert met schoone hoven,
 Ten heeft gheen huys oft 't schijnt eerst nu te zijn ghebout,
 De schaille blindt alom, elck straet zijn stroom behout,
 Die helder als Christal daer over gaet verspreyen
 Haer nat om metter spoet de vullis af te leyen,
 En hoewel dat de stroom ghelijck als ijs soo kout
 En 'ronderscheyt des bats een kleyne plaets behout,
 Soo hout die niettemin zijn voorigh eerste wesen
 En wil den kouden aert niet menghen onder desen.
 Maer 'tgheen ick heb te voor van deef' Fonteynen al
 Geschreven en gheseyt, en is noch nietmetal
 Om by de wonder kracht te wesen vergehelecken
 Van een Rivier die komt uyt d'hooghe rotz en P'eecken,
 Waer van de naem is *Lers* indien't waerachticht is
 'tGeen een gheleerde man schrijft tot ghetuschenis
 Daer van, om dat hy niet in zijn verstandt kost brenghen
 Het wonder werck dat kost doen vloeyen en verlenghen
 Wel sevenmael des daechs *Euripes* stercke vloet,
 En die weer sevenmael in trecken metter spoet,
 Die loopende weerom met floornis inghenomen
 Inijnen diepen gront daer hy was uytgekomen,
 Segt my wat sou hy doen aenfiende de Fonteyn
 Die kuyschende bedouwt *Maferes* groene pleyn,
 En die te Belestat uyt 'thoogh ghebercht ghesproten
 Van *Toix*, brengt tot *Toulous* het hout met groote vloten,
 Soo dickmaels als de Sonn' volbrenghend' hare plicht
 In beyde Horifons, brengt weder 'thooghe licht,
 Sijnen scheeps-dracht ghevloet vijff weecken langh ô wonder
 Wast vierentwintich mael en gaet soo dickmaels onder,
 Men kan in een half uer wel drooch-voers daer door gaen,
 In d'ander wederom is niet te wederstaen

Wonder-
 heden van
 Lers ende
 vande Fon-
 teyn van
 Bellestat.

Sijn

Sijn strenghe' en stercke vloet : want sijn beschuymde baren
Opvloeyend' willen haer met d'hooch ghebulte paren
Stroom zijnd' in tellen kloeck 'tgheen hem natura gaff,
Die sonder uerwercks klock kan loopen op end' af.

Vande on-
derlinghe
vermengin-
ge van Zee
ende Aerde.

Nu, Godes krachtigh' handt heeft wijslijck willen letten
Op d'Elementen bey en elck een plaets gaen setten,
Want d'een niet kunnend' haer ghelijden sonder nat
Noch d'ander sonder steun, Rivier, en drooghe pat,
Godt heeft doorvlochten die : soo dat den schoot der aerden
Haer open heeft ghedaen om haren stroom t'aenvaerden,
De stroom heeft wederom ghenomen haren scheut
Rontsom voorby het landt en onder als een geut,
Soo dat van dese beyd' het heel volmaecte wesen
Door Godes krachtigh' handt ten lesten is gheresen.
Want soo haer beyder lijff niet hadden dit gemeen
Te hebben part en deel aen't gheen dat hout by een

Verscheyden
redenen om
ze be wjfen,
dat de Zee
ende Aerde
sijn het mid-
delste van
de werrelt.

Het water en het landt, en nochtans tusschen beyden
Ghelijck een middelschot doet die van een verscheyden,
Des werrelts deelen al en souden niet doorsien
Het teghenwicht des daechs en van der Manen-schijn :
Des Hemels half ghedeelt' niet wel ghedeelt sou strecken
Veel meer of min in d'een' als wel in d'ander plecken,
Het teghenvoetich volck of wy die souden meer
Verscheyden teek'nen sien verschieten gins en weer,
De Maen' en soude niet op haer verscheyde tijden
Ghelijck als dat gheschiet haer droeve Eclipsis lijen,
En 'tstraffe stuer onweer waer voormen is bevreesst
Sou 'tschoon niet doen te niet door reghen en tempeest,

Het gan-
sche stuck
van het aert-
rijck ende de
Zee by mal-
kanderē ge-
voncht is
voni,

Dit selve dient ons dan om daer me te betonen
Dat't water en het landt een ronde plaets bewonen,
En is ghelijck een bal die stadich even ront
Aen d'een sy vint den nacht, aen d'ander 'smorghens stont,
Iae waert dat *Americ Vespuce* van Florencen
Van *Genua Colomb*, *Marc Pole* en and're menschen,
Tot hondert in't ghetal niet hadden altemael
Ghelijckmen heeft ghesien door d'hooghe soute sael

Al feylende ghefocht veer onder onse voeten
 Noch and're werrelts meer om die al daer t'ontmoeten,
 Neen sy en hadden noyt den overberfchen kant
 Verlooren, om de punt te sien van't ander landt,
 Ten waer de bracke vloet om eenen bol te maecken
 Met hare Suffer d'aerd' quam d'een' aen d'ander raecken,
 En buychden sich by een van't Oosten tot in't West
 Van't Zuyden tot in't Noordt als eenen ronden nest.
 Maer ô ghy werckinan kloeck in uwe wonder wercken
 Met wat verwulfdén boogh' of anckers kanmen mercken,
 Dat ghy soo wel van pas hebt al des werrelts vloet
 Elck in sijn plaets gheschoort hy sy dan sout of soet,
 Alsoo darf' altemael daer binnen zijn bedwonghen
 En nimmer tot den gront daer boven uyt ghedronghen?
 O Heer sout niet wel zijn om dat het water vocht
 Neemt soomen daegh'lijcks siet nae't middelpunt haer tocht,
 En dat de soute vloet wil uyt deef' gronden halen
 De vloet die hy daer nae brengt inde bracke salen?
 Of sout oock niet wel sijn om dat des waters dijk
 Hoovaerdich dat behout beslooten in zijn rijck?
 Of om dat't diepe Meyr'twelck niet en is te gronden
 Staet tusschen het ghebercht ghelijckerwijs ghebonden?
 Of sout niet sijn u macht die over al ghebijt
 En om het aertrijck buycht de stroomen breet en wijt?
 O Godt, 'tis uwe handt, 'tis uwe handt vol trouwen
 Die doet des menschen huys met schooren onderbouwen.
 Want al ist schoon dat't selv' hout boven aen de locht
 Of dat het driftich is op 'swaters ruggen vocht,
 En sulcks om dat het is bevonden t'allen tijden
 Rondt over al te zijn van boven en bezijden,
 Dat't rontsom hem al draeyt en dat zijn grontslach vast
 Met stormen ende wint zijnd' alijt aenghetast,
 Blijft onbeweechelijck, op dat't gheslacht der menschen
 Daer binnen mochten zijn ghebercht nae hun wenschen:
 De aerd' ist die den mensch ontfanght in haren schoot
 Ontfanghen zijnd' hem boeyt tot dat hy vande doot

*Waer nye
 komt dat de
 Zee niet
 plat is, maer
 hooch in rō-
 dicheit, ende
 krom ront-
 om het aert-
 rijck.*

*Tweede
 deel van die
 Boec des der
 den daechs,
 in het welc-
 ke gesprooc-
 ken wert vā
 het Elemens
 des Aert-
 rijcks, ende
 eerstelijck
 van haer ge-
 daente, stae
 ende vastie-
 heyt.*

Wert aenghetast, en is seer onversiens verlaten
 Vand' Elementen al, die hem dan niet en baten,
 Want sijne krachten al verlatend' hem alsdan
 En vande werrelt soo ghedaen zijnd' inden ban
 Ontfangt' hem in haer schoot, waer ins' hem sal bewaren
 Tot dat sijn ziel en lijff sal wederom vergaren,
 Men siet als teghen ons den Hemel is verstoort
 Dat die met overvloed stort stromen voort en voort
 Op 'tmenschelijck gheslacht, en dat des Hemels vlammen
 Soo wel als d'aertische doen, haer teghen ons-vergrammen,
 Maer 'tElement alleen der aerden is alijt
 Den mensch seer toeghedaen hem maeckende verblijt,
 Het is dat selve alleen 'twelck hout zijn stant ghestadich
 Die Godt hem eerstmael gaff rechtvaerdich en ghenadich,
 Het is wel waer nochtans wanneer ghy bent ô Heer
 Op't menschelijck geslacht vergramt en scheldich seer,
 Dat uwe krachtigh' handt het aertrijck op sal gheven,
 En daer van een ghedeelt' doen schudden ende beven,
 Ghebruyckende daer toe der winden groot ghewelt,
 Die ghy hebt Heer ind' aerd' ghevanckelijck ghestelt,
 De vrees' bevriest ons hert en schildert onse kaecken
 Met doodelijcke verw' die schijnt haer te ghenaecken,
 Den wint schijnt sonder wint te schudden hier en daer
 De boomen in het bosch met schrickelijck ghebaer,
 De toorens schudden sich van angst zijnd' overvallen,
 Iae menich rijcke Stadt schijnt inde Hel te vallen.
 Indien dan desen hoop van't aertrijck ende Zee
 Is 'tmiddeldeel, het hert, des werrelts navel mee,
 En dat de reden leert dat kleynder wert bevonden
 Het gheen dat binnen is als buyten om ghewonden,
 Wie twijffelt of het rond' van Water, Zee en Landt,
 Sal wijcken als het minst aen 'rgheen dat sulcks bevanght?
 Hy oordeelt dan die wil hier van deef' laghe salen
 Waer van de groot' en breet' is wonder te verhalen,
 En schijnen maer te zijn een punt by d'hooghe booch
 Die al de Hemels doet haer volghen metter oogh,

*Van aert-
 bevinge, en-
 de openinge
 des aert-
 rijcks.*

*Den kl ot
 vande aer-
 de, ende Zee
 is maer een
 punt tē aen-
 sien vande
 grootheyt
 vande om-
 loop der He-
 melen inde
 welcke de
 alderkleyn-
 ste Ster ach-
 thienmael
 groter is als
 het bevoele
 Aertrijck:
 'welc moet
 de menschen
 bewegen tot
 nedericheyt
 ende Godt-
 vruchtich-
 heyt.*

Ghemerct dat't kleynste licht der sterren hooch verheven
 Ons komend' hier om laech een helder schijnsel gheven,
 Is tweemael-neghenmael soo groot als 'taetrijck is
 Indien *d' Astrologiens* zijn in't Compas ghewis.
 Dat by soo veemen hier van 'werrelts bracke stroomen;
 De langhte, diept' en breed' sou kunnen recht bekomen,
 Met soo veel waters noch als 'taetrijck jaerlijcks teelt
 En 'rgheen' de hitr' of kouw van onder opwaerts steelt,
 Het kleyn sal werden niet. ô mensch siet dan de straten
 Daerom ghy Godes huys vrywillich wilt verlaten,
 Siet toch wat dat het is van 'swerrelts tijtlijck' eer
 Die haestelijck vergaet en komat daer nae niet weer.
 Ghy Coningen die zijt van hoovaerdy vassalen
 En soect van dach tot dach 'tvergrooten uwer palen
 De breette van een hayr, en brengh daerom te velt
 Veel duyfent die de doot heeft haest te neer ghevelt,
 Ghy Richters die door gout verbaest zijt en door gaven
 En 'sarmen recht verkoopt om u ghelt-dorst te laven,
 En daer me gansch onteert het ampt daer Godt den Heer
 V in beroepen heeft, om tijtlijck goet end' eer,
 Ghy die seer onbeschaemt 'teen' woecker neemt van't ander
 Vervalschend' het ghewicht en maet onder den ander
 Om op u landt te sien veel hondert Ossen staen
 Die wagen ende ploech met arbeyt voort doen gaen;
 Ghy die om ghelt en goet verraet u eyghen mueren
 En om een duym-breet landt doet uwen naesten trueren,
 Wech nemende by nacht met een diefachtigh' handt
 Tot onderscheyt ghestelt de palen van u landt,
 Wat wint ghy toch daer me, en of met volck en paerden
 Een Prins verover't hadd' den ganschen klood der aerden,
 Wat sout ten laetsten zijn, als kaff, stoff en een sier
 Voor sijne groote moeyt' op deser aerden hier,
 Gheringh waer al zijn rijck, gheringh sijns Keyfers prachten
 En min als niet gheacht by Godes groote machten,
 Die met een eenich woort ghedaen heeft en ter loop
 Meer als in duyfent jaer de Princen over hoop,

*Als Godt
de Aerde
hadde ont-
deelt door
sijn gebodt
hoe sy aller-
ley groenic-
heyt, kruy-
den, boomen
ende vruch-
ten heeft
moete voort
brengben.*

*Van alder
hande boo-
men in t ge-
berchte en-
de valleyen
geplant, en-
de van haer
verscheyden
artichede.*

*Van Oost-
boomen.*

Verdeylende de vloet, gh'lijck maeckende de velden,
Verheffende 'tghebercht, en die in d'hoochte stelden.
Leght af (seght hy) lecht af ô ghy vast Element
Het swarte treurich kleet en maect het groen bekent,
Voorhooft zy verciert met schoone roose kroonen
Ghevlochten met mijn' handt en die alom gaet toonen,
Ontvlecht u schoone hayr stelt dat alom ten thoon
En met een held'ren glans maect 'theele lichaem schoon,
Wel aen dat van nu voorts uw's lijfs vruchtbare moeder
Van dit volck niet alleen bekent sy voor behoeder,
Maer uyt een milde borst deelt mildelijck voortaan
Aen't volck dat naederhandt sal 'tlevē hier ontsaen,
Tot dat de locht de Zee en d'Hemels hooch verheven,
Om u te niet te doen haer neerwaerts sullen gheven:
Hy sprack maer en terstont den Mastenboom vol peck
Den Denneboom vol harst, de Ceder hooch van reck,
En d'altijt groene palm, die quamen haer vertoonen
Om op het hooch ghebercht door Gods bevel te wonen,
Den harden Eyckenboom, d'Abeel met't witte bladt,
De Korckboom licht van aert, de Ypen brêet in't padt,
Die quamen altemael haer gheven op de velden,
En langhs der stroomen kant haer t'samen neder stelden,
Den Elsenboom goetscheeps. de Wilgeboomen tacy
Het groen weesboomken oock, de Peppelen seer fraey
Gods gave n altemael tot nootdruft vande menschen,
Die hy ons hier verleent meer als wy konnen wenschen
Met alderhande hout, het welck dient d'een voor brandt
In d'huysen voor een balck, oock schaduw' op het landt.
Alree de Persick ruych, de goud' Orangebomen
De lecker' Abricot, de Queeden daer oock komen,
En draghen altemael in hare scors gheprent
Den naem des grooten Gods en maecken die bekent,
Den appel soet van reuck' de Nootboomen beyde,
De lieffelijcke Peer daer oock een plaets bereyde
De Daed', de Vijgheboom vol melck, de Kriecke schoon,
De graeg' Olijff, de Pruym die komen al ten toon,

En maecken op een nieuw een lustich nieuwe wesen,
 Ghelijck of 'tParadijs quam nieuw daer uyt gheresen,
 Hier wert de Peper sijn vergadert aen een tros,
 En ginder wast 'tCancel, hier scheynt de wint seer los
 Den schoon' Muscatenboom, die alle jaer komt gheven
 Een alghemeenen buyt om wel ghesont te leven,
 Alreed' het wit-foet-sap des suyckers kleyn als fant
 Groeyt in het holle riet van het Canaris landt,
 Den Balssem insghelijck al tranende komt gheven
 'tGheneselijcke sap, de bosschen hooch verheven
 Van het Arabisch landt vol wierocks soeten roock
 Die gheven mildelijck haer klamme tranen oock.
 De wijngaert komt hier oock seer lieffelijck ontfanghen
 In een ghevlochten arm haer man met soet verlanghen,
 Wijnstock die wijcken moet in schoont' aen al 'tgheboomt
 Soo veel, als hare deucht het ander boven koomt,
 Haer sap met maect ghebruyt sal 'smenschen gheest verheughen
 Verstouten 'tbloode hert en d'herffenen doen deughen,
 Verweert den appetijt, maect 'taensicht schoon en klaer,
 Hy opent en ontfopt', neemt oock de kouw van daer,
 Maect goet en suyver bloet, oock scherp' en kloecke sinnen,
 Drijft af de vuylicheyt en sterft het hert van binnen,
 Ontsteent des menschen blaes, die daer van hebben noot,
 En voor een langhen tijt bevrijt die vande doot.
 Hoewel dat door de sond' waer meed' onf' eersten Vader
 Ons joeg' uyt 'tParadijs het aertrijck wiert veel quader
 Alst van te vooren was, jae immers alsoo seer
 Dat daer aen was te sien de gramschap vanden Heer,
 Dat haren tijt verslijt ghelijck des werrelts jaren
 Dat hare vruchtbaerheyt onvruchtbaer wert in't baren,
 Ghelijck zijnd' aen een Vrouw die door des barens pijn
 Soo 'tmenichmael gheschiet moet heel onvruchtbaer zijn,
 Laet daerom niet te min noch blijcken met verblijden
 Dat desen Schepper moet ghelooft zijn t'allen tijden.
 Des Somers soeten tijt en laet my niet soo ras
 Des Vlasbloms blomte sien, der Roosen schoon ghewas,

*Vande
 Wijngaerd
 ende de nu
 ticheyt des
 wijns, als
 sy matich-
 lijk genut-
 ticht werd.*

Het lieff'lijk purper-root, der schoon' Ienoffels blommen
 Des Gout'blom gheele gout, der Lelien wit aenkommen,
 Of ick en sal terstont verbaest zijnd' in't ghemoet
 Dien Schepper loff end' eer bewijsen die dat doet,
 Die soo veel verwen gheeft beneden aen de weyen
 Als 'troode morghen-licht zijn stral en uyt gaet spreyen,
 Verlatende de nacht, en 'twindighe quartier
 Vertoont haer gulden oogh' op deser aerden hier,
 Of als den reghenbooch die't dorstlich landt komt laven
 En 'tselve vruchtbaer maect door 'sHemels vochte gaven.

*Van ver-
 seheyden
 kruydē ende
 planten bin
 nē het aert-
 rijk, ende
 hare uytne-
 mende ey-
 genschappē.*

Godt niet te vreden zijnd' in deses landts ciract
 En t'hebben dat ghesteit in sulcken schoonen staet,
 Heeft daer beneven noch de wortels kracht ghegheven
 Om 'tmenschelijck gheslacht gesonder te doen leven,
 Voorwaer de doot bespringht de menschen altemael
 Met alderhande siect en quellingh' menichmael,
 Soo dat hy sonder 'tsap en kracht van dese kruyen
 Sou qualijck twintich jaer de klokken hooren luyen.
 Maer gh'lijck de blom van't Vlas die groeyende valt aff,
 Sout oock met sijne wiegh' ghesleecken zijn in't graff,
 'tBeginsel waer zijn eynd' en sijn geboort' zijn sterven,
 O Godt wat menschen die alrede meenden t'erven
 Het doncker rijk des doodts, die door der kruyden kracht
 Met *Pluto* naederhandt noch hebben langh gewacht,
 Het is wel eer geschiet alsoomen dat kan lesen
 Dat in't Atheensche Hoff een jonckman is genesen
 Door 'tsap en kracht des kruys, die kuytsch zijnd' inder daet,
 Veel liever koos de doot als een onkuytschen raet.
Mede' heeft met haer sap om Iason te behagen
 Het lamme lijff verjeucht van *Aësons* oude dagen.
 O planten hoch geacht, wiens kracht het leven gheeft,
 En die noch onderhout die hebben lang geleeft,
 'tIs niet alleen u sap 'twelck in ons lijff gegoten
 Het hoeft biedt aen de doot wannēermen't heeft genoten,
 Maer uwen reuck alleen, 'tgenaecken van u deucht
 Slaet af des doodts storm en 'smenschen hert verjeucht,

Voort-

Voortbrengende die kracht die niemandt sou ghelooven,
 Ten waer hy seecker wist dat't selve komt van boven:
 De blaeuwe Cicorey' aen't lijff ghedragen dicht
 Beneemt de duyfterhey't die ons komt voor't ghesicht.
 'tKruyt, Verckens-broot genaemt heeft wonderlijke krachten,
 En kan een swanger vrouw' een misval doen betrachten,
 Iae dat noch is veel meer, indien een swanger Vrouw'
 Op dese wortel treet, soo sal't wel houden nouw'
 Indien sy niet en baert, ten minsten sal sy kraecken,
 En meenen dat haer stracks den arbeydt komt ghenaecken.
 Van't brandende saysoen des Somers heeten tijt
 Van veelderley vergift sal sulck een zijn bevrijt
 Die Byvoet by hem draecht, kan insghelijcks bevrijden
 Voor doodelijke Pest den mensch tot allen tijden.
 'tPioen-fact aenden hals ghehanghen van een kint
 Verdrijft de felle siec't die eertijts heeft versint
Alcmene stercken Soon; indien de sware droncken
 Van Wijn zijnd' in een glas of eenen kop gheschoncken
 Verwecken in u hooft een ruyschende tempeest
 Bint vers Saffraen daer op die dat terstont gheneest;
 'tBedrieghelijk ghesangh der quellende *Syrenen*,
 De vyerig' heete locht vol Pest wert oock verdweenen,
 Indienmen wel in tijts een wortel seer ghesont
 Kan van *Angelica* behouden inden mondt,
 Ghesont en salich kruyt, wel eertijts afghesonden,
 Door eenen Enghel hier, en naederhandt bevonden,
 Dat't heeft zijn' rechte naem, als wesende ghebrocht
 Van daer met 'sEnghels handt die ons daer mee bedocht,
 Ghelijck als sijnen naem gheruyghenis kan gheven
 En wonderlijke kracht die ons versterc't ons leven.
 Soo oock de Pimpernel ghehouden vast ind' handt
 Doet 'tbleeyen houden op en gheeft dat stillen standt,
 De Mee maect root de pis door hare roode krachten
 Aen die de wortel langh kan in zijn handt versachten,
 De Wee met vreemde kracht ghewreven zijnde stijff
 Voor eenen korten tijt van buyten op ons lijff

Sal 'rvlees een roode verw' ghelijck de zijn' gaen gheven,
Die sulcks behouden moet soo langh als hy sal leven;

Vorder
wysstreckin-
ge van dit
discours der
kruyden,
ende won-
derlijcke ey-
genschappē
der planten
alhier ghe-
specificeers.

Ghy toont ons niet alleen o planten uwe kracht
Op deser aerden hier aen't menschelijck gheslacht,
Maer uwe groote kracht breeft stael, temt felle dieren,
Iae selfs de swarte konst van Plutoos Kamenieren,
En 'tschoonste Sterre-licht staend' onder 'sHemels boogh
Het welckmen kan van d'aerd' aenschouwen metter oogh',
Indien waerachtich is het gheen wy moghen lesen
Van all' de toovery in *Theffalen* ghepresen,
De dood'lijck *Aconijt* ombrenghende seer fel
Den vreden *Scorpioen* met sijn ghemarbert vel,
Het witte vyerkruyt aengheraect doet wederkomen
De krachten van een mensch door fantasy benomen,
De slanghen zijnd' om 'tlijff met veel *Betoni* kruyt
Bevonden, steecken 'thoofst om hooch met groot gheluyt,
En toonen door haer oog' vol roode vyer en vlammen
Hoe dat sy om dit kruyt haer stooren en vergrammen,
Sy vechten teghen een van gramschap zijnde swaer
En breecken haren peys dief' hadden onder haer,
Sy doen het een fenijn het ander teghen komen
Tot dat haer beyde kracht en leven wert benomen,
Besmettend' al het velt met haer fenijnich bloet
Soo dat het naderhandt aen niemandt goet en doet,
En dat de doodt alleen doet stellen tusschen beyden
De maet die dit ghevecht op't lest moet komen scheyden.
Ghelijckerwijs dit kruyt breeft vruntschaps stercken bandt
De crachtighe *Partyck* die breeft aen d'ander kant
De groote vyandtschap der onghetemde paerden,
Als de forchvuldigh' handt des meesters 'twil aenvaerden,
En forghen dat het zy aen d'halfster vast ghemaect,
Dewijl dat' onder een aen't vechten zijn gheraect.
Het vercken 'twelck ontfanght van dach tot dach zijn eten
tWelck zijnd' in eenen back van *Tamaris* ghesmeten,
Verliest in korten tijt de milt voor sijne doodt
Als oft ghegheten had' van miltkruyt deech oft broodt,

Wiens wonderlijcke kracht kan soecken ende vinden
 In soo veel inghewants de milt, en die verslinden,
 Sal ick hier swijghen stil? de paerden niet in't gras
 Gaen weyden over al daer 'tMaen-kruyt heeft 'tghewas,
 Die siemen 'savonts thuys berooft van yser komen
 Ghelijck of 'tyemandt hadt met handen af ghenomen,
 De Meester zijnde seer verwondert en verbaest,
 Niet wetend' hoe dit mach gheschiet zijn inder haest.
 Waer laet ghy 'tMaen-kruyt nu des Zeylsteens groote machten
 Die't yser nae hem treest en 'tstael van meerder krachten?
 Waer laet ghy Maen-kruyt noch de tang' die metter spoet
 De naghels van een Paert kan trecken uyt de voet?
 Waer laet ghy noch de konst des Hoeffsmits die seer vaerdich
 De naghels uyt de voet vant paert kan trecken aerdich?
 Wat sterck ghewerete slot sal u kracht wederstaen,
 Indien 'spaerts harde schoe sulcks noyt en heeft ghedaen,
 Die voor een korten tijt maer heeft op u ghetreden,
 En evenwel en kan u stellen niet te vreden,
 Ten sy dat hy daer laer' 'thoeff-yser 'twelck te recht
 De Meester met zijn' handt hadd' vast daer aen ghehecht.
 Doch ick en meene niet dat in des werrelts ronden
 'tZy op't gebercht, in't dal of erghens is ghevonden
 Een kruyt dat is ghelijck aen des *Dictames* kracht
 'tWelck zijnde van een hert gegeten inder jacht
 Gheneest hem niet alleen zijn wonden en quetsuren
 Die door des jaghers handt ghesteecken hem doen truren,
 Maer werpt te rugg' weer uyt de pijle noch bebloet
 Sels nae den schutter toe en 'thert gheen hinder doet.
 Wat sal ick ô mijn Godt van uwe wonder wercken
 Meer spreekken, daer wy toch die dagh'lijcks kunnen mercken,
 Iae sels in elke food' hier in dit aertsche rijk
 Daer hondert blommen zijn malckander onghelijck
 Van schoonheyt en van kracht, van alderhande wesen,
 En niettemin by een zijn uyt een aerd' gheresen,
 Iae als' opeenen tijt ghesneden sullen zijn
 Voor d'een is't teghengift voor d'ander een fenijn:

*Vande cō-
 trarie wer-
 kingen van
 sekere plan-
 ten nae ghe-
 legentheyt
 der lichamen
 daer sy by
 komen.*

Is nu wreet, en nu soet, en van verscheide krachten,
 Geneest d'een van sijn sieck, en d'ander sal verfmachten.
 'tKruyt *Ferula* ghenaeamt is voor den Os de doot,
 Den Esel traech en luy eet dat voor daegh'lijcks broodt,
 Wy sien oock desghelijcks dat't scheerlincks-kruyt doet leven
 De Spreeuwen, en den Mensch de doot-kist over gheven,
 Den Oleanderboom is voor den Muyl vergift,
 Aen een vergeven Mensch een krachtich teghen-gift,
 Wat heftigher vergift kan m'op der aerden vinden
 'tWelck 'tlevens vanden mensch kan haestigher verflinden
 Als 'swolleffs wortel doet, en nochtans is terstont
 Het nat daer uyt ghedouwt, den mensche seer ghesont,
 Die is van een Serpent seer doodelijck ghestecken
 Wanneer men 't inde wond' uyt douwende doet leecken.
 O seer hoochmoedich nat! fenijn van eelder aert!
 O hoovaerdich vergift! ò-trotse plant vermaert!
 Die 'tlichaem sonder hulp doyt, en des menschen leden
 Oock sonder hulp gheeneest op aerden hier beneden,
 Fenijn 'twelck laet gherust ons leden, maer alst vint
 Een groot vergift daer aen, dan sal het zijn ghesint.
 Te proeven sijne kracht, en sal daer teghen stellen
 'Fenijn dat' in haer heeft, en daer mee soo gaen quellen
 Het andere fenijn tot dat sy beyde gaer
 'tOpgeven, en den mensch die scheyt ghesont van daer.
 Kortom, 'tzy dat ick loop door velden ende weggen.
 Of op het hooch ghebercht, door bossen of door steggen,
 Ick vind' den Heer alom, sijn macht strect wijd en breed:
 W'ontfanghen, en hy is tot gheven staech ghereet.
 Hier staen tot ons behoeff wel duysent merghen kooren.
 Die hy de wasdom gheeft alst is ghesaeyt te vooren,
 Daer groeyt de sachte Zijd' tot 'smenschen lijfs cieraet
 In het *Cataysche* Bos daer' overvloedich staet,
 Hier aen de tackskens laegh' in *Malta* wert ghevonden
 Het witte sijn Cattoen en hier in't landt ghesonden,
 Hier wert het Vlas ghekemt, ghesponnen en bereyt,
 Geweven en ghebleyct tot 'smenschen nutticheyt,

Van Grand,
 Wollē, Zij-
 den, Cattoe-
 nen, Linnē,
 Kennep, die
 het Aert
 rijck voort-
 brenght.

Hier wert de Kenn'p ghepluct, gheschelt en dan ghesponnen,
 Tot zeylen ende wandt der schepen veer ghesonnen,
 Door d'hooch-gebulte Zee van't Ooste tot in't West
 Van't Zuyden tot het Noordt in't kouw' bevroren nest,
 Ick gae met voeten drooch door d'Amphitritsche baren
 En doe veel Steden daer de bracke vloet bevaren,
 Mijn schoenen blijven drooch als ick de vochte baen
 Van Amphitrit betree en daer in voort sal gaen.
 Hier groeyt een kooren *Mais* ghenaemt vand' Indianen
 't Welck uyt een riet brengh't voort vier of vijff hondert granen,
 En wert van haer ghedroocht, ghebroocken en ghekneet,
 Gebacken, en tot broodt voor 'shonghers noot bereet.
 Deef' krachtigh' hooghe stem die't aertrijck heeft gheschapen
 't Niet door sijne kracht, die sietmen noch niet slapen,
 Maer laet van dach tot dach noch hooren over al
 Sijn lieffelijck gheuyt hier in dit aertsche dal,
 't Komt al van daer alleen datm' opter aerd' siet leven,
 Aen't gheen dat groeyt en bloeyt moet sy de wasdom gheven,
 Sy maect dat't kooren schoon met een konstighe handt
 Ghesaeyt, niet wech en vliecht, maer valt in't aerdich landt,
 En zijnde wel bedect door d'egge scherp van tanden
 En eenen tijt ghebroeyt in d'uyt gheboorde landen
 Verrot, om weder uyt te spruyten t'zijner tijt,
 De wortels groeyen laeg' en 't kooren hooch om strijt,
 Rijck maeckende seer haest door een gheluckich groeyen
 Met groenicheyt het velt, den Huysman met vermoeyen,
 Het scheutjen wert een kruyt, het kruyt schiet op als riet,
 De aeren gheven graen ons maeckende verblijt,
 En sijn seer wel besorcht van buyten met veel graten
 Op dat de Mussen die met vreden souden laten,
 Elck graentjen heeft zijn beurs om daer in vry te zijn
 Voor Reghen, Haghel, Wint, en heete Sonne-schijn,
 Het stroo daer 'tselv' aen waft om beter 't graen te draghen.
 Is sterck gheknoopt en kan een harden stoot verdraghen.
 Vergheeft my leser mijn indien ick u vertoon'
 Met een verwonderd' oog' soo veel gheboomte schoon'

*De Godde-
 lijk maect
 die alle din-
 gen geschapē
 heeft moet
 oock 't selfde
 onderhoude
 ende iaerlijc
 het aertrijc
 vernieuwe,
 ende zijn
 voor sienic-
 heyt in het
 vassen van
 het kooren
 late blycke.*

*Particu-
 lier discours
 van een seer
 kerck won-
 derlijken
 boom diemē
 Cocos noet.*

In mijn parck, en in't velt soo veelderhande blommen,
 Dat m'ooock verscheyden kruyt kan in mijn Hoff bekomen,
 Soo veelderhande fruyt, en Kooren op het velt,
 'tWelck al tot 'smensch behoeff is vanden Heer bestelt,
 Gemerct een vruchtbaer boom in Zebut wel kan gheven
 Soo veel haer is van nood' om daeg'lijcks af te leven,
 Die *Cocos* wert genaemt en heeft alsulcken deucht
 Dat hy ons gheven kan en maecken 'ihert verheucht,
 Meer als m'op hooch ghebercht, in boschen dicht van boomen
 In d'hoven op het velt sou weten te bekomen.

Indien ghy stict van dorst? ghy kunt daer goeden wijn
 Bekomen uyt zijn blat om mee ghelaeft te zijn,
 Zijt ghy begaen om vlas, om lijnwaet af te maecken,
 Klopt, heeckelt, spint de bast ghy sult daer toe gheraecken,
 Indien ghy booter soect, gh'en moet niet hebben vrees
 Van met een grage tandt te bijten in zijn vlees,
 Begheert ghy metter spoet wat oly om die t'ecten,
 Ghy hebt die als haer vrucht wert op en neer ghesmeten,
 Onbreeft u Wijn-asijn? ghy sult die laten staen
 In d'hitte vande Son en komet dan ontfaen,
 Begheert ghy suycker soet uyt dese vrucht te halen?
 In 'swaters koelicheynt moet ghy haer neder dalen.

Het is al datmen wil, waer *Midas* levend' out
 En naem die in zijn handt, ick meyn' het wierde gout.
 Ick meyn, dat soo de Heer om een gheluckich leven
 Aen 'tmenschelijck gheslacht op aerden hier te gheven,
 En vruchtbaerheynt aen't landt, en daer door sijne eer
 Al om te maecken kont, dat hy niet b'hoefden meer
 Te maecken als die vrucht, indienmen 'swerrelts ronden
 Sou moghen achten schoon, als daer niet wiert ghevonden

*Van ver-
 scheyde rijo-
 ke, metalen,
 ende mynen
 in het inge-
 want des
 werrijcks
 verborgen.*

Als eenderhande boom, jae datmen anders gheen
 Geboomt meer vinden sou als desen maer alleen,
 En datmen in het velt van al des werrelts hoecken
 Gheen ander boomen meer en had van doen te soecken.
 Nu, 'taertrijck heeft alleen niet op haer rugg' geschorft
 Des werrelts schatten al : maer hare vruchtbaer borst

Is vol van soo veel goets, dat d'handt en 'thert des menschen
 Geen meerder immermeer en souden kunnen wenschen,
 Als zijnde van ghetal soo groot als 'tsterren-licht,
 En alsser inde Zee zijn baeren opghericht,
 Of aren op het velt, en inde bosschen blader,
 Iae beesten in het wout en visschen in het water.
 Ick swijg' en spreek hier niet van eenen swarten steen
 Die ghetsteen wert ghenoeemt, en schailjen in't ghemeen,
 Ick wil verfwijghen noch des *Oromenes* paden,
 'tSout van *Aragons* berch wiens deucht is onbeladen,
 De confituren al by't volck aldaer bereyt
 Te b'houden altijd goet door hare souticheyt,
 'tBehaecht my nu alleen dat mijn' handt mach beschrijven
 'tQuicksilver, 'tVermillioen en 'sKoopers geele lijven,
 Den Antimoni, Gout, Loot, Assenic, Merael,
 Het Silver, 'tAerde-groen, het Yser Tin en Stael.
 Ick wil hier in het gout van dese mijn ghedichten
 Gaen vatten het Cristal van alderley ghesichren,
 Den paerffen *Amatist* de veelverwig' *Agaet*,
 Den rijcken *Diamant*, d'*Opalen* vol cieraet,
 De *Cassidoni* noch seer konstelijck ghesneden,
 d'Indruckende *Sardein*, d'*Emerauds* groene leden,
 Den Topas broos en weeck 't*Carbonckelsteen* vol vuer
 Die daerom niet en wert verbrandt tot gheender uer.
 Ick weet dat 't aertrijck schijnt aen d'arme mensch te wesen
 Geen Moeder meer maer wel een Stiefmoer om te vresen,
 Om dat sy r'onser schaed' in haren boesem voet
 Het sorghe-barend' gout en 'tyfer stortend'-bloet,
 Alleens of dit metael en niet des werrelts sonden
 In soo veel menschen hert de misdaet had ghesonden,
 Ghelijck den boesen lust nae rijckdom ende goet
 Is oorsaeck van't verlies van lijff, van ziel en bloet,
 Soo wort de deucht vergult door't gout en brenghet ons sinnen
 Na eenen rijck'ren schat in d'hooghen Hemel binnen,
 Den welbedochten mensch sal't yser niet alleen
 Ghebruycken om zijn landt te breecken en bereen,

Van koste-
 lijcke ghe-
 steentens.

Hoewel
 gout en yser
 oorsaek sijn
 van wele
 quaden,
 nochtans is
 het goet ge-
 bruyck daer
 na niet ver-
 boden.

Maer hy ghebruyct dat oock wanneer het komt gelegen
 Tot voortstandt van sijn Stadt als onheyl heeft gekregen,
 Maer nimmermeer en sal een booswicht tasten aen
 Het yser of ten wert tot 's Duyvels dienst ghedaen,
 Of om een reysbaer' man moordadich af te setten
 Of met zijns broeders bloedt zijn handen te besmetten,
 Of om zijn eygen landt groot' overlast te doen
 Iae oock zijn Vader selfs acn't leven te misdoen,

*Exempelen
 want mis-
 bruyck van
 andere ga-
 ven.*

Soo doet een dronckaert oock die 's Heeren goede gaven
 Misbruyct, en sijn verstandt gaet inden wijn begraven,
 Een Pleyter wel bespraect met gaven omghekocht
 Heeft een onnoosel mensch in't lijden haest gebrocht,
 Soo kan een valsch Propheet de menschen oock bedrieghen
 Wanneer hy Godes naem ghebruyckende gaet liegen.

*Ghelycke-
 wisse.*

Want even als een fless' die heel vermuft sal zijn
 Bederft den goeden reuck des griecksen leckre wijn,
 Soo sijn Gods gaven oock bedorven en vertreden
 Van 'smenschen gierich hert 'twelck nimmer is te vreden.

*Verschey-
 de wonder-
 lijcke ende
 verbaerghen
 eygenschap-
 pen vande
 wagneessteē
 ende zijn
 treckinghe
 in het yser.*

Maer sal ick den *Magneet* niet gheven voort en voort
 Den loff die haer met recht van deuchden toe behoort?
 Wiens levend' doode gheeft berooft my van mijn sinnen
 Door sijne groote kracht wanneer ick wil beginnen,
 d'Eer van het Noordts-ghewest die met ghewapend' handt
 Het yser uyt den grondt trect boven op het landt,
 En als met eenen haeck trect uyt de diepe grachten
 Het yser en het stael door haer' onzichtbaer' krachten,
 En anghels onbekent niet wesende geruft
 Voor dat sy wert omhelst van't yser en ghekust,
 Ick segg' soo vast omhelst, dat sy niet kunnen scheyden
 Ten sy des menschen handt daer come tusschen beyden,
 Soo groot is dese liefd' van't yser en den steen
 Dat haer niet scheyden kan als 'smenschen handt alleen,
 En ofmen tusschen haer een middelschot mocht maecken
 Soo kant nochtans het vyer vand' eerste liefd' niet staecken,
 Maer 'tyser daeromtrent genaeckende met vlijt
 Betuygens' aile bey hoe datse zijn verblijt,

Doch ò mijn Heer mijn Godt wie kan toch dit begrijpen
 Dat eenen yf' ren rinck die m' op deef' steen gaet slijpen
 Een ander nae sich treet, en dat die seer verbaest
 Een ander noch daer by komt locken inder haest,
 De derde wederom sal oock de vierde locken
 Die oock van stonden aen de vijfd' heeft op ghetrocken,
 Wat is dit voor een werck dat dese krachten heeft
 Te lijmen sonder lijm, en haer te samen kleeft,
 Beschamend' in dit stuck der wijs en oude reden
 Die beeren dat het swaerst' moet vallen nae beneden,
 Doch my is wel bekend dat hy die d'eerstemael
 Die Grieckse wijs heyt heeft ghelcort Latijnsche tael,
 En die oock nae hem nam uyt d'onbedochte handen,
 Sjins Wijs het sterck vergift daer sy hem mee quam vanden,
 En schencken eenen dranck van amoreuse most
 Die hem niet langh daer nae het leven heeft ghekost
 Met redenen seer kloeck ghesocht heeft t'openbaren
 De oorfaeck onbekent des minnelijcks vergaren:
 Maer segt my toch *Lucrees* wat kracht ist die bedest
 Al draeyende nae't Noordt een naelde nae haer treet?
 Die maer eens heeft gheraect den Magneststeen vol krachten,
 Voorwaer kunt ghy dat doen ghy sult van my verwachten
 Een groenen Laurenkrans die altijd even schoon
 Sal blijven op u hoeft en stellen die ten toon,
 V houdende daer by voor kloecker en gheleerder
 Als *Epicurus* was, *Empedocles* en meerder,
 Bacchus met sijnen wijn en *Ceres* met haer graem
 Heeft den mensch soo seer niet verplicht als heeft ghedaen
Flave den Melphitaen doen hy eerst heeft gevonden
 t'Gebruyck van dese naeld' en daer mee wech gesonden
 De scheepen in de Zee, sijn vinding' uyt de geest
 Is van des Zeevaerts konst t'beginfel eerst gheweest,
 Die ons wel inder nacht kan door de bracke baren
 Gheleyden, en ons schip doen seecker over varen,
 Die een groot Galioen ghedreven door tempeest
 Bykans op eenen dach daert't noyt en is gheweest

Van het
 gebruyck
 van de Zee-
 naelds.

Bekent

Bekent maect sijnen streeck, en in de kaert de graden
Van d'Equinoctiael te sien is onbeladen.

*Van ghe-
fontmaken-
de Aerde,
ghetrocken
uyt de Aer-
de.*

Maer 'taertrijck is alleen niet aller eeren weert
Om dat het vruchten draecht daer mee het ons vereert,
Wanneerf' op haren rugg' die heeft een tijt ghedraghen
Of in haer vruchtbaer schoot nae Godes welbehaghen,
Maer hare weerdicheyt die gheeft my daer by stoff
Te spreecken van haer deucht, te singhen haren loff,
Ick roep hier tot ghetuych die gheen die kranck onmachtich
Tot haer ghesondicheyt beproeven d'aerde krachtich
Befegelt en ghedruet, of van sulck' als men siet
In *Chio*, *Meliem*, of 't*Eretriens* ghebedt.

*Loff des
Aertrijcks.*

Ick groet u vruchtbaer' aerd' ô Aertrijck 'twelck ons Kooren
Geeft Silver, Kleeren, Gout, jae selfs den mensch ghebooren,
Ghy die veel vruchten draecht, veel Toorens huysen hoog
En al 'tgheen' is van nood' hier onder 'sHemels boog',
Bekleet met eenen rock van alderhande boomen
Van blommen seer vereiert en schoone water-stroomen,
Ick groet u ô mijn hert des werrelts steunsel rondt
Een wortel die daer staet op eenen vasten grondt,
Des Hemels Eegemael, en van soo veel verscheyden
Gebouwsels 'tfondament die m'hier sich uyt siet spreiden,
O Suster weeft ghegroet, Waerdin, Moer, Voedster, mem
Ick groet u teenemael met mijn verheven stem,
Om dat ghy zijt die gheen die ons moet voedsel gheven,
En daer meed' onderhout des menschen tijtlijk leven,
O groote Koningin 'tleest al van uwe handt
Dat m'hier aenschouwen kan te water of te landt,
Des Hemels lichten hooch die draeyend' ons beschijnen
Dat sijn de toortsen klaer waer mee s' u komen dienen,
Het vyer 'twelck u verwarmt is boven het ghedrift
Der wolcken-suyver klaer met wulfsels hooch begint,
De locht om u daer mee in d'hitte te verkoelen
Die doet u altemet haer koele winden voelen,
Nu uyt den Noordschen hoeck van waer den koutsten wint
Komt, en daer nae uyt Zuyt daer ghy den warmsten vint,

Het

Het water om u dorst te laven en te breecken
 Komt door u aders heet als een Fonteyn ghestreecken,
 Och hoe ben ick bedroeft dat 't beste kloeck verstandt
 Van u gheen werck en maect ô schoon en vruchtbaer landt,
 En dat 't voornaemste volck hoovaerdich hooch verheven
 Verlaten onbedocht des landts gheluckich leven
 Aen't plompe boerich volck, wiens lichaem groff en groot
 Is 'tyser seer ghelijck, en sijnen gheeft het loot,
 Soo sijn de Vaders niet gheweest in d'oude tijden
 Waer van ons d'heyl'ghe schrift de deuchden komt belijden,
Moyfes, Noe, Abraham, die meestendeel op't landt
 Door brachten haren tijt met eenen rijcken standt,
 Soo waren voormaels oock niet Keyfers ende Heeren
 Waer van den Roomschen text de namen ons komt leeren,
Philometor, Attal, Hieron, Archalas
 En *Cirus* desghelijck', die d'handen kloeck en ras
 Sels floeghen aen den ploech en daghelijcks aenveerden
 Een sickel ofte spaey in plaets van staff of swaerden,
 Soo waren oock noch niet *Fabrice, Cincinnat*
Manie noch *Serran* die schoude 'tkromme pat,
 En streden teghen quaet, al bouwend' hare landen
 Met een ghekroonde ploech en Keyserlijcke handen,
Scipio zijnde moe van d'opgeblasen hoop
 Des wanckelbaren Hoff's en van het staech ghe'loop
 Des scherp vervolghend' volcks, en dien Prins daer beneven
 Die van een slaeff ghemaect was Coninck hooch verheven,
 En wederom daer nae als Bouwman wel ghestelt
 Met eene scherpe ploech quam bouwen 'tvruchtbaer velt,
 Die segg' ick altemael gherust met goede reden
 In vlecken op het landt haer hielden wel te vreden,
 Besorghende met vlijt gherust en onghestoort
 Haer landt soo wel als *Mars* ghelijck als dat behoort.
 Geluckich sevenmael die ver sich kan gheneeren
 Van alle steers beroert' en wijselijck ontbeeren
 d'Aenflaghen van een Prins, maer dienende gherust
 Aen *Ceres* vroech en laet met sonderlinghe lust,

Tegen die
 de Landt-
 bouwery
 versmaden,
 ende de ken-
 nisse van de
 kruyden,
 welcke door
 het Exempel
 van Patri-
 archen ende
 vermaerde
 Mannen wer-
 den veroor-
 deelt.

Loff van
 het lant-le-
 ve met veel
 gemak ver-
 geselschape
 ende vry vā
 eergierich-
 heyt, nijt,
 giericheyt
 processen
 ende andere
 quaden die
 de werrelc
 onrustich
 maec' en.

Gheluckich sevenmael noch eens die 'sVaders erven
 Mach bouwen wel ghemoet en groote hoven derven,
 Waer in men niet en vint als vuyle nijt en haet
 Al ist datm' u verthoont een schijnend' schoon ghelaet,
 Hy wert daer niet ghequelt met kijvende ghebueren,
 De gierighe begeert en doet sijn hert niet truren,
 De palen van sijn landt bepalen zijnen lust,
 Sich houdende daer mee te vreden en gherust,
 In silver noch in hout en laet hy sich niet schincken
 Het doodelijcke nat van *Chus* om dat te drincken,
 In plaets van Griecksen-wijn of dierghelijcken dranck,
 Waer van den overvloed maect ziel en lichaem kranck.
 Soo drinct hy wel ghemoet om sijnen dorst te laven
 Het gheen' hem Godt verleent door sijne milde gaven,
 Sijn' handt is sijnen kroes, een schoone klaer Fonteyn
 Is sijnen Ypocras, de Kaes, Melck, Booter reyn
 Sijn daghelijcksche kost, oock d'Appels ende Peeren
 Gheplant in sijnen Hoff en wil hy niet ontbeeren,
 Hy pluct wanneer't hem lust om t'eeten uyt de handt
 De vruchten by hem selfs ghegriffijt en gheplant,
 'tKrackelighe ghespuys met al hun valsche versieren
 Opsuyers van het volck, als ravens, wolven, gieren,
 En breecken niet sijn hoeft, soo dat hem ongherust
 Sijn vrolickheyt vergaet en hem beneemt zijn lust,
 Heeft oock van dach tot dach sijn sinnen niet ghebroocken
 Met 'tgeen dat yeder een sou gaeren sien ghewroocken,
 Maer altijd welghemoet in desen sijnen staet
 Hoort aen der voog'len sanck seer vroeck en 'savonts laet,
 Wiens lieffelijck gheluyt sijn hert en sijne sinnen
 Van dat den dach begint verheughen kan van binnen,
 Om alsdan sijne Godt die hem gheeft dese rust
 Te dancken vroeck en laet met yverighe lust,
 Sijn Schip en wierde noyt als 'tjocke-tuych der winden
 Gheschongelt inde Zee om goede ree te vinden,
 En inde bracke vloet ghedreven ver van landt
 Te soecken 'slevens eynd' of 'tonbekende strandt,

Maer levende gheruft en sonder ver te varen
Brengh over in sijn Dorp den tijt van sijne jaren,
Hy kent gheen ander Zee, gheen stroomen wijt en breed
Als sijne klare Beeck die altijd is ghereect,
Om haren overvloet profijtelijck te spreken
Op sijn besaeyde landt, sijn beemden en sijn weyen,
Ick segg' het landt daer hy zijn leven heeft ontfaen,
En daer't hem wederom sal door de doodt ontgaen,
'tEn is hem niet van nood', dat yemandt hem kom schincken
Het slaperighe sap van *Chus* om dat te drincken,
Wanneer hy rusten wil, heeft oock van gheenen doen
Te koopen 't'snaerghespel als eertijts plach te doen,
Mecenas den Romeyn die nimmermeer kost binnen
Gherusticheyt aen't lijff noch aen zijn hert van binnen,
Maer lecht zijn lichaem neer op't sachte rou tapijt
Van't aldergroenste velt met rustens appetijt,
En daer in vreden-rust daer sonder achterdencken
Begint den soeten slaep al knickende te wencken,
Die door het slaech gheruyfch der keyckens met den stroom
Hem brengh van stonden aen al snuyvend' inden droom,
De grommelende trom, de schreeuwende trompetten
Beroeren niet sijn hert om 'thelmet op te setten,
Hy is altijd sich selfs en hoort niet nae 'tghebodt
Van eenen ghenerael, maer vanden grooten Godt,
Hy springht niet uyt den slaep met d'ooghen half maer open
Om uyt het warme bedt in't kouwe graff te loopen,
Den haen met sijnen sanck en kraeyende ghewach
Brengh hem des morghens vroegh de tijdingh vanden dach,
Waer door hy wert verweect de ledicheyt te haten
En als den dach begint het bedde te verlaten,
Om dan met grooten lust te sien 'tgheen hem den nacht
Van bloemkens noch bedouwt sal hebben voortghebracht,
De stinckend' heete locht besloten tusschen mueren
Ontsteect hem niet sijn bloedt met doodelijck besueren,
Maer d'altijt open locht die hy bewoont met rust,
Die gheeft hem vroegh en laet om t'eeten nieuwen lust,

En is altijd ghesont : de doot die hy moet smaecken
 Kan oock niet als heel laet tot sijnent in gheraecken,
 Sijns levens korten tijt en brenghet hy niet voorby
 In alle dertelheyt en hooffsche flaverny,
 Sijn hert en zijnen sin en wierden noyt bevonden
 Aen grooter Heeren wil doorgaens te zijn ghebonden,
 Ten is hem niet van nood' te spreecken telcker stont
 Ghelijck m'in't Hoff siet doen de Heeren nae den mont,
 En met ondesten hoofd' met nijghen en met buyghen
 Ghelijck aldaer gheschiet de waerheyt t'overtuyghen,
 Hy maect gheen Oliphant van een verachte mier
 Noch van *Sardarnapal* een man van goet bestier,
 Van *Thersites* seer vuyl en leelick aen te schouwen
Adonis aenghenaem by alle mans en vrouwen,
 Hy gheeft oock niet den loff al lieghend' onbeschaemt
 Aen een ghemeene Hoer die d'eerbaer-vrouw betaemt,
 Maer levende sich selfs doet nae den wil des Heeren,
 En spreekt 'tgeen hem zijn hert ghetuycht tot zijnder eeren,
 'tBleek-verwighe vermoen en trect niet dach en nacht
 Sijn hert tot valsch ghewin en daer niet nae en tracht,
 Het listighe bedroch quam noyt in sijne sinnen,
 Om daer door sonder eynd' ghestadich te ghewinnen,
 Of wil hy immermeer ghewinnen inder daet
 Dat stelt hy in het werck met weymans kloeccken raet,
 Om daerdoor sijnen gheest ghestadich te vermaecken
 En sijn niet doen alsoo met oeffeningh te staecken
 Door vis en vlees ghewin, waer meed' hy aldermeest
 In desen sijnen staet hout wacker sijnen gheest,
 Indien men niet en siet met overvloedigh' hoopen
 Van silver of van gout sijn koffers overloopen,
 Soo is hy evenwel gherust in sijn ghemoet,
 En deylt den armen mee van zijnen overvloet,
 Hy kleet hem met de wol gheschooren van zijn schapen
 Die hy als dat behoort met vlijt by een doet rapen,
 Sijn kelder is verforcht met wijn van zijn ghewas,
 Die hem door't heele jaer komt altijd wel te pas,

Sijn solder is versien met alderhande kooren,
 Ghelijck als oock met hoy zijn schuyren van te vooren
 Tot voedsel van zijn Vee, waer mede Godt den Heer
 In desen zijnen staet hem seghent meer en meer.
 Want mijn ghedicht beschrijft des landts Godtsalich leven
 Van luyden die haer hert met rust daer toe begheven,
 Wiens wel ghereghelt huys vertoont ons vroech en laet
 'tSorchvuldich goet beleyt van eenen blijden staet.
 Ten is de meyning' niet dat ick haer wil vertoon
 Den loff van al die gheen die op het landt gaen wonen,
 Ick spreecke niet van hem die armelijcken leeft,
 En sich in't rouwe bosch tot sprockelen begheeft :
 Noch van't elendich volck 'twelck boven op de berghen
 In't plucken vande druyff haer moede leden terghen,
 Niet segg' ick oock cylaes ! van luyden die haer broot
 In't vissen menichmael beta'len met de doot,
 Maer van die gheen die Godt door sijnen milden seghen
 Ghenaedelijck verforcht en stuert in sijne weggen.
 Och mocht ick ô mijn Godt van Princen onbekent
 Mijn jaren op het landt doorbrenggen tot het end !
 Mijn Vijvers sijn mijn Zee, mijn Bosschen mijn Ardenne,
 Mijn Gimone mijn Nil, den Sarapin mijn Seine,
 Mijn singhende Musieck dat zy de volghel-tanck
 Waer van ick vroech en laet aenhoore 'tsoet gheklanck,
 Mijn Bartas sy mijn Hoff, mijn dienaers en mijn knechten
 Dat zy mijn Hooffghefin, 'twelck my besorcht ten rechten,
 Hier mogh' ick dond'ren doen soo loff'lijk uwen loff,
 Dat hier af d'ander eeuw vint alrijt nieuwe stoff.
 Of by soo veer mijn plicht my daer aen mochte binden,
 Dat ick my altemet by Coningen liet vinden,
 Maect dat ick niet en zy door hare gunst verleyt,
 Maer onder haer ghebodt blijv' in mijn vryicheyt,
 Dat ick d'oprechte eer mach volghen nae behooren
 En niet naer ydel-waen van valscher eeren hooren,
 Maect datmen my beminn' als vroom, oprecht en rondt,
 Niet als een vleyer, valsch van herten, en van mondt.

'tEynde vanden derden dach der Weecke.

*Beslyt
 met een ge-
 bed met sijn-
 ne beraepin-
 ge accorde-
 rende.*

Som-

Sommierlijck verhael vanden vierden dach.

Chtervolghende 'ighene Moyses verhaelt int Boeck Genesis
 int eerste Capittel aen het veerthiende Veers, soo beschrijft
 den Autheur in desen Bocck het werck vanden vierden Dach
 in welcken Godt den Heer de Sterren en alle de lichten des He-
 mels gheschapen heeft, om het welck beter te verstaen, soo gaet hy zijn ver-
 hael in twee voornaemste stucken verdeylen. In het eerste nae dat hy ghe-
 lijck hy plach hem heeft bevolen in het goet beleyt des heylighen Gheests,
 en gheprotesteert teghen de Christelijcke Francoysche Poeten van sijnen
 heylighen yver, soo handelt hy int ghegenerael vanden loop, de kracht, want
 wesen en substancie van des Hemels wyer, volghende het ghevoelen der He-
 breeuwen en der Griecten, wederlegt 'ighevoelen der ghene die ghemeent
 hebben dat het levendighe dieren waren die met kost en dranck haer in we-
 sen moesten onderhouden. Daer nae spreeckt hy van haer beweghen en
 antwoordt in het breedt aen't ongheloeffelijck ghevoelen van oude en Hey-
 densche Sterre-kyckers, die door hare schriften staende willen houden, dat
 niet de Hemelen maer het aertrijck sich beweecht. Dan hernemende sijne
 reden, wijst hy aen door cene schoone ghelijckenis het uytnemende cieraet
 des Hemels rontsom het aertrijck, en gaet het selve beschrijven op houdende
 aen de bemerckelijcke teyckenen der twee leydt-sterren tot seeckerder ver-
 standt der Sterren-kyckerije, hy verklaert den Circkel des Hemels en sijne
 twaelff teyckenen die onderscheyt maecten tusschen de Maenden en de Tij-
 den des Iaers, daer by-voeghende de namen der Sterren des halven ronts
 van het Noorden en Zuyden. Daer nae verdeylende sijne reden, soo spreekt
 hy vanden achtsten Hemel inde welcke de vaste Sterren zijn, en komt daer
 nae tot aende seven die daer onder zijn, elck een van haer aenghewesen aen
 een vande seven Planeten, ende en vergheet niet reden te gheven waerom
 de Sterren schijnen blaeuwachtich te zijn en de Planeten niet, daer nae komt
 hy te sprecken vande neghenste beweginghe of ondersten Hemel, die door
 hare onbegrijpelycke rondicheyt de andere altesamen op eenen dach nae haer
 treckt, niet teghenstaende dat elck een van haer eene bysondere bewegingh
 heeft, welck verklaert wert by een seer bequame ghelijckenis, hy voecht
 daer by oock de reden van het ras of langsaem beweghen vande ander Heme-
 len, en toant in hoe veel tijts sy haren loop voleynden, vervolghende spreekt
 hy van het ghemack en de ngotwendicheyt van hare verscheyden bewegin-
 ghen,

ghen, bewijst dat dese Hemelsche vyeren verscheyde krachten ende inval-
 linghen hebben inde onderste lichamen: berispt der Stoicquen ghevoelen
 die Godt den Heer binden aende tweede reden, en leert de Christ-gheloorvi-
 ghe hoe sy dese ghenoechlycke speculatie tot haer eyghen ghebruyck behooren
 te schicken, dit sijn de redenen van het eerste deel van dese vierden Dach:
 Wat den inhoud van het tweede deel aengaet, begint hy met de beschrijvinge
 der Sonnen, bekennde niet te weten waer hy beginnen sal om te vertoo-
 nen den cierlijcken staet van desen Prins, reysende door de hoochte des He-
 mels int midden van ses andere Planeten met veel andere vaste Sterren
 als eenen hinder-tocht, en vertoont met eenen de krachten en werckinghen
 van dit groote oog des werrelts, spreekt van zijne groote en snellicheynt nae
 de woorden des Conincklijcken Propheeten inden neghenthienden Psalm.
 Daer nae maect hy de groote en wonderbaerlijcke voorsienicheyt Gods ver-
 maert, die de wooninghe des sons alsoo ghestelt heeft en die door sulcken
 schoonen sackel soo veel goets aen het aertryck doet, handelt en disputeert
 vande daghelijcken of jarighen loop der selfder waer uyt de vier deelen des
 Jaers spruyten, door een Poëtijckelijck pinceel afgheschildert, daer nae be-
 schryft hy de Maen, van haer ronde toe en afnemen en van het onderscheyt
 van haren Eclipsis en oock der Sonnen, waer in vermaent wert van eenen
 Eclipsis en twee aenmerckelijcke veranderinghen der selfder inde doot Ie-
 su Christi, inde stecke des Conincks Ezechias en inde victoriense overwin-
 ninghe Iosue, ghelijck des Heeren woort ons ghetuyghenisse gheeft, hier me-
 de de Poet besluytende het eynde van zynen vierden Dach.

Den

Den vierden dach vande eerste Weeck.

De Poët
begint we-
der met aen-
roepinge wā
de hulpe
Godes, om
te moghen
boven de He-
melen ver-
heven wer-
den, dewelc-
ke hy alhier
gzet beschrij-
vet.

Geest die door u kracht in eenen vyer'ghen
waghen

Den heylighen Propheet ten Hemel hebt ghe-
draghen,

Die sijne mantel slaend' in't water der Ior-
daen

Noch onlangs had verdeylt sijn helder vocht-
te baen.

Heft my van hier om hooch, op dat ick vander aerden
Door 'tHemel-blauw verwulft te doolen mach aenvaerden,

Wilt mijnen voerman zijn, maect dat ick houden mach
Den streeck van daghelicht op huyden desen dach,

Dat ick my by de koets van *Phæbus* hooch verheven

By *Saturnum* by *Mars* of by de Maen mach gheven,

Op dat ick zijnde daer ten vollen onderricht

Van de wech, van de loop, vande glans, van het licht,
En vander peerden kracht in desen gulden waghen

Ghespannen t'onfen dienst, nae uwe welbehaghen,

Mach met dit mijn ghedicht, en stem vrymoedelijck

Aen't 'sdenchde lievend' volck verklaren heylichlijck,

Optreckende seer hooch de herten en de krachten

Als een Noordt-Polen-steen van die u niet en achten.

Aenspraec-
ke aen de
Christelije-
ke Fransche
Poëten, dat
sy niet qua-
lijck sijn
schriftē wil-
len duyden.

En ghy ô gheesten kloeck verstandich en gheleert

Die 'sHemels hooghe licht met vleughels heeft vereert,

'tZy om daer meed' om hooch ten Hemel op te stijghen

'tZy om met uwe stem welspreckende te krijghen

Den loff van dat ghy hebt ghesproocken soo't betaemt

Van 'swerrelts helder oog' en sijnen loff beraemt,

Komt reyckt my hier uw' handt wilt my om hooch geleyden

Om op *Harna* Berch mijn veerssen te bereyden,

En met u soet ghesanck versterct en onderhout

De swackheyt van mijn' stem op datse niet verflout,

Want

Want boven dat de denchd' die doend' uw' gheeft verciere
 Draccht rijckelijck in haer den prijs van haer bestieren,
 Ons neven zijnde vry van't bloedich Turcks ghewelt,
 Die sullen u ghedicht siend' op't pampier ghestelt
 Seer prijsen en daer by noch seggen t' uwer baeten
 Dat die schoon zijnd' als gout en soet als honich raten
 Verdienden meer ghelucks en eenen betren tijt
 Dan d' ondancbare eeuw daer in ghy besich zijt.
 Nu dan dewijl mijns naems 'taengroeyende ghedencken
 Soect gheen of weynich lofs van dese mijn gheschencken,
 Soo wil ick evenwel terwijlen datmen vint
 Poëten onbedocht die anders zijn ghesint,
 En haren schoonen tijt doorbrenghen en verliefen
 Met d'hooffsche slaverny en lofferen te prijsen,
 Mijn daghen brenggen toe om 'sHeeren naem bekent
 Te maecken van het Oost tot aen het Westers ent,
 Door d'overgrootte kracht van sijne wonder wercken,
 Die hy ons over al op't aertrijck doet bemercken,
 Mijn veerffen die ick heb ontfaen in groote pijn
 En daer nae door mijn pen met vreucht ghebooren zijn,
 En wenschen niet te zijn met ydel loff ghepresen
 Als ons kints-kinderen die naemaels sullen lesen,
 Sy sullen sijn voldaeen indien ons Vaderlandt
 Te voorschijn brenggen mach veel gheesten met verstandt,
 Die mochten voet voor voet op mijn beworp gaen letten
 En beter als ick doe dit werck te werck gaen setten.
 De Heer ghelijcket niet een werckman onbedocht
 Die lichtelijck verlaet zijn werck eer't is volbrocht,
 Die traech zijnd' ende luy het selfd' sal laten steecken
 Ten halven, en de rest daer laten aen ontbrecken,
 Of is besorch alleen met grooten haest een werck
 Lichtvaerdich op te slaen en niet te maecken sterck,
 Maer als een Meester kloeck die alle sijne saecken
 Doet sonder groote moeyt, en 'twerck dat hy wil maecken,
 Hy alleen zijnde wijs, diepfinnich ende goet,
 Niet haestich maer ghestaech in't ghene dat hy doet,

Soo past hy op sijn werck wanneer hy't heeft begonnen,
 En geeft dat zijn behoort, alsoo hy't heeft versonnen,
 Dan hebbend' het gordijn des werrelts kinderbedt
 Rontsom sijn groot begriip gespannen als een net,

Op de vierden dach heeft Godt geschapē het ghesternte, ende der twee groote lichten, de Son ende Maen, ende de andere Planeten, welker loop, macht, wesen, ende substantie hy alhier beschryft.

Al waer om 'taertsche dal met vruchten te besorghen
 De sorghende natuer baert heden ende morgen.

Hy sacyden 'sHemels wout met meenich vyerich licht
 Om dat het soude zijn een aengenaem gesicht,

Ick weet wel dat het licht der sterren hoch verheven
 Ons handen en ons oog' soo haestelijck begheven,

Dat niemant vanden mensch kan weten waer het gaet
 Noch yemant hare kracht, noch yemant haren staet,

Maer of des menschen geest soo hoch sou kunnen stijgen
 Dat hy van 'sHemels loop de wetenschap mocht krijgen,

Het onvolmaecte licht van d'eerst geschapen dach

Dat dienden 'sHemels oog' met drillend' licht gewach,

Want Godt die van het licht het klaerst' heeft afgescheyden
 Deed' in des Hemels hocht' soo menich licht verspreyden,

Of scheydende van een, en voegdende dan weer

Tot een Son en een Maen, met soo veel keerffen meer,

Dat by soo ver ghy zijt versecut in u gedachten,

En dat ghy liever sout 't Grieks als 't Hebreus betrachten,

Ick segg' dat soo als Godt de borgers vande locht

Schiep door sijn groote kracht van een matery vocht,

En uyt der aerden klomp door't Goddelijck bestieren

In laechten, op't gebercht soo veelderhande dieren,

Dat hy oock desgelijcks schiep door sijn krachtig' handt

Den Hemel en zijn vyer met eenen vasten bandt,

Op dat haer vlamnich licht wijt en breet uytgesteecken

By haren al, en hy by haer sou sijn geleecken,

En soomen hier kan sien aen d'eycken struycken hart,

De quasten die daer in ghemeenlijck zijn verwart,

Sijnd' evenwel een hout uyt eenen stronck gesproten,

Hoewel het heeft meer diet' en sterckicheyt genoten,

Die lichten die wy sien en waer van dat ons oog

De rassicheyt aenmerct in 'sHemels ronden boog,

Biquame gelyckenis.

Is niet

Is niet alst dickste deel des Hemels hooch verheven
 Waer onder dat den mensch op't aertrijck hier moet leven.

Als ick daer aen bemerck haer' hitt' en haren glans
 'tNatuerlick by-gheval van 'shooghen Hemels trans,
 Ick segg' haer stoff is vyer maer niet van sulcken krachten

Dar't alijt dueren kan en op gheen hulp moet wachten,
 Want d'Elementen al en meyn' ick niet voorwaer

Dat souden eenen dach dit voeyen onder haer,
 Daerom ist dat ick lach met dese leughen-dichters,
 Die vruchtbaer in haer praet zijnd' en seer valsche richters,

Gheloooven dat dit vyer zijn dieren die ghetrouw
 Gaen soecken haren kost in 'sHemels hooch gebouw,

Op halende ghestaech doort' gins en weder keeren
 Van't aertrijck haren kost en 'tdrincken uyt de Meyren,

Voor my en kan niet sien in 'sHemels Sterren-hoop
 Als een bepaelde vast natuerelijcke loop,

Hoewel ick aen't ghediert' des aertrijcks kan bemercken

Daer teghen alderley en veel verscheyde wercken :

'Kweet niet hoe't konde zijn dat't hooch-vergulde licht
 Als posten loopen staech door 'sHemels blauw gesticht,

En dat den Hemel niet toe soude gaen en open
 Door't steeds veranderen van soo verscheyden loopen,

Gelijk d'onstadighe locht, gelijk des waters koelt

Gelijk de drooge aert haer self verand'ren voelt.
 Ick weet niet hoemen kan in soo veel ronde swieren

Soo menich buyghend' lidt bedaachtelijck versieren,
 Ick weet niet hoe't kan zijn dat d'aerd' en 'twater vocht

Het voedsel geyen kan de Sterren inde locht,
 Die ver te boven gaen der visschen breede salen

En 'taertrijck daer den mensch zijn voedsel uyt moet halen,
 Gemerckt dat ons ghediert' in eene maent verslint

Wel viermael soo veel voers alsm' hare groote vint,
 Deef' lichten dan te gaer en loopen niet mis-stuerich

Door't al bedeckent blauw met hare vlammen vyerich,
 Alsm' hier beneden siet met veelderley gefwier

De vogels over al haer draeyen daer en hier,

*Wederleg
 ginghe van
 die daer oor
 deelen, dat
 de lichten
 des Hemels
 dieren zijn,
 die mede
 souden een
 ende drincken.*

Maer zijnde vast ghemaect aen d'hooch-verheven raden
 Vervolghen nacht en dach jae teghen danck haer paden,
 Ghelijck de spiickers die aen't rat zijn vast ghemaect
 En gaen niet voort ten sy den waghen voort gheraect,

*Door een
 bequame ge-
 lijkenisse
 verwerpt
 de Aetheur
 de vreemde
 meyninghe
 van die daer
 gevoelt dat
 den Hemel
 onbeweich-
 lijck is, ende
 dat het aert-
 rijck is dat
 omdraeyt.*

Ghelijck een koortsich mens met schudden en met beven
 Ghevoelt door sijnen mont de swackheyt van zijn leven,
 Ghestadich sonder smaect sal hebben ongherust
 In d'onghesontste spijs zijn aldergrootsten lust,
 Men vint hier onder ons veel gheesten die gaen kieser
 De weggen onbekent en haer daer in verliezen,
 Veel monster-maekers oock die inde slechte Zee
 Haer schepen soo't behoort niet kunnen voeren mee,
 Van dien sijn soo ick meyn' die schrijvers die versieren
 Dat't hooghe firmament blijft vast in zijn bestieren,
 En niet ghelijckmen meynt verandert sijnen spoet,
 Maer dat van dach tot dach het aertrijck 'tselfde doet,
 Dat wy doen als die gheen' die om wat te versoeken
 Door't bracke blaewe velt gaen vinden vreemde hoecken,
 Die meynen als men 'tschip gaet steecken vande kant
 Dat sy niet voort en gaen maer wel het vaste landt.
 Soo souden t'aller tijt de glinsterende lichten
 In evenwijdicheyt in onse ooghen lichten,
 Soo sou des schutters pijl gheschooten uyt de locht
 Niet nemen reghel-recht nae 'taertrijck zijnen tocht,
 Maer soude doen ghelijck een steen om hooch ghesmeten
 Wt een voort seylend' schip daer 'tvolck is in gheseten,
 En evenwel gheen noot en hebben dat den steen
 Wanneer hy neder daelt sal quetsen arm of been,
 Alsoo hy niet weerom sal kunnen neder dalen
 Op't sterck voort drijvend' schip en dat weer achterhalen.
 Alsoo 'tghevoghelt oock het welck neemt sijnen tocht
 Wt d'heeten Spaenschen hoeck nae't Oosten door de locht,
 Den westen wint die soect in d'heete Somers daghen
 De wooningh' te besien daer *Eurus* koele vlaghen
 Wtkomen als een douw met eenen sachten wint
 Die 'saertrijcks drooghen schoot maect vocht en tsamen bint,
 De ko-

De Koghels uyt 'tgheschut met vyer en vlam gheschoten
 Nae't Oosten daer de Son komt 'smorghens uytgheffoten,
 Die souden achterwaerts oock schijnen aen ons oogh'
 Te nemen haren streeck, ghemerct des werrelts boogh'
 Met haren snellen loop aldan soud' overwinnen
 De koghels, voghels, wints, kracht, snellicheyte en vinnen,
 Met dese reden dan ghesterct sout zijn om niet
 Dat ick bevechten sou *Copernicus* bediet,
 En loofse redenen, die om aen ons te toonen
 Dat 'sHemels lichten al om hooch vast blijven woonen,
 Iae dat het aertrijck draeyt rontsom des Hemels boogh
 Al ist schoon dat wy sulcks niet mercken metter oogh,
 En loofselijck subtyl aen 'taertrijck geeft drie keeren
 Die strecken tot bewijs van't gheen dat hy wil leeren,
 En stelt alsoo de Son in't midden van dit al,
 Stelt Aerde, Maen, en Zee ghelijck in eenen bal.
 En om dat op dit pas noch rijt, noch stoff, noch wesen,
 My niet en laten toe te loopen sonder vreesen
 In een soo langhen baen : ick neem voor fundament
 Van mijn naevolghend dicht des Hemels loop en ent.
 Ick schouw' verwondert aen de berghen hooch verheven,
 De schoonheyt aenghenaem der velden daer beneven,
 'tGroot onghetelt ghetal vant fant aen't bracke boort,
 d'Aentreckende Magneet daer't yser scherp nae hoort,
 Maer noch ben ick veel meer verwondert in't bemercken
 'tGhetal, de schoonheyt, 'tlicht der Sterren Godes wercken,
 Ghelijck de Pau die is ontstecken met den brandt
 Der liefde toont zijn lieff een opgheproncten standt,
 Sijn vleughels spreijend uyt, en zijnen steert vol ooghen
 Gheschildert en vergult is circkel-wijs ghebooghen,
 En draeyende rontom sijn opgheproncte lijff
 Als eenen ronden rinck met drillende bedrijff,
 Om alsoo aen zijn lieff de schoonheyt van zijn veeren
 Te toonen, en uyt liefd' haer daer mee te vereeren,
 'tHooch Firmament gheraect met dierghelijck ghetier
 Spreijt al sijn schatten uyt en toont den schoonen swier,

*Met een
 fraey gelyc-
 kenis komt
 de Aetheer
 weder op
 sijn voor-
 gaende pro-
 poost, ende
 bewijst door
 de selfde bez
 treffelijck
 sieraet van
 de Hemelen
 rontom de
 aerde.*

Van zijne blauw-gardijn, verciert, besaeyt, doorloopen
 Van lichten schoon vergult met overvloedig' hoopen
 Wtsteekend' hooch en wijt haer raders lichten schoon
 Gespickelt met veel vyers en sterren ons ten toon,
 Om 'taertrijck met haer wermt en schijnend' heeten stralen
 Te maecken recht bequaem om vruchten uyt te halen.

Die geen die tellen wil de Sterren altemael

Op d'een en d'ander helft van dees verwulfd' sael,

*eGetal der
 Sterren on-
 der beyde
 Polen is on-
 selbaer.*

Moet met een kloeck verstandt een cijffer-konst ons wijzen

Die noyt en is gheleert by al des werrelt wijzen,

En om te voeren uyt dit werck alfoo't behoort

Neem voor sijn penningen het sant van't siltich boort,

Die voor ons zijn gheweest met goeden geest bedreven

Verstandich eel en kloeck, die hebben in haer leven

Den Hemel hooch verwulft aenschouwende verstaen

Dat daer wel yberichmael en acht gesichten staen,

Om onse herdenckigh swack te helpen en te stercken

En doen dat ons gesicht deef' hoogen Hemels wercken

In seecker huys-getal verdeylen mocht te gaer

Elck ghevend' zijne plaets verscheyden onderhaer,

*Vands 12.
 seecken in
 der Zodia-
 wi.*

De twaeleff zijn gehecht aen't gordel hooch verheven

't Welck Godt voor een nieuw-jaer heeft aen dit al gegeven,

Doen hy de werrelt schiep, en dat sijn stercke stem

Aen't glinsterend geslacht gaff wetten onder hem,

Om Godes liverey in haren schilt te voeren

En nimmermeer daer uyt in't minste sich te roeren,

Een gordel die ick segg' sy draecht als Gods livrey

Gespannen om haer lijff met gespen veelderley,

Deef' schoonen ronden bandt en prijs des Hemels palen

*Den Circ-
 kel vanders
 Zodiacas re-
 gevende de
 12. maendē
 wā het iaer
 gude de tijde
 des selfden.*

Verciert, vereert, verrijct in d'hooch verwulfd' salen

Met lichten alderley tot 'smenschen dienst bereet

Als met Robijnen schoon hoogh glinsterend' bekleet,

Die staen in't blauw verwulft als sackels wijt verheven

Om ons daer mee des nachts een klaricheyt te gheven,

ICK segg' gegespt, gegort met veelderley cicraet

Die 's Hemels hooch gespan noch dach noch nacht verlaet,

Want

Want als den Ram begint zijn schapen te geleyen
 En die in't vroege jaer te toonen groene weyen,
 Wanneer hy dach en nacht maect even lang en breed
 En soo tot onsen dienst is waeker en bereet,
 Den gordel Noordwaert buycht op thien en tachtich graden,
 En komt daer nae weerom gestoort de selve paden,
 Nae 'sHemels middeldeel, van daer soo gaet hy voort
 Nae d'herfst, en brengt met hem het nieuw-jaer voor de poort,
 Ghy zijt ô gulden Ram die door u hoornen krachtich
 Beleyt en stuert het jaer met stralen helder machtich,
 Die sit in 'sHemels troon al waer ghy wert gekroont
 Met't schoone gulde vlies het 'twelck ghy ons verstoont,
 Met u klaer schijnend' oog' kunt ghy den Stier sien groeyen
 En dat hem voeyen moet door sijne kracht doen bloeyen,
 Bekledende de rugg' des werrelts nieuwen tijt
 Met eenen groenen rock tot 'tmenschelijck profijt,
 En sonder ploech of paert maect vruchtbaer 'swerrelts velden
 Die met sneeu, hagel, vorst des Winters tijden quelden,
 De tweelingen die Godt om inden soeren tijt
 Te schijnen, leden gaff die loopen strijt om strijt,
 Met hoop' dat sy den Stier wel sullen achterhalen
 Die niet vertoeven kan noch wil in 'sHemels salen,
 De Kreeft des Somers vrunt en leydt'sman seer ghetrou,
 Die roeyt van achter aen seer lancksaeem ende slou,
 Op dat hy jaer voor jaer met zijn gheschubde schelpen
 Het zerrijck mach met vreuchd' aen lange dagen helpen,
 Den Leeuw die gaet bykans den selfden ganck daer naer
 Bedect met vlam en vyer op borstelend' zijn haer,
 Die uyt zijn vyer'ge keel blaest brandig' heete winden
 Die 'tkooren op het velt verdroghen en verslinden,
 De macht met haren sleep en haer vergulden rock
 Vol vyer en vlam die vaecht des Hemels hoogen nock
 Noch komende soo't schijnt hoochmoedich en verheven
 Twee vleughels met een' handt, een schooff met d'ander gheven,
 Nae dir schoon maechd'lick licht komt oock de waeschhael
 Die weecht den dach en nacht gelijkelijck soo't hoort, (voort,
 Haer

Haer schalen sijn van gout, van gout zijn oock haer touwen,
 Haer ringhen, hare stangh oock, diese recht moet houwen,
 Den valschen Scorpioen die volcht de weechschael naer
 En het vergift zijns buycks dect met twee Sterren klaer,
 En wreet van sijn natuer soud' als des werrelts hoecken
 Met sieften en met pest van dach tot dach besoecken,
 Ten waer de Schutter loos half mens en oock half paert,
 Door-dravende de locht, die beeft door sijne swaert,
 Niet dreychen met zijn pijl al brandende te schieren
 Om hem sijn boosen moet daer door te doen verdrieten,
 Nu deef' half man half paert is in deef' een'ghe jacht
 Soo naerstich dat hy nae gheen ander saeck en tracht,
 Iae dat des Hemels bock weerlichtend' alle wijlen
 Hem op sijn hielen volcht niet vreesende zijn pijlen,
 De water-gieter hier-en-tusschen giet zijn vat
 Op sijn klaer' hielen uyt, maeft die daer mede nat,
 (Wie sal't ghelooven!) doet uyt sijne sackel vloeyen
 De stroomen, om naer hem de vissen in te voeyen,
 De swemmers dorstich heet die loopen metter spoet,
 Om daer ghelaeft te zijn nae desen schoonen vloet,
 Maer dees vergulde stroom vliet stercker als sy loopen,
 Soo dat sy haren dorst te laven niet en hoopen,
 Ghelijck deef' vissen beyd' haer maecken haest van daer
 Als 'sHemels rouwen Ram sou garen sijn by haer.
 Beneven al dit licht noch ander 'tNoordt bewoonen,
 Hier komt den vyer'ghen draeck sich oock omtrent vertoonen,
 En scheyt de beeren bey, daer komen noch ten toon
 Den Offendrijver groff, de pijl, de goude kroon,
 Het knielend kindeken, de lier, het beelt daer neven
 Van Esculapius, of Hercules verheven,
 Die het vergult Serpent gaen leyden aende handt
 Door d'hooghe blauwe baen vol vlammen ende brandt,
 'tGhevleughelt raffe Paert, den Arent, Dolffijn, Swane,
 Andromeda die siet haer Moeder oock ter bane
 Cassiope ghenaeft, en Cepheus hare Vaer,
 Oock Perseus blinckend' lijff die Schoon-soon is van haer,

De namen
 vande Ster-
 ren aende
 Noortzijde.

Den driehoek vyerich-root, Meduses hoofd vol plaghen,
 Den voerman licht ghestert van Tyndars gouden waghē.
 Van deef' zijd' Orion, de Walvis, de Rivier
 Den groot' en kleynen hondt seer brandich met haer vier,
 Den haes, het groote schip, den beecker om te drincken,
 'tSerpent Hydra ghe-naemt laet daer zijn licht oock blincken,
 'tHalf stercke-man en paert, den wolf en het Autaer,
 Den raven scherp ghebeft vertoont sich oock aldaer,
 Den Zuyder warme vis, de kroon staend' in het Zuyden
 Die lichten al om 't schoonsft op desen dach van huyden,
 Alsoo ist dat de handt des Heeren heeft ghestelt
 Op desen dach 't ghestert in't schoon verwulfde velt,
 Van't achtste schuyffkleet hooch herwevende seer krachtich
 Met een konst sonder konst, alsoo hy is almachtich,
 En heeft het blauw salet met schoon vergulde licht
 Ontallick van ghetal seer wonderlick ghesticht,
 En onder't firmament seer snel om hooch verheven
 Aen d'ander Hemels al elck maer een licht ghegheven,
 Van vrees' dat al dit licht oneynd'lijck van ghetal
 Des menschen oog' niet sou aenschouwen over al
 In eenen klaren nacht soo veel verscheyden stralen
 En wegghen als dit licht heeft in des Hemels salen.
 Om dese reden oock ist dat des Heeren kracht
 Met vonckskens heeft ghesterct het drillende gheslacht
 Van't hooghe firmament vergult, verciert met lichten,
 Die komen aenden mensch 'snachts dienen ende lichten,
 Als de Planeten doen die brandich ende snel
 Verschietende onder sich niet glinsteren soo wel,
 Of mogh'lijck heeft hy aen deef' lichten al te samen
 Een plaets en een ghedaent eenparich willen ramen,
 Om dat het achtste huys heeft lichten over al
 Die aen onf' ooghen zijn ontallick van ghetal,
 En ver van ons ghesicht soo schijnen sy te drillen
 Ghestadich aen onf' oog' als wyf' aenschouwen willen,
 De seven lichten niet die ons veel naerder staen
 Iae duysentmael soo nae als die vand' hoochste baen,

*Namen der
 Sterren van
 den Zuyt-
 pols.*

*Discours
 van de Pla-
 neten.*

Want

Q

Want d'Hemels die zijn niet ghevlochten aen malkander,
 Maer 'tlaechste onder 'thoochst, en d'een hanght onder d'ander:
 Sy maecken nae den eysch de wijde van haer rondt,
 Nae dat sy min of meer ghenaecken d'aertfchen grondt,
 Ghelijck het vluys in't ey is vast aen zijne schalen
 En 'twit daer by waerm' uyt den geelen doyr moet halen,
 Ick segg' 'twit onder 'tvluyt het middelst onder 't wit,
 Soo dat het onder 'tgheel een gladde plaets besit.
 Ghelijckmen dan den wint des moolens vlugge roeyen
 Met zeylen wel befeylt fiet draeyen seer en spoeyen,
 En dat't ghevleughelt hout ghedreven door den wint
 Alloopende neemt moet in't drijven seer gheswint,
 Sich spoeyende met vlijt om haestich te doen draeyen
 Het tandich ronde rat, wanneer den wint wil waeyen,
 'tRat loopende rontsom doet wenden metter haest
 'tLanteren, die weerom beweecht terstont daer naest
 Den steen, die 'tkooren breeft en doet tot meel gheraecken
 Waer van des backers handt daer nae goet broodt sal maecken,
 En soomen oock kan sien aen't uerwerck recht ghestelt
 Dat een ghelijck ghewicht af hanghende bestelt,
 En 'tgroote rat beweecht met noch veel ander kleyne,
 Die werden met het groot' al draeyende ghemeyne,
 Het onrust sonder rust, des y'ren hamers kracht
 Die dueren twaelfinael twee brengt tusschen dach en nacht,
 Den grootsten Hemel oock alsoo kan doen verrueren
 Al'tgheen dat sich beweecht in vierentwintich uren,
 Door haren rassen streeck, en brengh't nu aff nu aen
 De lichten altemael die inden Hemel staen,
 En door haer klaericheyt vergulden hier beneden
 De werrelt over al van boven tot beneden,
 En trect' op eenen dach met sijne snelle handt
 Van't Oosten tot in't West, van't West aen d'Ooste kant,
 Maer 'tonghestadich licht der dwalende Planeten
 Ghestoort zijnd' onder hem ghestaech te zijn gheseten,
 En gheen veranderingh' te hebben noch gheen hoop
 Daer van, als maer een plaets daer' houden haren loop,

Gelijcke-
nissen.

Sijn daerom wreevelich en stellen sich daer tegen
 d'Een hier en d'ander daer elck nemende zijn wegen;
 Alsoo dat elck van haer (al schijnet alsoo niet)
 Gaet voorwaerts en te rugg' in eenen korten tijt,
 Klimt op en weder af, en in't voortgaen of strijcken
 Of eenen selfden tijt soeckt Indien en Afrijcken,
 Ghelijck die gheen die wil in Engelandt zijn mee
 In balen wel ghepact gaen brenghen over Zee,
 Ter wijlen dat sijn schip wert door den stroom ghedreven
 Der loopender Garonn' om sich in Zee tegheven,
 Mach gaen soo't hem belieft van't roer tot aenden boech
 En daer in spijt des vloets gaen wandelen ghenoech,
 In spijt oock vanden stroom, of vande zuyde winden
 Thoulouse en oock Bordeaux ghemackelijck gaen vinden,
 Maer hoe deef' solders hooch ghenaecken naeder by
 'tOnwanckelbare huys van Godes borgery,
 Hoe meer tijts sy als dan in hare reys verllinden
 Eer dat sy wederom haer oorspronck kunnen vinden.
 Daerom ist datmen meynt dat dese rijcke Tent
 Die Godes konstig' handt met sackels maectt bekent,
 Brengt toe in sijne reys by seven duyfent jaren
 Eer dat sy komt ten eynd' van haer ghestadich varen.
 Ghy Mnemosijnes man, Saturne kloeck en wijs
 Stilswijghend' drooch en kout, gherimpelt, kael en grijs,
 Ghy woont in't eerste huys der doolend' hooghe lichten
 Het welck des Heeren handt voor u heeft willen stichten,
 En uwe koets van loot seer langsaem ende swaer
 Volbrenght haer traghe reys op't eyndt van dertich jaer,
 Ghy rijcke *Iupiter* wijs, kloeck en goedertieren
 Met recht zijt ghy ghebuer van 'sVaders hoochste vieren,
 Terwijlen dat ghy haest al rollende verheucht
 En maticht wederom door uwe krachten deucht
 Sijn ongheluckich licht met hondert teghen-deuchden
 Die u benemen dan u lusten ende vreuchden,
 V waghens schoon van tin verciert met lichten klaer'
 Doorloopt maer over dwers twaelf teeck'nen in twaelf jaer,

Fleck van
 al de acht
 Hemelen
 heeft sijn
 verscheyden
 loop, ende
 beweginghe,
 hoewel sy
 alle werden
 vande eer-
 ste besoen.
 Aerdeghe
 gelijckenisse.

Waerom
 den eenen
 Hemel veel
 langer ende
 snelder
 kours neemt
 als de ande-
 re.

Hoe lange
 dat duert
 den loop van
 de staende
 sterren.
 Vande se-
 venste He-
 mel genaect
 van Satur-
 nis.
 Vande sa-
 ften Hemel
 genaemt van
Iupiter.

*Vandē vijf
den Hemel
genaemt vā
Mars.*

Mars moedich van ghemoet maer toornich en hoovaerdich
En soect niet als den krijch en 'tmoorden onghenadich,
Drijft sijnen waghen voort met loopende ghespan
Op dat hy metter spoet mach komen licht daer van,
Maer sijne wielen scherp van Stael weerom daer teghen
Die vinden veel belets in d' endeloofse wegghen,
Soo dat sijn reys belet wert die hy staech moet doen
En langsaem die volbrenght hoe seer hy hem gaet spoen,
Alfoo dat Bacchus sal wel driemael uytgaen douwen
Den wijn die 'smenschen gheeft met vreucht kan onderhouden,
En Ceres heeft haer vrucht wel driemael afghemacyt
Eer hy de werrelt maer eens rontsom heeft bedraeyt,

*Vandē vier
den Hemel
genaemt vā
de Son.*

Phoebus met 'tgoude hayr, Apollo daer beneven
Die 'smenschen gheeft verheucht loff, prijs end' eer kunt geven,
Poet en Medeciyn, u daghen zijn bepaelt
Met driemael hondert vijf-en-seftich eer ghyf' haelt,
Want ghy volbrenght het jaer nae eyghen welbehaghen,
En u bedwonghen loop bepaelt al onse daghen.

*Vandē der-
den Hemel,
genaemt vā
v. u. s.*

De soete Venus die van aert seer vruchtbaer is
Bevrucht soo menichmael des werrelts wildernis,
Die 'swerrelts vroomicheyt, de wellust, 'tsoete leven,
De sachte Cupidoos, de schoonheyt hooch verheven,
De jonckheyt, lach en dans alijt gheselschap hout,
Doet op de deur des dacchs des 'smorghens onbenout,
En 'savonts weerom toe : soo dat haer witte duyven
Sijn alijt daer omtrent met haer ghekrulde kuyven,

*Vandē t' ee
den Hemel
genaemt vā
Mercurius.
Vanden eer-
sten Hemel
die naest aē
de aerde is
ende wort
genaemt het
huys of He-
mel vande
Maen.*

lae wijcken noyt van daer, 'tzy inde hoocht of laeght,
Maer blijven by den Prins van 't licht daer't altoos daeght.
Alfoo of weynich min, den Hermes, vrunt der schepen
Mercurius gheswind, kloeck-spreecker, loos gheslepen,
Wech-wijser, Hovelinck, der goeder gheesten vaer
Om sijne reys te doen ghebruyct by kans een jaer,
En sonder dat sijn voet in dese langhe straten
Sou derven 'thooghe licht verschietende verlaten:
En de Maen vochtich kout verciersffel vanden nacht
Heeft zijne reys in't jaer wel twaelfmael volbracht,

Soo dan de luchten al ghedurich bleven woonen
 Op eene plaets alleen en quamen haer niet toonen,
 Nu hier en weerom daer, de nacht sou blijven staen
 Op een plaets en den dach op d'ander niet vergaen,
 De Somer sou zijn huys en wooningh staech behouwen,
 De winter insghelijck sou zijn quartier benouwen,
 Men sou gheen vruchten oyt bekomen van het landt,
 Men sout niet sien als nu besaeyt noch hooch beplant,
 'tSou al verlaten zijn van heet' of koude daghen
 Soo dat het nimmermeer gheen vruchten soude draghen,
 En waert schoon dat dit licht en sackels altemael
 Behielden eenen tredt in 'sHemels blauwe sael,
 Al d'onghestaedicheyt des groote werrelts leden
 Waer onderworpen oyt soo veele vremdicheden,
 Als 'thooch ghepaerde licht der Sterren over al
 Ons brengh van dach tot dach hier in dit aertsche dal,
 Ick en gheloove niet dat 'sScheppers handt almachtich
 Den Hemel heeft verciert met soo veel lichten krachtich,
 Alleen om sich des nachts te toonen aen die gheen
 Die buyten in het velt haer selven gaen vertreen,
 Ick en gheloove noyt dat d'alderflechtste blommen
 Die m'oyt heeft uytter aerd' algoeyende sien kommen,
 Dat d'alderminste key die m'uyt den hollen buyck
 Van onse voedster-moer mach nemen tot ghebruyck,
 Sijn eyghentschappen heeft, en dat al d'hooghe lichten,
 Die grooter zijn als d'aerd zijn om niet uyt te richten,
 En schijnen inde locht, om anders niet te doen
 Als daer te wandelen altijt in eenen doen,
 Sulck een heeft gheen verstandt die beliecht sonder reden
 Van sijn ghesont verstandt het oordeel langh beleden,
 En die bevechten wil de goede ervarentheyt
 Die is de hulp niet waert van d'hoogh' alwetenheyd,
 Sulck een is die daer seyt dat 'sHemels helder lichten
 Aen 'tlichaem vanden mensch gheen goet of quaet verrichten,
 Niet teghenstaende dat des Hemels wercken klaer
 Sijn grooter in ghetal als 'tsterre-licht te gaer,

*Van de
 kracht der
 Hemelsche
 aendryvin-
 ghen inde
 aertsche
 lichamen.*

*Verschey-
 de vromde
 werkingen
 of vruchten
 van alle de-
 se onder-
 scheyden
 Sterren.*

Ick doe noch gheen vermaen van veel verscheyde tijden
Die als de Son verhuyst veranderinghen lijden,

Ick swijg' dat s'werrelts oog verduyftert nimmermeer
In't schoonsten vanden dach, ten sy een grooter Heer
Sterff en verlaete 'tlicht, jae dat noch daer beneven
Alecto Plutoos maecht uyt d'Hel niet heeft gedreven
Den hunger mager bleeck, het doodelijck verract,
De bloedig' harde krijch, des pestilencijs quaet,
Om op den armen mensch veel plagen uyt te storten
En 'tmenschelijck geslacht het leven te verkorten,
Noch swijgh ick dat de Zee vermindert ende swelt
Nae dat het boven is met 't hoornich licht gestelt,
Dat hoe sy volder wert in hares nachts bestieren

Hoe meer 'tmerch in't gebeent oock groeyt van alle dieren,
In d'aderen het bloedt, het sap in't groeyend' kruyt
En 'tslibber-vissich vleesch in d'Oesters harde huyl.

Dat d'Elf' en Denneboom in't bos groen afgehouden
In't wassen vande Maen om daer wat af te bouwen
Wert nimmermeer te out in't water of op't landt
Nae wens van die't behout met sijne bijl ind' handt,

Dat oock in desen tijt de sinneloosegeesten
Meest aengevochten zijn met rasende tempeesten,
Soo dat dit licht alleen aen ons toont aldermeest
Wat 'sHemels licht vermach aen 'smenschen lijff en geest,
Regerend' ons gemoet, ons hert verstandt en sinnen,
En licht bewegen kan de aert die w' hebben binnen,
Door't nauwe broederschap die als met houw'lijcks bandt
Bint ziel en lijff aen een veel jaren in dien standt

*Beschry-
vinghe van
bysonder
werkingen
van eenighe
gesternē op
sommige tij
den ende
mēden
yā het ier.*

Noch segg' ick dit alleen ter wijlen dat de stralen
Die 'sHemels heeten hondt onsenlijck neer doet dalen
Verdroogen met haer vyer de velden over al
De bergen hooch gevult en oock het laechste dal,
Dat sy dan meestendeel in 'smenschen lijff verwecken
De bevend' heete koorts die't bloedt daer uyt kan trecken,
Dat weer aen d'ander zijd' der kribben vochticheyt
Die by de Pleyades sich over al verspreyt,

De blinckend' Orion een bode der tempeesten,
 d'Hyaden tranich vocht der wolcken natte geesten,
 Die sullen seld' haer licht vertoonen aen ons oogh
 Ten zy dat haest daer nae de stroomen werden hoogh,
 Kortom ter wijlen dan het firmament verheven
 Door lang' ertvarentheyt getuygenis kan geven
 Dat daer gheen Sterren zijn die gheen verandering
 En brengen opter aerd' in alderhande ding',
 Soo merckt men daer aen dan de heymelijcke krachten
 Die dees Planeten elck doen op ons hoeft verwachten,
 Van elck een van dit vyer het welck Godt met zijn handt
 Heeft yeder in sijn plaets om zijne deucht geplandt,
 Niet dat ick in't verhael van dees Stoyische dingen
 Soeck 'sHeeren groote macht te sluyten en te dwingen
 Met boeyen inden stock van't geen dat moet geschien,
 En alsoo is geschickt gelijk wy daeg'lijcks sien,
 Ick hou dat voor gewis dat Godt den Heer almachtich
 Die d'eerste oorfaeck is van 'sHemels oogen krachtich,
 Regeert door zijn beleyt en geeft het met een woort
 De sterckte loop en licht gelijk als dat behoort,
 Dat hy't heeft in zijn handt : alsoo dat gheen van allen
 Ten zy't hem soo belieft mach op ons hoeft doen vallen.
 'tGeen dat soo is geschickt door sijn' almogentheyt
 En daer van dat hy selfs wil houden het beleyt,
 Maer dat het noodich is dat yeder gae betrachten
 Te weten 'sHemels loop, sijn strecken en zijn krachten,
 Op dat wy siend' aen ons het ongeluck en 'tquaet
 Dat w'onderworpen zijn, sunt dat door 'svrouwen raet
 Ons eerste Vaer verloor het geen' hem was gegeven
 Om in't Paradijs in eeuwicheyt te leven,
 En dat de blinde vrou brocht vallend' inde val
 Twee deelen van haer ziel en 'tong'luck over al,
 Wy mochten ons gemoet doen sincken en betuygen
 Dat ons de sond' is leet en beyd' ons knien buygen
 Voor d'hooge Majesteyt die altijt is getrou
 Om soo den tooren Gods te stillen door berou,

*Den An-
 theur wil
 door al het
 voorgaende
 de Stoyische
 Philosophē
 niet toeval-
 len, maer
 bewijst dat
 Godt als de
 eerste ende
 meeste oor-
 faeck der
 soom inde
 hant heeft,
 ende de He-
 mel moet ge-
 stadich hare
 loop ende
 vracht ghe-
 ven.*

Hem

Hem bidlend' alle daegh' dat hy wil van ons wenden,
 De plaghen die hy ons kan daghelijs toefenden,
 En daer hy ons mee dreycht door't schrickelijck ghesicht
 Van vremde Sterren die daerom zijn toeghericht,
 En boven inde locht ghetuygh' nis komen gheven
 Dat Godt vertoorent is om 'smenschen sondich leven,
 Om ons in onsen mont te gheven eenen toom
 Die onsen boosen aert mach maecken goet en vroom,
 Dat hy verkoelen wil door't water van sijn krachten
 De wellust daer ons vlees sou moghen nae gaen trachten,
 En swichten in ons hert' tgeen onse ziel beswaert
 Het welck spruyt uyt den dreck van onsen boosen aert.

*Tweede deel
 deses Boec's
 verwatende
 een langher
 beschrijvin-
 ghe van de
 Son ende de
 Maen.*

O Maen der maenden Moer ! ô Son een vaer der jaren
 Hoe ! bercht ghy u voor my, en wilt ghy u beswaren
 Te toonen aen mijn oog u helder klare licht
 Waer door den dach en nacht op aerden wert verlicht?
 Hoe ! ghy en wilt my niet u ster-licht komen toonen
 Als door een swarte floers daer ghy wilt achter woonen ?
 Doet al deef' swechtels wech : doet af dit trurich kleet,
 Toont u ghelijck ghy zijt in d' Hemels wijt en breed,
 En uwen grooten loff sal ick met mijn ghedichten
 Gaen prijsen eeuwichlijck en daer meed' uyt gaen richten,
 Dat ghy heel ver sult gaen op dat mach zijn ghebracht
 By beurten nacht nae dach, den dach weer nae de nacht.
*Beschrij-
 ving vande
 Son, sijn
 plures tus-
 schen even
 Planeten,
 ende sijn
 werckinghe
 op het aert-
 rijck, oock
 sijn groot-
 heyt ende
 snelheyt.*

Post, die gheen eynd' en kunt in uwen loop verrichten,
 Fonteyne vande warmt', een oorspronck aller lichten,
 Des werrelts leven en daer van een fackel klaer,
 Des Hemels rijk cieraet, komt segt my toch van waer
 Dat ick beginnen sal om uwen loff te prijsen ?
 En daer van met mijn dicht u rechte eer bewijsen ?
 Ick doe ghelijck die gheen die garen tellen sou
 Het overgroot ghetal der quackels inden bou,
 Die komen op ons velt met menichten ghevloghen
 En uyt het heete landt hier in het koel ghetooghen,
 Om onder een Climaet dat vruchtbaer is en soet
 Te leven 'sSomers tijt met koorens overvloet,

Terwijl hy besich is om d'eene ry te tellen
 Soo komender noch meer die tellend' hem ontstellen,
 Alsoo dat sijn ghesicht, memory en vernuft
 Daer door benomen wert en blijft daer in versuft.
 Ghy schoon oog' vanden dach of ick hier wilde peysen
 Dat ghy doet als een Prins die door sijn landt gaet reysen,
 Ghevolcht van zijn ghevolch en Heeren alderley
 Siet achter ende voor ghelijck als eenen rey
 De schutten van sijn wacht, end' heeft niet in dit wesen
 Het welck niet grooter maect sijn' hoocheyt hooch gheresen,
 Ghy wand'lend' insghelijck rontsom de werrelt groot,
 Die sonder u schoon licht sou zijn in grooten noot,
 Ses Princen vande locht drie achter en drie vooren
 Gheleyden uwen koets ghelijck als sy behooren,
 Behalven 'tglinst'rend' heyr dat daer voor niet en heeft
 Voor loon, als maer wat lichts dat ghy haer daeg'lijcks geeft,
 Ick wil op staende voet beschrijven en vertellen
 Dat oock in 'smenschen lijff Godt midden heeft doen stellen
 Het hert, des levens kracht en 'twelck van alle kant
 Het lichaem gheestich maect en geeft dat goet verstant,
 Dat ghy oock alsoo reyft ô Son met gulde hayren
 Op u vergulde koets en daer mee voort gaet varen,
 Omringht met lichten klaer tot fessen in't ghetal
 Met wulffsels ses daer by, diem' ondervinden sal,
 Waer mee d'aerd' is verwulft op dat ghy soo te samen
 Haer mochtet deylen mee van't gheen haer mach betamen,
 Met eene milde handt, seer rijckelijck versien
 Van klaricheyt en deucht die aen u wert ghesien.
 Oock prijsende u hitt' die kan subtijlijck raecken
 Door't aertrijck dick en dicht om vruchtbaer landt te maecken,
 Die in haer nieren kooct 'tquicksilver door u kracht
 En 'tSolffer tot metael hebt metter tijt ghebracht.
 Ick loop uyt mijnen wech : en onghestadich segge
 Dat by aldien u licht maer eenen dach en legge,
 De locht niet door u kracht gheluyvert zijnd' alom
 Sou haest verandert zijn in water wederom,

Soo dat op't hooch ghebercht de vloet sou weerom komen
 En 'twater loopen op met vreesfelijske stroomen,
 'Kheb nouwelijcks begoft te meten uwen standt
 Die ver te boven gaet in groot' al 'taertsche landt,

*Heerlijcke
 beschrijvin-
 ge vanden
 loop der Sö-
 ne genomen
 uyt den 9.
 Psalm.*

En die maect datmen 't mach tot onsen dienst bebouwen,
 Om 'tlevē vanden mensch hier tijlijck t'onder-houwen,
 Of ick en heb terstont wat anders overdocht
 Van uwen snellen loop van u seer haest volbrocht,
 Om hier te doen verstaen hoe dat ghy komt ghekroopen
 Wt d'Indiaenschen hoeck en 'smorghens herwaerts loopen,
 En zijt daer in ghelijck ô Tytan wijt beromt
 Den Bruydegom verblijt die uyt sijn kamer komt
 Des morghens schoon verciert, en met sijn lacchient wesen
 Met sijn ghekrulde hayr van elck end' een ghepresen,
 Met sijn schoon-verwich-kleet hem 'smorghens aenghepaff
 Verblijt het bruylofs volck dat op sijn komste paff,
 En wel te vreden is van dat d'uer' was ghekomen
 Dat Bruydegom en Bruyt sulcks hadden voorghenomen,
 En dat sy overfulcks ghenoten 'tbly ghesicht
 Waer door sy bleven al den Bruydegom verplicht,
 Of noch ghelijck een Prins die in sijn hert verborghen
 Der liefde sticcken heeft, en d'eergierighe sorghen,
 Sou garen draghen wech den prijs van sijnen loop
 In't aensien van het volck die't aensien overhoop,
 Soo doet ghy met u loop door 'sHemels ronde ringhen
 Dat qualick onsen gheeft vint gront in dese dinghen,
 Als ick segg' dat met recht ghy uwe paerden leyt
 Door 'sHemels vierde perck om weer te zijn bereyt
 Te loopen metter spoet voor by *Saturni* stroomen
 Als oock om inder haest voor by de Maen te komen,
 En by aldien ghy scheent in't alderleechste rack
 De menschen souden haest ghebraden zijn en swack,
 Indien u heete vyer scheen in *Saturni* straten
 Soo most de mensch van kou vergaen, en 'tlevē laten,
 Soo segg' ick dan met een dat u gheboorte gheeft
 Het leven aen en dit al en 'tgheen daer binnen leeft.

Door uwe kracht vergaet de Sneeu in 'sWinters tijden
 De vochticheyt des nachts, ghy komt den mensch verblijden
 Des morghens met u licht, om dan te zijn verdacht
 Sijn werck te nemen aen verlaten door de nacht,
 Kortfom het is een Zee die niet en is te gronden
 Waer aen dat oock gheen wal is immermeer bevonden,
 Soo dat mijn flouwe stem en mijn pen is beschaemt,
 Om dat sy van u deucht niet spreekt soo veel't betaemt.
 Noch wil ick evenwel ô Koninck hooch verheven
 In 'sHemels blauwe sael met keurlickheyt van leven,
 Wt blommen hondert duyft die u gout-verwich hayr
 Beschijnen, kiesen een of moghelijk een paer
 Van d'alder schoonsten thoon, om daer mee te beschencken
 V Susters die met licht ons daghelijcks ghedencken,
 Ick wil ô klare toorts beschrijven dat ghy zijt,
 Niet als de Koninghen die zijn van rijt tot rijt
 Bedroghen en verleyt door't listighe bedrijven
 Van twee of maer van een die haer daer door gherijven,
 En maecken 'tmeeste volck arm, bijster en benout
 Om drie of maer om twee te maecken rijck en stout,
 Die door wellusten zijn betovert en ghedreven
 Wt kiefend' eene Stadt om daer in lust te leven,
 Iae sijn maer tot een plaets gheneycht en seer ghesint,
 Verlatend' altemael de ander diemen vint,
 Die latend' in't beleyt van vreind' en slechte menschen
 Die niet des Konings nut maer haer profijt en wenschen,
 Want ghy komt alle daech begroeten over al
 Des morghens, 'savonts oock des aertrijcks woeste dal,
 En u versierende oog als Richter kan doorgronden
 Der voghelen manier, de vissen inde gronden,
 En al ons levens doen 'twelck waerdich heeten mach
 Des eenen wijsens traen, den anderens ghelach,
 'tIs waer om dat ghy d'aerd beschijnende met stralen
 V vruchtbaer warmt alom op haer sout neer doen dalen,
 En om dat w'altemael u groote warme deucht
 By beurten mochten sien en daerin zijn verheucht,

Vanden
 krommen
 loop der
 Sonne, wel-
 ke is oorsacc
 vande vier
 getijden des
 jaers, welke
 de Poët in't
 navolgende
 konstelijck
 gaet beschrij-
 ven.

Ghy doorgaens niet en komt met uwen gouden waghen
 Door eene selfde poort aenbrenghen 'tlicht der daghen,
 Maer om dat uwe deucht sou kont zijn over al
 Bestelt aen u ghespan des nachts een and'ren stal,
 Op dat de soete tijt der Lenten onbeladen
 Hier by ons blijven mach verciert met groene bladen,
 Ter wijlen dat den Oegst noch in een vremt ghehucht
 Ghelegghen ver van ons vergadert hare vrucht:
 En dat de Somer rijpt ons vruchten en ons kooren
 Als dan wert elders eerst de Winter kout ghebooren,
 En 'theele landt bedeckt met haghel, sneeu en vorst,
 Wert elders inde schuer het kooren uytghedorst.

Beschrijvin
 ge vande
 Voor somer.

Gh'en hebt niet alsoo haest uw' vyer'ghe koets doen wenden,
 Van 'shoochste Hemels straet, en nae den beyr gaen senden,
 Om weecken driemael vier te blijven vroolijck daer,
 Het Schaep is, en de Stier, en tweelinghen by haer,
 Of 'thooh ghebercht bekleet met 'swinters witte vlocken,
 Heeft 'tkout bevroren kleet met vreuchd' haest uytghetrocken,
 En wederom het groen blymoedich aen ghedaen,
 Soo dat de boomen schoon en velden vroolijck staen,
 Of d'hoven zijn verciert met lieffelijcke blommen,
 Met bladeren het wout, die uyt de boomen kommen,
 De velden over al zijn met groen gras bekleet,
 En tot behoeff van't Vee al groeyende ghereet,
 Of 'tweste soel gheblaes komt kussen inde hoven
 De blommen, die de kou des Winters had verschoven,
 Of inde morghen-raet 'tghevoghelte begroet
 Het lieffelijcke licht met hare sanghen soet,
 Of *Cupido* en doet zijn vyerigh' heete stralen
 Op menschen en ghediert van boven neder dalen,
 Als wendend' uwen loop de paerden van u koets
 V brenghen by de kreeft van waer dat ghy veel goets
 En warmt' ons neder brenghet, oock by de Leeuw verhittet,
 En by de Maghet, die nae hem de plaets besittet,
 Op dat nae't stralen-licht het aertrijck wijt en breed
 Werd' hart, en door haer hit' sich vanden ander reet,

Rijp

Rijp maeckend' op het velt de vruchten en het kooren,
 Dat *Ceres* door den mensch doen faeyen hadt te vooren,
 De Mayer hijghend' heet door arbeydt heel ontstelt
 Snijt af met een krom mes de granen op het velt,
 En den huys-houder kloeck die huysfelijk wil leven
 Sal voor't jaer in een maent zijn huys de lijff-tocht gheven,
 Als uwe klare toorts het middeldeel verlaet,
 En komt by het ghesternt, dat in het Zuyden staet,
 Om d'eerste maenden drie sijn stralen op te halen,
 En weder d'ander drie 'tlicht neder te doen dalen
 By d'helder *Scorpioen*, den schutter en de schael,
 Dan wijckt des aertrijcks groent' alleynskens altemaet,
 En 'tlieffelijk ghesicht der vruchten op de boomen
 Die wel . . . altemaet met handen af genomen,
 Op dat *Pomona* die in d'Herfst set op den dis
 Voor haren lieven man die sieck en weeck'lijk is,
 Berr'voets wert dan de druyff betrippelt en betreden,
 Tot dat haer soete sap komt loopen nae beneden :
 Dan als hy by den *Ram*, de kruyck, en vissen komt,
 Soo brenghet de Winter ijs, in plaets van het gheblomt,
 Die met groot' overvloet in Somers warme tijden
 Met lieffelijk ghesicht des menschen oog' verblijden,
 Het water hanght aen't dack, den sueren Noorden wint
 Komt uyt den kouden hoeck, die water samen bint,
 Het treurt vol traecheyt al, het vyer, de goede wijnen,
 Die doen uyt 'smenschen hert de treuricheyt verdwijnen.
 O tweede weerde eer van 'sHemels lichten klaer,
 Een seecker *Almenack* der feestten van het jaer,
Princesse vande Zee, een leytzman wel bedreven
 Voor die sich op de rey's 'tscheep of te landt begheven,
 Rust-gheeffter door den slaep, des vreden een vrindin
 Wat sal ick van u kracht en wanckelbaren sin
 Meer seggen op dit pas die my doet overweghen
 Nu hier en weerom daer u wanckelbaer beweghen,
 Doch by aldien de mensch kan oord'len metter oogh
 Van't licht 'twelck ver van ons is in den Hemel hoogh,

*De Sommer.**De Herfst.**De Winter.*

*Beschrij-
 ving van
 de Maen,
 van hare
 veranderingen,
 rondicheyt,
 ende
 klaerheyt.*

Ick

Ick meyn dat u ghedaent' is ront ghelijck de bollen.
 Waer van het buytenst' is glat, effen en ten vollen
 Ghelijck een spiegel-glas, nu onder dan om hoogh
 Weerstralende de Son u lieff in 'sHemels booch.
 Want gh'lijck als van den man uyt Eel gheslacht ghesproten
 De vrouw van lagher stam den Eeldom heeft ghenoten,
 Soo komt de schoone glans der Sonne maecken klaer
 Met sijn heer helder licht en schoon gout-verwich hayr,
 V voorhoofd dat alrijt is by sich selfs bevonden
 Dick, duyster, droeff en swaer in d'hoogh-verwulfd' ronden,
 Nu! dat gheschiet alrijt soo niet op eenen pas
 Maer naer dat uwe koets u snelder voert en ras
 Als 'trosbaer vande Son, soo schijnt ghy oock verscheyden
 Nae dat ghy min of meer zijn opkomst wilt verbeyden,
 Dus maect ghy alle maendt een schoon nieuw bruylofs-kleet
 Waer door u lichaem met een minnebrandt bekleet,
 En dat der Sterren Prins om naeder te ghenaecken
 By u, sal u sijn minn' te vyerigher doen smaecken,
 V half ront 'twelck beschout des aertrijcks breedden schoot
 Blijft volghende zijn aert van klaricheyt ontbloot,
 Maer ghy en sult soo haest zijn klare zijd' niet naecken
 Of ghy en voelt terstont de strael die u komt raecken
 Een half ghespannen booch, die op sweit aen de kant
 Daer ghy minst voelt de kracht van uw's mans heeten brant,
 En die volbrenght zijn' rond' soo haest het licht der Sonnen
 Sijn teghenstellingh heeft recht teghen u begonnen,
 Van daer vermindert ghy u ront lijff voet voor voet
 En wert van langher handt hoornich in't West begroet,
 Tot dat ghy wederom moe zijnde vande vreuchden
 Daer uwe man de Son en ghy u in verheuchden,
 Vw' ooghen weerom sluyt, alsoo herneemt gh'ti krach
 En zijt van maent tot maent vernieuwende volbracht,
 Sijnd' alsoo seer geneycht om d'een plaets te verlaten
 En alrijt wederom te soecken nieuwe straten,
 Beminnend' in u staet 'tverand'ren t'aller tijt
 Van't gheen verganck'lijck is en ghy mee besich zijt,

Van het
 wassen ende
 breecken van
 de Maen.

Die woonend' onder u ghevoelen inſghelijcken
 Van deef' veranderingh' de krachten in haer blijcken,
 Niet dat de Son altijt niet ſchijnende verlicht
 Ten minſten voor de helft uw's weſens aengheſicht,
 Maer' tſchijnt dat't anders is aen 'smenſchen duyſter ooghen
 Die niet meer als de helft ſien van u boogh' gheboghen,
 Al groeyt u lichaem ſchoon hier neerwaerts nae ons toe,
 Soo breeft ghy't inde locht en wert noyt reysens moe,
 En dat ghy wederom hier breeckend' u klaer weſen
 Het ſelve weer neemt toe als't hoogher is gheresen,
 'tGebeurt wel niettemin ſelfs als u voorhooft ront
 Volkomen ſchijnt te zijn met ſijn ſchoon weſen blont,
 En dat het duyſter floers van dick' en ſwarte wolcken
 V licht niet wech en neemt aen't oogh' van d'aerdsche volcken,
 Dat u verſilverd' oogh en 'taenſicht heel beveleſt
 Met een verroefte ſchilt ſich teenemael bedect,
 Want als ghy u bevint ſtaen in u ronde weggen
 De Son recht in't gheſicht, door d'Ecliptyſche ſteghen,
 En 'taertrijck tuſſchen beyd', als dan verliest ghy licht,
 Den glans die ghy bekomt van't broederlijck gheſicht,
 Maer om des aertrijcks nijt haer weer te doen berouwen
 Die maect dat u de Son als dan niet kan beſchouwen,
 Soo komt u ront-dick-lijff in't waſſen vande Maen
 Sich ſtellen tuſſchen ons en *Phæbi* klare baen,
 En om dat hy ſijn licht dooſſchijnich nae beneden
 Niet dringhen kan door't dick van uwe duyſter leden,
 Soo ſchijnet of de Son verplicht waer aen de doot,
 En ſonder licht te zijn hoewel hy heeft gheen noot:
 V duyſteringhe dan is anders als der Sonnen,
 De uw' komt menichmael, eer hy zijn heeft begonnen,
 Den uwen die beneemt u klaerheyt altemael
 De ſijnen die neemt wech ons licht en niet zijn ſtrael,
 Behoudend' evenwel om ons daer mee te lichten
 Sijn voorhooft noch verſien met ſchoon en klare lichten,
 Het aertrijck maect u hoofft onſichtbaer en verſmoort,
 De duyſteringh der Son komt van u ſchaduw' voort,

*De oorſaen
 van de ver-
 ſcheyden ge-
 ſtalte in de
 Maen.*

*Vande oor-
 ſaek der
 Eclipſis.*

V weſen

V wesen wert nae't Ooft in donckerheyt bevonden,
 Het sijne wert nae't West met duyfterheyt ghesonden,
 Den uwe die gheschiet als ghy op't schoonste zijt,
 De sijn wanneer u licht vergaet op zijnen tijt,
 Den uwen is ghemeyn aen d'aerd' en 'sHemels banden,
 De sijn' is maer bekent in seecker' weynigh' landen.

*Vande ex-
 traordina-
 risse Eclip-
 sis inde Son
 op d'cruys-
 dach onses
 Heeren.*

Maer 'tswarte leelijck floers der nachten duyfterheyt
 Die vanden lichten dach benam de klaricheyt,
 Wanneer't verduyftert sach den Schepper vol ghenaden
 Van 'sHemels schoone licht, en dat om ons mildaden
 Was anders van ghedaent: de Moor gheel-swart verbrandt
 Die met een scherpe ploech bebouwt 't Afrijcksche landt,
 Het volck dat dach en nacht het ruysschen moet aenhooren
 Van d'onghestuyte Niel die heel verdooft haer ooren,
 Die inde groote Stadt van Quinsay wonen veer
 En droochs-voet overvloet gaen van het Ooftsche Meyr,
 En reysende voorby soo veel ghekruyste straten
 En bringghen twaelf duyft en soo veel toorens vaten,
 Die in het noorden jaecht en soect van velt tot velt
 In het Noorweechsche landt de Maerters sacht ghevelt,
 Of die daer sonder vrees' zijn gladde fleet doet varen
 In Yslandt op den rugh van't water sonder baren,
 Betuychden desen druck en voelden meer en meer
 Dat de nature leedt, of der Naturen Heer.
 En dat noch is veel meer, de Maen was in haer ronden
 Iuyft op dat pas gheheel klaer ende vol bevonden,
 En zijnde soo ver afghescheyden van de Son
 Hem nae ghemeyne loop niet duyfter maecken kon,
 Noch komend' uyt het Ooft' affschijnen opter aerden
 Verliesen haren glans, die haer ciraet bewaerden,
 Kortom mijn oog' die dwaelt in Godes wonder' daet,
 Bevint in deef' alleen wel hondert duyft vervaet,
 Wat kost ghy minder doen ô eer vand' hooch Planeten
 Als eerend' uwen Heer u selfs eer te vergheten,
 Als 'tschandich halleffront onthoudend' uwen schijn
 Het rouwkleet aen te doen om een tijt droef te zijn,

Om uwes Vaders doot die u eerft had gegeven
 Het wesen dat ghy hebt in d'Hemels hooch verheven ?
 Als u oog' toe te doen om niet te schouwen aen
 De misdaet, die u Heer als doen wiert aengedaen ?
 En u licht nemen wech om niet op 'twerck te letten,
 Waer van sich oock den Hel met recht schein self t'ontfetten,
 En om die wreechtheyt groot beangft met pijnen suer,
 Op dat Godt sy geeert, t'ontteeren de natuer ?
 Alsoo, om uyt het Zuyd' tot in het Noord te tuyghen,
 Dat Godt door sijne kracht u achterwaerts dee buyghen,
 En riep de doot weerom, die met sijn dood'lijck sweert
 Hadt Efechias hert en ziel gemaeft verveert,
 Als hy hem gracelijck het leven dee verlengen
 Noch heele vijftien jaer door 't weldadich gehengen,
 Doend' u soo tegen 'trecht van 't gheen hier anders plach
 Hervatten uwen streck dricmael op eenen dach,
 En gh'lijck of g'hadt begeert een weynich noch te slapen
 In 'sdaeg' raets armen schoon die't licht van u moet rapen,
 Hebt gh'u koets omghewent, soo dat 't ghespan besweert
 Met graden vijfmael twee den wech ghy lenghen deed',
 D'uerwercken stonden stil, men kost gheen klokken hooren,
 Ghelijckmen had ghedaen noch weynich van te vooren,
 De Boffchen dicht van hout verwonderden sich seer,
 Dat hare duyfterheyt verginghe meer en meer.
 Soo oock doe 'sHemels handt quam grammelijck bestrijden
 Het Amorytsche volck en Israel verblijden,
 Doe 'sHemels stercke kracht met blixem en met vyer
 Wtstorten op haer hooft in minder als een uer
 Een wolck van koghels hart, en daer mee quam bevechten
 Het stercke machtich heyr van Ruyters ende knechten,
 En dat om met het swaert op dese selfde tijt
 Te brenghen om die geen, die liepen uyt den strijt
 V Iosua beswoer, soo staect' u vlammich wesen
 Sijn daghelijckschen loop by nae op't hoochft gheresen,
 En om des Heeren volck een voordeel te doen aen,
 Stont stil den ganschen dach van het ghewoone gaen,

*Van het te
 rugge tije-
 ken van de
 Son, ten tij-
 de van Efe-
 chias.
 1. Reg. 26.
 15.*

*Van het
 stilstaen van
 de Son in de
 slach van
 Iosue.
 Ios. 21. 13.*

138 VIERDEN DACH VANDE WEECK.

Op dat de doncker nacht met dicke duysterheden
Niet overdecken sou Gods vyanden beneden,
Aen d'ander werrelts zijd' het reghenvoetich volck
Vernemende gheen licht door d'onghewoone wolck,
Alsoo het langh vertrock eer't schoone licht van boven
Weerom te voorschijn quam en bleeff van haer verschoven,
Die meenden dat het was den alderleesten nacht
Die haer soo inder haest quam over onverwacht,
Den Spaengjaert, d'Indiaen die meenden van gheen daghen
t'Aenschouwen meer het licht ghelijck sy voormaels plaghen,
De schaduwe stondt stil den Toornen in't ghemeen,
De Wijfers wesen maer in twaeleff ueren een.

'tEynde vanden vierden dach der Weecke.

Som-

Sommierlijck verhael vanden vijfden dach.

139

DEn Autheur heeft inde voorgaende Boecken de meninghe van Moyses uytgedruet, handelende van Gods werck gheduerende de eerste vier daghen. Volghende nu het ghene den heylighen Propheet en History-schryver vervolcht in het twintichste Capittel der Scheppinghe, soo hebben wy nu eene breede en levendighe beschrijvinghe vande Dieren die Godt den Heer beval inde Wateren voort te setten, en sich te vermenichvuldighen, te weten de Visschen, die hare plaats in het Element des Waters ghegheven was, en vande Voghelen inde locht verheven. Den Poët vervolghende alsoo den ghenen aen te roepen van wie alle goede gaven komen, begins weer daer mede het eerste deel van desen Boeck. En overmits het schijnt dat de Zee misdeylt is en min voordeel heeft als het Aertruyck, soo bewijst hy datse niet min voordeel en vreemde gaven heeft, als d'ander Elementen, vergheet oock niet goede redenen daer van te gheven. Tot bevestinghe vandien stelt hy de ghelijckenisse van veel verscheyde Vissen voor. Daer nae komt hy te spreecken van haer verscheyde manier van leven, vande aenmerckelycke maniere van sommighe onder haer, van haer voedsel en de wonderbaerlycke voorsienicheyt Gods in haer bestieren, twelck hy beduyt ten aensien van sommighe daer de eyghenschappen af beschreven zijn, als van Sargon, Canthare, Vranoscope, en andere meer. Daer nae brengt hy te voorschijn verscheyden onderwijsinghen die de Visschen aende menschen gheven: toont de rappicheyt der selfder, let expresselyck op de verborghen eyghenschap vanden Remora, daer nae vertelt hy vanden wonderbaerlycken toeval van Arion ghesalveert en ghebercht door de baren vande Zee, en van eenen Dolphijn aen't landt ghebracht, daer mede scheydende en verlatende de Zee, soo komt hy weer te lande om vande Voghelen te spreecken, 'tselve zijnde het tweede deel van desen Boeck. In het beginsel vandien schrijft vanden alder-wonderbaerlycksten en schoonsten van allen, het welck is den Phoenix eenighen voghel van dien aert, ghevolcht van ontallicke andere meer uyt des Poëten handt ontvloghen, diese naevolcht tot aende locht, in en langs de Zee, soete Wateren, stil staende Wateren, en poelen, den Pellicaen en den Ojvaer niet vergetende, waer van de liefde is om hooch verheven en ghepresen; hy vertoont in't vervolch vanden Phoenix de Swaluwe, de Leeuwerck, de Dijstelvinck, de Bincke,

't Cijfken, de Nachtegael, den Fefant, de Spreeu, de Tortelduyve en andere diergelycke vreedfamyge voghelen meer, ghevolcht van andere die van haren buyt leven: daer nae volghen die gheene die snachts vliegghen en andere die haer int water onthouden: en spreeckt vande Cucuyen en Mamuquen, wonderbaerlycke Voghelen inde nieuwe werrelt; daer nae wert verhael ghedaen van het Hoen, vande Crane, vande Pauw, vanden Haen, vanden Struys-voghel. Item vande Capellekens, Muggen, Bijen en Zijdewormen, en overmits den Arent van langhe tijden het overhoofd is van alle andere voghelen, soo spreeckt hy in het eyndt daer van, daer by voegghende een schoon verhael van den bedroeffelycken doot van eenen Arent die sich in het wyer wierp, en niet wilde leven, nae de doot van eene Grieckfche jonghe Dochter, die hem eenen tijt langh opghetrocken en ghevoedt had.

Den vijfden dach vande eerste Weeck.

Hy lichten allebey die door verscheyde dre-
ven

Nu daechs en nu des nachts aen't aertrijk licht
komt gheven,

Op, op spoeyt u wat voort ghy Vaders van
den tijt,

Springht haestich over 'rheck daer gh'in be-
floten zijt,

*Door eene
Poëtische
wenschinge
verlanght
de Authour
te mogen ko-
men tot de
beschrijvin-
ge van vis-
schen ende
vogelen.*

d'Een Ooft d'ander West, en door u weder-komen

Veroudert eenen dach 'twerck by my voorghenomen,

Ghy visschen die seer hooch schijnt in der sterren locht

Soo gh'inde Zee wilt sien, sout, groen, blauw, brack en vocht

De visschen over-hoop, bidt dat het licht der daghen

Verlatende de Zee wil spoeyen zijnen waghén,

Indien hy blijven wil elck jaer maer eene maent

Gheherbercht in u huys, vernieuwend' u ghedaent.

En ghy ô eeuwich Godt die met een woordt te spreekén

Kunt haestich vande Zee den dullen tooren breecken,

Die maer met eenen wenck den alderstercksten wint

Kunt houden in bedwanck en sijne vleughels bindt,

Ghy Koninck vande Zee die levendich kunt sparen

Den mensch in 'swalvis buyck en hem ghesont bewaren,

Beforcht my met een schip, een Stierman en Compas,

Op dat ick door de Zee mach seylen kloeck en ras,

Of dat ick ô mijn Godt al duyckende mach halen

'tGeschubt volck uyt den gront des Zees ongrontbaer salen,

Op dat ick swaer ghelaen al druypend' op het strandt

Mach gheven prijs end' eer aen uwe stercke handt,

Het waer om niet gheweest dat Godes krachtighe handen

Veel toortsen had ghestelt in 'sHemels hooch waranden,

Veel koorens op het velt, veel boomen in het wout,

Her welck dient altermael tot 'smenschen onderhout,

*Aenree-
pinge Gods.*

*Eerste deel
deses Boeck
in het wete-
ke gesprooc-
ken wese
vande sehe-
pinge der
visschen.*

Ghescheyden van het vyer de locht om hooch verheven
 Het aertrijck vande Zee een plaets alleen gegeven,
 Had hy de werrelt groot met veelderley ghediert'
 Niet over al besorcht en die daer in bestiert,
 Daerom begint hy dan op desen dach van heden
 De burghers vande Zee te scheppen hier beneden
 In poelen moddrich diep die hier en daer in't velt
 Tot 'smenschelijck behoeff zijn vanden Heer bestelt,
 Ons ghevend' over al uyt hare diepe gronden
 Soo veelderhande vis als daer in wert bevonden
 Van veelderley ghedaent' en soo verscheyden aert,
 Dat al de werrelt schijnt daer in te zijn vergaert,
 De Zee ghelijck de locht heeft Maen, Son ende Sterren,
 Als oock ghelijck de aerd' haer Swaluwen met verren,
 De Zee heeft hare Roof', Genoffel, Druyff, Meloen,
 Gelijck wy kunnen sien dat d'aerdsche hoven doen,
 Haer Netel brandich heet en hondert duysent planten
 Die daer ghelijck de vis doorswemmen 'swaters kanten,
 Sy heeft in haren schoot haer Ecchel, Ram en Swijn,
 Haer Oliphant, haer Leeuw, haer Paert en 'sKalvers schijn,
 Sy heeft oock haren mensch in hare diepe gronden,
 Iae 'tgheen ick vremder vind', m'heeft altemet bevonden,
 Dat sy heeft op het strandt gheworpen uyt haer schoot
 Van alderley ghedaent' veel monsters kleyn en groot,
 Als Munnicken ghekapt, Bisschoppen en Prelaten,
 Die sich vertoonen inde koude Noordsche straten,
 Ghy gheesten groot van waerd' aen wie den ouden tijt
 Toeschrijft den eersten vont der konsten met profijt,
 En hebt ghy het patroon van u subrijle vonden
 In't Persiaensche diep van *Thetis* niet ghebonden?
 Die nu in haren stroom, nu aende klippen werpt
 Als speeten een ghedaent' en naelden dun gescherpt,
 Pluymen en beyltels breed, oock hamers en pinceelen,
 Waer van sy altemet het aertrijck mee komt deelen,
 Scheermessen, fluyten lanck en hoorens krom van aert,
 Oock sagen scherp getant: Iae of sy had bewaert

*Wonder-
 lijcke dinget
 die niet min
 inde Zee als
 inde Hemel,
 ende op der
 Aerden te
 windē zijn.*

In haren diepen schoot Triton en Penopee
 Portune noch daer by beneffens Leufothee,
 Die als boeckhouders kloeck ghesonden vanden Heer
 Met koockers, pen end' inct, boeck-houden in het meer.
 Ghelijck een Schilder, die om sich selfs te vermaecken
 Neemt sijn pinceel in d'handt en schilderend' op gaet maecken,
 Nu een *Adonis* schoon, nu eenen *Satyr* naect,
 Nu eenen grooten Reus, nu eenen Dwerch mistnaect,
 Vermoeyt soo wel sijn geest met daer wel op te letten
 Als hy zijn vinghers doet met zijn pinceel te setten,
 In't schild'ren altemet met zijne konstigh' handt
 De schoonbeyt van een maecht met sinnen en verstandt.
 Alsoo oock Godt de Heer op dat wy in't bemercken
 Het groote onderscheyt van zijnder handen wercken
 Verwondert souden zijn aenschouwende zijn macht,
 En teyckens souden sien om 'tswemmende geslacht
 Te kennen recht uyt een, nae dat hy't had geschapen
 Elck gevend' hun gedaent besegelt met haer wapen,
 De sommig' als de Polp' thoost hebbend' aen de knien
 Of als de swarte spin wert inde Zee gesien,
 De ander wederom als naementlijck de krabben
 Die met haer scheeren scherp des menschen handen krabben,
 Wiens hooft staet op haer maegh', noch zijnder ander meer
 Als Oesters, onversien van armen, hooft en smeer,
 Maer hebben ongeschiet een lichaem sonder leden
 Gheen viimmen aen haer lijff noch voeten om te treden,
 Den Koopman om een schip te bouwen op zijn tijt
 Soect menich dicken boom en timmert dat met vlijt,
 Maer eenen visscher loos in d'Arabische hoecken
 Sal maer als sulcks vereyft een Schiltpad daer toe soecken,
 En trect soo veel profijt alleen van hare schelp,
 Dat sy hem op der Zee dient voor een schips behelp,
 En weerom op het strandt hem dient om in te schuylen,
 Als 'tregent, en den wint komt uyt het noorden huylen,
 Soud' ick de *Senedori* een monster in de Zee
 Vergeten, om daer van hier niet te sprecken mee?

Door een
 bequame ge
 lijkenis
 trect den
 Poet in ver
 halinge van
 allerley soor
 ten van
 visschen.

Die

Die spout in d'eene Zee een ander door sijn' hooren
 Als hy een schip ghenaeft 'twelck daer door gaet verlooren,
 Want 'tstort daer op een stroom met sulcken grooten macht
 Dat't selve in korten tijt wert inde gront ghebracht,
 Soud' ick vergeten noch de *Thonyns* die de knechten
 Van Alexanders heyr wel dorsten gaen bevechten
 Die grooten Griekschen Prins, die door zijn machtig' handt
 Sich meester hadt ghemaect van't heel Oost-Indisch landt,
 Haer stellend' in slachoord' en moedigher begonnen
 Te tasten 'tlegher aen 'twelck noyt was overwonnen,
 Alst krijchs-volck 'twelck de Stadt van Tyr bewaren sou,
 Die sich om sulcks te doen vertoonden al te flou,
 Als Pore' in eenen slach of als Darius mede
 In drie die hy darmael op Alexander dede.

Wanneer sich aen mijn oog' de monsters vande Zee
 Vertoonen, als daer zijn de saeg' de walvis mee,
 Dan dunct my dat ick sie sich komen openbaren
 Het eylandt van *Delos* in't midden vande baren,
 En dat een swaer tempeest met schrickelijck ghewelt
 Werpt overhoop den vloet van't bracke blauwe velt,
 Iae dat dees monsters groot en schrickelijcke beesten
 Tot indet Hellen gront doen voelen haer tempeesten,
 De schipper doend' in Zee zijn sorghelijcke vaert,
 En denct meer op't ghewin dan hy't Compas bewaert,
 Die heester op het strandt van Indien ghesmeten,
 Soo groot of grooter oock ghesien als twee ghemeten,
 Hy heeft in't Zuyder-Meyr uyt't water zijnde bloot
 Sien dragen op haer rugg' twee raders even groot,
 Wiens druypend' armen bey omdraeyden als een molen
 Met zijn ghevleugheld' as de Molenaer bevolen.

Van ver-

Maer Godt die haer bedwinght end' hout daer van het stuer,
 Die heeftse niet alleen verscheyden van Figuer
 Ghemaect, maer dwinght haer macht, op dat ons geeft en sinnen
 Niet min soud' als ons oog' verwondert zijn van binnen,
 En dat oock t'allertijt de mensch met sijne stem
 Den Schepper prijfen sou en al zijn werck met hem,

d'Een

d' Een leeft in 't soete nat en sich daer in wil houwen,
 En d' ander inde Zee soect 't leven r' onderhouwen,
 Een ander wederom verlatende de Zee,
 Verhuyst sich alle jaer en soeckt een soete ree.
 En nae dat sijn gheluck den voorspoet hem wil gheven,
 Gebruyct hy' alle bey en kan daer in wel leven;
 Als zijnde wel versien van wooning' tweederley,
 Waer uyt hy kiesen mach de keur van alle bey,
 't Een voor een Winter huys en 't ander om te wonen,
 Wanneer den warmen tijt des Somers sich komt toonen
 Gelijk de borghers die door binnen-landtschen strijt
 Geweest zijn in haer Stadt belegghert langhen tijt,
 Den Peys ghetroffen zjnd' en 't legher wech ghenomen
 Soo sullen sy verblijt daer uyt te voorschijn komen,
 En zijnde noch vermoeyt van 'soorlochs wreet bedrijff
 Soo komen sy daer uyt spanzeren man en wijff,
 De vryer met sijn lieff die hy verciert met blommen
 En kranzen om haer hooft van 't gheen hy kan bekomen,
 Alsoo ist met de Salm, en Elfft die 't dond'ren vreeft,
 De Lamprey en de Steur alrijt van outs gheweest,
 Die inden nieuwen tijt uyt 't soute water komen
 En nemen haren lust dan inde soete stromen.
 De menichte nochtans van deef' gherichten soet
 Der stromen helder klaer met grooten overvloed
 Het lieff'lijk groen tapijt des Oevers der Rivieren
 En kanse niet alrijt daer houden en bestieren,
 Noch oock vergheten doen de liefd' van 't Vaderlandt,
 Maer willen dat de vloet van 't witte sandich strandt
 Haer diene voor een graft om daer te zjn ghevolven,
 En altemet ghespoelt noch vande bracke golven,
 Gelijk zijnd' aen de jeucht die in haer jonghen tijt
 Sich wat versoecken wil en is daer in verblijt,
 Iae vrolijk dach en nacht met dansen en met springhen
 Soo kunnen evenwel all' dese blijde dinghen
 Niet doen dat hy vergeet de plaets van zjn gheboort
 Noch daer meer aen en denct ghelijck als hy behoort,

*Door een
 bequame
 gelyckenis
 beschrijft
 den Poët de
 maniere van
 doen de se-
 kere vissche
 gebruycken
 van op som
 mige tijden
 des iaers
 uyt de soute
 zee wateren
 inde soete
 stromen der
 Rivieren te
 komen ver-
 huysen.*

Maer elck' uer van den dach sal zijn ghesicht doen wenden
Nae't lieve Vaderlandt en 'therte derwaerts senden,

Droeff zijnde dat hy niet den roock mach op sien gaen
Van sijnes Vaders schou als hy wel had ghedaen,

*Verschey-
den voedin-
ge van vis-
sen.*

d' Een zijnde seer ghelijck, om van den buyt te leven,
De Rovers die in Zee tot roven haer begheven,

De tweede blijft alijt omtrent den Oever bloot

En leeft daer van het schuym als hy heeft honghers noot,

De derde voeyt zijn vleesch met wier omtrent de Rotfen

En eet daer van soo haest den hongher hem komt trotsen.

Die vierde die sich wacht van't aes bedriegh'lijck boos

Leeft hy by den dranck alleen end' eet gheen spijs' altoos,

Want 'tsoute waters kracht alleen dat kan hem voeden

En voor des honghers noot dat drinckende behoeden,

d' Een heeft de beecken lieff die met een snellen loop

Wt Klippen opghescheurt af loopen overhoop,

En ruyfchend' als ghestoort door bruggen en door sluysen

Seer snellijck schieten voort ghelijck uyt water buyfen,

En niet en zijn ghestuyt als in des Somers tijt

Die door haer' heete toom gheeft haren loop respijt,

Een ander leyt alijt in't modd'rich diep ghedoocken

Van een beslijcte poel, en komat noyt op gheloocken

In d'helder klare stroom, die met een staech gheruys

Gaet loopen alijt voorts nae hares moeders huys :

Gelijck als meestendeelde Princen sich verblijden

In arbeydt en ghewoel, jae selfs in oorlochs tijden.

Daer teghen zijnder oock die hebben sulcken lust

In stillicheyte te zijn en slaperighe rust,

Dat d'oorlochs roep alleen noch veer van hare mueren

Haer sinnen maect benout en 'thert daerom doet trueren.

O borghers vande Zee wat ist voor een gheweest

Die heeft u vochtich huys bepaelt door sijnen gheest?

Wat Koninck was het doch die sich heeft doen ghevallen,

r'Omsing'len uwe Stadt met hooghe dicke wallen?

Wat menschelijck beleyt heeft u verbot ghedaen

Om nae't ghebuerich erff der vissen niet te staen?

En soo ghelijck wy doen u velden af te meten
 En wooninghen allom daer in ghy zijt gheseten,
 Iae stellend' huys aen huys, velt aen velt over al,
 Berch aen berch, zee aen zee met haer verheven wal,
 En soo het mog'lijck waer ghy fout daer af voortbrenghen
 Een ander werrelt noch en die met dese menghen.
 En ghy die om u aes te soecken hier en daer
 Swemt uyt de eene vloet in ander stroomen klaer,
 Verand'rend' altemet om jonghens op te queecken
 Van stroomen en van Zee daer ghy komt uytghestreecken.
 Wat Sterre-kijker, wat voor een Waersegger ist
 Die u eerst heeft gheleert dat ghy de tijden wist ?
 Wat Boed' of wat Herout laet u de tijden weten
 Dat ghy verlaten moet t'huys daer gh'in zijt gheseten ?
 Wat leytsman hebt ghy toch die u leyt op en neer
 Des daechs soo wel als 'snachts door't diepe bracke Meyr ?
 Wie is u overhoofd ? wat naeld' of oock wat Sterre
 Ghebruyct ghy tot de reyf' die ghy moet doen soo verre ?
 Voorwaer 'tis hy die u uyt niet gheschapien heeft,
 En sonder een patroon al dat op aerden leeft,
 Die een voorbeeld in u ghestelt heeft en ghelaten
 Van't goet, en oock van't quaet het welck wy moeten haten,
 En u naevolghers zijn in't goed' en laten 'tquaet,
 Het welck den mensch verleyt en brengt in droeven staet,
 Den overspeelder vuyl met sijn' onkuyfche leden
 Den *Sargus* die sich niet met een boel stelt te vreden,
 Verandert menichmael in't water kout en vocht
 En gh'lijck of 'tsoet bedroch des wellusts onbedocht
 In't water niet en kost der liefden brandt verkoelen,
 Om daer van zijnde vry gheen prijckel meer te voelen,
 Loopt hy de Geyten nae en op het groene velt
 De vreuchd' beproeven wil die haer den Bock bestelt,
 Sijnd' heel van ander aert als 's *Canthers* vromicheden,
 Die met sijn wijff alleen gheruft is en te vreden,
 En als een trouwen man brengt door zijn kuyfchen tijt
 Met aen sijn eerste lieff getrou te zijn altijt.

*Wonderbaere
 eygenschap-
 pen van een
 vis die de
 Franschen
 Sargon noem-
 men.*

*Vanden
 vis die *Can-
 thare* ghe-
 noemt is.*

Van eenen die Muge heet. Maer noch en heeft de Muge' in liefd' niet haers ghelijcken,
 Want siend' haer man ghevist en uyt Neptuni rijcken
 Getrocken met een net gheworpen op het landt,
 Door droefheyt heel ontstelt soo volcht' hem tot aen't strant,
 Gelijck als of sy wou betoonen dat' haer leven
 Met haren lieven man de doot wild' overgheven,
 Gelijck zijnd' in dien deel de wijffs van Thracen gans
 Die wierpen levendich sich op haer doode mans,
 Sijnd' aen die soo ghetrou dat alsoo haest sy saghen
 Haer mans doot, hadden oock in't leven gheen behaghen,
 Wie kan toch langh ghenocch bemercken het verstandt
 Van dien vis die altijt gaept nae des Hemels standt,
 Aenschouwende ghestaech den dans der hoogh' Planeten
 En 'thooghe firmament daer sy zijn ingheseten,
 Niet vindende soo 't schijnt hier onder 's Hemels boogh
 Het welck soo waerdich is t'aenschouwen met zijn oogh'.
 Nu gh'lijckerwijs de Specht ont' r Mierken te bedrieghen
 Steect uyt een langhe tongh' en doet den aessem hijghen
 Wt sijnen scherpen beck ghelijck of hem de doot
 Quam nemen 't leven wech en brocht in desen noot,
 Op dat hy overhoop veel Mieren mocht doen komen
 Die aldan zijn van hem bedriechlijk inghenomen :
 Sijnd' hy door honghers noot ghedwonghen insghelijck,
 Soo sal hy met bedroch sich leggen in her slijck,
 En steecken uyt sijn' beck om daer mee te verslinden
 Een dermken root en langh, 'taes dat hy daer kan vinden
 Van viskens die seer veel sich vinden daer omtrent
 En loopen altemael nae hares levens ent,
 Want menende te sien en daeromtrent te halen
 Haer aes, soo doet hyf' al in sijne dermen dalen,
 Sijnd' altijt soo versien van worm en anghels haeck
 Die hy bedriechlijk werpt de visschen in de kaeck :
 Van Oxene. d' Oxene kloeck van geeft als hy heeft lust te smaecken
 Des Oesters soete spijs' en daer by komt ghenaecken,
 Soo swemt hy lancksaem voort en neemt een schelpken ront,
 En steect dat seer behent in 's Oesters open mont,

Van vrees' dat eer hy sou ghenieten zijn verlanghen,
 Hy selfs mocht inder haest van d'Oester zijn ghevanghen.
 De Zec maer die wel weet dat s'in haer zijde voert
 Een kouw' met pestich bloedt die 'smenschen lijff beroert,
 Een onbekende sap, een aessems stanck van binnen
 Die al dat haer ghenaeft beneemt verstandt en sinnen,
 Verradelijk stort uyt op het naebuereich vis,
 Ick weet niet wat voor kou en wat vergift het is,
 Wiens wonderlijke kracht sich spreycnd' inde stroomen,
 Niet teghen hout alleen de visschen die't bekomen,
 Maer haer beneemt den geest, en levend' half en doot
 Soo spijsst hy sich daer mee en stopt' des honghers noot,
 'tIs die vis die ghevoelend' in zijn kaecken dalen
 Den anghel die hem meent uyt 'twater op te halen,
 Niet doet als d'ander doen die met flou teghenweert
 Gevoelende den haeck sich warren meer en meer,
 En menende den haeck t'ontwarren uyt haer kaecken,
 Soo sal haer dit ghewoel daer aen noch vaster haecken,
 Maer zijnde loos en arch omvat hy metter spoet
 Des anghels koord' en spouwt daer aen met overvloet
 Alsulcken sterck fenijn' twelck opperwaerts sal trecken,
 Van 'sanghels touw' om hooch en van daer voor doen strecken,
 Recht uyt langhs d'anghelroey tot aen des visschers handt
 'tBedrieghelijk vergift het welck hem overmant,
 En maect dat hy verbaest in plaets van op te halen
 Sijn anghelroey terstont van boven neer doet dalen,
 Kortom ! hy is ghelijck die meyni in sijnen droom
 Voort bedd' een geest te sien met schricken en met schroom,
 Al bevende besweet, wacht om te zijn ghenesen
 Sijn kinders en sijn wijff van't schrickelijke vresen,
 Maer sijne borst die beeft beneemt hem oock de macht
 Te roepen tot sijn hulp die gheen die hy verwacht,
 Hy meyni sijn' handen uyt te steecken en te voelen
 Het gheen hem inden droom benoudelijck doet woelen,
 Maer eenen slaep vol vrees' beneemt hem zijn vernuft
 Soo dat hy in sijn doen is of hy waer versuft,

*Vande Tor-
pills.*

*Vanden
Scolopendre*

Hy meent het op de loop te stellen en te vlieden,
Maer sijn ghestrichte voet die komt hem dat verbieden,
Indien den hondert-voet opslockend' aes en haeck
Die sy terstont ghevoelt verwart in hare kaeck,
Schiets haeflich nae den gront uytwerpend' al haer dermen
Met hem, om voor bedroch haer leven te beschermen,
Haer voelende daer nae vand' haeck te zijn verlost,
Soo slijt sy 'tinghewandt weer binnen met haer kost,
En maect dat al't ghedermt het welck sy had verlooren
Weer komt in sijne plaets ghelijck het was te voeren ;
Den argen loofen Vos, en d'Abidoyschen vis
Gevoelend' het bedroch 'twelck aen het wormken is,

*Vandē vis
die de Fran-
coysen Re-
nard noe-
men, ende
vande A-
mye.*

Kan hy van stonden aen hem selven daer voor wachten
Alsoo dat hy't bedroch des vissers niet sal achten,
Want hebbend' inghesloct met hongherighe lust
Het beetjen vol bedrochs aen d'anghel toegherust,
En acht hy't selfde niet, maer sluict dat verder binnen
Afbijtende den draet eer't vanghen kan beginnen,
Soo dat des vissers handt optreckende den draet
Met groote graghe lust den anghel achter laet,
En meynend' eenen vis te grijpen met zijn' handen,
Haelt op een ydel lijn' uyt 'swaters laeg' waranden,
d'Altijt bevreesde Muyl en loop niet al te ras
Nae d'anghel die hy siet in 'swaters diepe plas,
Maer komende daer by van langher handt ghenaecken
Eer hy'tbedriegh'lijck aes wil zijnen mont doen smaecken,
Soo slaet hy met zijn steert daer teghen alsoo stijff
Dat hy mach sonder forch 'taes nemen in zija lijff,
Alsoo dat gheen bedroch hoe groot het oock mach wesen
Kan sijn vermoeyend' hert 'tghevanghen huys doen vresen,
By nae op deef' manier sal oock de loofse spin
Wanneer sy 'twandt verneemt, jae daer alreed' is in
Seer looffelijck daer uyt haer selven gaen bevrijden
En maecken dat sy niet daer door en komt te lijden,
Want als sy wert ghewaer dat sy komt in het net
Het welck den visser loos voor haer heeft uyt gheset,

En

En gheenen and'ren raer daer teghen meer kan vinden
 Soo sal sy evenwel sich looffelijck ontbinden
 En vinden eenen vont die haer verlossen mach
 Wt haer ghevanghen huys en uyt des doodts ghelack,
 Een swarten dicken in't dief' heeft in hare dermen
 Wtspouwend' in de vloedt om daer door te beschermen,
 Haer leven vande doodt, en maect den vifser blindt
 Soo dat hy in het net haer lichaem niet en vint,
 Maer weet behendelijck en arch daer nyt te komen
 Om niet met 'svissers handt daer nyt te zijn ghenomen,
 Sy doct als een die is met stemmen overstemt
 In sijn gevanckenis daer in hy is bedremt
 Om sijne quade daet, die nergkens nae kan trachten
 Als nae de droeve doodt en 'slevens eynd' te wachten,
 Verspiet de hoecken al van zijn ghevanckenis
 Om daer te komen uyt als hy ghesloten is.
 De schaer ghevanghen zijnd' in 'svif korfs drijvend' hoecken
 Waer in hy is benour, en hout niet op van soecken
 Tot dat hy vint een reet daer in hy steect zijn steert,
 En slaet daer mee soo stijff en langh als hy begeert,
 Tot dat hy die op't lest sal breet en ruymmer maecken
 En eyndelijck daer uyt nae zijnen wil gheraecken,
 Indien haer mede-maect haer siet in dese pijn
 Soo langt hy haer zijn steert om daer aen vast te zijn,
 En met ghemeene macht te trecken en te woelen
 Soo langh dat sy van daer een uytkomst sullen voelen,
 Iae siende dat sy is ghevanghen met den haeck
 Die haer den vifser heeft gheworpen in de kaeck,
 Soo springht hy aen de lijn' en met zijn scherme scheeren
 Snijt af den langhen draet die haer sou moghen deeren.
 Ghy herten die versteent gheen medelijden hebt
 Wanneer gh' u naesten siet die droevich droefheyt scheept,
 Komt hier, aenschout de Zee ghestilt zijnd' en te vreden,
 En ghy sult menich vrient noch vinden daer beneden,
 De kleynne Sparaillons, soo haest de Winter kout
 Met sijn bevroren nat de werrelt maect benout,

Verschey-
den goede
lessen die de
visschen de
menschē
kunnen ge-
ven.
Visschen
die vrient-
schap leeren
onderhoor-
den.

En dat

En dat sy zjnd' alleen van koude moeten sterven,
 Soo kruypen' overhoop om 'tleven niet te derven :
 Deef' witte viskens kleyn van *Venus* seer bemint
 Voortkomend' uyt het schuym 'twelckm' in de stromen vint,
 Haer vindende benout, ghedreycht aen allen hoecken
 Van groot' opflockers die om haer te eeten soecken,
 Vergad'ren sich te gaer met duyfent overhoop,
 Soo dat sy sterck by een zjnd' hebben 'slevens hoop,
 En kunnen sich alsoo in desen staet bevrijden
 Voor al het groot ghewelt het welck haer mach bestrijden
 Ghelijck als eene Craeck met ballast overlaen,
 Ind' hooch-ghebulte Zee soo haest niet voort sal gaen,
 Noch oock sich willichlijck aen stier en back voort wenden,
 Soo ras als 'tGallioen met sijne rappe lenden,
 Of oock ghelijck een paert in't landt hier opghievoeyt
 Van lichaem zijnde groff zijn loop niet voort en spoeyt,
 Noch kan sich alsoo licht aen alle beyde zijden
 Niet wenden als het spaens seer scheutich int berijden,
 De Walvis die seer swaer en groff van leden is,
 Verroert sich niet soo ras als doet de kleyne vis,
 Maer stoot sich menichmael met hare grove leden
 Nu teghen eene klip, nu blind'lingh blijft beneden,
 En schiet in d'enghe vloet : en sonder 'tkloeck beleyt
 Van eenen trouwen vis die haer als leytsman leyt,
 En brenghet haer weder uyt d'ondiepe klare Meeren
 Daer sy haer selven niet sou kunnen in gheneeren,
 S'en sou niet twaelef-mael het wassen vande Maen
 Aenschouwen in het jaer noch oock haer ondergaen,
 Een visken seer ghelijck aen't kint het welck gaet leyden
 Sijn oogheloose vaer en sijnen ganck verbeyden,
 'tWelck maect dat d'oude man in d'onbekende straet
 Gelijck als of sy saeg' recht in zijn wegghen gaet.
 Ghy *Thetis* die daer zijt een moeder aller stromen,
 Al heeft u vochten arm den ommeloop ghenomen
 Van 'swerrelts woeste pleyn, soo kunt ghy niettemin
 Daer vinden nimmermeer alsulcken grooten minn',

*Van een
 vis die de
 kinderen
 leert hare
 ouders dan-
 haer te sin-
 in haer on-
 derdom.*

*Vande on-
 derlinghe
 vrientschap
 van eenighen
 wiffchen.*

Die overtreffen kan de liefde vande *Pinne*
 En van *Pinnophylax* haer waerd' en trouw' vrindinne,
 Sy eten eene spijs en oock van alderley
 En zijn met een *Palleys* te vreden allebey,
 Het leven vande een' wil oock des anders wesen
 Soo haest als d'eene sterft soo moet oock d'ander vresen,
 Altijt is d'eene sin des anders oock gheweest
 En hebben eene sorg' altijt in haren gheest,
 d' Een schict des anders huys en d'ander weer daer teghen
 Is altijt om de kost te schaffen seer gheneghen;
 Want twijffken lichtend' op de luyven van haer huys
 Soo komt haer alle daegh' de kost van selven thuys,
 En daer sal haren vrient dit siend' haer komen helpen
 Om sulcken verschen vanck te sluyten in haer schelpen:
 Het welck de *Pinn'* als dan voorzichtigken doet
 En deylen dan te gaer het vers ghevanghen goet,
 Alsoo de *Spongether'* ontwaect het traech ghevoelen
 Van't visken dat bemost blijft aen de klippen woelen,
O Nautil, Herisson, Pompile met wat vlijt
 Sal ick beschrijven d'eer alsoo ghy weerdich zijt?
 Voorwaer indien de Moor uyt Iaff' hem komt vervoeghen
 Met't Portugeesche volck om t'hand'len met ghenoeghen,
 Indien ons alle daech veel schatten meer en meer
 Hier komen in het landt door't groene bracke meer,
 Indienmen onvertsaecht kan vliegghen sonder wijcken
 Van't Oosten tot in't West in vreemde Koninckrijcken,
 Kortom indien de baen des woeste werrelts pleyn
 Schijnt maer een velt te zijn in't handelen ghemeyn,
 Oock sonder eenigh' hegg' bepalingh of limiten,
 Waer van dat yder een de vruchten kan ghenieten,
 Die deucht komt ons van u: want 'tzy dat *Typhis* handt
 Of *Iasons* kloecke daet of *Ninus* met verstandt,
 Eerst hebben toebereyt met hare scherpe kielen
 De schepen, om daer mee de baeren te vernielen,
 Het sy alsoo het wil, 'tis ghy die d'eerste waert
 Daerf' hebben afghelcort te komen onbeswaert

Van vis-
 sen die de
 Zeeuwers
 hebben aen-
 ghewesen.

Op d'hooch ghebulte vloet, en daer drooch-voets te treden
Ghelijckmen selver wil dan boven, dan beneden.

Hier soud' ick swijghen stil indien dat my d' Hermijt
Van hem te doen vermaen had willen schelden quijt,
Want eenen rijcken-man die wil een' huysingh' bouwen
Om teghen 'tquade weer sich daer in te betrouwen,
Sal kopen dier om ghelt een erff daer't op sal staen
En 'tgheen hy heeft van doen om daer mee voort te gaen,
Maer sonder dat hy heeft van doen om t'huys te maecken,
Te kopen 'smeefters konst en noch veel ander saecken,
Soo vint hy dach en nacht een wooningh' al ghereet
Daer in hy schuylen mach voor storm en ander leet,
Want soo hy op het strant kan vinden 'thuys verlaten
Van een die sich daer uyt gheeft langhs de bracke straten,
Soo bercht hy sich daer in en neemt daer van met recht
'tBesit, het welck hem heeft *natura* toeghelecht,
Die't daer voor hout en meynt dat't huys en erff verlaten
Een ander wederom mach nemen t'zijnder baten :
In dit nieuw koockerken of in deel' wieghe ront
Blijft hy dan inden tijt des jonckheys wel ghesont,
En komende daer nae te groeyen en te wassen
Soo dat hem dese wieg' niet meer sal kunnen passen,
Tracht nae een grooter huys, om aen het bracke boort
Te blijven, tot het eyndt zijns levens voort en voort.
Clio mijn soete vreuchdt' waerom wilt ghy verhalen
De dinghen altemael die m'uyt de bracke salen
Haelt, wilt ghy op een ry de borghers vande Zee
Gaen tellen, en daer toe een kerffstock maecken ree?
Indien ghy door sijn werck den Koninck wilt aenschouwen
Die't al gheschapien heeft en noch moet onderhouden,
Hout u daer mee gherust dat u den kleynsten vis
Doen blijcken kan de kracht die inden Schepper is,
Dat all' de winden fel by een sich gaen vervoeghen
Dat ebb' en vloet daer by oock nemen haer ghenoeghen,
Om t'samen met haer kracht te gheven stercke vaert
Aen't schip' twelck in de Zee is menichmael beswaert,

Soo sal niet teghenstaend' all' hard' en felle winden
 Met hare wonder kracht ghelijck als vast gaen binden
 De schepen over-groot, een visken scherp ghebeest
 'twelck *Remora* is ghenoeemt en haer voor ancker streect,
 Men vyert al datter is, schoot, taeckels ende touwen
 Maer blijft als of het wiert gheanckert vast ghehouden,
 En roert sich oock niet meer als eenen eycken boom
 Die teghen alle wint blijft vast en hout sich vroom,
 En om te wederstaen de winden t'allen tijden,
 Heeft wortels die altijt voort vallen haer bevrijden,
 Seght ons ghy scheeps bedwanck wat krachten en wat deucht
 Sijn in u kleyne lijff daer mee dat ghy vermeucht
 Niet teghenstaende wint, ebb', vloet, en stercke stromen
 De schepen t'houden vast dat sy niet voort en komen ?
 Seght ons in welcken hoeck ghy 'tancker staech bewaert
 Daer mee ghy't varend' schip hout op in zijne vaert ?
 Niet teghenstaende wint en stromend' ander gheesten
 Die dat beyzchten al met huylende tempeesten,
 Waer ghy't ghereetschap haelt ? en waer de stercke macht
 Daer mee dat ghy bedwinght en alle kracht verkracht ?
 Ick had alree mijn schip beginnen vast te meren
 In d'Haven om daer uyt op't landt te gaen spanseren,
 Als ick den Dolfijn sach verstoort in zijn ghemoet
 Niet veer van daer zijn hooft opsteecken uyt de vloet,
 En my met grammen sin aenkomende bekijven
 Om dat ick sijnen loff oock niet en ginck beschrijven.
 Swijght swemmer kort ghemuylt met uwe kromme snuyt,
 Want ick wil t'uwer eer gaen maecken mijn besluyt,
 Een Koninck van't gheslacht 'twelck inde Zee moet leven
 Onwinnelijcken helt die haer de wet kunt gheven,
 Die levend' altijt leeft, om dat in u ghebeent'
 De dootelijcke droom van *Atropos* niet steent,
 Scheeps en der menschen vrunt, beminder der Poëten
 Die ras sijnd' als de wint kunt nimmermeer vergheten
 De bracke diepe vloet hem zijnd' alsulcken vrunt
 Dat ghy daer komend' uyt niet langher leven kunt.

*Vanders
 Dolfijn.*

Verhael
vande fabel
van Arion
die door een
Dolphijs
werde aen
landt ghe-
bracht.

Ghy waert ô snelle vis het scheepken wel bedreven
Die *Arion* in Zee behouden hebt zijn leven,
En weer gheset aen landt ghesont en wel te pas
Doe hy selfs had ghemeent dat hy verlooren was,
Dien *Arion* wiens luyt hem rijckdom had doen winnen
In het Latijnsche landt met lust en blijde sinnen,
Die meenden wederom te vinden 'tGriecke strandt
En sijnes levens cyndt te wachten in zijn landt,
De *Tarentynsche* Kay met haer ghemeerde schepen
Scheen achterwaerts alree haer laedingh' te verslepen,
Hy sach alree niet meer als water ende locht
Nae dat hy zijn ghesicht had om end' om ghebrocht,
De Stierman had alleen 'tCompas in plaets van vrinden
Om daer mee sijnen kreek ghelijck't behoort te vinden,
Doe het muytachtich grauw 'twelck valscher als de Zee
Is meestendeel altijd, en als de winden mee;
Hem namen sijnen rock, betastend' al de hoecken
Van wambais en van broeck om zijnen schat te soecken,
Dewelck ghevonden zijnd' hem brochten aen het boort
Van't schip om hem daer uyt te werpen overboort,
Ghy Soonen vande Zee sprack hy met schreyend' ooghen
Die met 'tghevleughelt hout hebt menichmael doervloghen
De Zee, die nu de vloet bewoont en nu het strandt
Doorziende nu de Zee en nu het vaste landt,
Ick spreek niet van mijn ghelt 'twelck ghy my hebt ghenomen
Om dat weerom van u blymoedich te bekomen,
Want mijnen meesten schat die draeg' ick altijd mee
Ghesloten in mijn handt te land' en over Zee,
Lieff hebbende voor al de Susters alle neghen
Des rijckdoms overvloet versmaeyende daer reghen,
Ick bidd' u maer alleen dat ghy my niet en swenct
My werpend' overboort maer my het leven schenct,
Dat ghy u handen niet wilt aen een vrunt der Goden
Gaen schenden en hem doen het gheen' u is verboden,
En 'tgheen dat sy van u vereyschen souden weer
Iac sulcken vreden daet vergheten nimmermeer,

Dan

Dan sullen om u deucht de singhende Meerminnen
 'tBedroch van haren sanck niet teghen u beginnen,
 En Tytan sal't gheblaes ophouden, jae de Zee
 Die teghen u vergramt is, sal ick stillen mee ;
 Dat soo my dese deucht van u niet mach ghebeuren
 Ghelijck mijn oog' alree aen u ghesicht mach speuren,
 Laet my ten minsten toe dat mijn handt by nae doot
 Mach volghen mijne stem in desen mijnen noot,
 Op dat daer door beweccht de Goden vande stromen
 En hebbend' het gheluyt van mijne luyt vernomen,
 My brenghen aen het landt, en dat mijn lichaem doot
 Daer mach begraven zijn in 'sacrtijcks bruyne schoot,
 Speelt op dan *Arion* begoft het grauw te seggen
 En gheeft ons vreucht en ghelt hier sonder wederleggen,
 Doe raecten hy seer sacht de snaren van zijn Luyt
 En liet haer hooren aen het lieffelijck gheluyt,
 Hy toverden de Zee met sijne soete snaren
 Alsoo dat sonder vrees den Congersich ginck paren
 Met der Lampreyen lieff, dat't Mugsken en den Wolff
 Vergaten haren haet in dese bracke golff,
 De Sprinckhaen vande Zee dorst sonder vrees ghenaecken
 Den Polvisarch en loos en 'tvluchten voor hem staecken,
 Nu onder desen hoop der visschen alderley
 Die op dit soete spel daer dansten eenen rey,
 Fen Dolphijn best van al ginck sijne swacke leden
 Verroeren nae't gheluyt dan boven dan beneden,
 En om van dit ghespeel te hebben 'tsoet ghehoor
 Bleeff hy daer staech omtrent nu achter en nu voor,
 En swemmende seer sacht om beter 'tspel te hooren,
 Soo leyt hy hem de rugg' als eenen sael te vooren,
 Men stiet den speelman voort wel tweemaal metter handt,
 En tweemaal weygerich ghewan hy d'ander kant,
 Hy wiert wel driemaal voort nae't droevich boort ghestoten
 En driemaal heeft hy noch het ander weer ghenoten,
 Tot dat hy op het leest verlooren gaff den moet
 En niet meer wederstaen en kost 'tmoordadich bloet,

Hy kreech des Dolfijns rugg' en sich daer op ginck setten
 Op dat hy sijne reys niet langh en sou verletten,
 Een Dolfijn die soo ras ginck swimmen door de vloet
 En door de bracke Zee schoot voort met sulcken spoet
 Dat hy van veeren scheen te vlieghen, niet te varen,
 Soo licht viel hem sijn pack door't soet gheluyt der snaren,
 Hy schout den minsten golff die hy siet komen aen
 Van veeren wit beschuymt in dese bracke baen,
 Doch dat niet voor sich selfs, daer voor zijnd' onbeladen
 Maer voor't pack dat hy had op sijnen rugg' gheladen,
 En met soo stercken scheut doorfwoom hy 'tbracke Meer
 Om sijne ladingh' haest aen landt te setten neer.
 Terwijl en dat aldus zijnd' overboort ghesmeten
 Des Dolfijns Ridder was op sijnen rug gheseten,
 Betaelden hy sijn vracht, en speelden menich liet
 Met lieffelijk gheluyt op sijn ghesnaerde riet,
 Almoghend' Heer seyde hy die om des menschen sonden
 Te straffen, uyt de locht de Sontvloet hebt ghesonden,
 En hebt van duysenden maer eene Meyr ghemaect
 Die boven 'thooch ghebercht ten lesten is gheraect,
 Behoudend' evenwel om niet te gaen verloren
 Een schip 'twelck ghy met volck daer toe had uyt verkooren,
 Op dat van tijt tot tijt uw's naem prijs loff end' eer
 Van haer mocht zijn ghespelt en uytghesproocken Heer,
 Eylaes! werpt u ghesicht op my die ben ghesoncken
 Met't halve lijff in Zee en by nae gans verdroncken,
 Dat mijn Paert sonder toom, mijn schepen sonder mast
 Van u mach zijn ghestuyrt en ick niet over-raft,
 Soo dat ick op het leest verwinner vande stromen
 Weer in mijn Vaderlandt ghesont mach over komen,
 Soo sal ick t' uwer eer mijn sinnen en verstandt
 Gaen stellen in het werck, mijn Luyt, mijn stem en handt,
 De Zee dit hoorend' aen dee stracks haer baren swichten,
 De locht te vooren swart ginck 'tvoorhoofd oock verlichten,
 De winden in ghelijck aen hoorend' het gheluyt
 En 't lieffelijk gheklanck van dese soete luyt,

Veranderde haer mont in scherpe hoorigh' ooren
 Op dat sy stilder zijnd' het spelen mochten hooren,
 Den Dolphijn siend' het landt dat sijnen Ridder langh
 Ghewenst had weer te sien met yverich verlangh,
 Wiert in hem selven gram en ginck hem selfs verfoeyen
 Om dat hy alsoo ras had sijne reys doen spoeyen,
 En wensten wel te zijn noch eens soo veer van daer
 Want sijnen soeten last en viel hem niet te swaer,
 Hy wensten dat hy noch veel langher mocht ghenieten
 'tGheklanck van 't soete spel 'twelck hem noyt sou verdrieten,
 Doch achtende veel meer 'twelvaren onverwacht
 Van sulcken weerden man als 'tgheen dat hy betracht,
 Soo brengt hy hem aen landt uyt dese diepe stromen
 En gheeft hem 't leven weer daer hy dat had bekomen.

Calliope mijn lieff komt laet ons uyt de Zee
 Met *Ionas* gaen op't landt en uyt den Walvis mee,
 Om langher niet te zijn van alderhande winden
 Gheworpen hier en daer, laet ons het landt gaen vinden,
 Op op maect u ghieret laet ons de bracke baen
 Verlaten en met lust op't landt spanseren gaen.
 Siet hoe 'tghepluymt gheslacht ter wijlen ick gae soecken
 De borghers vande Zee in heymelijcke hoecken,
 Gaet heel uyt mijnen sin, siet hoe ick haer vergeet
 En niet van haren loff en segg' het gheen' ick weet,
 Haer vlucht die volcht my nae en sonder medelijden
 Wil mijne pen den dach meer als de helft besnijden,
 Maer vogeltjens hebt moct u schaed'we vlugh en ras
 Die m' altemet kan sien in d' hooch ghebulte plas
 Die dwinghen my te sien door't gins en weder keeren
 Nae t'gheen' ick schuldich ben te seggen t' uwer eeren,
 Ick bidd' u maer alleen doet my de vruntschap weer
 In plaets dat mijne pen beschrijven sal uw' eer,
 Dat ghy met uwen sanck hout wacker 'smenschen wesen
 Die vaeckrich sullen sijn als sy dit hooren lesen,
 Maer by aldien haer oog niet slaep rich is gheweest
 Doe't stom gheschub gheslacht dee spreecken mijnen gheest,

De Poët
 reyt uys
 het water
 op het landt,
 om van de
 vogelen te
 spreeken
 'twelck het
 tweede deel
 deses Boecks
 is.

Sou nu haer oog' vol slaeps zijn om niet wel te letten
 Op hondert duyst ghequeel der vogh'len soete wetten,
 Die haren soeten sanck doen klincken over al
 Op't Aertrijck, door de locht en aen de bracke wal,
 Des Hemels *Phœnix* kracht heeft alder eerst gheschapen
 Den *Phœnix* opter aerd' om daer zijn aes te rapen,
 Vercierende sijn lijff herbooren zijnde weer
 Met veelderley ghedaent' van alderhande veer,
 Dat't jarich hooghe licht gheen schoonder en kan halen
 Van't Oosten tot in't West door 'swerrelts breede salen,
 Een schoone helder oog' met een vercierde kam
 En glinsterende Sterr' men op zijn hooft vernam,
 Den hals die was bekleet met een schoon goude laecken
 En 'tlijff alom verciert met purperen scharlaecken,
 Hy wou dat *Atropos* met haren korten draet
 Mocht alijt by hem zijn als troost en toe verlaet,
 En dat een vruchtbaer eyndt hem heeft mocht weder-gheven
 Het gheen dat hy verwacht door sijn verlaten leven,
 Want hebbende ghesien wel tweemaal vijftich jaer
 Den soeten Somer eerst, den Winter oock daer naer,
 Van leven zijnde moe, soo sal hy't overgheven
 De vlam', om weer daer nae t'ontfanghen jongher leven,
 Te sterven en dootd' zijnd' in't affich graft gheleyt
 Veel schoonder weer daer uyt te komen zijn bereyt,
 Als dan staend' op een tack des Palmbooms sal hy maecken
 Dar Swevel, Gomin' en Harst sich t'samen sullen raecken,
 En als den dach begint soo maect hy van een tack
 Sijn graffte nest en wieg' en sijnes doodts ghemack,
 Terwijl en hy verwacht dat eene vlam verheven
 Sijn affchen wederom sal op een nieuw doen leven,
 En dat dit brandend' hout zijn leven niet en krenct
 Maer d'ouderdom vernieuwt en jongher leven schenct,
 Des water-gieters pot en wert niet uytghegoten
 Ons stortend' op het velt veel nats door zijne goten,
 Het kouwe Noords ghespan bedecten noyt met ijs
 'tPhoeniciensche velt met sneeu en haghel grijs,

Vanden
Phœnix de
 eenige vogel
 van die soor
 te, ende
 wert alhier
 sijn levens,
 doot, ende
 weder op-
 spruytinghe
 behandelt.

Den fachten Zuyden wint en komt noyt in die straten
 Daer hy door Noordsche kouw' zijn warmte mocht verlaten,
 En 't *Hyperborees* gat hout in sich eene wint
 Die blasend' uyt sijn kaeck de vruchten al verflint,
 Want de naruer als dan sal altijd zijn gheneghen
 Soo veel als sy vermach te stellen sich daer teghen
 En helpt soo veel sy kan haer stoppende den mont
 Op dat het Aertrijck sou uyt haren bruynen gront
 Voortbrenghen wederom veelvondich dubbelt kooren,
 Welck scheen te zijn verrot en teenemael verlooren,
 De Son selfs helder heet die brocht daer by een strael
 Op sijn welruyckend' bedd' ontsteekende altemael
 De tacken van *Sabée*, en metter tijt doet sterven
 Des *Phœnix* vlees en veer' en 'toude lijff bederven,
 By nae ter selver tijt komt van deef' assig' hoop
 Een wormken, en daer nae van't ey noch meerder hoop,
 Waer uyt men komen siet eens jonghen *Phœnix* leven
 Daer voor den ouden heeft vrywillich t'zijn gegeven,
 Soo dat deef' voghel selfs voortkomend' uyt zijn as,
 Leeft weer twee hondert jaer als hy te vooren was,
 In't midden vande vlam sal't leven sich ontvoncken
 En sterff'lijck wert in't graft onsterff'lijck neer ghesoncken,
 Hy maect dat uyt sich selfs door eene vruchtbaer doot
 De Voedster, Vader, Moer en Soon zijn in haer schoot,
 Ons thoonend' onse plicht om eeuwelijck te leven
 Dat wy aen Godes Soon ons moeten over-gheven.
 Deef' een'ghe voghel dan zijnd' in des Aertrijcks schoot
 Alleen, wert haest ghevolcht van vleughels kleyn en groot,
 Ontallijck van ghetal en van couleur verscheyden
 Die Godes krachtigh' handt kost inder haest bereyden,
 De Swaluw ras ter handt met hare lichte keer
 Vliecht met haer raffe wieck veel snelder gins en weer
 Als doet een scherpe pijl zijnd' uytter handt gheschoten
 Van eenen quaden Turck in't vechten onverdroten,
 Die, als hy schieten wil de pees trect alsoo stijff
 Dat't yser aen de boog' raect en de snaer aen't lijff,

Van ande-
 re vliegen-
 devoghels
 meer.

Vande
 Swaluwe.

Sy singht in hare vlucht en vluchtich sal bedencken
 Een heymelijcke plaets daer niemandt haer mocht krencken,
 Om daer te maecken op een huys nae haeren staet
 't Welck is van minder kost noch alst is van cieraet,
 Soo dat gheen Metfers handt met zijn truyffel te strijcken
 Scherp lettende daer op sou maecken diefghelijcken,
 Sy laeyt in haren beck hoy, stroo, of ander ruycht,
 Waer mede sy als dan haer neersticheyt betuycht,
 Mee-brenghend' in haer klauw pot-aerd' noch onbeslaghen,
 En water in haer wieck' om selfs nae haer behaghen
 Een moostel te beslaen : waer van sy maect een huys
 Voor ront en achter plat om daer te leggen t'huys.

*Vande
 Leenwerck.*

De Leenwerck vroolijck vroet met haer soet tieren-lieren
 Met lustighe ghetier tot aende locht gaet swieren,
 En neemt daer nae haer' tocht weer nae beneden toe
 Ghelijck als of sy waer van op te klimmen moe,
 En schijnt dat haren sanck afdalend' af gaet nemen,
 Doch seyt de Heer des lochts goey-nacht in't oorloff nemen.

*Vande Dij
 stelwinck,
 Bockwinck,
 ende Sijs.*

De schoone Dijstelwinck met haer veelverwich kleet,
 De Bockwinck en de Sijs die sijn altijd ghereet
 Soo haest den dach begint een vroolijck liedt te fluyten
 Als sy met soet gheklanck voort-komen uytter muyten.

*Vanden
 Nachtegael.*

Maer dit en is al niet ten aensien vanden sanck
 Die ons de Nachtegael gheeft met een' helder klanck:
 Wt sijne kleyne borst seer wijt gaend' overtreffen.
 De stemmen altemael die sich seer hooch verheffen,
 Hoe menichmael heb ick al-leggend' in het gras
 Beschaduw't met het bladt der boschen hout-gewas,
 O Heer ! mijn tamme stem blymoedich willen paren
 Met sijnen soeten sanck en die daer mee vergaren,
 My dunct dat ick als noch aen hoor den wederklanck
 En doort 'tgheblade bosch den lieffelijcken sanck
 Eens kloecken Nachtegaels die met haer stem verheven
 Nu singht den bovenfangh en die doet konstich beven,
 Nu wederom den bas en op de selfde stont
 Den Tenor, hooch-tenor en al uyt eenen mont,

Nu met de vier ghelijck hy garen sou beweghen
 Veel ander' in het bosch om daer te singhen teghen,
 Een weynich veer van daer komt noch een' Nachtegael
 Die sittend' op een tack singht oock de selfde tael,
 En willend' om den prijs te samen sich bestrijden
 Singht een motet bedocht in 'swinters koude tijden,
 De eerste wederom uyt sijne helder keel
 Met lieff'lijk soet gheluyt beantwoort zijn ghequeel,
 En door een klaerder stem die hy seer soet kan leyen
 Verweect hem tot den strijt die d'ander most verbeyen,
 Soo dat haer beyder keel al klaghend' haer verdriet
 Den morghen brenghen toe met't overhandich liedt,
 Maer die verwonnen is ontstelt hem uytter maten
 Soo dat hy inden strijt moet stem en leven laten,
 En d'overwinner is van d'ander altermael
 Die't hebben aenghehoort ghepresen in haer tael,
 Des morghens als de Sonn' ons 'tlicht komt weder-gheven,
 En alinen uyt den slaep zijn hoofd heeft opgheheven,
 Dan gheeft die eene less' aen die daer sijn omtrent
 Noch jonck en desen strijt noch niet en zijn ghewent,
 Doch kennend' haer daer nae oock kloeck ghenoech te wesen,
 Soo sal hy haer terstont een ander lesse lesen,
 Die sy dan liedt voor liedt op-seggen en den sanck
 Des Meesters volghen nae met lieffelijck gheklanck.
 Den leckeren Faisant : de vruchtbaer Spreeu daer neven
 De kuyssche Tortelduyff, d'onkuyssche Mus van leven,
 De Exter witen swart, de Lijster swart en grau,
 De smaeckend' Patrijs, de Ringhel-duyve gau,
 De kleyne Water-snep een spijs voor groote Heeren
 De schoone Papegay die 'smenschen spraeck kan leeren
 Den Phoenix doen groot' eer, sy spieg'len haer in't gout
 Van sijn vergulde wieck en kostelijck verblout.
 De loose valsche Wou een Kuycken-dieff bedreven
 In't vanghen van sijn aes om t'onderhouwen 'tleven,
 De Valck met hooghe moet in't vanghen werdet gou
 Wanneer hy't Velthoen siet met sijne pluymen grou,

*Van ver-
 scheyden
 andere tam
 me vogelers.*

Noyt om de kost begaen, die volghen altemaelen
 Des *Phenix* hooghe vlucht tot onder 's Hemels salen
 Het Terffel met de Gier, de Sperwer gau en ras
 En al dat van dien aert oyt opter aerden was,
 Bewijft den *Phenix* eer, en zijnd' hooch by de wolcken
 Aenschouwenf' onbekent veel landen ende volcken.
 By desen snellen hoop van't vlieghende gheslacht
 Vervoecht sich den Griffioen en op den dienst oock wacht
 Ghelijck als d'ander doen, en met sijn glinst' rend' oogen
 En graeuwe witte wieck komt oock daer by ghevloghen
 Met sijnen krommen beck, en met zijn roode borst,
 Met sijnen swarten rugg' ghelijck een bruyne korst,
 Met sijnen klauwen scherp, waer meed' hy gaet bevechten
 Al dat hy vinden kan op berghen en in leechten,
 'tzy Leeuw, 'tzy wilde Swijn, 'tzy Beer of stercke Paert,
 Die sijn te samen al voor sijne klau vervaert,
 Waer meed' hy graeich graeft in d'aerd' die ons moet gheven
 Wt hare vruchtbaer borst 'tgheen onderhout ons leven,
 En rooft daer uyt een rooff en menich goude plaet
 Om daer meed' op een klip die hooch verheven staet,
 Den grontslach van sijn nest met zijne klauw te maecken
 Waer in dat metter tijt zijn jonghens mochten raecken,
 Een klauw waer meed' hy derft beschermen voor ghewelt
 Den schat die hy met sorch daer onder heeft ghestelt,
 En aenghevochten wert van 'smenschen gierigh' handen
 Die noyt en zijn ghenoech vervult met rijcke panden,
 Verstoort en toornich zijnd' om dat des menschen hert
 Door giericheyt alijt seer aenghevochten wert.
 O waerdighe Griffioen mocht ghy toch soo wel strijden
 Dat ghy des menschen hert van gheltsucht mocht bevrijden,
 En hem de heete koorts des goutsuchts doen vergaen
 Die hem ontsleedt het bloet en zijne pols doet slaen,
 Och mochten oock met u d'Indische Noorder kleyne Mieren
 Soo wel bewaecken 'tgout' twelck is in haer bestieren,
 Dat't menschelijck gheslacht van nu voortaan niet meer,
 Mocht sijn een slaeff van't goet en 'tgoet haer over-heer,

Afgrijffelijck vergift om wiens wil dat wy dalen
 Tot in den afgront toe van d'Helsche duyfter falen,
 Om wiens wil dat den mensch met wonder groot ghebaer
 Gaet kruypen onder d'aerd' om dat te soecken daer,
 En niet te vreden zijnd' in't gheen sy ons komt gheven
 Soo scheuren wy die op en waghen daer ons leven,
 Om wien wil dat den mensch door d'hoochgebulte baen
 Sijn' Schepen sent alom om die met gout te laen,
 Iac 'twater en tempeest niet achtende gaet soecken
 'tBedrieghelijcke gout door al des werrelts hoecken,
 Om wiens wil dat eylaes ! d'een' broeder menichfout
 Den anderen bedriecht die op hem had betrouwt,
 De Vader menichmael sal sijnen Soon verkopen,
 De Soon weerom de Vaer om t'hebben ghelt met hopen,
 Een vrient verkoopt sijn vrient, de Vrouw verkoopt haer Man,
 Als oock de Man de Vrouw, wat ist datt't ghelt niet kan
 Beweghen in ons hert, om schatten te verkrijghen?
 Soo dat wy oock ons selfs verkopen en bedrieghen,
 Ick sie den Raven oock hier komen op de ry
 De graghe swarte Kray, de Koeckoeck oock daer by,
 Die in eens anders nest om die te laten broeyen
 Sijn' eyers nederleght waer uyt de Kuyckens groeyen,
 Den uyl die onder 'tdack een's out vervallen huys
 Sich meestendeel onthout en daer is gheeren t'huys :
 En ghy Kerck-uyltjen oock die haet het licht der Sonnen
 Van al 'tghepluyt gheslacht een vyandt overwonnen.
 Maer *Musa* segt my noch wat dat voor voghels zijn
 Die komend' uyt het riet van ons sich laten sien ?
 Sulcks zijn met langh ghebeent' de Reygers en Pittooren
 De Duyckers, Teylinghen, die vlieghend' haer doen hooren,
 De lichte witte Meeuw, 'tPlevierken, 'tWater-hoen
 De Meerkoot wit gheneuft, 'tkomt al sich hier by doen,
 De schoone witte Swaen moet oock niet zijn vergeten,
 Die gheeft een soet gheluyt als hy zijn doodt kan weten,
 Die voghel oock die bouwt wanneer de Son staet stil
 Sijn huys op't bracke velt soo vast ghelijck hy wil,

*Andero
 vogelen in
 eenicheyt en
 de by nachts
 wlieghende.*

Dat ghene mensch begaeft met wetenschap en sinnen
 'tGebouw of 'tslichten oock daer van en kan versinnen,
 Terwijl hy daer in sit op zijn eyers vast
 Soo blijft de Zee gheruft en hem niet aen en tast,
 Want *Aolus* die vreeft met sijne straffe winden
 De kuyckens uytghebroeyt al t'samen te verflinden,
 Houdt die in zijn bedwanck, alsoo dat hare kracht
 Om sulcx te richten uyt daer noyt nae heeft ghetracht,
 De Rover die in Zee moet staech zijn wooningh' houwen
 Kan in sijn Kalendrier zijn broey-tijt wel onthouwen,
 Den Koopman wel besorcht met neerflicheyt en vlijt
 Als hy wil maecken zeyl gheeft acht op sijnen tijt,
 Soo haest als hy verneemt dat *Alcion* komt wonen
 Op't blaeuwe bracke velt en daer sich komt vertoonen,
 De *Lange* soect terwijl doorswemmend' over al
 De hoecken vande Zee, of daer by ongheval
 Een Walvis mochte zijn omtrent de wal ghesmeten
 Daer hy mocht kruypen in en 'tinghewant uyt eten,
 De vyerighe *Cucuy'* in't nieuwe Spaens ghewest
 Breyght voor zijn voorhoofd mee twee vyeren uyt haer nest,
 En onder hare wieck', waer mee dat hy kan lichten
 Des Brodduerwerckers oogh' om sijn werck uyt te richten,
 Soo dat een drayer oock kan draeyen in Yvoir
 Seer net en gheven 'twerck den eysch en zijn behoir,
 De Woeck'naer kan sijn ghelt by dit licht overtellen
 De schrijver sijne pen om wel te schrijven stellen,
 Maer laet ons nae *Moluck'* eens draeyen ons ghesicht
 Om daer vande *Momucq'* te wesen onderricht,
 Seer wonderlijck soo m'oyt iet wonders heeft ghevonden
 Op aerden inden locht of 'swaters diepe gronden
 Die vliegghen kan en gaen, oock als het is van doen
 Tot swemmen sich begheeft ghelijck de vissen doen,
 Men vont noyt haren nest, men vont noyt haren Vader,
 Sy aten noyt gheen kost, de locht voed' alle-gader,
 Sy vliegghen sonder wieck' en nochtans haren tocht
 Heeft noyt als met haer eyndt haers reysens eyndt volbrocht,
 Den

Van won-
 derlijcke
 voghelen.

Den Oyvaer schouwend' aen sijn Vaderlandtsche erven
 En komende weerom daer binnen voor haer sterven
 Vergaert sich op een nieuw met haren Pellicaen
 Die sich dan allebey sien vroolijck weder aen,
 O voghels prijsens weert, die gh'hebr' ô Heer geschapen
 Den eenen trouwen vaer en d'ander trouwe knapen,
 Ghymaect dat metter tijt die gheen die 'leven hout
 Van sijnen Vader trouw die nu voortaan wert out
 Hem weerom is ghetrou met lijff, met bloet en leven
 Om dat hy hem noech jonck zijnd' heeft de kost gegeven,
 Niet koeckerend' alleen haer leden out en lam
 Die nu niet meer en zijn bequaem maer stijff en stram,
 Bedeckte met haer lijff en hare warme veeren
 Soo dat de bitt're kou haer lichaem niet kan deeren,
 Niet draghend' oock alleen sijn ongheveerde Vaer
 Gheladen op zijn rugg' in 't overvlieghe swaer,
 Maer schietend' uyt haer lijff selfs hongherich om t'ecten
 (Ghy kinders let hier op) de kost die 'had gegeten,
 Om d'ouders in haer nest voortaan zijnd' out en traech
 Om t'halen haren kost te spijzen uyt haer maeg',
 Ghymaect dat hy hem selfs sal quetsen en doen bloeyen
 Om sijn nacomers wilen die daer mee te voeyen,
 Want alsoo heeft 'thaer kan zijn eenichsins bekennt
 Dat een ghebeten is van't dootelijck serpent,
 Soo quetsit sy hare borst en doet die selver open
 Om daer uyt 'tvoeyend' bloedt ghewillich te doen lopen,
 'Welck hem gheeft weerom kracht, soo dat sy selfs verlact
 Haer leven, om daer mee t'herstellen 'sanders staet,
 Een voorbeeld van u Soon die sich heeft laten vanghen
 En aen het hout des Cruys goetwillichlijck doen hanghen,
 Om 'tmensehelijck gheslacht weerom te maecten vry
 En 'teenemael verlost van 'sDuyvels slaverny,
 Onnoesel stortend' uyt zijn bloedt door sijne wonden
 Het welck ghenesen heeft 'tvergift van onse sonden,
 En die onsterff'lijck zijnd' heeft 'tsterff'lijck aenghedaen
 Op dat het sterff'lijck sou onsterff'lijck zijn voortaan.

Van Vogels die de menschen haren schuldigen plicht leeren uyt welke haren manieren de Poët eenige onderwijfinghen voortfelt.

O Vader van dit al soo kunt ghy in dit leven
 Aen't alder-wilste dier sachtmoedicheyt doen gheven,
 Die maect dat sy de doodt selfs nemen liever aen
 Als dat haer kinders jonck daer door wech souden gaen,
 Op dat van tijt tot tijt van elcks mocht overblijven
 En nimmermeer vergaen ten zy met u believeen,
 Als d'een voor d'ander nae moet scheyden t'zijnder tijt
 En breecken door de doodt sijns levens appetijt,
 Alsoo ist dat de Leeuw' vecht niet om eer te krijghen
 Maer voor sijn' jonckskens die den jagher wil bedrieghen
 En nemen uyt sijn nest, hy brijst, hy snuyft, hy raest,
 En maect des Rovers hert al bevende verbaest,
 Hy springht met dullen moet en knersend' op zijn tanden
 Al brullende vernielt hy 'sjaghers steelend' handen,
 Verachtend' hun gheweer, 'tzy spies, 'tzy scherpe sweert,
 Waer mee f'hem tasten aen daer voor zijnd' onverveert,
 En of hy schoon ghequetst, doorsteecken is en g'houwen,
 Soo sal daerom nochtans zijn stout ghemoet niet flouwen,
 En wil in desen strijt zijn leven setten by
 Veel liever als te sien sijn's kinders slaverny,
 Sijn toornich fel ghemoet sal hy daer setten teghen
 En voelende de doodt die hem niet maect versleghen,
 Soo seer als het verlies van sijne jonghens doet
 Die hy siet inden druck en soo verlaten moet,
 Alsoo ist dat een teeff siend' hare jonghens steelen
 En halen uyt haer nest 'tselvd' oock niet wel kan veelen,
 Maer sich daer reghen stelt en uyt haer droeve muyl
 Vervult sy 'theele parck met droeffelijck ghehuyl.
 De Zeehont die verdraecht in Zee de bracke baren
 En 'sbarens groote pijn om jonckskens te vergaren,
 Want siend' haer inden noot om vanden visser loos
 Ghebracht te zijn in't net, en sy selfs kindeloos,
 Sal sy die in haer buyck weer levendich besluyten,
 Bevrijdend' haer van't quaet 'twelck dreychden haer daer buyten,
 Sulcks wech ghenomen zijnd' en sy daer van bevrijt,
 Soo komen' een voor een daer uyt weer metter tijt,

Iae houdende daer nae van Vaer en Moer hun leven
 Soo sullen' in den dienst haers ouders haer begheven,
 En swimmen door de Zee ghesont en wel ghemoet,
 Alsoo dat haer het net gheen hinder meer en doet.
 Een Klockhenn' om 'tghebroeyt haers lichaems te bewaren,
 Voor 't gheen haer deeren mocht, soo sal sy die vergaren,
 En lockens' al by een uytspreyend' hare wieck
 Ghelijck als eenen schilt daers' hebben haren wijck.
 Het Musken om zijn nest en jonckskens te bevrijden
 Voor die dat roven wil, sal hy daer teghen strijden,
 En met sijn kleynen beck doet alsoo veel ghewelt
 Als immermeer vermach, en sich daer teghen stelt;
 Indien my mijn ghehoor en ooren niet bedrieghen
 Soo hoor ick door de locht de Kranc komen vliegghen,
 Die met een vluggen tocht forchvuldelyck beleyt
 Het Krijchs-volck leeren moet om staech te zijn bereyt
 Te trecken soo't behoort en nae't ghebot te hooren
 Van die haer leytsman zijnd' hier toe is uytverkooren,
 Want als der Kranen Kudd' van *Strymons* ys'ghe vloedt
 De kouwe baen verlaet en nae een ander spoer,
 Die haer kan voor de kou ind' Oegstmaent hier bevrijden
 Verdragghen sich daer mee en sich daer in verblijden,
 Een Hopman vlieght daer uyt aen't hooft van elckers rot
 Die haren leytsman zijnd' heeft over haer ghebot,
 Als kennende den streck des hooghen Hemels straten
 Waer door hy haer gheleyt en noyt en sal verlaten,
 Een paer veltweyffels kloeck van langhs wel onderricht
 Die houdense by een en stuyrens' indé richt
 Door hare helder stem, soo dat niet een van allen
 Sal wijcken uyt zijn lidt en hare vlucht ontvallen,
 Maer haesten haer te meer wanneer' veltweyffels tucht
 Haer roept door sijn gheluyt om 'rijlen hare vlucht,
 Daer nae als sy vermoeyt zijnd' hebben langh ghevloghen
 En dat den soeten slaep komt dalen in haer ooghen,
 Als dan hout een de wacht en doet om 't slaep rich heyr
 Sorchvuldelyck de rond' en keeren gins en weer,

Vande
Kranen

Vast houdend' in een voet die voelt den slaep ghenaecken
 Een steen die door haer val de wacht kan wacker maecken,
 Het selfde doet de tweed' en oock de derde wacht
 Verdeylend' onder haer all' d'ueren vande nacht.

Vande
 Pau.

De Pauw' schoon opgepronct met haer' vergulde veeren
 En eenen trotsen ganck komt oock den hoop vermeeren.

Vanden
 Haen.

Den Haen staet daer bezijd' en laet sich schouwen aen
 Die 'smerghens kraeyt den dach en doet daer af vermaen,
 Een morghen-wecker trouw, aenwijser aller eeuwen,
 Des landtmans uerwerck ficks, een vrees der wreede Leeuwen,
 Een voorboo vanden dach, en van't ghekamt gheslacht
 Een Koninck lieff en weert en daer by hooch gheacht,
 Die 'savonts slapen gaet eer sich den dach sal cynden,
 En staet des morghens op als 'tlicht den dach komt seynden.

Vande
 Struyf-voghel.

Ick sie in't laghe velt dien voghel schoon gheveert,
 Wiens lijff is logg' en swaer en 'tjiser hart verteert,
 Sich quellen te vergheefs om sich om hooch te gheven
 En by het vlugg' gheslacht al vlieghende te leven.

Van ver-
 scheyden
 kleyn ghe-
 vliech inde
 welke de
 goddelijcke
 voorsienic-
 heys mer-
 kelijck wert
 gespourt.

Mijn veerffen een ghetuygh' mijns waeckens vroech en laet
 Ick bidd' en schaemt u niet te spreecken vanden staet
 Der Bykens kleyn en kloeck, der Pappels, Muggen, Vliegghen,
 En duysent diesghelijcks die opter aerde vliegghen,
 Dewijl des Heeren kracht haer oock het leven gheeft
 En yder met sijn deucht op aerd' gheschapen heeft,
 Soo dat hy ons door haer laet daghelijcks bemercken
 De krachten overgroot van sijne wonder-wercken,
 Soo wel als door't ghediert' 'twelck plomp is groff en swaer
 Als d'Elephanten zijn den Walvis oock met haer,
 Die inde bracke vloet kan sonder stroom beweghen
 Tempeesten, en in plaets van eenen stercken reghen
 Al blasend' uyt haer neus doen storten overhoop
 Ghelijck een tweede Zee op 'sSchippers overloop
 Om't schip te doen vergaen en gansch gheen hoop te gheven
 Aen die daer binnen zijn te berghen lijff en leven,
 Dat by aldien den tijt heeft voormaels hooch gheacht
 'tKleyn Calicrates schip 'twelck hy te voorschijn bracht,

En met

En met sijn konstig' handt soo konstich hadt gaen bouwen
 Dat 't selfde wiert bedect met 'sMugg'kens wieck ontfouwen,
 Hoewel hy 'tselfde werck soo konstelijck ghedaen
 Noyt om te zijn ghebruyct kost brenghen op de baen :
 Laet ons verwondert zijn soo't hoort van Godes wercken
 Die sijne Majesteit ons daghelijcks laet mercken
 In een soo kleyn ghediert met sulcken groot gheluyt
 En sulcken scherpen naeld' als d'els kan steecken uyt.
 Wie heeft toch beter loff in al des werrelts ronden
 Als van der Bykens wet hier immermeer ghevonden ?
 De Sonn' die alle daegh' eens 'swerrelts tonde doet
 En om die aen te sien door reyft met raffe spoet,
 Vont hier beneden oyt gheen Stadt waer in de wetten
 Soo seer ghelijck de haer' op alle saecken letten,
 Self niet deselfde Stadt die om het wreet bestaen
 En groote tyranny van *Attila* t'ontgaen
 Ghemaect wiert en ghebouwt in't midden vande baren
 Venetien ghenamt om daer sich te bewaren.
 Ick neem soo groote vreuchd' in haren vrijen staet
 Die in gheregheltheyt en goede wet bestaet,
 Dat by aldien ick dorst aen mijn begheerte gheven
 Den toom soo langh' ick wil om sulcks te zijn beschreven,
 Ick garen laten soud' het werck by my bestaen
 Om alleen van haer' wet te doen een langh vermaen,
 Maer by soo veer 'tpinceel in gene schilders handen
 Gods werck nae beelden kan als schepper aller landen,
 Of derft oock gheen pinceel voltrecken metter handt
Appelles konstich werck ontworpen met verstandt,
 Soud' ick wel derven nu *Hymetes* berch bewoonen
 En daer door mijn ghedicht der Bykens loff vertoonen ?
 'tWelck tweemael is ghedaen door't loffelijck ghedicht
 Van *Maro* by de vloet van *Minus* klaer ghesicht.
 Ick wil hier mijn ghedicht noch stille niet doen swijghen
 Maer 'tyruchtbaer wormken oock volkomen loff doen krijgen,
 'tWelck van een voghel wert een Wever kloeck vermaert
 En krijcht daer nae weerom van wever 'svoghels aert,

Vande
Byen.

Vande
Zijwormē.

Die tweemaal leven krijcht, en tweemaal moet beschouwen
 De vloet van *Acheron* met dootelijk benouwen,
 Nae-latend' achter haer halff levendich halff doot
 Het nae-ghelaten saet ghebroeyt in haren schoot,
 En 'twelck de sachte wol der schoon Moerbessen-bomen
 Verand'ren doet in zijd' en schoone verw' bekomen,
 Deef' kostelijke zijd' dit schoone wollich hayr
 Die 'twormken vlijtich spint voor ons en niet voor haer,
 Een rijck en weerdich vlies waer van eertijts groot' Heeren
 Tot hares lijfs cieraet besorchden hare kleeren,
 Maer onsen tijt eylaes! vol overdaet en pracht
 Die heeft het recht ghebruyck daer van soo wijt ghebracht,
 Dat luyden die van staet zijn nederich gheseten
 En menichmael nae broodt verlanghen om te eeten,
 Niet wel gheruft en zijn, ten zy dat haren Soon
 Bekleet met sulcken stoff komt daeghelijcx ten toon,
 En 'tselvede noch verciert met goud' en silvre boorden
 Ghelijck als of sulcx al tot haren staet behoorden.
 Neen *Arent* ick en sal u oock niet overslaen
 Maer doen van uwe deucht een loffelijk vermaen,
 Ick weet wat plaets ghy hout by't vlieghende gheslachte
 'tWelck door de wolcken snijt met haerder vleughels krachte,
 Wat doet den wreden Draeck? wat doet de Basilis
 By het ontallick rot het welck fenijnich is?
 Wat doet den fellen Leeuw in't bosch by d'ander dieren?
 Den Dolphijn inde Zee by al 'tgheschubt bestieren,
 Ick ken uw' hooghe vlucht ick weet wel dat uw' oog'
 Het licht verdragen mach der Sonnen heet en hoog',
 Maer soo als in't begin des Phoenix schoone veeren
 Den gevel van mijn huys begosten te vereeren,
 Soo sult ghy oock het eynd' daer van mer schoon cieraet
 Vergulden en alom vertoonen soo het staet.
 Aen't schuymich bracke boort van *Thracen* vol onlusten
 'tWelck is een erffghenaem van d' Asschen die daer rusten,
 Van Broer en Suster bey d'een' zijnd' een suyver maecht
 En *Phrixus* haren Broer te samen seer beklaecht,

Vanden
Arent.

Gedenck-
 weerdich
 verhaal van
 de liefde,
 ende doot
 van een *A-*
rent.

Niet

Niet veer van eene Stadt daer *Hero* sich beklaccheden
 Dat sy van liefde blindt haer alderlieffte waechden,
 En inde plaets van't vyer der liefden heeten brandt.
 't Onsteecken, sy ontfack met haer selfs eyghen handt
 De sackels vande doodt en deed *Leander* sterven
 In plaets van dat hy sou het bruylofs kleet verwerven,
 Daer woonden eene maecht soo edel rijck en schoon
 Als *Hero* mochte sijn maer wan van haer de kroon
 In kuyfhey, want haer hert verstaect dat kost verdraghen
 De pijlen vande liefd' en daer niet veel nae vraghen,
 Nae-volghend' op een tijt door't groene dichte wout,
 En op het hooch ghebercht de jaghers menichfout,
 Oock op de klippen hooch seer windich en vol bomen
 Alwaermen sonder vrees niet boven op kan komen,
 Daer vont sy in een nest twee Arents voort-ghebrocht,
 Die proevend' haer ghesicht noch jonck en onversocht,
 Aenschouden 's Hemels licht : opborst' lend' al haer pluymen
 Haer' hoofden en den hals of sy 't nest wilden ruymen,
 En gaepten allebey seer hongherich en graech
 Nae't aes en hare kost tot voedsel vande maech,
 Van dese voghels beyd' heeft sy de schoonst' ghenomen
 En van de hooghe klip weerom de laecht bekomen,
 Wech-loopende bevreeft met eenen rassien voet
 Siend' alijt achter-om als 'swolfs gheslachte doet,
 't Welck uyt een koppel heeft het vetste schaep ghestolen
 Het welck met goede soeh den Herder was bevolen,
 Van vrees dat hem den hondt sal volghen achter-aen
 En hem den vetten buyt ontjaghen op de baen ;
 Den Arent metter tijt wiert leck en soo bedreven
 Dat 't maechdelijk gheluyt hem heeft verstandt gegeven
 Te keeren wederom, soo haest als hy het woort
 Van dese schoone maecht verstaen heeft en ghehoort,
 Begaff sich inde vlucht op d'handt van zijn vrindinne
 En troetelde die staech met lieffelijcke minne,
 De maecht aen d'ander zijd' heeft hem bewesen deucht,
 En streeld' hem met haer' handt, en toonden hare vreucht,

En was alsoo versot op hem dat sy verachten
 Het schoonste dat sy had en daer by niet en achten.

Maer g'lijckmen daeg'lijcks siet wannermen blyschah peeft
 Dat sulcks verand'ren kan en daer nae droefheyt geeft,
 De Koorts om door een quact twee Lijcken wech te slepen
 Heeft van dees schoone maecht het lichaem aengegrepen,
 Beneemt haer goeden doen, verandert teenemael
 Haer's aensichts schoone verw' met dootelijcke straet,
 Als dan zijnd' aenghetast met schudden en met beven
 Op eenen selfden tijt om langher niet te leven,
 Noch voghel, noch de maecht, soo dat sy schenen bey
 Op eenen selfden tijt te gaen nae 'sdoodts gheley,
 De voghel om sijn leet niet teenemael t'ontdecken
 Vlooch altemet van daer en ginck nae buyten trecken
 Om daer voor sijne vrouw halff levendich halff doot
 Te halen goeden spijs in desen haren noot,
 Van't gheen' hy krijghen kan, nu Wachtels, nu Patrijfen,
 Nu Lijsters goet van smaeck om haer daer mee te spijsen,
 Betalende daer mee sijn voorgegeten kost
 Die hy tot sijn behoeff van haer ontfanghen most,
 Eer dat hy had gheleert sijn eyghen aes te vanghen
 En most dat uyt de handt der schoone maecht ontfanghen.
 Ick segg' eer dat hy had de steecken recht gheleert
 Van't velt te maecken bloodt en met sijn klacuw onteert,
 t'Ontbloten 'thooch ghebercht van alderhande dieren
 Gevleughelt en ghewiect om door de locht te swieten,
 De siefte die seer fel soog' uyt van dese maecht
 Haer bloodt en 'slevens merch den voghel maect versaccht,
 En brengt daer by de doot die stracks naer haer behaghen
 Heeft aenden Arent oock het selve pack doen draghen,
 Hem dreyghende daer mee dat hy den derden dach
 Sou drincken uyt de vloet van *Acherons* ghelach,
 Den bloden lichten Haes behoefden voor zijn klouwen
 Niet meer vervaert te zijn maer mocht hem wel vertrouwen,
 Omtrent de Stede Sest', het Terffel, d'Havick mee
 Die vloghen sonder vrees want by haer niet en dee,

En bleeff omtrent het bedd' ghesladich sitten wachten
Swacermoedich en bedroeft en 'tlevē niet en achten,
Eylaes! hoe soud' hy toch zijn leven hebben g'acht
Als hy van sijne vrouw het scheidē heeft verwacht?
Hy spreyt sijn vleughels uyt en gingh daer mee bedecken
Het lichaem van sijn vrouw, en met sijn tonghe lecken
Haer aensicht over al, en met een droeff gheluyt
Dee door der vrunden oog' veel tranen loopen uyt.
De Sonn' had 'thooghe licht van zijn vergulden waghē
In 'sHemels firmament nau driemael om doen draghen,
Nae dat de schoone maecht ghekomen was aen't eyndt
Daer 'tmenschelijck gheslacht zijns levens loop voleyndt,
Als desen voghel trouw noyt aēs heeft willen senden
In sijn' benoude maegh', maer om sijn leven t'enden,
Socht nae de dootd alleen, waer door hy sonder pijn
Mocht komen inde rust en uyt de droefheyt zijn.
Maer siende dat al 'tleet 'twelck hy daer toe aenwenden
Noch veel te langsaem was om hem de dootd te senden,
Al rasende te gh'lijck door gramschap en misbaer
Soo opent hy sijn borst en laet sijn leven daer,
Hy derft wel slach op slach zijn' longh ontstucken scheuren
Gram zijnde dat de dootd hem noch niet mocht ghebeuren,
Maer hierentusschen siet voor dese droeve poort
Van't ongheluckich huys veel menschen komen voort,
Die droeghen 'tdroevich Lijck met een swart kleet behangen
De droefheyt in haer hert, de tranen op haer wanghen,
En laden op het lest het lichaem sonder gheeft
Die opghetrocken was in 'sHemels hooghe feest,
En met een droeff gheschrey haer op den wech begaven
Om in het droeve graft het selve te begraven,
Den Arent volcht van ver en scheurend' uyt zijn borst
Her bloeyend' inghewant wiert van de dootd gheschorst,
Soo dat dees' Lijcken beyd' te samen sich gheleyden
Tot daermen met gheween het brandich vyer bereyden
Het 'twelck was niet soo haest met d'heer *Vulcani* handt
Ontsteecken, en gheraect in cenen vyer'ghen brandt,

Of d' Arent was terstont ghereet om sich te gheven
 In't vyer van 'tmaechd'lijck Lijck en nae haer niet te leven,
 Niet teghenstaend' hy wiert selfs door des Priesters staff
 Seer naerstelijck ghekeert om daer te blijven aff,
 Soo socht hy evenwel de hoochste vlam verheven
 En singhend' heeft de maecht de leste eer gegeven,
 Verbrandende sich selfs en mengde soo zijn' as
 Met d'asschen van zijn vrouw die hem soo weerdich was,
 O wel gheluckich paer op uw' grafste moet dalen
 Des honichs soeten douw' uyt 'sHemels hooghe salen,
 Altijt zy u ghebeent' met myrthus looff bekleet
 En ick om uwen loff te schrijven staech ghereet.

'tEynde vanden vijfden dach der Weecke.

177

Sommierlijck verhael vanden seften dach.

Achtervolghende 'tghene Moyses beschrijft in het eerste Cap.
 der Scheppinge aen het vier-en-twintichste Vers. Dat Godt
 het gbedierte schip, de kruypende en andere beesten opter aer-
 den, ende eyndelijck de Man en de Vrouw: den Autheur ver-
 haelt dit al t'mael in desen seften Boeck vervat in twee deelen. In het eer-
 ste, nae dat hy de kinderen Gods vermaent heeft sorchvuldelijck te willen
 letten op al de wonder wercken die in het groot taeffreel des werrelts ver-
 zoont werden, en den naem des Heeren aengheroepen en gebeden hebbende,
 verdeyle hy de dieren in verscheyden hoopen, vande welcke hy den Oli-
 phant voor aen stelt, beschrijft 'tgevecht vanden selven teghen den Rino-
 ceros en den Draeck. Nae den Oliphant komen inden voortocht de dieren die
 den mensch dienstich zijn: de vergiftige en schadelijcke maecten den mid-
 deltocht. En om dat ghemeenelijck in de aenmerckinghe van sulcken ghe-
 diert verscheyden swaricheden te voorschijn komen, soo wederlecht den
 Autheur die selve en bewijst dat Godt de Heer gheen oorsaek en is van de
 ongeregeltheyt daer door inde werrelt gekomen, maer de ongehoorsaemheyt
 en wederspannichheyt van Adam: dat evenwel door de goetheyt des Scheppers
 kloeckheyt en verstant genaech den mensch overghebleven is om sich teghen
 de schadelijckheyt der selfder dieren te bevrijden en deselve te overwinnen.
 Vorders dat de voorsienicheyt Gods maect dat de selfde sich verslinden en op-
 eten, en datmen daer van meer nuts als hinder bekomt, het welck met ver-
 scheyden exempelen en ghelijckenissen daer toe noodich bevesticht wert.
 Inden hindertocht zijn de onghetemde en wilde dieren ghevolcht vanden
 Leeuw als Koninck van het gansche beyr: daer op is by-gevoecht 'taenmerc-
 kelijck verhael en de beschryvinghe van eenen Romeynschen slaeff soo seer
 vermaect inde oude Historie der selfder, 'twelck het eyndt is van het eerste
 deel. In het tweede trect hy in de verhandelinghe vande scheppinge van
 de kleyne werrelt, 'twelck is de mensch, om wiens wil de groote werrelt ghe-
 schapen is gheweest, ende tot dienst van haer Koninck met alle hare noos-
 saeckelijcke vercierselen versien. Ten desen eynde door een volkomen be-
 schryvinghe der scepsele, die in Zee, Hemel, ende Aerde zijn, bewijst
 hy, dat dese dinghen te vergheefs souden zijn gheschapen gheweest, soo de
 mensch niet ware ghemaect om over deselfde te ghebieden. Daerom soo
 verhaelt hy dat Godt als met sich selven beraet slaghende, ende ghebiedende

over dit wonderlijck meester-werck, het selfde niet in een reys, ghelijck andere ghedierten ghemaect heeft, maer allenxkens, ende in verscheyden reysen. Ende overmits in dese scheppinghe de macht, wijsheyt, ende goetheyt vanden Schepper veel heerlijcker als in alle andere schepselen uytmunt, soo en is het niet te vergeefs dat de Poët wederom dese Goddelijcke werckmeester aenroept, om door sijn handt bestiert te werden, oname nae't leven te moghen afbeelden den mensch die nae sijn ghelijckenisse is gheschapen. Hier nae vertoont hy de stoffe, daer het lichaem vanden mensch is uyt gheschapen gheweest, sijn oogmerck nemende nae den Hemel: Dan soo handelt hy vande uytneementheyt van het menschelijck hoofd, de plaetse van het verstandt, de wonderheden der ooghen, vande wijnbraeuwen, ende oog-appelen: Ende kortst daer nae vanden neus, vanden mont, vande tanden, vande lippen, vande ooren om hooch verheven, ende krom uyt-ghehoolt: Mede vande handen, armen, knien, voeten, zenuwen, ghedristen ende beenen van dit lichaem: Daer by voeghende door een sonderlinghe bequaemheyt de voorneemste eyghenschappen van de leden desselven, ende door vele schoone trecken openbaert ons de wonderlijcke wijsheyt des Almachtighen in dese ghedaente, opbouwinghe, ghelijckmaetichheyt, ende verknopinge van het lichaem des menschen met sijn ghedeelten. Hier nae soo opent hy het hoofd, ende vertoont de wonderheden die daer in sijn besloten: Van daer klimt hy aftot het hert, tot de longen, tot de maghe, tot de lever, tot het bloedt, daer onder menghende de gheesten onses levens, de arterijen, ende aders: Ende dan hout hy op, ende bekent dat de ontledinghe van het menschelijcke lichaem vereyft het verstandt van de alder-gheleertste medicijnmeesters. Ende daerom te vreden zijnde van hier van een proefken te hebben gegeven, soo komt hy verder tot het andere, ende voornaemste deel van den mensch, te weten de redelijcke ziel, ende spreeckt van het wesen ende substantie der selfde, wederleggende met veelderhande redenen die teghen dese waerachtighe ontwijffelijckheyt diemen in dese sware saecken moet houden ende volghen haer selve tegenstellen: Wijders met een woort twee of drie hebbende aengheraeckt hare plaetse, soo discoureert hy vorderst van de uytneementheyt van de memorie; ende brenghet daer toe eenighe exempelen te pas: Dan mede van de rasheyt ende veerdicheyt des verstandts, ende der wetenschappen daer in besloten, van haer gheleerde, sonderlinghe, uytnemende, wonderlijcke, ende meer als menschelijcke vonden door uytghekipte Historien bewesen. In welcke ghelegentheyt ghelijck als gheheel

gheheel opghetoghen, soo maect by een verghelijckinghe ende naetreckinghe van het beelt nae het patroon, ende de levendige schilderije, te weten Godt, ende gaet voort inde aenwijſinghe vande wytnementheyt van den mensch, dewijle de Schepper hem als Heer ende Meester van alle ghedierten heeft ghestelt, welcke altesamen by hem quamen, ende haer namen eerst van hem ontfanghen hebben, ende dewelcke ontbloot zijnde van het kleet des lichaems, twelck soo heerlijcke klaerheyt onser zielen bedeckt, veel aensientlijcker inden Hemel blincken sal, als inde ghevanckenisse van dese werrelt, welcke niet anders is als een huys dat in alle manieren onbequaem ende onghemackelijck is. Eyndelick schildert de Poët af seer konstelijck de Vrouwe tot hulpe van de Man by-gheset, ende sonder dewelcke zijn leven soude elendich zyn: Hy bewijst door een aerdighe ghelijckenisse hoe sy uyt de ribbe van Adam ghemaect is geweest, die haer van de handt Gods voor vleesch van zijn vleesch ende been van sijne beenen ghenomen heeft. Hy verhaelt achtervolghens haer bruylofs-loff, ende de nutticheyt van dese echte ver-eeniginghe, welcke op de segheninghe Gods is bevesticht geweest, door kracht van welcke mede alle andere schepselen in wesen blijven, ende de eene nae de andere in het leven komen.

Den sesten dach vande eerste Weeck.

De Poët
begint van
een verma-
ninghe aen
die gene die
hes te ghen-
woordighe
leven te seer
beminnen.

Hy Pelgrims die door-reyft des wijde werrelts
hoecken

Om oock des Hemels Stadt hier naemaels te
besoecken,

Die overvloedich is in schatten ende vreucht
En daer ghy by den Heer blymoedich komen
meucht;

In d' Haven daer ghy kunt voorspoedich in gheraccken,
En daer de vrees des doodts u nimmermeer sal naecken,

Indien dat ghy wilt sien Toneelen hooghebouwt,

De wapen-huysen schoon, de wulffels ront en out,

Speelwaghens wel verciert, en Kercken hooghe verheven,
De beelden over-groot, de havens daer beneven,

Die m' in dees groote Stadt kan vinden over al,

En rontsom uytghespreyt in 'swerrelts woeste dal,

Komt altemaelt by my, want ick sal u vertoonen,
Dat in dit groot ghebouw de konsten t'samen woenen,

En dat m' hier niet en vint een werck hoe kleyn het zy,

Of 'tis aenschouwens weert en prijsens noch daer by,

Hoe sus bent ghy vermoeyt mijn vrunden altesamen,

Wilt ghy niet by my zijn? waerom wilt ghy u schamen,

Nae dat ghy hebt soo langh ghevaren inde Zee

En daer met forch ghesocht soo veelderhande ree,

Met uwe lichte riem' te roeyen, om te komen

In d'haven, daer ick heb te rusten voorghenomen,

En waer van dat ick sie alreede groene wal

Met sonderlinghe vreucht daer by ick rusten sal :

O Vader groot van macht wilt haren leytsman leyden

Op dat hy t'rechte pat voor haer mach gaen bereyden,

Stort uyt het soetste sap van Castalides vloet

Op mijne trage tongh, en geeft die goeden moet,

Geeft Heer dat mijn gedicht der Tygers felle woelen

Mach houden in bedwanck, en haren moet verkoelen,

Maeft tam de Leeuwen wreet : geeft dat haer brullich doen

Aen d'ander dieren al geen hinder en mach doen,

Aentoe-
pinge Godes
om wel te
mogen be-
schrijven de
scheppinghe
vande aert-
sche gedier-
ten, vande
welcke hy
voor uyt-
stelt ende
begint van
den Oli-
phant.

Maer haer toe laten wil dat sy my komen hooren
 Met onderdanicheyt ghelijck Vassalen hooren.
 Ick sie by al 'tghediert door uwe krachtig' handt
 Op heden desen dach geschapen op het landt,
 Die op het hooch gebercht en op de klippen woonen,
 Den Oliphant voor uyt sich komen hier vertoonen,
 Als tweede hooft van't heyr, en leyder vanden tocht
 Der beesten altermael als daer in best versocht,
 'tZy om dat hy gebult in veelderhande slagen
 Heeft menighen Soldaet op sijnen rugg' gedragen,
 Of 'tzy dat hy begaest met sinnen en vernuft
 Veel menschen maect beschaemt en teenmael versuft,
 Als naerstige schoolier soo sal hy in zijn sinnen
 Sijn less' weer seggen op en andermael beginnen,
 Hy doet sijn meester eer, begroetende de Maen,
 Wanneer hy die om hooch siet aen den Hemel staen,
 Hy hout seer wel bedect der liefde soete stralen,
 Die d'onbeveleete minn' heeft in zijn hert doen dalen,
 Ghevoelende de kracht van't macchd'lijck soet gesicht,
 Soo sucht hy in zijn hert, en wert daer door verlicht,
 Iae, soo wy door't geschrift der Griecken niet en dwalen,
 Soo kan hy met sijn snuyt in't sant veel letters malen,
 Maer desen loosen geest, deef' leden groff en swaer
 En maecken hem niet vry van't forghelijck ghevaer,
 'tWelck den *Rinoceros* met sijne loose treecken
 In't vechten teghen een hem kan suer op doen breecken,
 Want die vecht nimmermeer met eenen dullen moet,
 Maer koel en met verstandt sacht sinnich ende vroet,
 Alsoo dat eer hy sal den Oliphant bestrijden
 Hy sijnen hooren scherpt aen eenen steen ter zijden,
 En komend' inden strijt soo let hy met verstant
 Op 'tgeen hem staet te doen, en sijne slagen plant
 Niet op des vyants huyt ter zijden en van vooren,
 Maer steect in't dunst zijns lijfs sijn wel-gescherpten hooren:
 Den dicht geschubden Draeck die niet kan sonder leer
 Den Oliphant doen leet soo stelt hy hem ter neer,

Op eenen dichten boom en sal hem daer staen wachten,
 Soo langh tot dat hy hem kan nae zijn leven trachten,
 Die niet soo haest en sal ghenaecken daer omtrent
 En van den fellen Draeck aen-komende bekent,
 Of hy en sal den boom waer in hy sat verborghen
 Verlaten en terstont hem trachten te verworghen,
 Met sijn gheknoopte lijff het lijff van d'Oliphant,
 Soo dat het wert ghestriect met eenen vasten bandt,
 Maer tracht soo veel hy kan misnoedich om te soecken
 Een stronck van eenen boom of klip met harde hoecken,
 Om sijnen vyandt daer te pletteren met macht,
 Die hem dus heeft benout en inden noot ghebracht,
 Dan fact den loosen Draeck beneden nae de beenen
 Van desen Oliphant, en striect die oock met eenen
 Soo vast, dat hy aldus gebonden en geboeyt
 Hem niet en kan ontgaen noch 'tloopen niet en spoeyt,
 Terwijl den Oliphant is besich om t'ontknopen
 Sijn' strieken te vergheefs en garen soud' ontlopen,
 Soo komt den valschen Draeck, en steect in sijnen snuyt
 't Vergift, het welck hem loopt te neuf' en keelen uyt,
 En verder kruypend' in met zijn vergifticheden
 Beneemt hem 'sacstems tocht, en sterven doet zijn leden,
 Maer evenwel wat is't? hy wert seer haestich quijt
 De kroon', die hy had eerst gewonnen inden strijt,
 Want 'tgroote sware beest met haer' yvoire tanden
 Wert haest om laech gevelt met dootelijcke banden,
 En vallende ter neer op't lichaem vanden Draeck
 Beproeven' alle bey des doodts bedroefde smaeck,
 Aen't Fransche volck gelijk, wiens sorgelijcke handen
 Bebloeyen haer geweer in haer selfs eygen landen,
 Mits dat sy sonder liefd' en haestich van gemoet
 Besmetten hare Stadt met haer mee-borgers bloet,
 En nu tot *Moncontour*, nu in Druytsche straten
 Root maeckend' haer geweer in't bloedt van haer mee-maten,
 Doen alsoo dat haer landt in plaets van lieff en weert
 Een grasse wert, waer in het schoonst' leyt onder d'eerdt.

Den hornnighen Giraff, de Kemel hooch van bsenen
 Staen by den Oliphant, daer komen oock met eenen
 Den Stier van hoghen moct, den Esel in zijn werck,
 Seer luy en wonder traech, maer in het draghen sterck,
 Het hooren-voetich-paert, eergierich, en hovaerdich,
 't welck sijnen meester mint en is in't strijden aerdich,
 En wel zijnd' afghericht dient garen met verstandt
 Die hem sulcks heeft gheleert met zijn gheleerde handt,
 Sulck een sal sonder toom en sonder 'smeesters spooren
 Sich keeren gins en weer van achter en van vooren,
 Sulck een volcht los en vry zijn meester op en top,
 Een ander buycht sijn knien om hem te nemen op,
 Dit met een lochte voet loopt over 'skoorens schoven
 En breeft daer van gheen stroo van onder noch van boven,
 Sulck een sal locht en snel op 'swaters vochte baen
 Gaen loopen en daer van gheen vochticheyt ontfaen,
 Ick sie in't derde rot den blooden Haes gaen loopen,
 't Vergetende Konijn, de geyten oock met hoopen,
 Het sachte wollich schaep, het Vercken luy en vuyl,
 Het lichte-voetich hert met sijnen grouwen muyl,
 't welck alle jaer verliest sijns hoofs ghetacte kronen
 Die sieh daer nae weerom van tijt tot tijt vertonen,
 Doch droevich in sijn hert beschreyt hy wonder seer
 In een verborghen hoeck 'tverlies van sijn gheweer,
 O Heer wat grooter vreuchd' ist aen te sien groot' hoopen
 Van herten licht gheschoeyt nae 'swerrelts stromen loopen,
 D'een voor en d'ander nae, en daer in d'helder vloet
 Te swemmen achter een met eenen staghén spoet,
 D'een breeft de stroom voor uyt, de naest daer by met lusten
 Leght op des anders rugg' zijn hoofd om dat te rusten,
 En d'ander volghen nae sich ghevende ghehoor,
 Wanneer de voorst' is moe soo swemt de laerste voor,
 Ghelijck als in een Stadt een niet alleen kan stouwen
 Het borgherlijck beleyt om dat wel t'onderhouwen,
 Een selfste Magistraet is niet altijd beswaert
 Met d'alghemeyne saeck by hem een tijt bewaert,

*Van dieren
 die de men-
 schen ghe-
 dienstich
 zijn.*

Maer

Maer leyt die weerom af om wat gerust te leven,
En desen swaren last een ander t'over-geven.

Maer geen van al 'tgediert en dient den mensch soo nouw
Als d'honden die daer sijn aen haren meester trouw,
'tSijn waeckers in een huys, bewaren kist en kasten,
Wanneer de dieven sijn gereet om toe te tasten,

Beforgers vanden dis, die zijnd' in 't velt geleyt
Ous toonen vroech en laet waer d'Haes sich neder leyt:
Een vrunt tot inder doodt, een vyandt t'allen tijden
Der Wolven, om daer voor de schapen te bevrijden,
Der blode dieven vrees, een jager in het velt

Om ons te wijsen aen waer 'twilt sich neder stelt,
Ick sie 'tEnckoren oock seer wijf'lick soo't kan blijcken
Die sonder 'sHemels booch eens aen te willen kijcken
Ous wijft al evenwel wat weer het maecken sal,

Want hy daer tegen maect een vast' en stijve wal
Voor't huysken daer hy woont, op dat de straffe winden
Daer uyt gesloten zijnd' hem niet en souden vinden,
Ick sie 'tMeerkarjen loos, en 'tWeseltjen seer net,
Den argen loofen Vos, de rieckende Civet,

Die met seer groote kost in d'Indiaensche hoecken
Om 'sweets reuck wech te doen den Hovelinck laet soecken,
Ick sie het Beverswijn met sijn sijn wollich hayr,
Die siende dat hy wert gejaecht met groot ghevaer
Sal haestich en met konst aftrecken ende bijten

'tLoos sackken sijns ghemachts en inden hoop gaen smijten
Van die dat lichtelijck aen het *Pontysche* boort
Op nemen, en verblijt daer mede komen voort,
Als achtende veel meer dit pandt by hem gegeven
Dan dat sy inder jacht hem souden nemen 'tlevē,
Ick sie den Egel graeuw met sijne scherpe huyt,
Sich wentelend' in een als eenen ronden kluyt,

Om leet te doen den geen die hem sou gaeren grijpen,
En nemend' hem in d'handt doen schreeuwen en doen pijpen,
Sich buygend' even ront, sleeft t'samen hoeft en steert,
En rolt als cenen kloot geschoten over d'aerdt,

Maer noyt heeft 'sHemels oog' iet vremders kunnen foecken
 Als het *Camleon* in al des werrelts hoecken,
 'twelck wert van sulcken verw' als 'tbeest dat hy besiet,
 Heeft voor sijn voedsel oock den wint en anders niet.
 Mijn bloedt dat wert my kout, mijn borst is vol benouwen,
 Mijn aeffem wert my kort in't lichaem opgehouden,
 Mijn beenen beven my, mijn hert dat is my bangh,
 Mijn hayr staet over eynd', 'sdoodts verw' is op mijn wangh,
 En soo my dunct ick sie de dootd my komen schincken
 Wt hare droeve vloet den beecker om te drincken,
 Eylaes! waer is de man die sonder bangh te zijn
 Sou staen ghelijck als ick in angst en groote pijn,
 Omringhelt en omringht met dootelijcke dieren
 Vergiftich, vol fenijns, en forchlijck te bestieren,
 Die hebben altemael gheswooren onsen doot,
 Op dat sy souden sijn alleen in 'swerrelts schoot,
Phæbus sou sijn benout en angstich in zijn sinnen,
 En *Hercules* alsoo sou sijn verbaest van binnen,
 Al ist schoon datmen schrijft dat d'eerst sou zijn gheweest
 Die overwonnen heeft het schrickelijcke beest,
 Dat *Pitbon* was genaemt, en d'ander sich gact roemen
 En 's*Nemeanschen* Leeuws, een overwinner noemen,
 Dat't *Erimansche* Swijn door zijne stercke kracht
 Van hem verwonnen was en totter dootd gebracht,
 'Klegg' 't*Erimansche* Swijn, 'twelck op den berch verheven
 Hy met zijn stercke handt benomen had het leven.
 Wat krachtich instrument, wat stercke machtig' handt
 Sou voor den *Crocodijl* bewaren op het landt
 Den mensch, en inde *Nijl* de visschen voor zijn klouwen
 Om niet te sijn verscheurt met dootelijck benouwen,
 Of voor den fellen *Dracck* die dorst, ô stout, bestaen
 Al't *Romulides* heyr alleen wel tasten aen,
 Waer teghen *Regulus* brocht soo veel machts te velde,
 Die hy met goet beleyt in sulcken order stelde,
 Dat hy wel sou daer mee vermceestert hebben heel
 De Stadt die van *Lybie* had 'tscepter voor haer deel,

Van fenij-
 nige dieren
 ende schade-
 lijk voor
 de menscheit

Wat harnas hart verstaelt, wat welbedachte reden
 Kan van des *Aspics* leet bevrijden 'smenschen leden,
 Wanneer hy is vergramt, die aen zijn lieff ghetrouw
 Soo haest als hy die mist, soect neerstich ende gouw
 Alom waer dat hy kan, op dat hy mochte vinden
 Die haer ghenomen heeft en hem daer by verflinden,
 Hem kiesend' uyt een hoop van duysent in't ghetal,
 En op de staende voet hem oock doen sterven sal ;
 Wat *Ajax* schilt soo hart heeft m'hier oock oyt ghevonden
 Die ons bevrijden kan van *Basiliscus* wonden,
 Wiens aessem heeft die kracht gheblasen uyt zijn keel
 Dat hy een marbersteen kan breecken in't gheheel,
 En die door sijn ghesicht alleen des menschen leven
 Kan aen de bitter doot aenschouwend' over-gheven.
 O Godt indien ghy hebt dit groote werrelts pleyn
 Voor't menschelijck gheslacht geschapen in't ghemeyn,
 Eylaes ! waerom hebt ghy dan op den dach van heden
 Dit schadelijck ghediert gheschapen hier beneden
 Om ons verdriet te doen ? ô Stieffvaer en gheen vaer,
 Indien het u gheviel te scheppen hier en daer,
 In dese werrelt woest soo veel derhande dieren,
 Die schaed'lijck zijn den mensch, en niet om te bestieren,
 Ghelijck daer is den *Stinx*, den *Chelider*, *Ceraſt*
 Den *Scorpioen*, den *Dips*, die't suypen altijt past,
 Waerom hebt ghy die al in 'swerrelts pleyn gaen stellen
 Om 'tmenschelijck gheslacht met haer fenijn te quellen ?
 Vergheeft my dit ô Heer ghy zijt die ghenc niet,
 Die ons uyt 't *Paradijs* ghebrocht hebt in verdriet,
 'tIs onse hovaerdy, 'rzijn onse vuyle sonden,
 Die 't *Amphisbens* vergift ons hebben toe ghesonden,
 Eer *Adam* u ghebodt moetwillich had veracht,
 En gh'eeten vande vrucht die hem in't lijden bracht,
 Soo leefden hy gherust als Koninck hooch verheven
 Van't aertsche *Paradijs* in een gheluckich leven,
 Alwaer hy sonder vrees mocht blijven en verblijt,
 En niet vol angst en pijn ghelijck als nu ter tijt,

Tot wat
 synde Godt
 soodanighe
 schadelijcke
 beesten toe-
 laet, ende
 darmē meer
 der profit
 evenwel vā
 haer kan
 werkrighen
 als schade.

De selfte dieren al die waren wel te vreden
 t'Ontfanghen zijn ghebodt, en dat niet t'over treden,
 Sy hoorden nae sijn woort en waren onderdaen
 Alst Paert dat nae den wil zijns meesters voort sal gaen :
 En niet als zijnde staech daer teghen sich te stellen
 Om loopend' hier en daer des rijders handt te quellen,
 Iae Heer als of ghy had vergeten tecnemael
 En uyt u sin gheset zijn sonden altemael
 Soo hebt ghy hem versorcht met kloeck verstandt en reden
 Dat hy het selfte dier kan dwinghen hier beneden,
 Het is wel waer ghy schiept de dieren altemael,
 Als wy die kunnen sien in 'swerrelts breede sael,
 'Kfegg' vliegghen door de locht en swemmen inde stromen
 Die wy tot ons behoeff daer kunnen uyt bekomen,
 Ghy hebt de een besorcht met tanden en ghebit,
 Een ander met een beck soo scherp ghelijck een spit,
 De vierde met fenijn, de vijfde heeft scherpe klauwen,
 Om die hem wil misdoen daer mee te komen krauwen,
 De selft' heeft eenen schilt waer meed' hy is bekleet,
 De sevenst' heeft altijt zijn wapenen ghereet,
 Maer g'hebt alleen den mensch gheschapen in dit leven
 Heel naect, en anders niet voor sijn gheweer gegeven
 Als sinnen en verstandt, op dat hy nae u woort
 Dat recht ghebruycken sou ghelijck als dat behoort,
 Het welck sal altemet soo't niet wert onderhouwen
 Verroesten in sich selfs, en teenemael verflouwen,
 Gheneycht zijnd' om te zijn gheoeffent altemet,
 Ghelijck een krijchsmā doet die op zijn saecken let,
 Wat soude *Milo* doch zijn breede schouders baten,
 En op sijn stercken arm sich altijt te verlaten,
 Indien dat hy ghestaech ghebruyct had sijne kracht
 In eene selfde saeck en niet nae meer ghetracht ?
 Wat schoon' Olijve-krans, wat Palmboom, wat Laurieren
 Sijn't die om *Milos* hoeft gheylochten 'tsouden cieren,
 Indien daer niet en waer gheen *Milo* meer soo sterck
 Die hem sou wederstaen en gheven wederwerck,

In d'alder-grootste noot sal sich de kloeckheyt toonen,
 De deucht sal naederhandt oock zinnen meester kroonen,
 Want hoe dat grooter is 'tperijckel dat sich toont
 Als 'toverwonnen is hoe meer het wert beloont.

*Van be-
 sten die maal
 kanderen
 schade doen.*

O Vader van dit al gh'hebt nae u wel-behaghen
 Voor't menschelijck gheslacht alleen gheen sorch ghedraghen,
 Op dat het t'aller tijt in pestilencijs noot
 Haer mochte met verstandt bewaren voor de doot,
 Maer hebt om harent wil de Slanghen oock gheschapen
 Vergiftich teghen een om hulp van haer te rapen,
 Soo dat sy menichmael sijn om den hals ghebrocht
 Van die sy hebben noyt met vyandtschap besocht,
 Ghy maect (ô sterke Godt) dat d'ader-slangh verborghen
 In 'smoeders lichaem zijnd' uytkomende sal worghen,
 En dat het Scorpioen versadicht haren moet
 En hare lekker tongh' met hares jonckkens bloet,
 Dat d'een die daer ontkomt des vaders dulle sinnen
 Sicht wrecd van 'sbroeders doot met sich self te versinnen:
 Ghy gheeft aen't Weseltjen een heymelijcke kracht
 Om 'tsorghelijck Serpent te breecken sijnen macht,
 Die sich verwonnen siend' heel toornich en verbolghen
 Sal door zijn eyghen doot des vyandts doot vervolghen,
 Ghy maect dat *Pharoos* rat aen het Egyptische strandt
 Van alderley vergift bevrijt 'tbesaeyde landt,
 En dat wanneer hy siet hem sulcks te zijn van noode,
 Soo toont hy dat hy is zijn vyandt veel te snoode,
 Ghebruyckende gheen kracht maer archeyt ende list,
 Die hem gheeft d'overhandt in desen zinnen twist,
 Die zinnen vyandt roept en brenghet hem selfs in lijden,
 En hem laet eyschen uyt om teghen hem te strijden,
 Bedenct hoe dat hy best dit vechten aen sal gaen,
 Om 'svyandts scherpe swaert al vechtende t'ontgaen,
 Soo dat hy die daer is tot desen strijt verschreven
 Hem nerghens raecken kan om hem te nemen 'tlevē,
 Alsoo oock dese rat seer listich ende snoo
 Maer zijnde kleyn en teer en in het vechten bloo,

Eer dat sy tot den strijt haer selven sal gaen stellen
 Om d'Aspijck in't ghevecht soo veel te bet te quellen,
 Soo wentelt sy haer selfs in eene vuyle plas,
 En dect haer teere huyt met modderich moras.
 Het welck sich dan verdroocht door d'heete Sonne stralen
 Die boven uyt de locht op't aertrijck neder dalen,
 Ghewapent dan aldus en 'tharnas hebbend' aen
 Soo sal hy wel ghemoet nae zijnen vyandt gaen,
 En zijnen krommen tandt om hem den kop te breecken
 Met dootelijk ghewelt in zijne gorgel steecken,
 Terwijl en het Serpent ghebruyct al zijne macht,
 En om dit harnas hart te breecken hevich tracht,
 Dit arch dier schouwend' aen de swackheyt van zijn leden
 Om met den Crocodijl in een ghevecht te treden
 Neemt 'tKoninckskken te hulp en met ghemeyn verstandt
 Soo nemen sy de saeck te samen by der handt,
 Ick segg' het Koninckskken 'twelck listich en bedreven
 Siet dat den Crocodijl tot slapen sich wil gheven,
 Op't slijber'ghe strandt, als hy daer minst om denct
 Komt met een snelle vlucht en hem zijn leven krenct,
 Hem vliegghend' inden muyl, alwaer hy schoon gaet maecken
 'tGhemelt van sijn mondt, sijn tanden en zijn kaecken,
 Hy kittelt zijne keel' soo langh tot dat het seer
 Betovert door de vreucht sal gapen meer en meer,
 Soo dat de Rat dit siend' nietal te langh sal wachten
 Maer kruypen verder in en nae zijn leven trachten,
 Als meester van dit dier, om t'halen uyt zijn maech
 Het gheen waer mee de Nijl haer voeyden even staech;
 Maer 'ksegg' noch al veel meer dat 'smenschen gheest kan gheven
 Aen die vergheven zijn weer door vergift haer leven:
 Soo dat die teghen een recht-matich wegghen sal
 Het goet en oock het quaet, 'twelck w'in dit aertsche dal
 Van't schadelijck ghediert verscheydelijck bekomen,
 Men noch bevinden sal zijnd' acht daer op ghenomen,
 Dat't goet sal grooter zijn en swaerder inden hanck
 Als 'tquaet dat daer van komt tot 'smenschen onderganck,

Van wilde
ende onbbe-
temde be-
esten.

Ontslaghen van't fenijn van alderley Serpenten
 Soo komt my wederom de vrees in't herte prenten,
 'tPerijckel, dat ick sie hier voor mijn ooghen staen
 Van beesten onghetemt die tot my komen aen,
 Wiens dulle fel ghesicht en schrickelijcke wesen
 Met brullende gheluyt my wederom doet vresen,
 Benemende mijn stem, mijn sinnen, en verstandt,
 En brenghen my weerom in mijnen voor'ghen standt,
 Den fellen Beyr, den Wolff, vernielder vande Schapen,
 Het schuymend' wilde Swijn, die komen tot my gapen
 En maecken my verbaest aenhoorend' een gheluyt,
 Het welck met roock en damp haer komt ter keelen uyt,
 Ick sie de Wolff-katt' my oock komende benouwen,
 Iae dreyghen met de doodt en mijnen moet verflouwen,
 Den Luyperet schoon ghevleect, den Tyger licht van voet,
 Beschuymt van raserny m'aenkomen metter spoet,
 'tEenhooren volcht hier oock, noch sie ick hier van voore
 De dootelijck' *Hyene* en snelle *Manticore*,
 De *Nubyensche Ceph*, d'een hebbend' onse stem,
 Het ander wederom ons aenghesicht by hem,
 Het derd' alsoo wy doen heeft vinghers ende teenen
 Soo dat wy die aensind' ons eyghen souden meenen,
 Ick vrees het vremde dier 'twelck m'ia het bloedich wout
 Der *Canibalen* vint het welck sal duysent-fout
 Haer jonghens brenghen voort, en duysentmael daer neven
 Weer nemen in haer lijff die gheen die daer noch leven,
 Wat vreemder dier is dit het welck mijn hert beroert,
 En boven op sijn rugg' een bosch van pijlen voert,
 Het welck kan sonder pees te trecken van sich senden
 Veel pijlen voor en nae van boven uyt zijn lenden,
 Wiens rouw' en harde zijd' is teenemael bedect
 Met anghels spits en scherp, waer meed' hy van sich steect,
 Gheborstelt op zijn lijff van boven en ter zijden,
 Om alst hem is van nood' zijn lichaem te bevrijden,
 En altijt weerom aen te schieten even snel
 De pijlen die hy staech kan halen uyt zijn vel,

Gheluckich schutter dan die noyt en zijt verlegghen
 Om pijlen, die gh'altijt op uwen rugg' kunt dregghen,
 Die inde vlucht te rugg' schiet soo alst u behaccht,
 En mer u pijlen quetst den ghenen die u jaecht,
 Die nimmermeer en sult uyt uwe koocker trecken
 Geen pijlen, of gh'en sult die r'uwen dienst doen strecken,
 Want 'tis u niet van nood' altijt te zijn begaen
 Om nae *Diane* boog' en *Phæbi* pijl te staen,
 Of om een diepe wond' te schieten in ons leden,
 Om root berfiliën hout nae't rijck *Peru* te treden,
 Noch oock nae *Aleband'* om eene stercke pees,
 Terwijl ghy't by u selfs kunt halen sonder vrees,
 'tis al van u ghewas : u vel tot allen tijden
 Verleent u boog' en pees met pijlen om te strijden.
 Wel aen hebt goeden moet, hier komt de Leeuw ter baen,
 Die al dit fel ghediert siet voor hem henen gaen,
 En heeft alleen de eer, als zijnde baes van allen,
 Dat hy die al ghebedt nae sijn goet wel-gevallē,
 Kloeckmoedich edel dier, 'twelck niet en is soo wreet
 Aen die met groot ghewelt hem aen doen eenich leet,
 Als hy wel toont te sijn beleeft tot allen stonden
 Aen sulck een die beleeft wert tegen hem bevonden,
 Die nimmermeer vergheet, hoe langh dat hy oock leeft,
 Een weldaet, die de mensch aen hem bewesen heeft,
 Die seer barmhertich zijnd' oock zijn barmhertig' ooren
 Doet open en 'tghebedt van die't versoect wil hooren.
 Hier van kan sijn ghetuych een arm Romeynsche knecht
 Een slaeff, die om r'ontgaen 'tonlijdelijck onrecht,
 'Welck hem wiert aengedaen in zijn arm slavich leven,
 Om daer dooraen sijn Heer een vuyle winst te gheven,
 Niet of hy waer een mensch of red'lijck dier gheweest,
 Maer een ghekochte slaeff, jae ergher als een beest,
 Nam door een bosch de vlucht, en zijnde nu ghekomen
 Vermoeyt tot by een hol, het selfd' heeft inghenomen,
 En sich ter neer gheleyt op't groene rou tapijt,
 Het welck daer binnen was, met rustens appetijt,

*Vanden
 Leeuw, de
 Koninck der
 dieren.*

*Gednek-
 weerdich
 verhael van
 den Leeuw
 die danck-
 baer was
 voor een
 weldaet van
 een Room-
 sche slaeff
 hem betwe-
 sen.*

Maer zijnde noch maer eerst daer binnen in ghetreden,
 Aennemende de rust van zijne moede leden,
 Sach hy van stonden aen verbaest in zijn ghemoet
 Een groot en fellen Leeuw hem komen in't ghemoet;
 De Moordenaer die sich fiet nae de plaetse leyden
 Daer hy verwesen is en moet de dootd verbeyden,
 Die voelt zijn oogh' verblint, sijn armen inden bandt,
 En nu verwacht den slach van't swaert in 'sRichters handt,
 Die sterft eer dat den tijt des doots hem sal ghenaecken,
 Verseeckert zijnd' eylaes! dat hy de dootd moet smaecken;
 Alsoo oock dese slaeff aensende zijnen noot,
 En dat hy niet en kost verwachten als de dootd,
 Iae dat hy gheen en hadd' om weer te bieden,
 En 'tsorghelijck ghebaer wech loopende t'ontvlieden,
 Nu hebbend' anders niet voor toe-vlucht en gheweer,
 Als 'tsuchten, het gheschrey, en 'tbidden even seer,
 Sich vindend' al bereyt ten eersten soo verslegghen,
 Dat hy nu zijnd' halff dootd sich niet en kost bewegghen,
 Die zijn bedroefde oog' alree sach voor hem staen,
 En gansch gheen hoop en had te moghen die ontgaen,
 Sijnd' alree sonder hitt' en sonder 'spols bewegghen,
 Als of hy nu in't graff had over langh ghelegghen;
 Maer dese slaeff op't lest nam eenen goeden moet
 Aensende sijnen weert die hem niet dee als goet,
 En hem altijt besach met vrundelijcke oogghen,
 Op dat hy soude zijn weer teghen hem bewogghen
 Met medelijdenthey, en trecken met zijn handt
 Den dooren uyt zijn voet die daer was ingheplandt,
 Als dan (hoewel met vrees) begint de slaeff te naecken
 En met zijn bevend' handt aen zijnen poot te raecken,
 Wttreckende inder ijl den dooren die hem stack,
 En hem had aenghedaen onlijd'lijck onghemack,
 Daer nae om beter noch deef' wonden schoon te maecken
 Heeft hy daer 'tquade bloedt en etter uyt doen raecken,
 De Leeuw heeft sich terstont begheven op de jacht,
 En desen zijnen gast te spijsen daer betracht,

Sijn veltfcher nieuw en lieff, die niet is langh ghebleven,
 Maer heeft sich uyt de kuyl weer op de loop begheven,
 En soo hy plach te doen liep wederom door't velt
 Daer't ongheluck hem brocht in sijn ghemoet ontstelt,
 Tot dat hy wederom quam in sijns Heeren handen,
 Die hem liet tasten aen en stellen weer in banden,
 Op dat hy sijnen wil van desen armen bloet
 Mocht hebben, en hem sien verscheurt op staende voet,
 Om door sijn fel bevel en nae de wijs van Roomen
 Hem onghelijck meer leets daer door te doen bekomen,
 En nae't Barbaris recht van sulcken straffen wet
 Den Leeuwen in een parck te wesen voor-gheset,
 En daer een bloedich bat den menschen aen doen schouwen,
 Op dat haer droeve wijf mocht blijven onderhouwen,
 Ghy wreede *Cambal*, ghy *Cyclops* inder daet,
 Dewijl dat desen slaeff in u ghenade staet,
 Waerom ist dat ghy hem ò *Busiris* gaet leyden
 In't droeve bloedich parck om daer sich te bereyden
 Ter doot, ghy *Listrigoen* waerom laet ghy hem gaen
 Wt uwe wreede handt en voor den Leeuwen staen?
 Waerom eylaes! waerom wilt ghy hem overgeven
 Den Leeuwen in dit parck om hem te nemen 'rleven?
 En 'rander fel gediert', 'twelck niet en is soo wreet,
 Als een bloedtdorstich mensch, die alijt is ghereet
 Met d'onderdanen bloedt sijn' handen te besmetten,
 En haer leet aen te doen door zijne strenge wetten,
 Die sich daer in vermaect alijt te schouwen aen
 Een dootelijcken strijt in een bebloeyde baen,
 In't midden van den hoop van dese wreede dieren,
 Die m'in dit bloedich parck niet wel en kost bestieren,
 Een Leeuw die nu alree was hondert-mael gheweest
 De meester in't ghevecht en daer door seer ghevreesst,
 Wiert van het volck besien als zijnde van te vooren
 Een straff' alijt geweest der geener die verlooren,
 En heel vergeeffse moeyt' aenwenden om t'ontgaen
 De wel verdiende loon in dese droeve baen,

't Was teghen desen Leeuw dat d'arme slaeff ten lesten
 Most komen inde baen en gheven 'tlijff ten besten :
 Maer hy en had zijn voet in 't droeve bloedich velt
 Om t'vechten aen te gaen soo haest niet neer ghestelt
 Of desen fellen Leeuw begoft sich heel r'ontstellen
 Te schuymen inden mont, 'thayr overeynd' te stellen,
 En trock zijn lijff in een, zijn ooghen vlamnich root
 Al brandend' in zijn hooft voorseyden hem de doot,
 Hem quam ter keelen uyt het schrickelijckste brullen,
 Waer meed' hy't bloedich parck ginck teenemael vervullen,
 En slaende menichmael met eene stercke steert
 Sijn lenden gins en weer en nu de stuyvend' eerd'
 Ontstack hy sijnen toorn en ginck hem recht begheven
 Nae sijnen Campioen, om hem te nemen t'leven,
 Die nu alree beproefd' hoe bitter dat het smaect
 Te drincken uyt die vloet daer u de dootd' ghenaeft,
 En riep de Goden aen niet om zijn lijff te sparen
 Maer om dat sijne ziel' ten Hemel op mocht varen,
 Den Leeuw nae dat hy was een weynich voort-gegaen,
 Soo staecten hy den ganck en bleeff wat stille staen,
 Aenschouwend' hooch en laech des slaefs bedroefde wesen
 Het welck hy over langh noch had ghesien voor desen,
 Ten lesten seer verblijt bedocht hy metter spoet,
 Dat desen man hem had den dooren uyt den voet
 Ghetrocken over langh, en dat hy om die reden
 Hem niet en mocht misdoen of krencken aen zijn leden,
 Verand'rend' hierom dan zijn vyantschap in min,
 In soeticheyd sijn pracht, den quaed' in goeden sin,
 Seer minnelijck besierend' hem in dit droevich lijden,
 En leckende zijn handt om hem te doen verblijden,
 De slaeff die hem bekend', en sach te zijn bekend,
 Die heeft zijn' ooghen stracks ten Hemelwaert ghewent,
 En sonder meer daer nae te vreesen zijne klauwen
 Komt naerder by den Leeuw om sijnen poot te kraeuwen,
 Siend' alsoo dat de deucht aen yemandt zijnd' in pijn
 Bewesen, vroech of laet sal weer vergolden zijn.

De beste wetenschap nae't wijs *Apollos* seggen
 Is dat den mensch sich kent, en recht kan overleggen
 By sich wat dat hy is : men vint niet nae zijn wens
 Welck reden-rijcker is als 't'schepfel van den mens,
 Men vint het vyer, de locht, d'aerd', 'twater in ons leven
 'tWelck als een werrelt kleyn Godt heeft den mensch gegeven :
 Hy is van hem ghemaect een kleyn en kort panceel
 'tWelck ick verheffen wil met mijns ghedichts pinceel,
 En gheven hoogher plaets, als aen deef' ander dieren,
 Die hy moet altemaet met goet verstandt bestieren ;
 Gheen konstich Metfelaer heeft oyt met goet verstandt
 Ghebouwt een schoon palleys met sijne konstigh' handt,
 En dat alom verciert van buyten en van binnen,
 Alsoo hy had bedocht eer hy dat sou beginnen,
 Met Marber-stenen dick met schoon vergult beschoot,
 Ghelijck hy vanden Heer bekomen had 'tghebot,
 Ten korsten, hy en sal de konst by't werck niet voeghen
 Noch 'twerck oock by de konst om t'hebben een ghenocghen,
 Dat d'uylen vrocch en laet nae haren eyghen sin
 Daer sonden vliegghen uyt en stadich weer daer in,
 Maer om dat eenen Prins daer binnen mochte woonen,
 En dat hy sijne konst aen hem sou moghen toonen ;
 Alsoo heeft oock de Heer dit groote woeste dal
 Gheschapen nimmermeer voor dese dieren al,
 Die boven op't ghebercht haer daghelijcks gheneeren,
 En die daer inde locht of in de Zee verkeerren,
 Maer voor die gheen die kan verstandich schouwen aen
 Den Hemel, en daer by de breede bracke baen,
 Nu wederom het landt 'twelck ons kan kooren gheven
 Om 'tmenschelijck gheslacht te onderhouden 'tlevven,
 En dan weer sien om hooch nae 'sHemels ooghen klaer,
 Die sich tot onsen dienst altijt vertoonen daer,
 Waer door verwondert zijnd' hy mocht de wonder wercken
 Volbrocht door Godes handt met danck baerheyt bemerccken,
 Wel aen van al't ghediert 'twelck opter aerden leeft
 Soo was de mensch de leest' die hy gegeven heeft

*Het twee-
de deel van
desen boeck,
in 'e elke in
'twijs en
breedt ghe-
sproocken
wert vande
Scheppinge
vanden
mensch, ende
soo veele
wonderhe-
den Godes,
die inde me-
schelijke
zielen ende
lichaem ge-
speure wer-
den.*

*De wer-
relt is ghe-
schapen ge-
weest om
des mensche
wille.*

*Waarom
de mensch
geschapen is
geweest nae
alle andere
dingen be-
westicht met
bequame go-
lijckenissen.*

Den levendighen gheest, niet om te zijn van weerden
 Gheringher alst ghediert' hier onder opter eerden,
 Of om dat 'sHeeren handt soo kloeck niet was gheacht
 Eerst 'tschepfel aen te gaen van't menschelijck gheslacht,
 Maer om dat't souden zijn geweest vergeeffsche saecken
 Alsulcken grooten Heer eerst scheppend' op te maecken
 In 'swerrelts breede pleyn, en hem voor eerst en niet
 Bestelt die gheen die heel staen onder zijn gebiet,
 Een wijs verstandich man salijnen gasts niet leyden
 Ter plaetsen daer hy heeft een maeltijt doen bereyden,
 Of hy heeft eerst besocht en daer op wel gelet,
 Dat alle dinc gereet mocht wesen op't salet,
 De taeffel wel gedeckt met laecken en servetten,
 Om daer met goede spijs de schotels op te setten,
 Soo oock de groote Godt, die Godt die t'allerstont
 Hout vry en open Hoff en seynt in onsen mont
 Door spronghen veelderley veel lieffelijcke saecken,
 Waer van wy alle daech de vruchten moghen smaecken,
 Woud' onsen eersten Vaer niet setten aen sijn dis
 Eer 'thuys was opgeschiet alst reghenwoordich is,
 En onder 'sHemels boog' ons dag'lijcks te bedencken
 Met veelderley gherichts, en daer mee te beschencken.
 Soo veelderley ghedaent' als m'inde bracke Zee
 Of inde stroomen vint en op het aertrijck mee,
 Sijn proeven maer alleen en niet te vergelijcken
 By't konstich kost'lijck werck van 'sHemels hooghe rijcken:
 Daerom ist seecker dat den meester van dit werck
 Noyt sijns ghelijck en vont, als hy almachtich sterck
 Schiep in het niet van niet den Hemel hooch verheven,
 Het Aertrijck, en de Locht, de bracke Zee daer neven,
 Doend' alsoo dat zijn doen, sijn dencken, en zijn woort
 Op eenen selfden tijt te samen gingen voort,
 Maer doe hy nae sijn beelt en sijnen wil sou maecken
 Den Koninck van dit al en d'eer van alle saecken,
 Vergaerden hy by een zijn goetheyt, sijne macht,
 Als of hy eenen raet had g'houden en betracht,

Dachvaerdende zijn lieffd' en zijne mildheden,
 Sijn wijsheyt overgroot, en zijn' gerechtigheden,
 Om t'hebben haren raet, hoe hy een tweeden Godt
 Sou scheppen die dit al mocht hebben in ghebodt,
 En dat elck een van haer zijn wijsheyt by sou brenghen,
 Om 'tvoorgenomen werck seer treff'lijck te volbrengen,
 Of wel dat hy nam raet met zijnen lieven Soon,
 Hoe dat hy alderbest dit schepsel overschoon
 Vercieren sou met ziel' en in dit tijtlijck leven
 Als sijnen Lieutenant gebodt op't Aertrijck gheven,
 Doe Godt sehiep al'tgediert een yeder nae zijn doen
 Gebodt hy aerd' en Zee dat sy die souden voen,
 Het Aertrijck al'tgediert 'twelck moet zijn voedsel haten
 Op't hooge rou gebercht en in de lage dalen,
 Maer doe hy nam den mensch te scheppen by der hande
 Gebodt hy aen sich selfs, en aen zijn kloeck verstandt,
 Godt heeft aen al'tgediert op eenen tijt gegeven
 De leden, en den gheest, ghelijckmen die siet leven,
 Maer doe hy voor hem nam nae sijnen eygen wens
 d'Onsterffelijke ziel te scheppen inden mens,
 Soo heeft hy sich verpoost en in verscheyde stonden
 Geschapen 'tlijff, en nae de ziel daer in gesonden.
 Boumeeſter, heylich, kloeck, in alle konsten rijck,
 Die in u niet en siet volmaect als uw's gelijk,
 Wilt op dit rouw panceel mijn plumpe handt geleyden
 Op dat ick mijn pinceel alsoo mach toebereyden
 Dat m' in het aengesicht des menschen wel bereyt
 Aenschouwen mach den treck van uw' almogentheyt.
 O Heer gelijk ghy hebt de vissen inde stromen
 Door uwe krachtig' handt van 'swaters slibb' doen komen,
 Soo hebt ghy oock den mensch geschapen door u kracht
 Wt eene klomp van aerd' en voor den dach gebracht,
 Op dat elck lichaem sou gevoelen in zijn leden
 De kracht sijns Elements van boven en beneden,
 Doe ghy dan voor u naemt te brengen aen den dach
 Den mensch, soo naemt ghy d'aerd' die voor u voeten lach,

*Aenroepinge Gods
 om wel den
 mensch te
 mogen be-
 schrijven.*

*Hy spreekt
 eerst van
 het liebaem
 vanden
 mensch ge-
 nomen van
 het stoff.*

Die klevende by een, en hebt een klomp van aerden
 Verandert in een mensch en 'tlichaem doen aenvaerden,
 Niet buyghend' evenwel zijn aenghesicht om laech
 Als aen 'tgediert 'twelck heeft geen sorgh' als voor haer maech;
 En sterft met ziel en lijff: maer hebbend' opgheheven
 Ten Hemelwaert zijn oog' van waer hy heeft zijn leven
 Bekomen door u kracht, en daer hy t'zijnder tijt
 In eeuwicheyt weerom by u sal zijn verblijt.

*Het hoofst
 plaatsse van
 het ver-
 standt.*

Maer ghy hebt noch 'rverstandt des menschen willen setten
 In d'alderhoochste plaets, op dat hy soude letten
 Ghelijck van een Kasteel, en in des Heeren vrees
 Staech houden in bedwanck sijns lichaems sondich vlees,
 'tWelck wederspannich is, op dat de goede reden
 Mocht hebben plaets daer in, en dan met voeten treden
 Den tooren, haet en nijt, de giericheyt, de pracht,
 En 'tgheen een werrelts mensch heeft altijd hooch gheacht,
 Die heel oproerich zijnd' altijd de wet wil gheven
 Aen die ghy haer bestelt voor Koninck in dit leven,
 De ooghen die ghetrouw op schilt-wacht zijn ghestelt,
 In't schoonste van't Kasteel die sien altijd in't velt,
 Op dat hy mach van verr' aenschouwen en bevrijden
 Gods volck tot aller tijt voor't gheen haer brengh't in lijden.
 Het schijnt schier dat uw' handt die scheppend' had voldaeen,
 En in sijn konst hem selfs te boven heeft ghegaen,
 Gh'en hebtse niet doorboort op dat des menschen ooghen
 Niet souden zijn ghelijck die 'sHemels ronde booghen
 Aenschouwen door een buyf', die breeder oock door dien
 Als 'tronde gat daer van haer thoonende laet sien,
 Want hare ronde boort kan aen't ghesicht beletten
 Dat't selve breedt en wijt niet wel daer op kan letten,
 En om dat't aenghesicht des werrelts Prins volmaect
 Door gaten veelderley niet soude sijn mismac't;
 Dees klare lichten bey die door der minne treecken
 In't alderkoelste hert een brandich vyer ontsteecken
 Dees spieghels vanden gheest, dit brandich soete licht,
 Pijl-koockers van de minn', die hebben haer ghesicht

Ma oogen.

Met teere dunne vel beset, waer door sy mercken,
 Ghelijck door spiegel-glas, des Heeren wonder-wercken,
 Die souden sijn terstont verduyftert soo Gods handt
 Haer niet en had bekleet met wallen om de kant,
 En seer behendelijck die selfde had omvanghen
 Met voorhoofd ende neus en schoone ronde wanghen,
 Gelijk in daeltjens twee omsinghelt en beset
 Met heuvels pas van hoocht', en niet te laech gheset,
 En voorts ghelijckmen siet dat breede daecken decken
 Een nieuwe muyr voort 'tnat' twelck daer op mochte lecken,
 Soo sietmen insghelijck door 'swijnbraeus roeren staech
 Ons oog' te zijn bevrijt van veelderhande plaech.
 Die gheen die weten wil hoe't aensicht wert benomen
 'tCieraet, wanneer de neus daer van is wech ghenomen,
 Die sie *Zopyrum* aen om dat hy was ghereet
 Sijn neus te snijden af en 't vlees te doen dat leer,
 Eer dat hy sijne plicht niet sou voldoen te degghen,
 En toonen dat hy was tot 'sKonincks dienst gheneghen.
 De neus en heeft niet min gherijff als schoonicheyt,
 Het is de goot' waer door men looft veel vuylicheyt,
 Hy sent den aessem uyt die onderhout het leven,
 En trect die weerom in om ons die weer te gheven,
 De neus die is een buyf' waer door het sponsich been
 Van d'herffens altijt vocht trect op en haelt by een
 De reucken veelderley : de neus die slacht de goten
 Die't vuyle slijm des hoofts daer uyt om laeg' doet vloten,
 Gelijkmen alle daech aen 'smenschen hoofd verkout
 En wonderlijck daer door in d'herffenen benout
 Kan sien, om 'tvuyle slijm tot loopen te verwecken,
 En dat te senden door des menschen herffebecken,
 Alleens ghelijck men kan door 'schorsteens swarte baen
 Op treckend' uyt het vyer den lichten roock sien gaen;
 Dewijl dan nu den tijt uytwendich en van binnen
 Van langher handt verslijt ons lijff, verstandt en sinnen,
 En dat al 't gheen hier heeft ontfanghen vanden Heer
 Een lichaem dat vergaet, en af neemt min of meer,

Den was
 ende mens.

Soo heeft hy goet geacht ons eenen mont te geven,
 Waer door wy nemen in 'tgeen onderhout ons leven,
 En dat de maech verteert, of sulcks als door den tijt
 Aen ons weerom vergaet en d'ouderdom verslijt,
 Gelijck de boomen groen uyt hare wortel trecken
 Het gheen haer onderhout en kan tot voedsel strecken,
 Gaff Godt haer dese plaets, op dat de mensch voor al
 Mach ruycken 'tgeen de maeg' daer nae verteeren sal,
 Tot voedsel vanden mensch: en om dat' oock on' oogen
 Aenschouwende van beys 'tbest' daer uyt kiezen mogen,
 Gelijck als oock de tongh die proevende wel let
 Op goed' of slechte spijs die hem wert voor geset.

De tanden. De tanden inden mont die zijn gelijk staectetten
 Om aen de keel het quaet den inganck te beletten,
 En g'lijck de meulen die van boven onder't dack
 'tGebroocken kooren sent tot onder inden sack,
 Soo breecken sy de kost en senden die ten lesten
 Nae d'hongherighe maech, die 'tselve neemt ten besten.
 En om dat ons ghebit heel bloot zijnd' en ontdeft
 Misten soud' aenden mensch, soo heeft hy dat bedeft
 En konstelijk besorcht rontsom met schoone wallen,
 Ghelijck als roer corael, nae zijn goet wel ghevallen,
 O mont het is door u dat on' erst' ouders al
 Onthielden haer in't wilt, in bossen, bereh en dal,
 En sonder koopmanschap haer stelden wel te vreden,
 Want s'hadden ghene wet om die te over-treden,
 Sy voechden haer by een alsoo dat' onder haer
 Daer leefden wel gherust te samen allegaer,
 Vergaderende sich, en ginghen Steden bouwen,
 Waer in sy sonder dwanck haer' wetten mochten houwen,
 O mont het is door u dat d'alder-grofften gheeft
 Van die verstandich zijnd' is onderricht gheweest,
 Door u wert 'smenschen moet en gheeft om hooch verheven,
 En 't alderblootste hert een goeden moet gegeven,
 Door u wert 'smenschen oog' bedroeft zijnd' afgewist,
 Door u zijn neer gheleyt de krachten vande twist,

*Vande uyt
 nemensheyt
 vande
 spraeck.*

Die in des menschen hert dach ende nacht verwecken
 Den lust, om 'sanders goet onrechtelijck t'ontrecken,
 Door u krijcht onsen gheest ghevoelen, dat de Heer
 Om onser sonden wil niet is vertoorent meer,
 Wanneer wy door't ghebedt den grooten Godt ghenaecken,
 En daer door in ons hert des Hemels vreuchden smaecten,
 Door u wert Godes eer hier in dit aertsche dal
 En goedertierenthey verkondicht over al,
 De tongh' is onsen boogh' die aen de snaer ghestreecken
 Van een sterck vast ghelooff verquid't het hert besweecken,
 De tanden in ons hoofd zijn gh'lijck als van een luyt
 De snaren, die gheraect doen hooren goet gheluyt,
 'tGhemelt vanden mont is d'hollicheyt der luyten,
 Waer door wy 'tsoet gheklanck des loffanghs kunnen uyten,
 En met een droeve stem beweghen Godes kracht,
 Soo dat hy nae de straff der sonden niet en tracht.
 Maer in wat lichaems lidt ist dat wy beter mercken
 Als in des menschen oor des Heeren wonder wercken?
 Deurwaerders vanden gheest, in't waecken seer ghetrou,
 Die alijt met verstandt toe luysteren seer gou,
 Wanneer in Godes school ons zijn ghesanten leeren,
 Hoe dat wy nae zijn woort tot hem ons moeten keeren,
 En om dat al 'tgheluyt het welck sich hooren laet
 Alijt trect nae de hoocht' en inde ooren gaet,
 Soo is het dat de Heer de selv' heeft hooch verheven,
 En boven in't ghebouw bequame plaets gegeven,
 Die daer elck inde zijn' als twee locht-gaten staen,
 En door haer kromme goot 'tgheluyt doen binnen gaen,
 Soo dat de helder stem gheleyt door kromme weggen
 Veel langher het ghehoor daer binnen sal beweghen,
 Ghelijck s'krom hoorens klanck veel langher wert ghehoort
 Als die van eene fluyt die recht uyt is gheboort,
 Of gh'lijck als een gheluyt bedwonghen in valleyen
 Sich stercker hooren laet als inde vlacke weyen,
 En een Rivier die komt van boven uyt een rots,
 En moet door d'enghe stract die loopt wel streng en trots,

*De oorten.**Ghelycke-
nissen.*

Maer komt van langer handt al ruyssende ten lesten
 Daer fy een breeder plaets sal vinden t'haren besten,
 Daerom heeft oock de Heer met eene kromme boor
 Gemaeft aen 'smenschen hoeft den inganck van't gehoor,
 Op dat den harden klanck ten eersten niet sou dringhen
 Tot binnen inden gront, en d'herffenen bedwinghen,
 Maer om dat d'harde spraeck door dese kromme ganck
 Sou binnen in ons hoeft versachten hare klanck,
 Gelijk de stroom van *Geers* die krom zynd' in zijn wegen
 Door't landt van *Armaignac* soo seer niet is genegen
 Tot eenen strengen loop, gelijk de *Douwe* doet,
 Die komt van boven af met eenen snellen spoet,
 En springht van berch op berch, en komt ten lesten vallen
 Recht uyt ten naesten by op *Tarbés* groene wallen.

De handen.

Maer ghy die onderneemt te schild' ren met verstandt
 Het lichaem vanden mensch vergheet ghy 'smenschen handt?

Dienstmaechden der natuer, en Simmen die bemercken

Om nae te boetsen veel van 'sHeeren schoone wercken,
 Dienstknechten sonder huyr' die neerstich en met vlijt

Bestellen aenden mensch den kost tot aller tijt,

Griffieren vanden gheest, om neerstelijck te letten

Op't gheen dat hare pen moet by geschrifte setten;

Van knien.

Hoe! sult ghy swijgen noch en spreucken niet een woort

Armen, zenuwen ende

Vand' armen ende knien, wiens beenen voort en voort

been.

Den mensch nae sijnen wil doen daghelijcks bewegen

d'Een hooch en d'ander laech nae dat het is gelegen?

Want gh'lijckerwijs de pees van eenen stalen booch

Nae hy is slap of strack zijn pijl schiet laech of hooch,

Ons zenuwen alsoo hier in dit tijtlijck leven

Aen onse leden al verscheyde krachten gheven,

Sy knoopen ons ghebeent aen een door hare kracht,

En kunnen aen den mensch die zijn ghesontheyt acht

In spijt des bleecke doots wel langhen tijt beletten

Van't broos en vleesich huys de mueren te verpletten.

Kunt ghy vergheten oock de voeten die doen gaen

En 'tkostelijcke huys doen over cynde staen?

Wel hoe! ist noch gheen tijt, ist noch gheen tijt te sorghen
 Om binnen in het lijff te sien de kracht verborghen
 Van sulcken Konstenaer? wil ick 'thoof by der handt
 Eerst nemen en doen op, en daer in met verstandt
 Aenschouwen alst behoort soo veelderley vertrecken,
 Die aen de hersenen voor dobbel wooningh' strecken,
 Bewaerders vanden schat die daer verborghen is,
 Des konst en redens plaets, en der ghedachtenis,
 Een oorspronck en begin van't menschelijck ghevoelen
 Die d'haesticheyt in ons verhitten of verkoelen,
 En die daer sijn bekleet en over al bedect
 Met hersepannen dick, 'twelck een helmet verstreect,
 Waer van het dobbelt voer de hersens kan bevrijden
 Voor d'harde bitter kou in 'swinters felle tijden,
 Een kost'lijck taeffel-boeck daerm' in schrijft staech en stil
 Ghelijck als metter handt het gheenm' onthouden wil.
 Sou ick wel op't papier het net uyt derven spreyn
 En sonder dwalen hier den doolhoff roebereyn,
 Door welckers voechfels veel den Gheest klimt op en daelt,
 En gheeft dat al haer doen des levens krachten haelt,
 Alleens ghelijck het bloedt en gheesten die daer dwalen
 Door eenen krommen wech van haer bereyders halen
 Wt een doorvlochten staeck het gheen' sich daer bereyt
 Tot goet en vruchtbaer saet en door het lichaem spreyt?
 Sal ick oock van het hert d'oneffenheyt vertellen,
 En met juyft teghenwicht 'tselv' op zijn punt gaen stellen?
 Waer van d'een zijd' is bloedt, in d'ander is ghewrocht
 'tBeweghen vanden gheest, en neemt van daer zijn tocht
 Door't lichaem vanden mensch, al waer wy dan bemercken
 Mits slaen van onsen pols de swackheyt en 'tverstercken,
 Of door vermeerderingh' der siefte met gheklach
 Ons toont dat die veel meer als ons natuer vermach,
 Sal ick de sachte longh' in't midden door gaen snijden,
 Die door't verroeren soet des aessens tocht verblijden
 Kan altijd dach en nacht, en temperen den brandt
 Die in ons lichaem komt beroeren ons verstandt?

*Ontledin-
 ghe van het
 binnenste
 van des
 menschen
 hooft.*

Het hert.

De longh.

Het windeken ghelijck dat soetjens komt verkoelen
 Het graefken van een pleyn verdroocht door 'sSomers smoelen;

Longh die neemt en die gheeft den aeffem haren tocht,
 Waer door dat aen den mensch het leven wert besocht,

Een blaesbalck die sich roert en kan in ons beweghen
 De spraek nu hart nu sacht nae dat het is ghelegghen.

De maech. Sal ick in 'smenschen maeg' gaen klimmen die bereyt
 Als kock den kost', en nae de kracht door't lichaem spreyt,
 En sent die seer ghetrou door d'aeders nae de lever

De Lever. De lever maect daer van het bloedt en sent dat voort
 Door straten veelderley in't lichaem daer't behoort,
 Ick segg' door eene straet ghetact aen weder-zijden,
 Die 'tselve sendt voort door't lichaem t'allen tijden,

*Bequame
ghelijckenis.* Gelijk als een fonteyn die hare gangen leyt
 En door den ganschen Hoff haer klare water spreyt,
 Gelijk dit water dan maect vocht aen alle kanten,
 En laeft nae haren dorst de boomen en de planten,
 Doet groeyen hier de Roos, en hier den Neg'lentier,
 De Kerffeboomen daer, de soete Pruymen hier,
 Den Wijngaert laech ghetact, aen d'ander zy daer neven

*Het bloedt
ende voedsel.* Sal het den Vijgheboom zijn vochtich voedsel gheven,
 Hier krijcht d'Amandel boom oock 'tgeen hy heeft van doen
 Om zijne harde vrucht met vochticheyt te voen,

Den Alfem krijcht haer deel ghelijck de soete kruyden,
 En al dat m'inden Hoff kan morghen sien of huynen,
 Soo is het oock met't bloedt en 'tghcen dat voedsel gheeft
 Aen 'smenschen lichaem, en verscheyde wegghen heeft,

Het een sal in't ghebeent van langher handt vertrecken,
 En daer in meer en meer de vasticheyt verwecken,

Het ander wederom verandert sich in vlees,

Door d'aders kruypt alsoo het ander sonder vrees,

Hier wert het vruchtbaer saet, daer zenuwen, daer vellen,
 Om schoonheyt aen den mensch met stercke te bestellen.

Maer ick en wil voortaan my niet bemocyen meer

Met monsteringh te doen van leden die de Heer

In't lichaem vanden mensch heeft weten te beftellen,
 En wy niet kunnen sien om die te overtellen,
 Ick wil niet teenemael op snijden, en doorsien
 Het lichaem vanden mensch, en foecken het bedien
 Van't gheen daer binnen is, want *Aesculapi* Soonen
 Die hebben't quaet ghenoech van't fely' ons te vertoonen
 Door haer gheleerde konft, en oock *Galen* tael
 Of *Herophili* tongh die kunnen altemael
 Niet feggen foo als 'tis gefchapen door Gods handen,
 Al waren fy noch eens foo kloeck in haer verftanden,
 'tIs my genoech alleen dat ick nae mijne macht
 Dit heb gefelt ten toon, en daer nae heb getracht,
 Niet om *Prometheus* werck of *Iapeti* te wijfen,
 Maer om des Heeren konft met mijn ghedicht te prijfen,
 Deef' Beelden-snijder kloeck en is dan om den gheeft
 Te fenden inden mensch niet feer begaen gheweest,
 En van aerd' vyer en locht, of water 'tvijsde wesen
 Te nemen, maer alleen heeft fijne kracht bewesen,
 En hem uyt fijnen mont nae zijnen heyl'ghen fin
 Den levendighen gheeft feer foet gheblasen in,
 Hy dee als uyt een fpronck van fijne Godtheyt dalen
 In 'smenschen teere vat de levendighe stralen,
 Niet dat hy fich ontleed', of dat hy minder wiert,
 Nae dat hy fijnen geest daer binnen had gheftiert,
 Niet dat hy heeft ghemaect van fijn drievuldich wesen
 Een deylingh met den mensch die aerde was voor defen,
 Maer sonder dat hy't zijn daerom verliesen kost
 Gaff hem de kracht sijns geests foo veel hy hebben most,
 Mildadich ftortend' uyt deed' op hem nederdalen
 Nae fijnen goeden wil de kracht van fijne stralen,
 Soo dat hy voor fijn deel noch wat behouden heeft
 Van 'sHemels klaren glans, die Godt de Heer hem gheeft,
 Alsoo dat *Adams* gheeft zijnd' uyt Gods gheeft ghenomen
 Heeft in des menschen lijff bequame plaets bekomen,
 Niet hebbende nochtans van fijn gheftaltenis
 Ontfanghen in het minst iet dat Gods eygen is,

*Podaly-
rus en Ma-
chaon,*

*De Poët
tract voore
tot het dis-
cours vande
ziel, ende
spreekt van
haer wesen,
ende bescre-
diebeys.*

*Van waer
de ziele
voorkomt*

*Gelijcke-
nissen.*

Ghelijck de kinders doen die in dit tijtlijk leven
 Van d' ouders nemen aen het wesen dat' haer gheven,
 Of gh'lijck in't eerst van't jaer een afghesneden spruyt
 Des Wijngaerts wederom van nieuws sal komen uyt,
 't Was dan maer eenen wint : nu, soo ghelijck de winden
 Die komen uyt de maegh' en 'sherten bandt ontbinden
 Van 'smenschen wesen niet en kunnen nemen aff,
 Maer houden 'rgheen de maeg' in't scheyden van sich gaff,

*Vande uyt-
nementheyt
van des
menschen
ziele.*

Door Godes Geest verlicht wil ick zijn wint verklaren,
 Sulck een heeft gheenen geest die desen Geest laet varen,
 Die mensch heeft gheen verstandt die niet dach ende nacht
 De krachten over-groot van 'sHeeren wint betracht,
 Ick weet ghelijck het oog' kan alle dingh beschouwen
 Maer van hem selfs te sien sich altijd moet onthouwen,
 Dat onse ziel alsoo kent Godes wercken al,
 Maer dat hy noyt alhier sijn wesen sien en sal,
 En dat hy nimmermeer met sijn Compas kan meten,
 Hoe dat het is ghestelt, noch zijne groote weten,
 Maer gh'lijck 'tbeschadichd' oog' in eenen spieghel vindt
 Of in het water siet het leet dat hem den windt
 Van Noorden heeft ghedaen : Alsoo kan oock bemercken
 Deel' ziel' wat dat sy is in Godes wonder wercken.
 Den straffen sueren wint, die dicke boomen velt,
 En met een groot ghehuyl de bossen heel ontstelt,
 Die kan de bracke baen als berghen hooch verheffen,
 En maecken wederom de hooghe berghen effen,
 Die al terfont om hooch tot aen des Hemels troon
 Genaecken, en aldaer gaen stellen sich ten toon :
 De lieffelijcke reuck die ons de roos kan gheven
 Wanneer den soeten wint haer' bladeren doet beven,
 En als het groene velt trect nieuwe kleeren aen,
 Om met gheblomt cieraet den mensch wel aen te staen,
 Men kan het soet gheklanck van alderhande snaren
 Niet sien mer 'smenschen oog' en dat by een vergaren,
 Maer die is sonder neus, vlees, ooren en ghehoor
 Die sulcks niet wert ghewaer alst hem sal komen voor.

Hoe

Hoewel dat onsen gheest kan ons ghesicht ontloopen,
 En om die aen te sien wy d'ooghen noyt doen open,
 Soo kunnen wy nochtans bemercken inder daet
 Door't levendich verstandt, en 'smenschen goeden raet,
 Dat w'hebben niet alleen dien gheest die ons doet leven,
 En ons van Godt den Heer in't lichaem is gegeven,
 Maer daer by eenen gheest reyn, suyver ende goet,
 Oneynd'lijck, onghemenght, die nimmer sterven moet,
 Want 'tzy dat desen Geest een oorspronck aller saecken
 Sy heel in't heele lijff, of maer een deel kan maecken,
 'tZy dat hy in het hert of inde herffens woont,
 Waer uyt wast *Seneca*, ghelijck u pen vertoont,
 Dat ghy het groot ghetal van woorden weer kost halen,
 En die ghelijck van voor van achteren verhalen?
 Waer mocht verborghen zijn het groot taeffreel van was,
 Op't welck dat *Syrus* had gheschildert gaeuw en ras
 De namen en ghedaent' van soo veel duysent knechten
 Als onder sijn banier hem volchden om te vechten.
 Wat was het voor een vat waer in *Cinei* handt
 Die nae't Orackel was ghesonden als ghesandt
 Van *Pyrrhus*, die verleyt door dubbelsinnigh' woorden
 En hy tot sijn profijt nam off' hem toebehoorden,
 Dat hy't Romeynsche volck sou overwinnen gaen,
 En met sijn scherpe sweert sijn vyanden verslaen,
 Vergaderden veel schats by een om 't zijnder baten
 Wanneer het tijt sou sijn s'hem niet en sou verlaten,
 Een goe memory is der ooghen schrijver gouw,
 Des Huysmans taeffel-boeck, scharmeester rijck en trouw,
 Die gh'lijck in pantschap hout al 't gheen des menschen sinnen
 Oyt dorsten by der handt gaen nemen om te winnen,
 Sint dat des Heeren handt de werrelt heeft ghesticht,
 Dat *Phaebus* met haer glans het Aerriek heeft verlicht,
 En dat de vochte Maen in 's Hemels hooghe salen
 Ontleenen moft haer licht van hares broeders stralen;
 Soo dat de reden recht plaets grijpend' in't ghemoet
 Wel lettend' op het gheen den mensch onthouden moet,

Dat de
 Geest God-
 delijck ende
 onsterffelick
 is.

Wat plaet-
 se de ziele
 heeft.

Versheyden
 notabele
 exempelen
 vande uyt-
 nemerheyt
 vandes me-
 schen me-
 morie.

En

En 't gheen hy met den bandt van Godt aen een sal knoopen
 In d'herffenen, om sulcks hem niet te doen ontloopen,
 Soo dat hy wijfer wert door't ghene dat hy heeft
 Gesien, en nu voortaan daerom gheruster leeft.

*Vande
 wackerheyt
 ende leven-
 dicheyt van
 des mensche
 ziele waten-
 de alles dat
 in Hemel
 ende aerde
 is.*

Of schoon nu onsen gheest is met ons vlees omvanghen,
 En in ons lichaem sit ghelijckerwijs ghevanghen,
 Soo kan hy niettemin haest vliegghen over al,
 Stracks inden Hemel zijn, stracks weer op't aertsche dal,
 Veel snelder als de Son die met zijn helder stralen
 Op eenen dach alleen des werrelts keer kan halen,
 Want scheidend' altemet van't wel bekendē landt,
 Soo klimt hy stracks om hooch met sinnen en verstandt,
 En door de wolcken drijft, alwaer dat hy kan vinden
 Waer van 'tsneeu is ghemaect, den haghel, storm en winden,
 Den blixem, vorst en ijs, den donder, die verveert,
 En wat den reghen is, de sterre met de steert,
 Besoeckende den streeck van 'sHemels hooghe dreven
 Wert hy van't een ghebintt' tot t'ander op gheheven,
 Hy let op het accoort van haer versheyden dans,
 Die altijd goede wacht hout met haer klaren glans,
 En met een kloeck Compas om 'ssterrens streeck te weten
 Sal hy haer' hoocht' en laecht' als metter handt gaen meten,
 Hy treet haer treden af ghelijck als met de voer,
 En weet hoe haren streeck haer daer ghedraghen moet,
 Iae of de werrelt groot in hare breede wegghen
 Niet stofs ghenoech en had om hem te doen bewegghen,
 En daer op met verstandt te letten t'aller tijt,
 Om Godes werck te sien met neersticheyt en vlijt,
 Soo gheeft hy sich daer uyt en ver van d'aertsche wercken
 Aenschout hy 'taenschijn Gods, al waer hy oock kan mercken
 Het reyn en suuyver doen van sijne borgery,
 Die daer tot sijnen dienst zijn neerstlich ende bly.
 Wat ist dat niet vermach des menschen gheest ghedreven
 Met lufft, om sijnen naem hier eenwich te doen leven?
 Beschout met u ghesicht van't Oosten tot in't west
 Van't Noorden tot in't Zuyt en in der Mooren nest,

*Van ge-
 leerde, aer-
 dige, won-
 derbare en-
 de meer als
 menschelijke
 wonderen
 van des
 mensche
 gheest.*

Ghy sult daer over al niet aensien met uw' ooghen
 'tWelck schoon is of den mensch heeft 'tselv' haest nae ghetoghen,
 Met sijn vernuft pinceel, en nae sijn kloeck verstandt
 Heel konstich naegheboeft met sijne konstig' handt,
 Alsoo dat ons ghesicht kan qualijk onderscheyden
 Het lichaem vanden mensch van 't gheen d'handt kan bereyden,
 Dat kooper Merry-paert 'twelck aerdichlijck bereyt
 Veel Hengsten inder tijt tot springhen heeft verleyt,
 De Wijngaert met haer druyff die konstich en seer aerdich
 Van Zeuxes was ghemaect, soo dat de vog' len vaerdich
 Haer toonden op't Taeffreel en picten nae de druyff,
 Soo haestmen haer benam de voorgheschoven huylf,
 Dat schoone marb'ren beeldt 'twelck een Atheenschen jonghen
 Wou trouwen voor zijn wijff door sotte min ghedwonghen,
 De schoone *Venus* die *Appelles* wel te pas
 Gemaect had alsoo schoon als in haer leven was,
 En gheene minnaers min en had als doef in't leven
 Noch was, en tot de liefd' haer sinnen kost begheven,
 Die kunnen tuyghen al dat een gheleert pinceel
 Aen d'andere natuer kan schilderen haer deel,
 Des menschen konst en sal alleen niet zijn verlegghen
 Om 't lichaem sonder gheeft te maecten en beweghen,
 Maer kan oock door de locht doen vliegghen vander handt
 Het vliegghende gheslacht van verr'wen veelderhandt.
 Den Tarentijnschen heer gheleert, en weert te prijsen
 Kost eene duyff van hout van onder op doen rijssen
 Tot boven inde locht, met veeren en ghewicht,
 Die hy door sijne konst daer toe had toeghericht,
 Wat sal ick seggen noch van 'sArents wonder wesen,
 Die door des duytschen konst is van sijn' handt gheresen,
 En vlooch (ô wonder werck!) den Keyser te ghemoet
 Heel ver daer hy hem vont met eenen snellen spoet,
 En hebbend' hem ontmoet ginck hy terstont sich keeren,
 En 'sKeyfers naegevolch tot aende poort vermeerden
 Van Neurenburgh de Stadt, waer van de pilaers schoon
 De boghen fracy ghewerft, en al dat nae ghewoon

Van beeld-
 snijden ende
 schilderen.

Geestighe
 inventien
 van Ma-
 thematiciën
 waer van
 eenige exem-
 pelen wer-
 den voors-
 gebracht.

Daer was om 'sKeyfers komst met een blymoedich wesen
 Te gheven eenen schijn van alle man ghepresen,
 'tMetalen groff gheschut, de jeucht, de Heeren mee
 Vermaecten hem soo niet als desen Arent dee.
 Op eenen seeck'ren tijt zijnd' aen den dis gheseten
 Meer om vermaeckens wil als om veel spijsse t'eten
 Had dese konstenaer een kleyne vlieg' van stael
 Van binnen in sijn handt, die hy door d'heele sael
 Deed' vliegghen sonder hulp, die nae ghelijck als moede
 Quam weder op den arm des meesters die hem voede,
 Een kloecken gheest voorwaer, die in soo kleyn ghevoech
 Alst 't lichaem van een mugg' de plaets vont groot genoech,
 Om door soo veel ghewichts van ketenen, van veeren
 Aen dese stael mugg' het vliegghen te doen leeren,
 Die dienden hem voor spoor, voor toom, en voor ghebit,
 Om op te houden haest het vliegghende ghelit.
 Ghy hooghe Hem'len selfs al ist schoon dat gheen dinghen
 Ter werrelt uwen loop op houden en bedwingghen,
 Soo kunt gh'oock niet ontgaen des menschen konstigh' handt,
 Die gheestich in sijn werck en kloeck is van verstandt.
 Een Persiaenschen Prins niet zijnde noch in rusten
 Doe hy de werrelt halff ghevoecht had aen sijn kusten,
 Om in des Hemels troon te hebben eenen stoel
 En slachten *Nemrot* niet, noch met een groot ghewoel
 Als eenen stercken reuf' en brocht niet berch op berghen
 Tot aen des Hemels hoocht', om Godt den Heer te terghen,
 Maer sonder vander aerd' te setten zijnen voet
 Soo maecten hy van glas door eenen over-moet
 Een Hemel alsoo groot, dat hy daer in gheseten
 Op sijnen schoonen troon als eenen Godt kost weten,
 En sien 'trecht Hemels licht in't water duycken gaen,
 Om wederom daer uyt veel schoonder op te staen,
 Aen welcken Hemel doch men niet en kost bemercken
 Dat vreemt was als zijn' groot' en Koninecklijke wercken.
 Maer lieve groote Godt wie had toch oyt ghedocht,
 Dat 'smenschen konstigh' handt sou hebben voortghebrocht,

Een nieuwen Hemels standt verciert met nieuwe stralen,
 En Sterren diemen sach in dees' gheglafde salen,
 Die met den staghē loop van haer verkeert ghewach
 Aenteekenden het jaer, de maenden, en den dach,
 Daer wert nochtans gheseyt, ghelesen, en beschreven,
 Dat *Archimedes* kloeck door sijn verstandt verheven
 Kloeckmoedich wederstont de Roomsche groote macht,
 Die langh sijns Vaders Städt te winnen had betracht,
 Die met een brandich glas de schepen kost doen branden
 En 't aldergrootste schip met sijne stercke handen
 Voorttrecken aen het Landt, en weerom inde Zee,
 Om daer besorcht te zijn van eene vaste ree,
 Oock reepen heeft ghemaect waer in de doolend' lichten
 Die in het laecht' begrip des Hemels ons verlichten,
 En 't voorhoofd maecten klaer van 't raffe firmament,
 Iae draeyden wel van pas al 'tgheen daer is bekend.
 Hoe soud' ick swijghen stil, en hier oock niet ghedencken
 Des Hemels silv' ren standt, die onlanghs heeft doen schencken
 Een Keyser aenden Turck al waer dat eenen gheest
 Die sich altijt beroerd' is binnen in gheweest,
 Beweghend' al het werck : En hoewel d' eene ronden
 Haer draeyden langhsaem om, en d' ander wiert bevonden
 Veel rasser in haer doen, soo waren' alghelijck
 Der rechter Sterren loop in 't draeyen seer ghelijck,
 Waer dat de klare Sonn' nae 's Hemels Circkels streecken
 Tradt nimmer uyt sijn padt om niet te doen ontbreecken
 Aen sijn ghesetten wech : daer sijne Suster dee
 In eene maent alleen haer kloeck en raffen tree,
 Verand' rend' altemet van aensicht en van wesen
 Nu groot en dan weer kleyn, voort-komend' opgheresen,
 Naevolghend' altemael d' oprechte klare Maen
 In haer verscheyden doen, in 'r loopen of in 't gaen.
 O ghy volmaecte dier ! die selfs kunt doen beweghen
 De Sterren Circkel ront nae dat het komt ghelegghen,
 Die door u kloeck verstandt de Hemelen ghenaeft,
 En met u stoute handt tot aende Sterren raect,

*Vergelijc-
 kinghe van
 het beelt, te
 weten den
 Mensch mee
 het patroon,
 ende leven-
 dich exem-
 plaer daer
 by nae ghe-
 trocken is,
 welke is
 Godt.*

Nae boetsende Gods werck de toomen kunt bereyden,
 Waer mee ghy Son en Maen nae uwen wil kunt leyden :
 Deef' over groote lust die u verstandt verweeft,
 En om te boetsen nae Gods wercken nae sich treft,
 Betuycht wel door sijn doen van waer ghy zijt ghekomen,
 En waer ghy aldereerst den oorspronck hebt ghenomen,
 Iae dat des Heeren Geest, die heylich is en goet,
 V'leven eerstmael gaff met oprecht vroom ghemoet,
 Want g'lijcker-wijs hy is seer schoon voor alle tijden
 Soo sal oock in u schoont' de ziele sich verblijden,
 G'lijck hy onsterff'lijck is en niet en kan vergaen,
 Soo heeft oock uwe ziel' 'tonsterff'lijck aenghedaen,
 Hy rust sich nimmermeer, soo zijn oock uwe sinnen
 Gestadich sonder rust, en doend' altijt van binnen,
 Hy overleyt, ghy oock : soo dat u kloeck beleyr
 Ten deel komt over een met zijn voorsichticheyt,
 Hy doet al dat hy wil met klare kloecke reden,
 Ghy doet al dat ghy kunt en zijt daer mee te vreden,
 Hy is des Hemels glans door sijnen heyl'ghen Gheest,
 Ghy zijt des werrelts eer van aenbegin gheweest,
 Hy is den grootsten Heer, ghy zijt sijn plaets bewaerder
 Hier in dit aertsche dal, tot dat ghy hem komt naerder,
 Hy is den grooten Vorst, een Koninck over goet,
 Ghy Koninck onder hem die tol betalen moet.

*Noch een
 ander be-
 wijs van des
 menschen
 wyznement-
 heyt, welke
 is gestelt tot
 een Heer
 vande Wer-
 relt.*

*Waer in
 sijn gheluck
 is ghelegen.*

Voorwaer soo haest de Heer u had hier opter aerden
 Geschapen, deed' hy u beleyr daer van aenvaerden,
 Dee dat de dieren al u kenden meer en meer,
 En gaff u het verstandt als wesend' haren Heer
 Te gheven uwen naem aen al't ghediert te samen,
 Gelijck ghy nae haer doen, en haren aert kost ramen,
 Aen't vlieghende gheslacht, en 't selve dat in't wout
 Off in des waters gront ghestadich sich onthout.
 O wel gheluckich mensch en Vader van ons allen
 Waert ghy door 's Duyvels raet van Godt niet afgevallen !
 Dewijl dan 't klare licht van 'smenschen kloecken gheest
 Gelijck hy altijt is doorschijnich niet gheweest,

*Bequame
gelyckenisse.*

Wat voor een heyl'ghen glans sal dan te voorschijn komen
 Als hy het eeuwich licht sal hebben aenghenomen ?
 Den Geest die is alleens ghelijck die woont in't huys
 Daer onweer storm en wint maect altijd groot ghemys,
 En 'twelck omcinghelt is met water, en bestreden
 Van golven die altijd den aenstoot doen beneden,
 En daer hy ongesont gheduerichlijcken leeft
 Alsoo bevochten zijnd' en ghene rust en heeft,
 De Geest gelyct bykans de Spin die sich gaet setten
 Recht in het middeldeel van haer ghesponnen netten,
 En sich verroert soo haest de vliech of wesp genaect,
 En aen haer sijne webb' met hare wiecken raect.
 Ghy die in dit Taeffreel van Gods geschapen wercken
 Des Konincks van't ghediert' de schoonheyd wilt bemercken,
 Kom keert u oog' nae my, u sinnen en verstandt,
 En met verwond' ringh let op 'svrouwen schoonen standt,
 Sy is der mannen forch, jae sonder wie sy r'samen
 Maer halve menschen zijn en voor het licht sich schamen,
 Sijnd' als een wilde dier, een Weerwolff onbedocht,
 Die droevich sonder lust schout d'helder klare locht,
 Aen wie ter werrelt niet behaecht als zijn misnoegen,
 Gebooren om by't leet sich altijd te vervoegen,
 Berooft van geest, van hert, van liefd' en van vernuft,
 Die sonder haren troost sou leven als versuft,
 De Heer dan om zijn' handt niet minder milt te stieren
 Aen't mannelijck geslacht als aen all' ander dieren,
 Heeft hy tot Adams helft een ander helft gemact,
 En met oprechte liefd' haer' herten bey geraect,
 Haer nemend' uyt zijn lijff op dat sy r'allen tijden
 In vromen echten staet haer mochten staech verblijden.
 Gelijck dan een Barbier die voorgenomen heeft
 Een ongeneess'lijck lidt het welck veel smerten geeft
 Met konst te setten af, soo gaet hy eerst bereyden
 Den siecken enen dranck, om hem in slaep te leyden,
 En daer nae sonder pijn beneemt hem met een set
 Gelijck als hy begeert het quaed' ontsteecken let,

*Voor het
laetste
spreect de
Poët vande
scheppinghe
vande vrou-
we, gemact
tot hulp vā
den man,
sonder wels-
ke zijn leue
soude ellen-
dich zijn.*

Om dat het ander deel des lichaems noch sou leven
 En komend' uyt den slaep daer toe sich weer mocht gheven,
 Alsoo heeft Godt de Heer oock eenen slaep verweest
 In d'eerste Vaders lijff, en heeft dat uyt ghestreest
 Op d'aerde voor hem neer, en heeft voor sijne ooghen
 Het slaperighe kleet met sijne handt ghetoghen,
 In't kort hy heeft soo wel 'tghevoelen uyt zijn lijff
 Genomen, dat hy lach ghelijck heel doot en stijff,
 En trock door sijne kracht een ribb' uyt sijne lenden
 Waer in dat hy terstont het leven heeft gaen senden,
 En schiep daer af de Moer van't menschelijck gheslacht,
 Die hy nae sijnen wil te voorichijn heeft ghebracht,
 En Adams treck soo wel aen dese ribb' met leven
 Als of hy't selver waer ghelijckenis gegeven,
 Soo datmen qualijck kost bemercken onderscheyt
 In dit gheschepen paer door Gods Almoghenthey, *o*
 Het is wel waer nochtans dat' heeft veel soeter wesen
 Veel lachelijcker mont, 'tghesicht oock meer ghepresen,
 'tVel meerder sacht en fijn, haer kinn' oock niet soo rou,
 En hare spraeck soo hart, maer lieff'lijck ende flou,
 Haer boesem is besorcht met twee yvoire flessen,
 Om daer uyt soo 't behoort haer kinders dorst te lessen,
 Nae dat den soeten slaep van Adam was volbrocht,
 Soo heeft hy met sijn oogh' zijn weder-helst ghesocht,
 Haer schoonhey schouwend' aen gaff hy haer soete woorden,
 Haer noemende zijn lieff, sijn hulp en troost soo 't hoorden
 Sjns levens vreuchd' en rust, het vlees met sijn ghemeen,
 Genomen van zijn lijff, en been van sijnen been,
 Ghy oorspronck des ghelucks, ghy man en vrouw met eenen
 'Kspreeck selden van't begin 'twelek Godt u quam verleenen,
 Of ick en ben terstont verwondert inden sin,
 Dat Godt van een heeft twee gheschepen in't begin,
 En op den selfden tijt aen alle bey gegeven
 Een lijff, een vlees, een been, met soet eenparich leven,
 O Goddelijcken brandt! ô bruylofs soet gheluyt!
 Ghy die van *Christ'* en ons de bruylofs feest beduyt:

*Loft van
 dese bruy-
 lost, ende
 bruylijck-
 sabs veree-
 nizinghe.*

O onbevleete liefd' ! ghy die door uwe krachten
 Twee zielen in een lijff de liefde doet betrachten,
 En van twee herten maect maer een, die t'aller tijt
 Door haer eenparich hert bey t'samen zijn verblijt,
 Verbondt 'twelck inden Hoff van Eden is ghevonden
 En heeft deel' herten bey door liefd' aen een ghebonden,
 Niet in dit bloedich landt vol lijden en verdriet
 Van het vervloecte dier des eerste Hels bediet,
 'tWelck Godt vertoorent had : ô heylich hijlicks wesen
 Daer *Christus* Godes Soon heeft selfs by willen wesen,
 Doe hy in Cana heeft van water wijn bereyt
 'tWelck 'teerste reycken was van sijn' Almoghentheyd !
 Het is door uwe gunst dat als wy moeten sterven
 De kinderen nae ons haer' Vaders erven erven,
 Dat wy krackeel en twist veranderen in vrec,
 Vermeerd'ren ons gheslacht, en onse vrunden mee,
 En maecten onsen naem onsterff'lijck in dit leven,
 Want die naekomen wert den selfden weer gegeven.
 d'Onkuyschen heeren brandt, de vuyle sorte lust,
 Die't blinde kint ontsteect wert door u uytghebluft,
 En leerende van u hoe datmen moet beminnen,
 Hoe soeter dat wy't soet noch achten en bevinnen,
 Het bitter dunct ons oock soo bitter niet te zijn,
 Ghelijckerwijs her heeft van bitterheyd den schijn,
 Die komt van handt tot handt de vroolijckheyd bestellen,
 En dan weerom het leet 'twelck ons ghemoet sal quellen.
 Dit zijnd' alsoo ghedaen gaff Godt zijn woorden kracht,
 En spraek vermeerdert nu het menschelijck gheslacht,
 Verweest u door den bandt des houwelicks soet' erven,
 En laet veel kinders nae, als komt u beurt van sterven,
 Hy had oock van te voor op al 'tghediert ghelet,
 En aen het selfd' in't eerst gegeven sulcken wet,
 Aen't vlieghende gheslacht en aen 'tgeen heeft ghekreghen
 De vochte breede baen voor erfelijcken seghen,
 De Beeren sint die tijt die brochten Beeren voort,
 De Dolphijs haer gheslacht en 'tander oock soo't hoort,
 d'Fen

Van des
 huwelijck,
 welck ghe-
 fondeert is
 op de God-
 delijcke sen-
 gheden.

d'Een mensch kreech d'ander mensch, en sonder te beswijcken
De krachtige natuer verweete zijns gelijcken,

Hoewel dat soomen siet 'tvyer mengen onder een
Het silver met het gout en 'tselve maect gemeen,
Waer van sich dan verthoont 'tmetaelich derde wesen
Van silver en van gout beyd' onder een gheresen,

Twee dieren altemet van heel verscheyden aert
En tegen de natuer zijn beestelijck gepaert,
En mengend' onder een het saet met hitt' ontstecken

Voort brengen derde dier 'twelck noyt en wert geleecken
By Vader noch by moer : maer hout van elck een deel,
Maer nimmermeer en salt gelijcken in't geheel :

d'Heer niet te vreden zijnd' aen elck geslacht te geven
De kracht om nae haer doot haers g'lijckente doen leven

Doet hy door sijne macht en Goddelijck bevel
Veel dieren komen voort maer niet door *Venus* spel,
Soo sal de vochte kou den Salamander baren,

Die daer door oock den aert sal vande kou bewaren,
En g'lijck zijnd' aen het gheen dat haer te voorschijn brocht,
Iae hebbend' in haer lijff den Winter kout en vocht

En sal niet alsoo haest de vlam des vyers ghenaecken,
Of stracks sal hare vlam en brandt daer uyt gheraecken.

De *Pyraust'* in ghelijck wert uyt den brandt gebroeyt,
En beyd' is in het vyer des ovens als hy gloeyt,

Sterft oock als 'tvyer gaet uyt, en 'tgeen de doot kan geven
Aen ander, is haer spijs, en onderhout haer leven,

Soo sietm' in Schotlandt oock dat Ganssen komen voort
Van bladers van't geboomt 'twelck staet aen 'swaters boort,
Die kinders soomen seyt dan sijn van sulcke bomen

En vallend' inden stroom haer leven dan bekomen,
Alsoo oock 'roude hout van een verdurven boot

Dat brengt Endvogels voort sy zijn dan kleyn of groot.
O wonderlijcke saeck ! dat 't gheen m'eerst sach staen groeyen

Als eenen groenen boom en op zijn tijden bloeyen,
En nu zijnd' afgekapt wert tot een schip gemaect

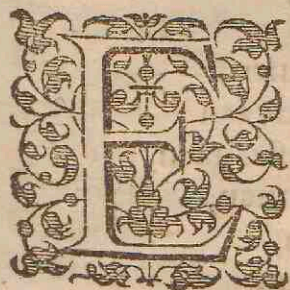
En waer van nu zijnd' out Endvoghels zijn geraect.
'tEynde vanden sesten dach der Weecke.

Sommierlijck verhael vanden sevenden dach.

IN desen sevenden ende laetsten Dach verklaert de Poët 'tghene Moyses verhaelt in het begin van't 2. Capittel Genesis, namentlijck, dat als Godt alle sijne wercken in sonderlinghe volmaeckthejt hadde gheeyndicht, op den sevenden dach gherust, ende den selfden gheheylicht, ende gheseghent heeft. Daerom begint hy sijn verhael met een uytnemende beschrijvinghe van een playsierick Landtschap, het welcke 'tghesicht van den schilder, die het begonnen, ende voltrocken heeft staende hout. Het welcke hy tot sijn voornemen toeeyghende, seyt dat Godt een wel ghenoeghen in sijne wercken heeft ghenomen, ende sach dat alle dat hy ghemaect hadde, was sonderlinghe goet. Hier nae treet hy in de handelinghe vande Goddelijcke voorsienichejt, ende bewijst, dat Godt de handt altoos aen'twerck hout, om sijne schepselen te behoeden, leven ende seggen mede te deylen: Daer nae wederleyt hy met krachtrighe redenen de Epicureen, ende insonderhejt hare ghewoonelijcke teghenwerpinghe dat de saecken deses werrelts merckelijck door het gheluck schijnen gherolt te werden. Wyders soo komt hy te ghemoet de versoekinghe die de gheloorvighe veel wercks gheeft, als sy moeten sien het voorspoet der Godtloosen, ende de onderdruckinghe van de Kerck. De welcke hy daerom met thien uytghekipte redenen troost, ende versterckt, ontdeckende het uytnemende profijt, cere, ende vreucht, die de vroomen onder het kruys dat sy op hare schouderen laden ghenicten. Voortvarende tot het tweede deel deses Boecks, leert hy, waerom Godt op den sevenden dach gherust heeft, ende wat ons door dese saecke wert aenghewesen: Volghens 'twelcke hy seer gheleerdelijck spreeckt van het recht gebruyck van den Rust-dach: ende laeckt alle die den selfden door boose wellustichejt ontheylighen: Als mede door Heydensche Afgoderijen, overtollighe Superstitien, ende soodanighe Godsdienst die door de menschelijcke wijsheydt wyandinne vande Goddelijcke waerhejt is bedacht gheweest. Maer dewijle onder andere dinghen hy gheseyt hadde, dat wy voornemelijck op desen dach ons moeten oeffenen in het bedencken van de wercken Gods, ende de Christenen tot de selfde vermaent hadde soo verhaelt hy mede in het bysonder cenighe der selfde, te weten, datmen op desen dach moet neerstelijck verschijnen inde heylighe vergaderinghen, Godt vruchtelijck aenhooren de heylighe Predicatie, de Loffsanghen Gods helpen singhen, met een waerachtich vertrouwen hem

enroepen inden naem van zyn Soon onsen middelaer ende Salichmaecker,
 het eeuwighe leven betrachten dat ons door den Sabbath-dach wert wyt-
 ghebeelt, ende voorts alle Goddelijcke wercken naedencken: Hier over be-
 wijst hy in't laeghe ende breede, datter gheen schepsel inde werrelt is, uyt
 het welcke wy niet veelderhande schoone leeringhen tot bestieringhe en-
 de beteringhe onses levens kunnen trecken. Welck Tractaet hy onderscheyt
 in drie verdeelinghen, eerstelyck aenwijfende de vermaninghen die ons de
 schepselen sonder ziele kunnen gheven, onder andere de Planeten, de Mane,
 het Vyer, de Zee, de Aerde, het Kooren, de Palmboom, het Kaneel, eenighe
 Bloemen, den Diamant, het Gout, d'Iris-steen, ende bysondere verruwen-
 Ten tweeden stelt hy voor ooghen de leeringhen die ons doen eenighe leven-
 dighe schepselen, als de Byen, de Sperwer, den Arent, de Tortelduyff, de
 Ganffen, ende sommighe Visschen, mede de Dolphijn, het Geytken, de Spin-
 ne, den Leeuw, de Miere. Ten laetsten geeft mede te verstaen de nuttich-
 heyt, diemen kan voort-halen uyt de aendachtighe overdenckinghe van des
 menschen lichaem, bysonder uyt het hooft, de ooghen, de tanden, het bert,
 de maghe, de handen, ende kortlyck uyt alle andere leden. Waer mede hy
 op hout ende op den Rustdach gheeft hy oock ruste aen zyn gheleerde ende
 Konst-Goddinnen.

Den sevenden dach vande eerste Weeck.

En schilder die met lust heeft op't panceel gaen
setten

Sijn aerdighe pinceel, en neerstelijcken let-
ten

Op't gheen hy aenden dach door sijne konst
en vlijt

Wil brenghen, dat by hem ghedaen is metter
tijt,

*Door een
treffelycke
gelyckenisse
van een schil-
der, bewijst
hoe dat God
op de seven-
den dach ge-
ruft heeft
wā sin wer-
ken.*

En met het moe pinceel om 't selve te doen leven
Tot sijns naems loff end' eer den lesten treck gegeven,
Vergheet haest sijne moeyt', en lachend' in zijn hert
Besiet 'tghedane werck van nae by en van verd',
Hier siet hy in het groen een lammeken gaen weyen,
Het welck stom zijnde schijnt te bleeten en te schreyen,
Hier siet hy het gheboomt van een ghenoechlijck wout,
Daer weer van een spelonck de holheyt die benout,
Hier eenen smallen wech daer breet ghebruyct van paerden,
Daer eenen masten-boom, daer d'harden eyck' ter aerden:
Gins met groen mos bedect den ahanck van een rots,
Die van haer' hoochte sent een silver beecksken trots,
Met streecken veelderley die met verscheyde seden
Afkomen met gheruys van boven nae beneden,
En volghende sich nae my op my onder d'aerd'
Bedout een schoonen hof, waer in het sich vergaert,
Hier achter een Aruyvel den wilt-schut siet hy micken
Nae't wilt-braet, dat hy meynt door loofheyt te verstricken,
Het rat van't slot gaet los, het laetkruyt uyt de pan
Brandtaf en vliecht met roock soo hooch alst komen kan,
De koghel heel bedect met vyer en vlam verheven
Gheeft door het bos gheluyt als donder slaghen gheven.
Twee herderkens alhier die loopen om den strijt
Op't g'amailleerde velt, en maecken haer verblijt

Voor prijs wert haer beloofd een koeyken fraey ghevlochten
 Van riet, en doen haer best dat zijt bekomen mochten,
 Een vochte duyfter wolck haer hier met reghen dreycht,
 Soo dat sy wederom te keeren zijn gheneycht,
 Sy spoeyen haren tret, verroeren hare beenen,
 De armen met het hoofd, en loopen ras daer heenen,
 Sijnd' alle bey besweet : maer die dat schouwen aen
 Die doen met groot gheluyt haer noch veel rasser gaen,
 Hier trecken inden ploech twee Ossen inghespannen,
 Die sweetend' in't gareel haer laten overmannen,
 Daer komt de Herderin met hare schapen gaen,
 En brenghet die soetjens voort daer dichte boomen staen,
 Sy spint in haren ganck en soo men noch sou seggen
 Schijnt haren soeten sangh blymoedich t'over-leggen,
 Hier drijft een klaren stroom, daer spruyt een schoon fonteyn,
 Een berch verheft sich daer, hier sietm' een breede pleyn,
 Hier sietmen een's Kasteels, en daer 'sStadts schoorsteen roocken,
 Daer inde Zee een schip met harde wint bestoocken.
 In't kort ist famen al met konst soo wel gheraect,
 Dat hy hem selfs verliest in't gheen hy heeft ghemaect,
 En kunnende sijn oog' aen zijn werck niet ondraghen,
 Hoe meer hy dat besiet hoe meer't hem sal behaghen ;
 Alsoo oock Godt de Heer, wiens heerlijkheyt mijn handt
 En dit mijn plomp ghedicht beschrijft nae zijn verstandt,
 Nu hebbende volbrocht seer neerstich sonder sorghen
 Sijn' arbeydt sonder pijn, sijn wercken sonder borghen,
 En 'theele groote dal van't Aertrijck toegherust
 Sach't met verwond'ringh aen en nam nu sijne rust,
 Sijn oog' 'twelck doe ter tijt sach nae gheen ander saecken
 Ontfanght de g'hoopte vrucht en neemt daer in vermaecken :
 Indien mijn traghe tongh en mijn' onwetenthey
 Kan spreecken soo't behoort van Gods Almoghenthey,
 Sach hy nu hoe de Zee met haer verheven baren
 Ontfanght de stroomen al die sich daer in vergaren,
 Hy siet aen d'ander zijd' hoe dat den Hemel haelt
 Haer water uyt de Zee, 'twelck daer nae weerom daelt,

Hy fiet hoe dat daer in de vissen sich vermeerden,
 Als oock van ebb' en vloet het gaen en 'tweder keeren,
 Waer over 'thoornich licht met ongestadicheyt
 Gebodt heeft dach en nacht, nae dat het wert gheleyt,
 Hy fiet oock door het landt veel schoone water-stromen,
 Die haren krommen streeck van boven af bekomen,
 Nu heeft hy zijn gheneucht de Broeders alle vier
 t'Aenschouwen die dit al staech houden in bestier,
 Door haer verscheyden kracht, en hoe sy t'allen tijden
 Gemenght zijnd' onder een haer teghenheyt gaen mijden,
 Nu is hy seer verheucht te sien in 'sHemels baen
 De Sterren by het Noord' ghestadich omme gaen,
 Hoe dat sy sonder rust hier boven daer sy woonen
 d'Een hooch en d'ander laeg' haer daghelijcks vertoonen.
 Nu neemt hy sijn gheneucht der Sonnen heeten brandt
 t'Aenschouwen, die nochtans de werrelt niet verbrandt,
 Hoe't slibb'rich lichaem vocht des lochts ondichte laghen
 De voghelen, het ijs en 'twater al kan draghen,
 Hoe't water dat altijd gheneycht is tot den val
 Kan tusschen aerd' en locht sich houden over al,
 Hoe 'sAertrijcks Element kan zijne plaets bewaren
 Niet vallend' inde Zee oock sonder op te varen.
 Nu rieft sijn neus van ver de lieffelijcke lucht
 Van blommen en van kruyt, die eene pleyn bevrucht
 Met Wieroock, met Kaneel, met Balssem uytghekoosen,
 Lavendel, Mageleyn, Thijm, Roof'marijn en Roosen,
 Sijn oor heeft groote lust t'aenhooren het gheklanck
 Van't vlieghende gheslacht met haren soeten sanck,
 Want of elck voghel schoon zijn eygen stem kan leyden,
 Soo willent' al daer door des Heeren loff verbreyden.
 In't korste dan gheseyt Gods neus, sijn oor en oog'
 Ruyt, fiet niet of en hoort hier onder 'sHemels boog',
 Of'tis al t'zijnder eer, waer doormen t'allen tijden
 Kan sien dat sijn ghenaed' ons eeuwich sal verblijden.
 Maer boven al het gheen daer Godes oog' op let
 Soo heeft hy op den mensch sijn sinnen meest gheset,

*Kort ver-
 hael ende
 overdent-
 kinge vande
 werken
 Gods, ende
 geleerde uye
 legginge der
 woorden
 Moyses. Ge.
 1. 31. Gods
 sach dat hy
 ghemaecte
 hadde, waer
 volkomene-
 lijck goet.*

In't menschelijck gheslacht gaet hy sijn vreuchden rapen,
En om des menschen wil heeft hy dit al gheschapen.

Niet dat ick hier versier' alsulcken Godtlickheyt,

't Welck treurich is altijd, en leeft in ledicheyt,

Die gheene deucht bemint, die't quaet niet wil kastijden,

Een Heer die niet en hoort wanneer wy hem belijden

Ons sonden soo't betaemt, en dat hy niet en let

Op ons verflaghen hert en yverich ghebet,

Droomachtich gansch niet doend' en staech tot slaep genegen

Die om verhoort te zijn gheen mensch en kan beweghen.

Nu! of ick altemet niet van my weeren kan

Veel ydelheys'twelck my komt onvoorsienich an,

Soo sal ick evenwel noyt aen den Heer ghedencken,

Of ick en sal altijd in mijn ghemoet bedencken,

Sijn' liefde, sijne sorch, en sijn rechtvaerdicheyt,

Sijn' goetheyt, sijnen raet, en sijn' almogentheyt,

Gemeret de mensch van Godt maer is een doode wesen

En buyten zijn ghenaed' een vuyle beest mispresen.

Ghy *Epicure* sliapt, wanneer ghy hebt ghedroomt,

Dat Godt was *Letargie*, en van hem niet en koomt

De levende Fonteyn, die ons alleen kan gheven

Van alles overvloet hier in dit tijtlick leven,

Of doe ghy bot en plomp lichtvaerdich hebt bedocht,

Als de Godt niet en doen, die stout'lijk onbedocht

Wel trachten om de straff t'ontgaen en niet de sonden,

Waer in sy nemen lust als menschen ongebonden,

'Ksegg' doe ghy hebt ghemeynt dat Godes wesen was

Een onvolmaecte saeck, die ghy niet wel te pas

Bekenden inder daet om zijn' eer te beminnen,

Maer wel met uwen mondt en niet met hert en sinnen.

Niet segg' ick inder daet ghelijck als dat behoort,

Maer als of gh' uwen spot hielt met Gods heylich woort,

De Heer is niet ghelijck een Koninck hooch verheven,

Die om een spel te sien hem selfs gheneycht sal gheven,

En anders niet en soect als zijn ghehoor alleen

't Vermaccken aen te doen, en d'ooghen oock met een,

Vande
voor sienic-
heyt Gods.

Wederleg-
ginge van
Epicurus
ende sijne
Discipulen,
die de voor-
sienicheyt
Gods ont-
kennen.

Iac sonder dat hy eens komt van te vooren forghen
 Voor 'tgheen daer is van doen, en in het spel verborghen,
 Die daer mee was vernoecht dat hy door zijne kracht
 In 'sHemels hooghe pleyn de Sterren had ghebracht,
 En met sijns vinghers kracht gheprent in al haer leden
 Sijn' Goddelijcke wil om die niet t'over treden,
 Die naederhandt gheen forch en drocch voor haren loop,
 Maer lietse sonder toom voort-schieten over hoop,
 Ghelijck als een die doet een nieuwe gracht bereyden
 Met arbeyt om daer door het water af te leyden,
 Is niet ghelijck voor heen daer mede meer begaen,
 Maer laet dat loopen vry door dese nieuwe baen.
 Onf' Heer en onse Godt is niet ontbloot van krachten
 Van kloekheyt, goetheyt, forch en wijsheyt hooch te achten;
 Hy heeft zijn' macht betoont doe hy gheschapen heeft
 Wt niet dit woeste dal en 'tgheen daer binnen leeft,
 En dat met vlijt volbrocht in vier en noch twee daghen
 Voor't menschelijck gheslacht, en dat nae zijn behaghen
 En soo veel hondert jaer seer wijselijck beleyt,
 Gelijck hy't van te voor seer konstich had bereyt.
 Och Heer hoe menichmael had dit werck uwer handen
 Door sijne woeste groot' hem seifs gemaect te schanden,
 Hoe menichmael eylaes! sout zijn te niet ghegaen,
 Had hem des Heeren arm niet krachtich by ghestaen.
 De Heer die is de ziel, de zenuw' kracht en leven,
 Die t'samen hier beweecht en onderhout moet gheven,
 Godt is de groote veer die van dit groote dal
 Verscheydelijck verroert de kleynce veeren al,
 Hy is den *Atlas* sterck die niet en is verleggen
 Om 'swerrelis sware pack op sijnen rugg' te dreggen.
 Godt doet de spronghen op soo dat tot aller stont,
 Het water loopt om hooch uyt haren diepen gront,
 Hy doet tot aller tijt de nachten en de daghen
 Sich volghen achter een nae zijn goet welbehaghen,
 De Somer komt voor uyt, den Herfst die volcht daer aen,
 Den Winter nae den Herfst toont haer bevroren baen,

*Gods machte
 goetheyt en-
 de wijsheyt
 schijnt uyt
 de bestieringhe
 siner
 wercken.*

En

En nae de Winter kout ontbloomt van schoone blommen
 Soo sal de Somer weer gheblomt te voorschijn kommen,
 Godt maect het Aertrijck weer bequaem door verticheyt,
 Om 'tsaet te brenghen voort, 'twelck daer in is ghespreyt,
 Waer mede sy betoont dat hare vruchtbaer moeder
 Noch niet vermoeyt en is, maer schenct ons weer nieuw voeder,
 De Heer maect dat de Son en Sterren altemael
 Sich branden nimmermeer in d'hooch verwulfd' sael,
 Dat hare stralen heet met droeve hirt' beseten
 Ons niet ten lesten dach seer ylich laten weten,
 En dat' op eenen tijt door derderley ghewest
 Nu nae het Westen gaen, nae't Oost en 't Noordsche nest.
 Noyt sal des Hemels loop zijn wetten over-treden,
 De breede vochte baen die hoort nae sijne reden,
 De locht staet onder hem : 'tvyer is sijn eyghen deel,
 Het Aertrijck is sijn goet : daer is niet in't gheheel
 In 'swerreltswoeste pleyn, of hy kant al beweghen
 Door't heymelijck beleyt van sijnen eeuw'ghen seghen :
 Godt is den President die heeft alom 't'ghebiet,
 Hooch, middelbaer en laech en nae gheen giften siet,
 Die sonder giericheyt, gonst, vrees' of dierghelijcken
 Het vonnis over ons tot zijnder tijt sal strijcken.
 Waer teghen dat gheen mensch van laeg' of hoogen staet
 Sal inder eeuwich'eyt iet hebben inder daet,
 Godt is die onderfoect, ghetuygh' en Richter t'samen,
 'tGheen ons verborghen dunct dat weet hy altesamen,
 Van't diepste dobbel hert kan hy den gront doorsien,
 In't midden vanden nacht en kander niet gheschien
 Of 'tis hem al bekent, in d'alderdiepste gronden
 Siet hy als door kristael, 'twert al by hem ghevonden
 'tGheen dat daer binnen is : sijn oog' heeft sulcken kracht,
 Dat hy siet watmen meynt eer dat het is ghedacht.
 Sijn vonnis wert volbrocht by hem zijnd' uytghesproocken,
 Ten heeft hem nimmermeer aen trouwe knechts ontbroocken,
 Want al 'tgheen datter leeft in Hemel, op der Aerd
 En vont sich nimmermeer in sijnen dienst beswaert,

'tGheslacht dat inde Zee den kost soect om te leven
 Dat sal sich oock met lust tot sijnen dienst begheven,
 De Enghelen des lichts doen 'tgheen dat hy ghebiet,
 End' hebben nimmermeer in haren dienst verdriet,
 De Duyvel selfs sal oock met al sijn Helse scharen
 Doen 'tgheen dat hy ghebiet en sich daeroni vergaren,
 In't kort hy is die gheen die sich met goet en quaet
 Behendelijck behelpt, nae dat de saecke staet,
 Die om te voeren uyt sijn vonnis t'allen tijden
 Sal met sijn eyghen quaet den quaden mensch kastijden,
 Hy om te wederstaen der boosen boos ghemoet
 Ghebruyct sijns vyandts sweert en sulcks te niete doet.
 Het is wel waer nochtans dat hier des menschen saecken
 Soo onverscheydelijck tot goet of quaet gheraecken,
 Datm' inde diepe Zee niet kennen kan te met
 Van't gheen daer in gheschiet de Goddelijcke wet,
 Maer schijnt dat door't gheluck veel saecken sich volenden,
 En niet door Godes kracht die't goet en 'tquaet kan senden.
 Soo blijft ghy evenwel rechtvaerdich immermeer,
 Maer ick en kan den gront uw's raets niet gronden Heer,
 Mijn gheest is veel te kort om daer mee te ghenaecken
 Selfs tot den laechsten raet van u verborghen saecken,
 Het minst verborghen doen van u verborgentheyt
 Dat kan niet sijn bekent aen onse onwetentheyt,
 Seer dickmaels evenwel het gheen wy niet en loven
 Als zijnde welghedaen gaet ons verstandt te boven,
 Ghy wilt nochtans o Heer dat al 'tgheen dat ghy doet
 Als zijnde welghedaen den mensch dat houden moet.
 Doe gh'aen d'Hebreeusche Broers haer broeder liet verkopen,
 Scheent dat ghy uwe deur der wraeck niet meer deed' open,
 Maer Ioseph die sich sach verlost uyt sijnen druck,
 En van een slaeff een Heer ghemaect met groot gheluck,
 In't landt al waer de Nijl kan seven mael doen vloeyen,
 Haer vruchtbaer vochticheyt om 'tkooren te doen groeyen,
 Waer segg' ick hy vernam, dat't broederlijck verraet
 Hem had (doch niet met wil) ghebrocht tot desen staet,

*Weder-
 lezinghe
 vande ee-
 gentwerpin-
 ge der Epi-
 enreer, daer-
 men siet dat
 de saecken
 des werrelts
 door hes ge-
 luck werdt
 gherols.*

Op dat van doe voortaan al Abrahams gheslachten
 In het Egyptische landt Gods seggen mocht verwachten.
 Doe uwen stercken arm en Goddelijck kraft
 Eerst *Sodoma* met vyer, en daer nae heeft ghestraf
 De werrelt teenemael met diepe water-stromen,
 Die ghy uyt d'hooghe locht op't Aertrijck hebt doen komen,
 Soo scheen het aen den mensch dat gh'onrechtvaerdich waert,
 Om datter noch wat goets was onder haer bewaert,
 Maer doemen *Noé* sach en *Lot* in b'houden handen
 Den eenen voor de vloet en d'ander voor het branden,
 Als doe wert stracks bekent, dat u rechtvaerdicheyt
 d'Onschuldighen bewaert, en straft d'ondeughentheyt.
 Sulck een die sluyt zijn oog' voor't schoone licht der Sonnen,
 Die niet bemercken kan dat *Pharo* heeft begonnen
 De welvaert van Gods volck : dat sijnen wreeden moet
 Bereyden haer den wech nae't rijk beloofde goet,
 Op dat de Heer daer door te beter mocht doen blijcken
 Dat al 'sTyrans ghewelt by't zijn niet is te g'lijcken.
 Wie ist oock die niet weet dat d'onrechtvaerdicheyt
 Des Rechters stout en trots, met ludas giericheyt
 Der leeraers haet en nijt, van't volck de bitterheden
 Het rechte middel was, om Adams overtreden
 t'Ontschuldighen ten deel, wiens graghe stoute daer
 Met sonden heeft besmet den menschelijcken staet.
 De forch van Godt den Heer die sietmen sich vertoonen
 Door't Aertrijck overaen die daer binnen woenen,
 Maer met veel meerder forch hy met zijn vleughels dect
 t'Geloovich volck, het welck uyt Adam is verwect,
 Want hy en draecht gheen forch als voor die hem bekenen,
 En hem uyt 'sherren gront te bidden haer ghewennen,
 Des Hemels ronden streeck die is voor haer ghedaen,
 Het Aertrijck wijt en breet als oock de vochte baen,
 t'Hayr telt hy op haer hooft, hy gheeft haer sijnen seggen,
 Hy spreekt door haren mont en stiert in zijne weggen,
 Hy woont staech in haer hert, zijn Eng'len dach en nacht
 Die houden over haer met duysenden de wacht.

Maer wat gherucht is dit : ghy sonder Godt ghesellen
't Dunct my niet vrent dat gh'u hier teghen my komt stellen,
Te samen altemael, maer dit vind' ick seer vrent
Dat't vast gheloovich volck is licht'lijck overstemt,
Niet teghenstaend' haer goet ghelooff, en vast betrouwen
Op Godt datf' altemet in haer ghelooff verflouwen,
Dat segg' ick menichmael 'tvertrouwen haer begheeft,
Niet nemende soo't hoort 'tghen Godt ghesproocken heeft,
Om datse 'tGodtloos volck besien met schreyend' ooghen
Die't zeyl van't aerts gheluck hooch hebben opghetoghen,
Datf' hebben voor den wint en 'tschip van overvloet
Bevrachten vroech en laet met't aerts verganck'lijck goet,
Datf' hebben inde handt de Scepter en de kroonen
Op't hooft en alle daeg' haer kost'lijckheyt vertoonen,
Dat elck hun eer bewijst en werden hooch gheacht,
Off' onder Gods handt vry saten dach en nacht,
Iae selfs dat't groote goet het welck hier komt met hoopen
Meer als sy meenden selfs noch daegh'lijcks overloopen.
Daer teghen dat de goed' in 'swerrelts holle Zee
Gestadelijck beroert, haer kommer brenghen mee,
Datf' hebben weynich rust, en staech hier moeten lijdē,
Iae schijnt dat Godes handt haer daegh'lijcks komt kastijden,
Datf' altijd zijn vervolcht van schand', oneer, verdriet,
Gelijckm' aen 'smenschen lijff de schaduw' volghen siet.
Stil stil, een weynich stil, hoort toc mijn goede vrinden
Ick sal uws herten bandt van dese sorch ontbinden.
Weet dan dat Godt de Heer om niet te zijn gheacht
Een Rechter sonder recht het quaet met straff betracht,
Weet dat hy dickmaels oock het quaet niet sal kastijden,
Op datmen vreesen sou des leste oordeels tijden.
Leert oock aen d'ander zijd' dat't lijdē is de leer,
Die den bekeerden mensch leyt boven by den Heer,
De melckwech die verklaert des Hemels hooghe weggen
Om daer in Godes huys t'ontfanghen zijnen seghen,
Siet ghy niet alle daech hoe 's Vaders kloeck bedwanck
Den toom niet aenden Soon laet schieten alsoo lanck,

*Voor het
zweede wijft
hy aen de
remedie
voor de aen-
rechtighe
vande kin-
deren Gods,
als sy sien,
dat de God-
loose voor-
spoet ende
de vrome
teghenspoet
bekomen.*

*Waerom
Godt kastijs
ende uyt-
stelt.
Van het
Crays.*

Als hy doet aenden knecht, van wie hy hem laet dienen,
 Die daegh'lijcks moet den kost en 'sarbeyts loon verdienen,
 'tGeschiedt den Soon uyt liefd' als hy bekeven wort,
 Den dienaer als hy doet zijns Heeren dienst te kort,
 Een meester vande stal ghevolcht van jonghe lieden
 Die van een grooten Heer de paerden wil berieden,
 Sal veel meer moeyten doen aen't gheen dat hy bekent
 Heel kloeck, om 'soorlochs last te maecken hem ghewent,
 De meester van een school die't jonghe volck moet leeren,
 Op datf' haer Vaderlandt met kloeckheyt mochten eeren,
 Gheeft aen den kloecksten gheeft meer lessen, als hy doet
 Aen eenen die hy kent gheringher van ghemoet.
 Een Veltheer van verstandt sal nimmermeer ontdecken
 Den aenflach die hy wil tot sijnen dienst doen strecken,
 Als die hy toebetrouwt te zijn vroom inder daet,
 Om sulcks te voeren uyt met wijfen kloecken raet,
 Hy plant eer sijn gheschut, om openingh te maecken,
 Waer dat hy naederhandt zijn krijchsvolck in doet raecken,
 Het welck sich hout vereert, wanneer sy in het velt
 Om aenden storm te gaen zijn voor en aen ghestelt.
 De Heer kastijt die gheen van't eersten tot in't lesten
 Die hy het meest bemint, want sulcks strect t'haren besten,
 Om dat den hooghen moet, dief' hebben aenghewent
 Mocht zijn te niet ghedaen, en Godt den Heer bekent,
 Om 'tsuchten menichmael uyt 'tbinnenste des herten
 Te trecken vanden mensch soo sent hy hem veel smerten,
 Beproevende door dien off' altijt zijn bereyt
 Volstandich trouw te zijn in haer standtvasticheyt :
 Een kloecken *Artzenist* in sijne konst ervaren
 En 'tgeen' hy heeft gheleert door lanckheyt vande jaren
 Gebruyct alsulcken raet aen't lichaem vol van pijn
 Nae hy oordeelen kan dat't moet gheholpen zijn,
 Genesende den een' door soberheyt van eeten,
 Een ander weer met dranck waer op hy hem doet sweeten,
 En settend' af biswijl het sy dan arm of been
 Bevrijt de rest des lijfs voor dootelijck geweent.

*Vervol-
 ginge is eer-
 lijck voor
 Gods kinde-
 ren.*

*Het kruys
 is nuttelijck
 ende noot-
 saeckelijck.*

Alsoo oock Godt de Heer nae dat des menschen sonden
 In d'heylichst' altemet sijn meer of min bevonden,
 Sent d'eenen hongers noot, den and'ren wert verjaecht,
 Den derden dat hy wert door schand' en schae beklaecht,
 Of met een vuyl Proces gequelt veel lange jaren,
 Met schipbreuck oock somwijl in't forchlijck over-varen,
 Nu weerom door't verlies van eenen Soon bemint,
 Nu zijnde W ewenaer bedroeft om wijff en kint;
 Maer houwend' in een handt de roede die doet vresen,
 In d'ander hout hy weer de plaester om te g'nesen.
 Een krijchsmā die te lang' van't oorloch sich onthout
 Die wert daer in vervremt en in't ghemoet verflout,
 De roeft bederft 'tgheweer 'twelckm' altelangh laet blijven
 Aen d'haeck in sijne schey en sonder af te wrijven,
 De motten eeten 'tkeelt 'twelck in een kiste leyt
 En nimmermeer daer uyt wert in de Son gespreyt,
 Het water dat sal oock een quaden reuck bekomen,
 Wanneer hem sijnen streck van loopen wert benomen,
 De deucht die toont sich oock veel krachtigher te zijn,
 Wanneer den mensch sich vint in 'slijdens last en pijn,
 Voorwaer al datmen siet van't alderschoonst' op aerden
 Dat moet niet ledich zijn maer d'oeffening' aenvaerden,
 Het water en de vlam gelijk de daet ons wijst
 Sijn van verscheyden aert, d'een daelt en d'ander rijst,
 Sijnd' altijt op de reyf' en nimmermeer gebonden,
 De locht is sonder wint seer selden oock gevonden,
 Den geest is sonder geest indien hy inden man
 Door sijne kloecke daet sulcks niet betoonen kan,
 Den Hemel sal vergaen als hy niet meer sal dracyen,
 En sich nae't droevich weer met Sonneschijn verfraeyen,
 Door sijn verwonde lijff een krijchsmā blijcken laet
 Dat hy niet blood' en is, alsm' aen den vyandt gaet,
 Maer die daer ongequetst sich vande wal laet dalen,
 Die sal seer groote schand' by sijnen Velt heer halen,
 Om dat de bloede vrees' had sijnen moet verflout
 Sijn' armen vast gegort, en 'thert gemaeft benout.

*God wil
verkeertlijck
werde door
de stantva-
sticheyt van
de zijne.*

Godt dan om aen den mensch een schoon patroon te toonen
 Van lijden en ghedult en 't selve te beloonen
 Als hebbende met recht ghewonnen inden strijt
 De kroon die ons hier nae oock maecken sal verblijt,
 Sal altemet den mensch met soo veel leets besoecken
 Als m'inde *Pandore* doos sou hebben kunnen soecken,
 Doch wapend' haer hert met sulck een groot ghewelt
 Dat 't vlees verwonnen zijnd' den gheest behout het velt.
 Maer t'onrecht heb ick hier den naem van quaet gegeven
 Aen't lijden en verdriet hier in dit tijtlijck leven,
 d'Ondeuchden die zijn quaet, de deucht die geeft ons moet,
 't Eerst doet de menschen leet het tweed' alleen is goet
 Wt eyghene natuer : en 'tgheen dat tusschen beyden
 Is, 'tzy dan goet of quaet sal blijven onghescheiden,
 Dat 't ongheluck vroeck en laet brengt zijne macht in't velt,
 Om een volstandich mensch te maecken heel ontstelt,
 En doe al dat het wil, om hem daer mee te quellen,
 Soo sal hy eyen wel daer in sich niet ontstellen,
 Iae 'tvoorghenomen goet verlaet hem nimmermeer
 Al viel den Hemel selfs op hem van boyen neer,
 Een heel volstandich mensch die moet men verghelijcken
 By d'hooch ghebulte Zee, die nimmermeer sal wijcken
 Voor't water dat 't ontfanght, en nimmermeer en sal
 Verand' ren haer ghedaent' door't soete waters val,
 Een mensch van Godt versterct en die door sijnen seggen
 Heeft in zijn teghenspoet standtvasticheyt verkregen,
 Is gh'lijck een goede maegh die lichtelijck verdraecht
 Der spijsen overvloet, en daer niet over-klacht,
 Maer sulcks verteeren kan om door haers voedsels wercken
 Met krachtigh' onderhout het lichaem te verstercken,
 Hoewel dan dat de Heer met krachtich kloeck beleyt
 De werrelt noch regeert door zijn' Almoghentheyte,
 Soo moeten w'evenwel verdacht zijn dat Gods krachten
 In daghen twee-mael-drie dit groote werck volbrachten,
 En rusten sich daer nae, alsoo heeft oock de Heer
 Ghewilt dat 'smenschen handt niet wercken soude meer,

*Godt ru-
stende op de
sevenden
dach ende
den selven
seggende
gheeft ons
exempel en
de verma-
ninge van
en ruste.*

Maer

Maer op den sevensten zijn daeg'lijcks werck sou staecten,
 Om sijnen heyl'ghen naem door loffangh groot te maecken.
 De Heer die weet seer wel dat in des werrelts sael
 Den mensch niet is ghemaect van yser of van stael,
 Maer dat hy onse ziel een wooningh heeft gegeven,
 Bereyt van stoffen aerd' hier in dit swacke leven,
 Hy weet dat ons gheen saeck soo haest kan maecken swack,
 Als alle daech te zijn beswaert met 'sarbeyts pack,
 Dat't lichaem en den gheeft sich daeghelijs vermoeyen,
 Om 'tvoorghenomen werck te vlijtigher doen spoeyen,
 Een acker diemen laet braeck leggen eenen tijt
 Die brenghet daer nae weer in wel eens soo veel profijt,
 Des waters stercken stroom ghestuyt voor hooghe wallen
 Sal nae niet meer gheruys en kracht daer over vallen.
 Een boogh' diem' heeft ontpeest en stille laten staen
 Wat tijts, die sal den pijl nae snelder voort doen gaen.
 Een krijchsmā die vermoeyt door't vechten sich mach rusten,
 Sal naederhandt daer aen weer gaen met meerder lusten.
 Het lichaem oock alsoo vermoeyt door 'sarbeyts pack
 Is stercker als het heeft weer eenen dach ghemack,
 Vergaderende weer zijn kracht om d'ander daghen
 Ghelijck als van te voor den arbeyt te verdragen.
 Maer Godes meningh' is dat desen rusten-dach
 Moet strecken 't zijnder eer, soo veel den mensch vermack,
 Iae dat hy in sijn school alsdan sich moet begheven,
 Om onderricht te zijn hoe hy behoort te leven,
 Dat is om nae zijn woort 'tbegheerlijck vuyle quaet
 Te treden met de voet en doen nae zijnen raet;
 Doend' als den schutter die sijn pijl nae't wit wil schicken,
 Een oog' sal sluyten toe om bet daer nae te micken.
 Want desen heyl'ghen dach heeft Godt niet ingheset
 Om dat den mensch sou doen all's nae zijn eyghen wet,
 Ick segg' die brenghen toe met dansen en met springhen,
 Met werrelts ydelheyt, en vuylicheyt van singhen,
 Om door der sotte lust van des vlees dertelheyt
 Te zijn op desen dach bedroghen en verleyt,

*Bequame
 gelijckenisse
 vertoonende
 de noot saec-
 kelycke rus-
 ste van alle
 saecken.*

*Tegen die
 desen Rust-
 dach door
 quade wel-
 lusticheden,
 overvullighe
 Godsdienstē
 ende Afgon-
 derijen ont-
 caren.*

Om

Om segg' ick inde plaets van hem alst hoort te vieren,
 Te doen al dat het vlees van welluste kan versieren,
 Om d'oogen van het volck door blinckende cieraet
 Te maeccken g'lijck als blindt met grooten over-daet,
 Om Goden veelderley g'lijck d'oude tijden leeren
 Met veelderley cieraet te dienen en te eeren :
 Godt wil datm' op dien dach vergaed'ren sal by een
 In eene seecker plaets daer toe ghemaect ghemeen,
 Om daer gheleert te zijn hoe datmen sich moet draghen
 In't tijtlijck leven hier om hem recht te behaghen,
 Dat sijne dienaers trouw ghelijck als dat behoort
 Wtleggen 'trechte merch van zijn beschreven woort,
 En dat sy ons aldaer doen gh'lijck met vinghers raecten
 't Verborghenste verstandt van sijne heyl'ghe saecten,
 Want alhoewel den mensch die sich op Godt verlaet
 Kan lesen binnens huys sijn schriften vroeck en laet,
 Soo kan nochtans de stem vrymoedelijck ghesproocken
 Het vyer van Godes liefd' in't hert veel beter stoocken,
 Hy wil dat w'hem aldaer met singhen gheven loff,
 Gelijck de Eng'len doen in zijn verheven Hoff,
 Dat w'hem als Leen-heer zijnd' van 'tgheen wy in dit leven
 Besitten, 'theerghewaedt met hem te loven gheven,
 Hy wil dat wy den Soon aennemem voor gheley
 Die ons bevrijden kan voor schaden alderley,
 En dat wy hem door hem aenroepen met vertrouwen,
 Dat hy sal nimmermeer ons zijn' ghenaed' onthouwen,
 Maer goedertierentlijck ons brenghen in zijn rijk,
 Alwaer wy sullen ons verheughen al ghelijck
 Dewijl dat onder 't slot van sijnen rijcken seggen
 De goed'ren vande ziel en lichaem zijn gheleghen,
 Hy wil dat desen dach het rechte teecken zy
 Van dien die ons verlost uyt 'swerrelts slaverny,
 d'Een moet des lichaems kost sorchvuldelijcken ramen
 Maer d'ander gheeft de rust aen lijff en ziel te samen,
 d'Een' is maer eenen dach : maer 'sanders vroolickheyt
 Sal duyren sonder eynd' tot inder eeuwichheyt,

*Den Rust-
 dach is een
 voorbeeld
 van eeuwi-
 ghe ruste.*

d'Een' is een schaduw' maer, en d'ander' trechte leven,
 d'Een' slaeff en d'ander' sal volkomen vryheyt gheven,
 De een' brengt altemet veel droefheyt en verdriet,
 Wanneer wy moeten sien dat ons ghewelt gheschiet,
 Den and'ren dach sal ons in eeuwicheyt verblijden,
 In plaets van dat wy hier ghestadich moeten lijden,
 Daer segg' ick sullen zijn onse' oogen af gevaecht,
 En alderhande leet ver van ons wech gejaecht,
 Dat is den grooten dach, de feest van alle feesten,
 Al waer wy sullen dan verheugen onse geesten,
 Nu hoopend' evenwel dat wy in korten tijt
 Daer sullen by den Heer zijn eeuwelijck verblijt.
 Hy wil dat desen dach ons zielen sullen haten
 Al'tgheen dat werrelts is, en d'ydelheyt verlaten,
 En mogen ongestoort aenschouwen 'sHemels troon,
 De Goddelijcke kracht door zijne wercken schoon,
 Alst Aertrijck en de Zee met d'hooge locht verheven
 Die ons van sijne kracht getuyg'nis kunnen geven,
 En dat dees' dingen al aen't ongelcerde volck
 Om onderricht te zijn verstrecken voor een Tolck.
 Set u dan hier ter neer, zijt hier by my geseten,
 Komt siet al dat ick sie om dat met my te weten,
 Hoort desen leeraer stom, leest naerstelijck desen boeck,
 Die open dach en nacht door sijne lessen kloeck
 Vonderwijfen sal, hoe ghy behoort te leven,
 En u tot Godt den Heer gestadich moet begeven,
 Want van des Hemels hoocht al waer de Sterren staen
 Tot inden laechsten gront van 'sAertrijcks breede baen,
 En sult ghy vinden niet hoe kleyn het oock mach wesen,
 Of 'tsal den plomsten mensch een nieuwe lesse geven.
 Siet ghy de Sterren niet, die't onrecht zijn genaemt
 Dwael-lichten, waer van d'een' haer streecken heeft geraemt
 Hier, d'ander' weerom daer, nae dat het komt gelegen,
 Elck soeckend' haren wech door veel verscheyde stegen;
 En nochtans sonder eynd' soo volghen sy den loop
 Des Hemels die haer sluyt in sijnen ommeloop,

Vermaninghe tot aendachtighe overdenkinge van de wercken Gods bysonder op desen Rust-dach, ende het profijt der selve.

De Planeten leeren ons Gods wille volghen.

Sulcks leert u dat of schoon ghy door u selfs te quellen
Aen d'opperst' Hemels vreucht u wilde teghen stellen,
Dat ghy met ganscher kracht in alles wat ghy doet
Des Heeren goeden wil ghestadich volghen moet.

De Maen Ghy ydel windich mensch wilt ghy hoovaerdich wesen
leert ons Om dat ghy schoon van lijff zijt en van gheest ghepresen?
dat wy alles De Maen die vande Sonn' haer klaerheyt hout te leen
maer te leen Behoort uw's hooghen moets de vleughels maecken kleen,
hebben ont-
fanghen. Om dat ghy't altemael van Godt den Heer moet halen,

Het aert-
sche vyer
dat men Elo-
mentarisch
noemt, leert
ons waer in
ons geluck
en ongeluck
is gelegen.

Ghelijck sy doet haer licht vand' helder Sonne stralen,
Van g'lijcken alsoo langh ghy zijt met uwen gheest
Verheven by den Heer in 's Hemels hooghe feest,
Soo wijcken ver van u des werrelts ydelheden,
Waer mede datmen wert op aerden hier bestreden,
En of ghy schoon bewoont hier 'swerrelts breede pleyen,
Soo zijt ghy doch gheruft als d' Eng'len in't ghemeyn,
Maer ist dat uwen gheest ghestadich wert bevonden
Aen 'swerrelts vuylicheyt ghekleest, soo dat de sonden

De locht,
dat de ver-
volginghe
ons noodich
is.

't Vlees hebben overheert, als dan wert hy verleyt
En b'hout de vuyle locht van 'swerrelts ydelheyt,
Indien dat ghy bemint hier in dit tijtlijck leven
Dat teghen-spoet verdriet veel quellings u komt gheven,
Denck dat de soete locht seer haest bedorven is,
Ten zy de straffe locht haer brengt tot beternis.

De Zee,
dat niet ons
moet bewe-
ghen om de
wet Gods te
buysten te
triden.

De Zee die alte met tot inden gront der Hellen
Daelt, en sich nae verheft om 's Aertrijcks standt t'ontstellen,
Doch sonder in het minst aen't sandich witte boort
Te strijcken over 'tpeyl veel hoogher alst behoort,
Die leert u dat ghy niet moet haestich zijn verflagen
Als d'opgheblasentheyt der grooten nae gaet jaghen
Der schatten overvloet, en dat ghy niet een voet
Moet wijcken van't ghebodt 'twelck Godt den Heer u doet.

De aerde,
dat wy moe
zen stande-
vastich zijn

Het Aertrijck 'twelck sich niet ghelijck'lijck sal doen beven,
Hoe wel dar't swaer ghewicht haer vanden Heer gegeven
Geen vaster grontslach heeft, als 'tlibb'rich Element,
Het welck aen 'swerrelt kloot is hanghende bekend,

Dat

Dat wijft de menschen aen door haer standvastigheden
 Hoe sy oock moeten zijn standvastich hier beneden,
 Die segg' ick vanden Heer hier onder is ghestelt
 Door zijn' almoghentheyts als meester over 'tvelt.
 Maer wat voor krachten zijn besloten in u wallen
 Die ons van dach tot dach als moeder van ons allen
 O Aertrijck, niet en doen aenschouwen hier en daer
 De deuchden die den mensch ghestadich wert ghewaer,
 Hy sy dan eel, sterck, rijk, arm, nederich gheseten,
 Sy kunnent altemael bemercken, sien, en weten,
 En siend' in't vlacke velt het rijpe blonde graen
 Met aders diest ghebaert, die kan oock wel verstaen
 Dat hoese volder zijn, hoe't hoofd sy lagher gheven,
 Hoe ydelder weerom, hoe hoogher op gheheven,
 Dat die geen' die haer voelt met vuyl' onkuysfchen brandt
 Ontsteeken, om te kort te doen aen 'shouw'lijcks bandt,
 Ten minsten sy beschaemt dat Palm of Dadelbomen
 Als by haer eyghen paer gheen vruchten voort doen komen.
 Ghy die daer ongerust nae 'swerrelts eere tracht,
 En midd'kertijt verliest het hert en all' u kracht,
 Gedenct dat by't Canceel de eer moet zijn gheleecken
 Die rontsom is begroeyt met doornen die seer steecken,
 Op dat des menschen handt niet komen sou daer aen,
 Maer sou door 'steeckens vrees' het plucken laten staen,
 Hoe kunt ghy schouwen aen de mede-doghentheden
 Des Goutbloms en des Sons op aerden hier beneden,
 Sond'r eens verdacht te zijn en dagelijcks bereyt
 Te volgen 'sleuens Soon' en zijn gerechticheyt?
 O aerd' de schatten oock die in u zijn verborghen
 Die onderrichten ons van avont, heden, morgen,
 Want g'lijckerwijs de kalck in't water sich ontlaet,
 Springt, spartelt ende swelt, kooft, rooft met vrent gelaet,
 En 'rvyer weer op een nieuw komt nieuwe krachten geven,
 'tWelck onder d'harde steen was g'lijck als doot ghebleyen,
 Die onder de banier van Christum willen staen
 Die moeten in haer hert den heylighen geest ontfaen,

*De aders
 van het ko-
 ren leeren
 ons nederic-
 heyt.*

*De Palm-
 boom ver-
 maent ons
 tot kuyf-
 heyt.*

*Het Ca-
 nceel darmē
 door moeyte
 komt tot
 eere.*

*De Son
 ende Gout-
 blom stellen
 ons Chri-
 stus voor
 ooghen.*

*De kalck
 trecke ons
 tot werkin-
 ghe van de
 dencht.*

Die moeten inden tijt van teghenspoet en lijden
Den vyer wederom op-wecken en verblijden.

Den har-
den Diamant
leert ons
volstandic-
heyt.

En gh'lijckm' aen d'ander zijd' den rijcken diamant
Siet teghen 'tyser hart beproeven zijnen kant,

Soo oock een g' loovich mensch die in dit tijtlijck leven
Gedurich strijden moet en sich daer toe begheven,

Die moet voor Tyranny, voor vlam, voor vyer en sweert
Der grooten nimmermeer zijn al te seer verveert,

Of soo den swaren last van teghenspoed' ghe daghen
Doet sijn stantvasticheyt meer als hy kan verdragen,

Soo moetsē g'lijck alst gout beproeft sy in het vyer
Van lijden en verdriet op deser aerden hier,

Ick segg' gelijk alst gout 'twelck 'trecken wel kan lijden,
Maer daerom siemen't niet ghebroocken t'gheener tijden,

Gesmolten in het vyer verliest zijn vuylicheyt,

Maer nimmermeer het gout en zijne kost'lijckheyt.

Den kostelijcken steen welck' heeft den naem bekomen

Van d'helder Regen-booch en sijne verw' ghenomen,

Vertoont sich wonder schoon, seer helder ende klaer

Wanneer hy vande Son de stralen wert ghewaer,

En met een wederschijn sal hy weer neer doen dalen

Aen d'aldernaeste muer het licht van sijne stralen ;

Van g'lijcken oock den mensch die is van Godt den Heer

Verlicht door sijne kracht, die moet sulcks toonen weer

Aen sijnen even naest', en dese sijne gaven

Waer med' hem Godt verrijct in d'aerde niet begraven,

Maer toonen over al 'tghcen hy verborghen heeft

Van binnen in't verstandt ter wijlen dat hy leeft,

G'lijck 'tyser 'twelck den steen des *Aimants* heeft bewreven
Nae't Noorden sal altijt sijn spitse naelde gheven,

Alsoo oock 'smenschen ziel door Godes gheest verlicht

Blijft vast in haer ghelooff, en heeft altijt 'tghesicht

Gedraeyt nae't hooghe licht, het welck ons moet bewaren
In 'swerrelts holle Zee die w'alle daech bevaren.

Dees g'lijckenissen hier die zijn ons voorghestelt

Van saccken daer noyt was het leven in bestelt,

Beweghen in ons hert veel prijselijcke lusten,
 Om nae des Heeren woort ons leven toe te rusten,
 Maer 'tgheen dat door de kracht des stems bewesen wert
 Veel levendigher raedt het binnenste van't hert.
 Ghy Koninghen komt dan, komt hier oock ghy Vassalen
 In't school der Bykens kleyn om hoonich-raet te halen,
 Daer wert ghy onderricht hoe dat des Konincks wet
 Heeft onder sijn ghebiect den onderdaen gheset,
 Daer sult ghy zijn gheleert, hoe 'sKonincks strenghe wetten
 Behooren nimmermeer 'slands voordeel te beletten.
 Dien Persiaenschen Vorst die met een bloedigh' handt
 Placcaten tot een straff gegeven had door't landt
 Voor die ondancckaer zijn, en d'alghemeyne saecken
 Verachterden daer mee, en deden qualijck raecken,
 Wist dat den Sperr'wer had een langhen tijt bewaert
 Het Musken aen zijn borst, die met kou was beswaert,
 Maer dat weer vrydom gaff, nae dat hy had verkregen
 De warmte daer hy was te vooren om verleggen,
 En nemend' allebey verscheyde weggen aen
 d'Een hier en d'ander daer, om dat hy nu voortaan
 Met sijnen scherpen beck het Musken niet sou deeren,
 Welck hem had goet ghedaen met zijne warme veeren.
 Ghy Vaders sooghy wilt beleven t'zijnder tijt
 Van uwe kinders vreucht en daer in zijn verblijt,
 Stelt' inder dencken school doet haer de vrees des Heeren
 Van hare jonckheyt af forchvuldelijcken leeren,
 Den Arent vliecht alsoo om zijne jonghens teer,
 Haer leerende de vlucht nu op en dan ter neer,
 Doch siende dat zijn les aen't leeren niet kan baten,
 En datse zijn te plomp, soo sal hy die verlaten
 Voor eenen korten tijt, tot dat des honghers noot
 Haer 'rvlieggen leeren sal in desen wederstoot,
 Iac voor den lesten raet slaet hysse met sijn pluymen,
 Om haer soo met ghewelt het neste te doen ruymen.
 Ghy die door vuyl vergift het leven haest verkort
 Van uwen lieven man, en doet u selfs te kort,

*School van
de Bijen.*

*De Sperr-
wer wijt
de ondanccka-
bare.*

*De Arent
leert de Va-
ders.*

Kunt ghy wel hooren aen met onbeweech'lijk' ooren
 Het Tortel-duyfken, dat haer gaecken heeft verlooren,
 En sich niet wederpaert, maer droevich ende swack
 Beklaecht' haer eerste lieff op eenen dorren tack,
 Ghy snappers die u selfs brengh't door u tongh in lijden
 Past dat ghy die bedwinght, en daer moocht teghen-strijden,
 Hout' in des tooms bedwangh, ghelijck de Ganssen doen,
 Die over het ghebercht van *Taurus* vluchtich spoen,
 En houden dach en nacht in haren beek verborghen
 Een key', om voor't gheluyt van't kaeckelen te forghen,
 Soo dat in hare vlucht de Arents by gheval
 Niet wacker mochten zijn ghemaect door haer gheral,
 Ghy moeder kunt ghy oock aen uwe vrucht ontseggen
 Het voedsel van u borst, 'twelck gh' hem b'hoort voort te leggen,
 Terwijlen dat ghy siet des visch' forchvuldicheyt,
 Die voor haer jonghens heeft de kost in't lijff bereyt,
 En inde diepe Zee met hare bracke baren
 De jongskens die sy draecht forchvuldich sal bewaren.
 Waerom en zijn wy noyt ghetrouw met gheest en lijff,
 Den levenden door min, den dooden door gherijff?
 En gheven d'eenen hulp, den anderen 'tbegraven,
 Ghelijck den Dolphijn doet, die door mee lijdens gaven
 Strijt teghen het ghewelt 'twelckm' aen zijn mackers doet,
 En neemt tot haer ontset een goed' en kloecken moet,
 Doch siende datse zijn verwonnen en verflaghen,
 Soo sal hy goede forch voor haer begravingh' draghen.
 Ghy kunt 'twelck onversiens met grooten overvloet
 Wert rijckelijck begaest met rijckdom eer en goet,
 Vergheet uw' ouders niet: ghy kinders wilt toch letten
 En op des reeckens liefd' u ooghen vlijtich setten,
 'rWelck op een hooghen berch zijn' ouders heel verlijft
 Van ouderdom, met kost te halen nu gherijft,
 En haer voor Soetelaer forchvuldelijck sal strecken,
 Om van het groen gheboomt' de scheutjens af te trecken,
 En spuyt uyt sijne mondt in d'haer' een vochticheyt,
 Waer door haer dorsticheyt met dranck wert overspreyt.

De Tor-
telduyff on-
getrouwe
getrouden.

De Gans-
sen onnutte
snappers.

De Vissen
de Moeders.

Den Dol-
phijn leere
de onbarm-
hertighs.

Om een ghereghelt huys te houden soo't moet wesen
 B'hoeft gh' *Aristotelis* gheschriften niet te lesen,
 Door blaeydt de boecken niet die *Xenophon* beschrijft
 Waer over sijnen loff noch inde werrelt blijft,
 Terwijl de Koppe-spin ons daegelijcks kan leeren
 Hoem' in 'shuys-houdens last hem selven moet regeeren,
 Want 'tmanneken besorcht den kost door sijne jacht,
 Het wijfken wederom sal spinnen dach en nacht :
 Soo sijn van binnen in versien met vlas en spillen,
 En breyen soo veel wandts daer mee ghelijck sy willen,
 De spill' is haer ghewicht waer mede sy den draet
 Kan rekenen soo sy wil en maect dat' effen gaet,
 Sy sal voor eerst haer webb' in't middeldeel beginnen,
 En hare rond' alsoo omdraeyende ghewinnen
 En die van pas by een te breed of niet te smal
 Gaen weven nae de konst doorluchtich over al,
 Op dat den harden windt te bedt daer door mach waeyen,
 En dese sijne webb' niet scheuren en beschaeyen,
 En dat de botte vliegh' soo veel te bet daer in
 Haer vleughels warren mach tot voedsel vande spin,
 Die niet soo haest en raect niet hare wieck de boorden
 Van't net, of dese spinn' en komt hem stracks vermoorden,
 Op dat hy sonder vrees' van dit ghevanghen aes
 Nae sijnen eyghen lust mach blijven opper baes.
 Ghy Koninghen die hebt ghewapent uwe handen
 Tot voorstandt vande vroomen, en straffe de vyanden,
 Nae volghen moet daer in den Leeuw van eel ghemoet,
 Die sulck een noyt bevecht die hem gheen leet en doet,
 Maer springhend' in't ghedrangh van die hem overvallen
 Betoont hy sijne kracht in't midden van hun allen,
 Ghy leuaert sooghy wilt u less' hier oock verstaen,
 Soo moet ghy nae de Mier' en nae den Eghel gaen,
 d' Een sleept het kooren wech het welck den Herfst komt gheven,
 En d'ander 's Somers fruyt, om 's Winters af te leven,
 De een besorcht met kost zijn huysken daer omtrent,
 Sijn holleken de tweed' alsoo hy is ghewent.

*De Spin-
 nekop wijft
 aan den
 plicht van
 man en
 vrouw.*

*Den Leeu
 een exempel
 voor Konin-
 ghen.*

*De Mier
 en den Egel
 geven lessen
 aan de leu-
 aerts.*

*Leeringen
kunnen wy
oock ons sel-
ven doen,
uyt aefchou-
winghe van
ons selven.*

Wy sijn ô lefer g'lijck die't eyghen landt verlaten,
 En door de wilde Zee gaen soecken vremde straten,
 Om daer ghewin te doen van Peerlen, Silver, Gout,
 Van Naghels, Peper, Kneel, en Wieroock menichfout,
 Gemerct wy sonder ver te soecken vremde stranden
 Des nootdrufts overvloet hier vinden in ons landen,
 En dat oock van ons selfs het wel ghereghelt doen
 Den alderbotsten mensch wijft 'tgheen hy b'hoort te doen,
 Ghy Rechters, leeraers oock, en ghy die daer moet leyden
 Het krijchsvolck, siet wel toe dat ghy u moocht bereyden
 Om wel te voeren uyt ghelijck als dat behoort,
 Vw' wetten, u gheweer, en 'tyoorgheliesen woort,
 Wt vrees dat dit fenijn in d'herten niet mach steecken
 Van't krijchsvolck onderdaen, en die u hooren preecken,
 Siet dat u eyghen quaet des anders niet verswaert,
 Want 't lichaem dat is kranck als siect' het hoeft beswaert.
 Ghy Princen hebt goed' acht dat ghy uw' onderdanen
 Niet al te seer beswaert en haer verweeft de tranen,
 Maer dat g'lijck d'oogen bey besten een selfde saeck
 Datf' oock in uwe vreed' al moghen hebben smaeck.
 Ghy die een's anders goet bebout dach ende nachten
 En dat om kleyn ghewin het welck ghy moet verwachten,
 Siet hoe dat u gebidt voor sulcken grooten moeyt'
 Heeft weynich smaecks vant geen het knaut en 't lichaem vocyt,
 Alleens gelijk het hert staech kloppende sal beven,
 En niet een oogenblick tot rusten sich begeven
 Om 'tbloedt door d'aders heen te senden over al,
 Waer door het lichaem kracht en geest ontfangen sal,
 Die gheen die Godt den Heer zijn schaepskoy heeft bevolen,
 Moet sorgen dat sijn Kudd' daer buyten niet loopt dolen,
 Maer door haers aeffems geest en met gefonde leer
 Den wech te wijfen aen die ons leyt by den Heer,
 En g'lijck de goede maeg' 'tlijfs voedsel af sal scheid
 Van't geen s'ontfangen heeft, en 'tvuyle door geleyden,
 Sy moeten oock alsoo de waerheyt scheid aff
 Van't vals, en 'tgoede graen van't uytgeschoten kaff,

Om 'teen voor voedsel-spijs het volck te laten eeten,
 En 'tander sy onreyn als vull' nis wech ghesmeten.
 Alst blinckende gheweer komt dreyghen inder haest
 Het lichaem vanden mensch hem maeckende verbaest,
 Soo sal de handt terstont daer tegen sich gaen setten,
 Om d'ander leden al het quetsen te beletten.
 Hoe! souden wy met recht hier siend' in't gansche landt
 Den schrickelijcken vloet van't bloedich onverstandt,
 Ons broeders in't ghelooff oock hulp en troost ontdraghen,
 Die haer van nooden is in haer bedroefde daghen?
 Voor my ick kan niet sien waer eenen wijfen man
 Een voorbeeld dies ghelijcks op aerden vinden kan
 Van eendracht in een rijk om wel gherust te leven
 Alsofse leden al ons daegh'lijcks kunnen gheven,
 'tEen lidt heeft niet soo haest ontfanghen 'tgeen hem let
 Of d'ander leden al en zijn daer in ontfet,
 De neus en wil niet gaen, de voet en wil niet ruycken,
 Het hoofd en arbeyt niet, d'handt kan gheen spracck ghebruycken,
 Maer sonder in het minst' te trecken yet ter handt
 Dat schaed'lijck mochte zijn aen haren goeden standt,
 Elck doet ghewillich 'tgheen daer aen hy is verbonden,
 Noyt eenich teghenheyt en wert by haer gevonden,
 Het zy dan dat haer doen is reynd'lijck, vuyl of schoon,
 In't midden, hooch, of laegh nae dat het is ghewoon.
 Hoe sus! wat gaet u aen ghy driemael-drie Goddinnen,
 Wilt ghy van 'swerrelts standt te spreecken weer beginnen?
 Om ons daer binnen in te toonen lacch en hooch
 Al't geen dat wert ghesien hier onder 'sHemels booch?
 Gemerckt een selfde saeck de tweede reys vertroocken
 En sal niet gh'lijck te voor des menschen ooren locken.
 Wel aen ghy Sisters dan komt werpt het ancker uyt,
 'Kfegg' laet ons aen de wal vast meeren onse schuyt,
 De locht die licht ons aen, de Zee gaet sich bedaren,
 'tIs op den rusten-dach al veel te veer ghevaren.

'tEynde vanden sevenden dach en vande eerste Weeck.

Druck-fauten.

Het eerste getal beteeckent het Blat, het tweede de Linie.

P Ag. 3. in Marg. leest voor met van. pag. 17. lin. 5. leest hoecken.
 20. 11. nae welck haer. lin. 13. fackel. 21. 6. het. 10. boer.
 15. richter. 22. 19. die. 23. 8. Die. 24. 20. nae door haer. lin.
 ult. Priesters. 28. 10. kornen. 35. 33. leden. 51. 10. doet uyt het:
 ende de veersen in 2. mercken op de kant afgheteeckent. 53. 12.
 brenghet. 60. 29. nae maer leest ghy. 62. 35. al. 70. 16. By. 75. 6.
 ghevoet. 89. 36. voeyt. 97. 3. die. 103. 9. leeren. 196. 9. gout. 112.
 28. Parnassi. 120. 5. al. 122. 24. d'uuren. 123. 6. op. 126. 32. gebult.
 130. in marg. 19. lin. 36. doet uyt aen. 138. 11. der. 145. in marg. die.
 146. 12. doet uyt by. 150. 17. sliect. 151. 29. scherpe. 158. 27. schip-
 ken. 164. 33. doet uyt kleyne. 216. 10. tderde. 218. 4. langhe.
 19. Christelijcke. 219. 20. tweemaal voor my nu. 222. 20. Lerar-
 gijck. 24. god-nieten. 227. in marg. aenvechtinche. 235. 28. Son.
 236. 11. sijn. 238. 26. kint.

Druck-fauten.

Het eerste getal beteekent het Blat, het tweede de Linie.

P Ag. 3. in Marg. leeft voor met van. pag. 17. lin. 5. leeft hoecken.
 20. 11. nae welck haer. lin. 13. fackel. 21. 6. het. 10. boer.
 15. richter. 22. 19. die. 23. 8. Die. 24. 20. nae door haer. lin.
 ul. Priesters. 28. 10. kornen. 35. 33. leden. 51. 10. doet uyt het
 ende de veersen in 2. mercken op de kant afgheteekent. 53. 12.
 brenghet. 60. 29. nae maer leeft ghy. 62. 35. al. 70. 16. By. 75. 6.
 ghevoet. 89. 36. voeyt. 97. 3. die. 103. 9. leeren. 196. 9. gout. 112.
 28. Parnassi. 120. 5. al. 122. 24. d'uuren. 123. 6. op. 126. 32. gebult.
 130. in marg. 19. lin. 36. doet uyt aen. 138. 11. der. 145. in marg. die.
 146. 12. doet uyt by. 150. 17. sliect. 151. 29. scherpe. 158. 27. schip-
 ken. 164. 33. doet uyt kleyne. 216. 10. tderde. 218. 4. langhe.
 19. Christelijcke. 219. 20. tweemaal voor my nu. 222. 20. Lerar-
 gijck. 24. god-nieten. 237. in marg. aenvechtinghe. 235. 28. Son.
 236. 11. sijn. 238. 26. kint.

pag: 136:

Callagac, c'est la veer de qinnzay mot signifiant cit' du
ciel qui est la plus grande du monde, c'est une par
y entant avec le second hem de par orientaux: cap: voyant
quatre chuz, ou son voit un monde de cist merveilleuses plar:
je dit y avoir le jour, et qu'elles a cent mille d'egalit de
circont. douze mille ponts de pierre, sous lesquels et les raichons
a maris devers peuvent passer: ces est en un commun
veint et proche de l'orient orientale qui y retient: A raison
de quoy le poete dit qu'on y passe la mer a pied sec, a
cause des ponts, et prend ces habitans la pour cause
de l'orient: ces est sujet au grand cham de tartar:
pag: 192:

Les herbes de mer: et poisson est mis au rang des animaux impar
faits: il s'appelle d'grec Ακαρεφν dit Latine incha: a cause que
si on touche ou sent une foieure et cuillon: comme si on touchoit
ou les herbes vulgaires nommees lorties: les uns dient poisson si si on sent
aux rochers, les autres vagant aux traiches les dices: tous
sautent et s'attachent a ce qui les touche: ayant la bouche
au milieu du corps, et l'endroit ou elle poignent s'entend
vient de la ligne coquilles et mangent quelque petite poisson
de l'icee lortie indienne qu'on les trouve sans deventes
de quoy ils ressembent aux plantes.

Roudelit du front de son lord sur la fin de
son lord, all'oir la petite lord, qu'il dit
est appellee yrtigo a marbilledz, ou d'aland
du Normand, et cubasim a bondeuise: l'lord
roude, l'lord rouge ou ou du cheval: l'lord
pourpre, l'lord rouge, ou chapin karu:
pag: 150:

Amid: Roudelit: le poisson dit il que les
gros appellent amia n'a point de nom entre les
latins: je est appellee byze par les francois et espag,
nols, comme si on dit byzance a mon avis, d'au
tant que le poisson est commun a byzance ou con
stantinople, nostre port est appellee byze par que est
proche de constantinople et de troit de mer ou le poisson
se peent: les autres l'appellent boniton, Athrad dit
qu'il a dit appellee amid, pour ce qu'il ne seint
pas vivre vive, Amis vit de compagnie: Aristote au
livre de ammaire et autres attribuent a l'amid
une grande addresse et force de delate a l'ord,
leurd, et a assaillir les autres poissons:

Catrina Adriana de raa

Dut
myn

